Sören Kierkegaard

ȘCOALA CREȘTINISMULUI

EDITURA ADONAI

❖

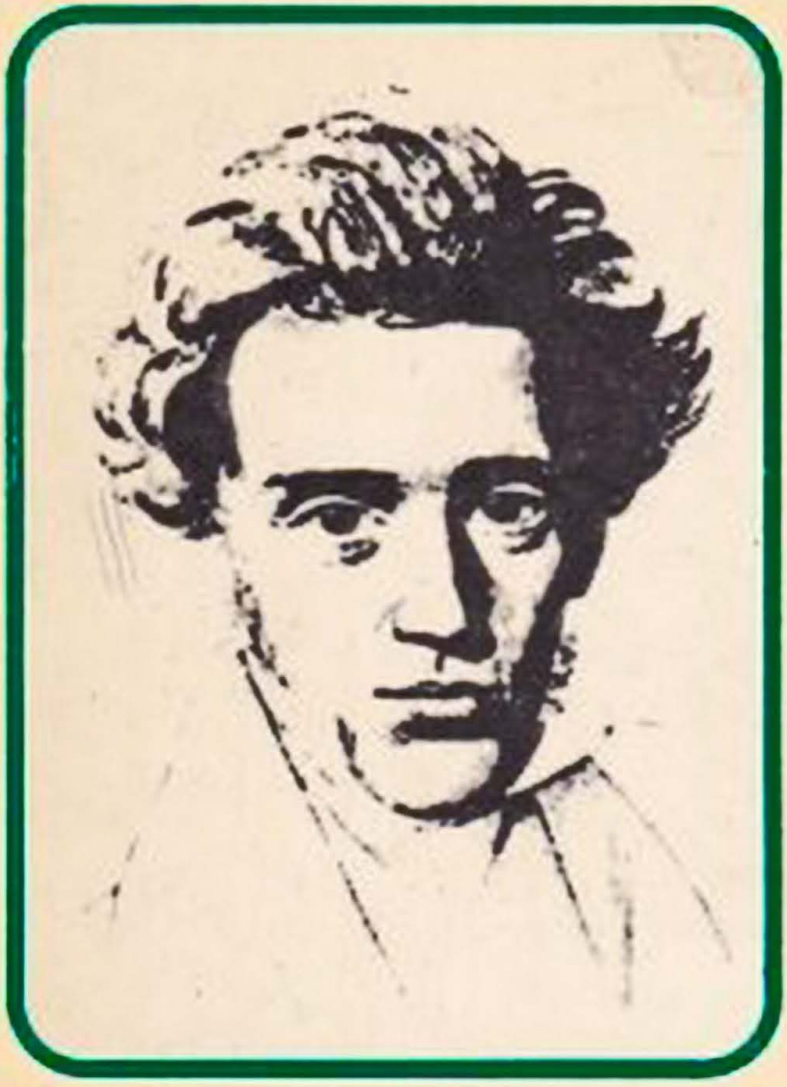

Cu această chemare adresată tuturor celor care "trudnic şi din greu sunt împovăraţi" a venit pe lume Creştinismul, nu aşa cum l-a prezentat pe un ton plângăreţ şi în falsitate pastorul, ca un exemplar de lux al artei blânde a consolaţiunii - ci ca Absolutul însuşi. Astfel vrea Dumnezeu din iubire [...] El nu vrea să aibe nimic de a face cu înţelepciunea aceasta de două parale a oamenilor care vor să poată să spună de ce şi pentru ce a venit creştinismul pe lume; *Creştinismul este şi va fi absolutul.*

❖

Un creştinism istoric este o încurcătură de vorbe şi o nebunie necreştină; căci ceea ce trăieşte în fiecare generaţie ca creştin adevărat este acel lucru contemporan cu Hristos, nu are nimic de-a face cu creştinii din generaţiile trecute, dar are totul de a face cu Iisus Hristos cu care este contemporan. Viaţa sa pe pământ merge laolaltă cu stirpea omenească şi merge, ca istorie veşnică, laolaltă cu fiecare generaţie a stirpei omeneşti, *viaţa sa pe pământ are contemporaneitatea sa veşnică.*

ISBN 973-970-30-4-6

SÖREN KIERKEGAARD

ŞCOALA CREŞTINISMULUI

Traducere şi note: Mircea Ivănescu
Prefaţa: Alexandru Uiuiu

Prima versiune în limba română

EDITURA ADONAI
1995

Ilustraţia de pe copertă: Reproducere după Gustave Doré - "Sermon sur la Montagne"

Difuzare: Str. I. L. Caragiale 12 bis - Bucureşti
Telefon:
211 46 84; 212 06 43;
212 06 47; 659 70 70.

Toate drepturile acestei versiuni aparţin
în exclusivitate editurii ADONAI

ISBN 973-970-30-4-6

Sören Kierkegaard

- repere cronologice -

- 1813, 5 mai - se naşte la Copenhaga Sören Kierkegaard, al şaptelea copil al lui Michael Pedersen Kierkegaard. Figura tatălui va domina viaţa filosofului care vede în această relaţie modelul pământesc pentru imaginea Absolutului şi a raportării ambivalente la aceasta: supunerea şi răzvrătirea.

- 1821 - Kierkegaard intră la colegiul Borgerdyskol din Copenhaga.

- 1823, 23 ian. - se naşte Regine Olsen, singura femeie de care destinul lui Kierkegaard se leagă semnificativ.

- 1830 - Kierkegaard se înscrie la Universitate.

1 nov. - încorporarea lui Kierkegaard în garda regală.

4 nov. - reformarea lui Kierkegaard, inapt pentru serviciul militar.

- 1834 - Kierkegaard își începe *Jurnalul*. Prima ediție completă a jurnalului, cea din 1909, va număra 17 volume.

- 1837, mai - Kierkegaard o cunoaște în casa unor prieteni pe Regine Olsen, de care se îndrăgostește fulgerător.

- 1838 - noaptea de 8 spre 9 august, moartea tatălui, în vârstă de 82 de ani.

- 1840 - Kierkegaard trece examenul final la Universitate cu mențiunea "cum laude" și obține diploma în teologie.

10 sept. - logodna cu Regine Olsen.

- 1841, 11 aug. - Kierkegaard îi înapoiază Reginei inelul de logodnă.

oct. - Kierkegaard rupe definitiv logodna cu Regine. "Am făcut ceea ce trebuia să fac: iubirea mea nu se putea exprima înlăuntrul unei căsnicii".

- 1843, 20 feb. - Apare în două volume lucrarea sa "Sau, sau" sub pseudonimul Victor Ermita.

- 1843, iulie - află de logodna Reginei cu Fritz Schelegel. Scrie: "Ea vă va aparține în această viață, dar în eternitate va merge alături de mine; și în eternitate sper să nu vă pese că mă va iubi la rându-i, pe mine care, chiar în ziua logodnei noastre, purtam pe umeri vârsta de o mie de ani, prea mult deci pentru a iubi cu adevărat o fată".

- 1843, 7 oct. - Apare "Teamă și cutremur" sub pseudonimul Johannes de Silentio și, în aceeași zi, "Repetiția"

sub pseudonimul Constantin Constantinus şi "Trei discursuri edificatoare".

- 1844, 13 iun. - Apare "Fărâme filosofice" sub pseudonimul Johannes Climacus.

17 iun. - Apare "Conceptul de îngrijorare" sub pseudonimul Virgilius Faufuensis şi "Prefaţă" semnată cu Nicolaus Notabene.

- 1844, feb. - Apare "Post-scriptum neştiinţific şi definitiv la Fărâme filosofice" sub pseudonimul Johannes Climacus.

- 1848 - Scrie "Punct de vedere explicativ al operei mele" care va apare postum.

- 1849, iulie - apare "Maladia irremediabilă" sub pseudonimul (al zecelea) Anti - Climacus.

- 1850, 25 sept. - *apare Şcoala creştinismului" semnată sub pseudonimul Anti - Climacus.*

- 1851, 7 aug. - apare lucrarea "Cu privire la activitatea mea de scriitor".

10 sept. - apare "Pentru un examen de conştiinţă recomandat contemporanilor", ultima lucrare a lui Kierkegaard.

- 1855, 2 oct. - Kierkegaard leşină pe stradă şi este transportat la spitalul Frederick. Moare la 11 noiembrie. Din notele lui Emil Boesem - un prieten devotat - avem aceste cuvinte pe care Kierkegaard le-a rostit cu câteva zile înaintea morţii: "Salută-i pe toţi oamenii, căci mi-au fost nespus de aproape şi fă-i

să afle că viaţa mea este o mare suferinţă neştiută şi, pentru ei, de neînţeles; totul a părut vanitate şi mândrie, dar nu era aşa ..."

Referinţe:

Gabriel Liiceanu, Kierkegaard. Repere pentru o biografie. Glosse în secolul 20, 7-8-9/1979, *Marguerite Grimault*, Kierkegaard par lui même, Ed. du seuil, 1966, *Paul Tisseau*, L'Existentialisme, în Histoire de la philosophie contemporaine de 1850 à nos jours, ed. Fischbacher Paris, *J. Wahl*, etudes Kierkegaardiennes (Vrin) 1938.

PREFAȚĂ

Ne-am propus, pentru rândurile ce vor urma, un exercițiu fără ambiții exegetice profunde, care are doar menirea de a familiariza cititorul care se află la prima lectură a unui text kierkegaardian cu haloul de gândire ce îl însoțește, cu câteva dintre ideile care traversează opera filozofului danez. O asemenea schiță poate facilita plasarea adecvată a cărții aici traduse în contextul general al operei lui Sören Kierkegaard.

Cea mai utilizată formulă de localizare a gândirii kierkegaardiene în câmpul direcțiilor filosofice contemporane este aceea de "filosofie existențială". Kierkegaard fiind considerat de mulți istorici ai filosofiei fondatorul acestui curent, datorită influenței pe care a avut-o în epocă. Fără a insista asupra virtuților și neajunsurilor unei astfel de catalogări, o vom accepta, detaliind-o sumar: existențialismul este o reacție a "filosofiei omului" față de filosofia rațiunii și ideilor, opunând trăirea, irreductibilul uman, logicii formale și conținuturilor ideatice cartesiene. Forma de exprimare a gândirii, discursul filosofic, urmează fidel această reacție, prezentându-se în fărâme aforistice, asumându-și paradoxul și construcția întâmplătoare, meandrică, jalonată de pasiune, în

replică la discursul sistematic hegelian, care întreține pretenția că lumea poate fi înțeleasă și descrisă printr-o rețea conceptuală impecabil structurată. Atitudinea lui Kierkegaard față de sistem este grăitoare în acest sens: "Cei mai mulți dintre făcătorii de sisteme sunt asemeni unui om care ar construi un castel imens, dar care nu ar locui decât alături, într-o șură; ei înșiși nu trăiesc în acea construcție sistematică. Din punctul de vedere al spiritului, trebuie ca gândurile omului să fie casa în care locuiește - de nu, cu atât mai rău pentru ele". "Chiar dacă sistemul ar avea amabilitatea să-mi repartizeze o cameră de oaspeți sub acoperiș, doar - doar să nu rămân pe dinafară, eu prefer totuși să fiu gânditor, adică o pasăre așezată pe o creangă". "Răul fundamental al acestui timp este doctrinomania care lasă tocmai interioritatea omului într-o liniște perfectă. Așa cum nuveliștii și cei asemeni lor se aruncă lacomi asupra unui personaj ceva mai ciudat (căci precum umbrele în infern sugeau sângele celor vii pentru a trăi încă puțin, nuveliștii și cei care le seamănă au irealitatea umbrelor) tot așa le place profesorilor să înghită un gânditor existențial care să dea paragrafelor lor câtva timp sângele și căldura vieții. Acesta e secretul sistemului, această existență de nălucă, o cunoaștere în jurul, iar nu în miezul a ce este...". "Totul a devenit abstracție; nici jurnaliștii, nici profesorii, nici preoții nu mai știu să spună EU, nu mai este vorba decât despre speculații impersonale. Să deturnez această inumană abstractizare pentru a ajunge la personalitate; iată misiunea mea".

Continuității logice și metafizice îi este opusă discontinuitatea trăirii, caracterizată prin rupturi și salturi, dezechilibre și contradicții, printr-o funciară neliniște pasionată și căutătoare. Cunoașterii reci, obiective, impersonale îi este preferată cea subiectivă, devoratoare prin tensiunile conținute: "subiectivitatea este adevărul". "Aflorisit să fiu, dar de toate pot face abstracție, mânai, de mine însumi nu; nu pot

uita de mine nici când dorm". "În fond nu există decât o singură calitate: individualitatea. Ea este axa a toate; în acest fel, înţelegerea pe care o avem despre noi înşine este întotdeauna calitativă, în timp ce aceea pe care o avem despre ceilalţi rămâne cantitativă. Asta face individualitatea: dar cine o acceptă?". "Caracteristica genului uman în raport cu o specie animală este aceea că individul este superior genului. În timp ce în cazul unui exemplar animal, dominantă e specia, aici dominant e individul; ceea ce înseamnă că orice individ, atunci când este într-adevăr un individ, reprezintă dominanta". Cu această preocupare excepţională pentru individ şi trăire personală, Kierkegaard şi-a selectat figurile reprezentative pentru umanitate: Don Juan, Don Quijote, Faust, Fiul rătăcitor. Împlinirea personalităţii umane, absolutul, rămâne a fi Iisus Hristos, Omul-Dumnezeu, scandalizare a raţionalităţii şi apogeu al credinţei necondiţionate. Poate şi în funcţie de anvergura acestor figuri reprezentative, dar sigur în corelaţie cu vârstele psihologice şi cu etapele evoluţiei spirituale, Kierkegaard distinge trei mari stadii în viaţa personală, trei etape în edificarea individualităţii.

Primul stadiu este cel estetic, caracterizat printr-o racordare precisă la datele clipei, ale ne-mediatului, printr-o căutare hedonistă şi nepăsătoare a bucuriilor vieţii în toată varietatea formelor existenţei acestora: fericirile fizice, înţelepciunea practică a alegerii celor mai bune mijloace pentru confort şi bunăstare, cultivarea frumuseţii - a muzicii şi poeziei, mai ales - exersarea capacităţilor raţionale fără alt scop decât consacrarea lor ca fiind ceea ce sunt, trăirea în tumultul senzaţiei şi emoţiei. Reprezentativă pentru această etapă este figura lui Don Juan: "Don Juan este seducător până în ultima fibră a fiinţei sale. Iubirea sa nu este de ordin psihic, ci senzual, şi iubirea senzuală, potrivit conceptului care-i e propriu, nu e fidelă, ci e lipsită total de credinţă. Don

Juan nu iubeşte o femeie, ci pe toate, deci el le seduce pe toate. El nu trăieşte decât în hotarul clipei, însă clipa este, prin definiţie, o sumă de clipe şi astfel, iată-ne în faţa seducătorului."

Această continuitate în discontinuitate, această constanţă în inconstanţă este considerată semnul unei disperări profunde care se revarsă în melancolie, aceasta din urmă nefiind altceva decât indiciul prezenţei obscure a spiritului care reclamă trăirea pe o treaptă mai înaltă, desprinderea de esteticul pur.

Stadiul etic suplineşte carenţele celui etic înlocuind arbitrarul, bunul-plac şi incoerenţa cu responsabilitatea, conştientizarea necesităţii şi căutarea nobleţei repetiţiilor. Prima ilustrare a acceptării repetiţiilor este integrarea în marea comunitate umană care are ca debut căsătoria, viaţa de familie. În acest stadiu, esteticul este interiorizat şi convertit, resemnificat în alt context al trăirii.

Stadiul religios conţine chiar din formulare paradoxul: religiosul îşi are temeiurile în infinit, etern, transcendent, acolo unde nu putem vorbi despre trepte, etape, stadii. Mai nimerit ar fi să formulăm această împrejurare a vieţii ca religiozitate, aceasta desemnând instalarea individului în paradoxul absolut, în inima absurdului şi a scandalului prin afirmarea credinţei în Dumnezeu-Omul, în Iisus Hristos. "Ideea filosofiei este medierea - a creştinismului paradoxul". "Căci aceasta este una din menirile cunoaşterii omeneşti: de a înţelege că există ceva, şi ce este acest ceva, pe care nu-l înţelege. Ea se agită de obicei să înţeleagă şi iar să înţeleagă, dar dacă pe deasupra vrea să se aplece asupra înţelegerii de sine, nu are pur şi simplu decât să stabilească paradoxul. Paradoxul nu e o renunţare ci o categorie, o determinare ontologică, care exprimă raportul unui spirit care există, cunoaşte, faţă de adevărul veşnic."

Accentele puse pe individ, trăire şi ireductibilul uman, ar putea risca plasarea lui Kierkegaard într-un subiectivism extrem într-un vertij solipsist. Îndepărtarea unui asemenea risc se face prin ideea reduplicării: "A te reduplica înseamnă a fi ceea ce spui". Identificarea interiorităţii cu exterioritatea, trăirea consecventă gândirii, înfăptuirea adevărului subiectiv, au fost constatate obsesii şi împliniri de excepţie ale filosofului care a încercat - până la tortură - să urmeze preceptele afirmate teoretic. El a devenit Omul, Individul izolat, Neîmpăcatul, Îngrijoratul, Solitarul şi le-a cerut tuturor celorlalţi să ajungă aşa ceva: agenţi activi ai propriei existenţe. Acesta este sensul existenţialismului kierkegaardian.

Religiozitatea lui Kierkegaard are ca suport fapte de viaţă fiind reduplicată de experienţele personale: figura tatălui "Groaznic lucru omul acela care într-o zi, copil încă, păzind oile în stepele Jutlandei, de prea multă suferinţă copleşit, înfometat, urâtul apăsându-l, s-a ridicat pe o colină pentru a-l blestema pe Dumnezeu - şi acelaşi om neînstare să uite asta la optzeci şi doi de ani", persecuţiile contemporanilor "Tare aş vrea să vă văd, pe voi care mi-aţi fost contemporani, cum, mergând să-mi puneţi flori la mormânt, veţi spune: de-am fi trăit în epoca lui, nu ar fi fost tratat aşa cum a fost", sau "Eu vorbeam de infinit şi ei îmi răspundeau râzând de lungimea pantalonilor", neputinţa găsirii fericirii matrimoniale "Îi este permis celui care combate la frontierele spiritului să păşească pe drumul căsniciei? " sau ... în ziua logodnei noastre purtam pe umeri vârsta de o mie de ani, prea mult deci pentru a putea iubi cu adevărat o fată", conştiinţa sacrificiului "La urma urmei un singur lucru este făcut pentru a sluji adevărul: să pătimeşti pentru el; numai aşa determini o renaştere. O concluzie atât de înfiorătoare în gândire cum e cea în care s-a împotmolit omenirea, confuzie care înghite totul, nu poate fi

azvârlită în aer de către gândire, e nevoie aici de forțe mai mari. E nevoie adică de martiri, nu de altceva... "

Cu aceste date personale Kierkegaard reclamă o nouă perspectivă asupra creștinismului care are ca ax, ca reper fundamental, contemporaneizarea lui Iisus Hristos. Funcția acestei noi perspective ar consta în anularea istoriei, a celor 1.800 de ani care privesc urmările vieții lui Iisus și aducerea lui, prin credință, în inima vie a realității prezente. Cunoscând biografia filosofului și dorința lui ardentă de a se mistui ca spirit binefăcător înțelegem că era omul nimerit pentru a-l percepe pe Iisus Hristos empatic - ca unul care i-a realizat patimile și suferințele - și pentru a-l invoca în contemporaneitate într-o nouă pedagogie creștină, o nouă Școală a creștinismului".

Kierkegaard publică "Școala creștinismului" în 1850, la vârsta de treizeci și șapte de ani. Este - pentru viața scurtă a filosofului, care va muri la patruzeci și doi de ani - o carte târzie, una dintre cele care-i încheie opera antumă.

Pornind de la adevărul că Iisus Hristos a vorbit din umilința sa umană și nu din slava dumnezeiască, Kierkegaard cheamă, încă de la începutul cărții, la revoltă împotriva istoricizării vieții lui Iisus care i-a adăugat o aură și o consacrare pe care nu le-a avut în vremea sa. Hristos al slavei tace, Cel umilit în umanitatea sa vorbește. "Istoria face din Hristos un altul decât el este într-adevăr, și astfel ajungi să știi din istorie multe despre Hristos? nu, nu despre Hristos, căci despre el nu se poate ști nimic, în el se poate crede doar." Această contradicție evidentă dintre credință și rațiune obligă - ne spune Kierkegaard - în a urma o altă cale pentru a-l înțelege pe Iisus decât cea a gândirii raționale care are nevoie de argumente și dovezi, de demonstrații și coerență logică. Calea contemporaneizării lui Iisus este cea care se impune, prin aceea că Iisus este adus astfel în subiectivitatea umană, acolo unde adevărul

se instituie prin convingere personală, prin credinţă necondiţionată. A-l contemporaneiza pe Iisus înseamnă anularea celor 1.800 de ani care ne despart de viaţa lui, punerea intervalului temporal între paranteze, aşezarea lângă El la fel de contemporan cu prezenţa sa pe pământ cum au fost primii contemporani. O astfel de aşezare ne face să resimţim din plin complicitatea la răstignire, să împărtăşim vina pe care au avut-o cei ce l-au crucificat. A fi contemporanul Lui indeamnă la a face abstracţie de timp şi istorie - istoria care consideră că i-a făcut o reparaţie prin slava postumă - şi a trăi, alături de Iisus căruia trebuie să-i cerem necurmat iertare. Că nu se întâmplă astfel este vina creştinismului actual care "l-a înlăturat pe Hristos şi vrea să-l moştenească, să profite de numele Său mare, de urmările uriaşe ale vieţii Sale şi chiar nu lipseşte mult ca ei, actualii creştini, să îşi însuşească drept propriu merit aceste urmări şi să încerce să ne închipuim că creştinismul actual este Hristos. În loc ca fiecare generaţie să înceapă de la început cu Hristos şi apoi să-şi facă din viaţa lui o paradigmă, creştinismul actual şi-a luat libertatea să expună întreaga relaţie la modul pur istoric, să înceapă prin a-l lăsa pe Hristos să rămână mort - şi atunci e un adevărat triumf."

Şcoala creştinsmului - în perspectivă kierkegaardiană - porneşte de la aşezarea ucenicului lângă Hristos, în umilinţa Sa, anulează istoria şi urmările vieţii Lui, trezeşte conştiinţa păcatului şi a vinovăţiei, cheamă la o trezire a funcţiilor înţelegerii adânci, complexe a fiecărui cuvânt spus de El, pentru că El stă pentru cuvintele sale şi în acest fel este Cuvântul. Kierkegaard încearcă o reducere a creştinismului la creştinism, la ceea ce el a fost în mod originar, în timpul vieţii lui Iisus Hristos. În concepţia lui Kierkegaard "creştinismul este şi va fi Absolutul şi din cauza asta relativul, peste care au dat oamenii ca să explice de ce-urile şi pentru ce-urile, sunt laolaltă un neadevăr". Iisus Hristos nu are nevoie de dovezi

ale existenței, de miracole care să-l ateste ca fiind Dumnezeu, de istoria care relatează creșterea creștinismului. Singurul lucru de care are nevoie este credința oamenilor și de aceasta are nevoie numai pentru a-i ajuta, pentru a-i întări și a le arăta calea, nicidecum pentru Sine.

Accesul la creștinism, înțeles ca prezență alături de Hristos, contemporaneitate cu El, nu este dat decât inimilor curate. A fi creștin înseamnă a-L urma într-o lume în care nimeni nu găsește rostul de a-L urma: nici clericul care așteptă un om în slavă, nu unul în umilință, nici omul politic care nu înțelege de ce El își anihilează forța socială în loc s-o folosească, nici omul așezat, care-L consideră un pierde vară, nici ironistul care ia totul ca pe o glumă bună, nici negustorul care nu vede ce câștig ar avea din toate astea. Îl urmează doar cel care a lăsat în inima lui loc pentru credință și adevăr și care asemeni copilului și adolescentului se știe bucura de iubirea limpede ce-i este oferită. Cititorul care pătrunde cu inima curată și mintea treză în scrierea lui Kierkegaard, acest poet al religiei - cum el însuși s-a definit - are șansa de a trăi cu folos în contemporaneitatea lui Iisus Hristos cel puțin pe parcursul acestei lecturi. Scopul ei este însă altul: acela de a ne face contemporani cu Iisus pe parcursul întregii noastre vieți și dacă el a fost urmărit cu destulă tenacitate, speranța că va fi și atins nu este cu totul neîndreptățită. .

Alexandru Ciuiu

Nota traducătorului

Cel care s-a străduit să realizeze această versiune românească se simte dator să dea o explicaţie - şi, poate, o încercare de justificare a demersului său: versiunea aceasta nu a fost realizată după originalul danez al cărţii - o procedare pe care cel care o propune astăzi cititorului român a condamnat-o în cazul unor asemenea traduceri după alte traduceri. Necunoaşterea limbii daneze, şi incapacitatea de a urma un exemplu celebru (al lui Rilke, care a învăţat această limbă pentru a-şi citi un scriitor preferat) l-a obligat pe cel care semnează versiunea română să recurgă la texte în limbile germană şi engleză - care au asigurat multă vreme circulaţia europeană a textelor lui Kierkegaard. S-a folosit astfel mai ales versiunea germană a lui H. Gottsched (ediţia Diderich, 1912) coroborată cu versiunea engleză a lui Walter Lowrie (text inclus în A Kierkegaard Anthology ed. Robert Bretall, Modern Library, 1946).Mai trebuie de asemenea explicat că, pentru a păstra aluziile şi construcţiile lirice ale lui Kierkegaard în expunerea sa, am folosit traducerea literală a textului evanghelic pe care-l comentează el ("Veniţi la mine ...") crezând că o pot face, deoarece nu atât concordanţa textului sacru cu versiunea sau

versiunile autorizate este importantă aici, nefiind vorba de un text dogmatic, ci de nuanțarea pe care a crezut că o poate propune "discursul edificator" al lui Kierkegaard.

Mircea Ivănescu

Invocație

Sunt optsprezece veacuri și mai mult de când Iisus Hristos mergea pe fața pământului, dar aceasta nu a fost un eveniment asemenea altora care, doar după ce au trecut, trec în istorie și apoi, ca fapte de mult trecute trec mai departe în uitare. Nu, prezența Sa aici pe pământ nu va fi niciodată un eveniment trecut de demult, și niciodată nu devine tot mai mult trecut în ce-a fost - atâta vreme cât se mai întâlnește credința pe fața pământului,[1] căci dacă nu, atunci într-adevăr, chiar în clipa aceea înseamnă că a trecut mult, mult timp de când a trăit El. Dar atâta vreme cât există un credincios, atunci acesta, tocmai pentru a fi devenit credincios, trebuie să fi fost - și ca credincios, trebuie să continue să fie - la fel de contemporan cu prezența Sa pe pământ cum au fost primii săi contemporani.[2] Această contemporaneitate este condiția credinței și, mai strict definită, este însăși credința.

O, Doamne Iisuse Hristoase, de s-ar putea ca și noi să devenim contemporani cu Tine, să Te vedem pe Tine în

[1] Luca, 18, 8

[2] Contemporaneitatea cu Hristos este, începând cu acest text, o temă subliniată și insistentă în scrierile lui Kierkegaard (L)

adevărata Ta înfăţişare şi în locurile chiar pe unde ai umblat, aşa cum ai mers Tu aici pe pământ; şi nu în înfăţişarea în care o tradiţie goală şi nemaiajungând să spună nimic, sau una istorică negândită şi superstiţioasă şi risipitoare de cuvinte, Ţi-a deformat adevăratul chip; căci credinciosul nu te vede sub înfăţişarea înjosirii, şi nici nu e cu putinţă să fie sub forma măreţiei sub care până acum nu Te-a văzut nimeni. De s-ar putea ca noi să ajungem să Te vedem aşa cum eşti şi ai fost şi vei fi până la reintoarcerea Ta în slavă, ca semn al mâniei şi obiect al credinţei, ca om de rând şi totuşi ca Mântuitorul şi răscumpărătorul stirpei omeneşti, care din dragoste a venit pe Pământ pentru a-i căuta pe cei rătăciţi, pentru a suferi şi a muri; Tu care, deşi suferind atât - vai, la fiecare pas pe care l-ai făcut pe Pământ, de fiecare dată când îi chemai pe cei rătăciţi, de fiecare dată când îţi întinzi mâna pentru a face semne şi minuni, şi de fiecare dată când, fără a-ţi mişca mâna, înduri, Tu Însuţi fără să te aperi, rezistenţa oamenilor - iarăşi şi iarăşi a trebuit să repeţi: fericit cel care nu se lasă rănit şi umilit întru Mine. De s-ar putea să te vedem astfel şi de s-ar putea ca nici atunci, în pofida acestora toate, să nu fim umiliţi întru Tine!

Chemarea

Veniţi la mine, voi toţi, cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, cu am să vă dau vouă odihnă.

O, minune, minunat, că tocmai acela care poate aduce ajutorul, este cel care spune, Veniţi! Ce iubire este aceasta! Bogată în iubire este fapta celui care este în măsură să ajute şi îl ajută pe cel care-i cerşeşte ajutorul; dar să fii tu cel care oferă ajutorul! Şi să li-l întindă astfel tuturora! Da, şi tocmai acelora care ei înşişi nu pot ajuta ca răspuns! Să îl întinzi astfel - nu, să strigi că îl dărui, ca şi cum cel care ajută ar avea el însuşi nevoie de ajutor, ca şi cum El Însuşi, care poate şi vrea să-i ajute pe toţi, ar fi într-un sens El Însuşi în nevoie, căci simte o nevoie şi ca atare are nevoie să ajute, are nevoie de cel care suferă pentru a-l ajuta!

1.

"Veniţi" - Într-adevăr, nu este nimic de mirare când cel care este în primejdie şi în nevoie de adevăr, poate de ajutor grabnic, în chiar acea clipă, strigă în piaţă: veniţi; eu lecuiesc toate bolile, căci pentru şarlatanul acesta de târg neadevărul că medicul are nevoie de bolnavi, este prea adevărat. "Veniţi, voi toţi cei care puteţi plăti bani grei pentru lecuire - sau cel puţin pentru leac; aici e leac pentru oricine - care poate plăti; veniţi, veniţi încoace!"

Dar de fapt se înţelege că cel care poate să ajute trebuie el căutat; şi când el a fost găsit poate că va fi greu să se ajungă să se stea de vorbă cu el; şi când ajungi să vorbeşti cu el, poate totuşi mai trebuie să-l rogi îndelung, şi dacă a fost rugat mult timp, poate că până la urmă el se va lăsa, în sfârşit, pus în mişcare, adică el se face preţuit; şi uneori chiar dacă nu vrea să ia plată, sau renunţă generos la ea, aceasta doar arată ce preţ nesfârşit de mare pune pe el însuşi. Dimpotrivă însă, cel care se dăruie, acela se dăruie şi aici, el îi caută pe cei care sunt în nevoie de ajutor, El Însuşi e Cel care merge printre ceilalţi şi cheamă strigând, aproape rugându-se de ei: veniţi. El, singurul care poate ajuta, şi anume acel singur ajutor care poate salva de o singură boală care într-adevăr pune în primejdie viaţa, acela nu mai aşteaptă ca vreunul să vină la El, ci El Însuşi vine din propriu imbold, nechemat - căci El, tocmai, este cel care-i cheamă, cel care le întinde ajutorul - şi ce ajutor!

Da, acel om simplu al antichităţii, avea întru totul la fel de multă dreptate cât şi cei care deopotrivă nu au dreptate atunci când fac contrariul, el avea la fel de multă dreptate că nu cerea plată nici pentru sine nici pentru învăţătura sa, chiar dacă

astfel, într-un alt sens, cu o nobilă mândrie arăta că preţul lucrării sale era cu totul altul.

Dar pe el nu-l îndemna într-o atât de mare măsură iubirea de oameni ca să se fi dus el să roage pe cineva să vină la el, şi aci - să spun acum că în pofida acestui fapt, sau să spun că tocmai din cauză că nu ştia prea bine ce ar fi însemnat ajutorul lui. Căci cu cât este unul mai convins că ajutorul său este singurul real, cu atât mai mult are, omeneşte vorbind, temei să-l facă bine plătit, şi cu cât este mai puţin sigur, cu atât are mai mult temei să-şi ofere posibilul ajutor, cel puţin pentru a face ceva, cu o şi mai mare grabă. Dar El, Cel care se numeşte pe Sine Mântuitorul şi ştie că asta şi este, El spune suferind: veniţi.

"Veniţi aici, voi toţi" - Minunat lucru la unul care poate până la urmă nu va mai fi în măsură să ajute pe cineva, îşi umflă glasul şi-i cheamă pe toţi, asta nu e, omeneşte vorbind, atât de minunat lucru. Când însă eşti cu totul şi întru totul sigur că poţi ajuta, şi când, pe lângă aceasta eşti şi gata să dai acest ajutor, când eşti gata să-ţi dărui acestui scop tot timpul tău şi toate sacrificiile; atunci de obicei mai pui întâi o condiţie, şi anume, că întâi trebuie să faci o alegere. Oricât de dispus ar fi, nu oricine ar vrea să-i ajute necondiţionat pe alţii, nu oricine se va sacrifica pe sine însuşi.

Însă El, Singurul care în realitate poate ajuta şi îi şi ajută în realitate pe toţi, deci singurul care într-adevăr îi poate chema pe toţi, El nici nu pune nici un fel de condiţii; cuvântul acesta, care de la începutul lumii a fost ca pentru El menit, El îl spune: veniţi cu toţii. O, jertfire de sine omenească, chiar când eşti cea mai frumoasă şi mai nobilă, chiar când te admirăm mai mult, iată aici o jertfă şi mai mare: jertfirea oricărei condiţionări a propriului eu, astfel încât în voinţa de a ajuta nu mai există nici cea mai mică prejudecată a iubirii. O, iubire,

până într-atât să nu mai pui nici cel mai mic preţ pe propriul tău eu, să te uiţi pe tine însuţi cu totul ca fiind tu cel care ajută, cu totul orb la cine este cel pe care-l ajuţi, dar văzând cu nesfârşită claritate că acela este unul care suferă, oricine ar fi el; să fii atât de necondiţionat dispus să-i ajuţi pe toţi - şi prin aceasta atât de diferit de toţi!

"Veniţi la mine!" - Minunat lucru! Căci compasiunea omenească face într-adevăr ceva, de bună voie, pentru cei care sunt trudiţi şi împovăraţi; îi hrăneşti pe cei înfometaţi, îi îmbraci pe cei goi, dai de pomană, construieşti instituţii de binefacere şi, dacă această compasiune este din inimă simţită, atunci îi şi vizitezi pe cei trudiţi şi din greu împovăraţi. Dar să-i chemi pe ei să te viziteze, asta e altceva; ar trebui să-ţi schimbi întregul mers al gospodăriei şi întreg felul de viaţă. Nu merge ca atunci, când tu însuţi trăieşti în belşug sau doar în bunăstare şi bucurie, să trăieşti şi să locuieşti laolaltă, în casă şi în relaţiile zilnice, cu cei săraci şi mizeri, cu cei care sunt trudnic şi din greu împovăraţi. Şi pentru a-i putea chema astfel la tine, trebuie tu însuţi să trăieşti întru totul în acelaşi fel, sărman ca cei mai săraci, puţin luat în seamă asemenea omului de rând din popor, familiar cu grijile şi suferinţele vieţii, aparţinând întru totul aceloraşi condiţii ca cei pe care-i chemi la tine, ca cei trudnici şi împovăraţi.

Când vrei să-l inviţi la tine pe unul care suferă, trebuie sau să-ţi schimbi propria situaţie şi s-o faci deopotrivă cu cea a celui care suferă, sau trebuia să-i schimbi celui care suferă propria lui situaţie; căci altminteri, prin contrast, deosebirea dintre voi va fi cu atât mai mare. Şi dacă vrei să-i inviţi la tine acasă pe toţi cei care suferă (căci cu unul singur poţi face o excepţie şi-i schimbi atunci situaţia) atunci lucrul acesta se poate face doar într-un singur fel, atunci când îţi faci propria situaţie deopotrivă cu a lor, dacă nu era de la început aşa ceva, aşa cum a

fost cazul cu Cel care spune: veniţi la mine, voi toţi, care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi. Asta spune El, şi cei care au trăit cu El au văzut-o, şi iată! Nu este într-adevăr în felul Său de viaţă nici cel mai mic lucru care să contrazică aceste cuvinte. Viaţa Sa, cu o liniştită şi dreaptă elocvenţă a faptei, asta exprimă, chiar dacă El nu a rostit niciodată aceste cuvinte: veniţi la Mine, voi toţi cei care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi. El stă pentru vorbele Sale, El este ceea ce spune El: şi în sensul acesta El este Cuvântul.[1]

"Voi toţi care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi." Minunat lucru! Singurul lucru care Îl îngrijorează este că ar putea exista un singur asemenea om suferind trudele împovărării care ar ajunge să nu audă chemarea aceasta; El nu se teme că ar putea veni prea mulţi. O, acolo unde este loc în inimă, acolo este totdeauna loc[2]; dar unde ar fi loc în inimă dacă nu în inima Lui! Cum îi va înţelege chemarea omul individual, luat în sine, asta El o lasă pe seama omului individual. El are conştiinţa liniştită, i-a chemat pe toţi cei care suferă trudele şi împovărările.

Dar ce înseamnă să fii trudnic şi din greu împovărat? de ce nu o explică El mai exact, astfel încât să putem şti cu siguranţă ce vrea să spună; de ce este atât de zgârcit în cuvinte? O, tu omule meschin în gânduri, El este sărac în cuvinte, pentru a nu fi cu inima îngustă; iubirea tocmai (căci "iubirea" se îndreaptă spre toţi) , tocmai ea vrea să împiedice ca măcar unul singur să ajungă să se sperie întrebându-se în sinea lui dacă şi el însuşi este printre cei chemaţi astfel. Şi cel care ar putea să pretindă o mai mare precizie aici, nu ar fi tocmai acela un egoist, care stă şi socoteşte că această condiţie i s-ar potrivi mai ales lui şi că pentru el ar fi făcută, fără să ţină seama că de fapt

[1] Ioan, 1, 1.

[2] Proverb danez: Unde este loc în inimă, este pretutindeni loc.

cu cât mai inevitabil e faptul că tot mai mulţi asemenea indivizi izolaţi se vor întreba dacă ei înşişi, mereu mai nesiguri, dacă şi ei sunt invitaţi.

O, omule, de ce caută ochiul tău numai la ce e al lui, de ce este ochiul rău, când de fapt este bun? Invitaţia aceasta care le este tuturor adresată îi deschide larg braţele Celui care cheamă, şi astfel El se înfăţişează acolo ca o imagine veşnică; îndată ce apare o mai strictă determinare, care poate pe cel luat în parte l-ar ajuta spre alt fel de certitudine, Cel care cheamă apare altfel, atunci parcă trece o umbră de schimbare asupra Lui.

"Eu am să dau odihnă!" Minunat lucru! Căci atunci, poate aceste cuvinte "veniţi la Mine" ar trebui înţelese astfel: rămâneţi cu Mine, eu sunt liniştea aceasta, sau rămâneţi cu Mine, aceasta este odihna. Nu este ca şi când Cel care aduce ajutorul, Cel care spune "veniţi" va trebui să spună după aceea "acum plecaţi de aici", explicându-i fiecăruia în parte unde poate găsi ajutorul de care are el nevoie, unde creşte iarba alinătoare de suferinţă care îl poate ajuta, sau unde este locul acela liniştit în care cel împovărat de muncă se va putea linişti, sau unde se află acel fericit loc de pe lume unde nu mai este nimeni împovărat. Nu, El Cel care îşi deschide braţele şi îi cheamă pe toţi - o, dacă toţi, toţi cei munciţi şi împovăraţi ar veni la El - El i-ar cuprinde pe toţi în braţele Sale şi ar spune: Rămâneţi acum la Mine, asta e odihna. Cel care ajută este Ajutorul.

O, minunat lucru, atunci când El îi cheamă pe toţi şi vrea să-i ajute pe toţi, felul Lui de a se purta cu bolnavii este întocmai ca şi cum ar fi socotit anume pentru fiecare din ei, ca şi cum în fiecare bolnav pe care îl are în grijă ar fi anume acest bolnav. Îndeobşte, fiecare medic trebuie să se împartă între mulţii săi bolnavi, care totuşi, oricât de mulţi sunt, nu sunt nici de departe toţi bolnavii care există, El le prescrie doctoria, le

spune ce este de făcut, cum trebuie folosit leacul - şi apoi pleacă - spre un alt bolnav sau îl lasă pe bolnav, dacă acesta a venit la el, să plece.

Medicul nu poate rămâne aşezat lângă un singur bolnav toată ziua, şi încă şi mai puţin nu-i poate avea pe toţi bolnavii săi acasă la el şi totuşi să-şi petreacă toată ziua alături de un singur bolnav - fără să-i neglijeze pe ceilalţi.

Din cauza asta, în asemenea cazuri cel care ajută şi ajutorul nu sunt unul şi acelaşi lucru. Ajutorul pe care îl prescrie medicul, bolnavul îl are la sine ziua întreagă, pentru ca să-l poată folosi constant, pe când medicul îl mai vede doar din când în când, sau el îl mai vede pe medic doar din când în când. Atunci însă Cel care ajută este El Însuşi ajutorul, atunci El trebuie să rămână ziua întreagă lângă bolnav, sau bolnavul lângă El - minunat lucru că numai acesta Care ajută astfel este Cel care îi cheamă pe toţi.

2. *"Veniţi la mine, voi toţi, cei care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi căci eu am să vă dau odihnă"*

Ce uriaşă multiplicitate, ce aproape nemăsurată diversitate a celor chemaţi; un om de rând e poate în măsură să-şi reprezinte unele din aceste diversităţi - Cel care cheamă trebuie să-i cheme pe toţi, pe fiecare în special ca pe unul anume.

Şi astfel porneşte invitaţia aceasta, pe drumurile pe care le străbat mulţi şi pe drumeagurile singuratice, şi chiar pe cele mai însingurate, da, chiar acolo unde un asemenea drum este atât de însingurat încât îl cunoaşte numai unul, un singur om şi altminteri nici unul, astfel că doar o singură urmă este pe el, cea a nefericitului care s-a refugiat pe acest drum purtându-şi cu sine nefericirea, şi altminteri nici o altă urmă, şi nici vreo urmă că pe drumeagul acesta s-ar mai fi putut reîntoarce cineva; şi acolo chiar pătrunde invitaţia aceasta. Ea însăşi îşi găseşte uşor şi cu certitudine calea îndărăt, cel mai uşor atunci când îl aduce cu sine pe acel fugar către cel care-l invită. Veniţi, veniţi cu toţii, şi tu, şi tu, şi chiar şi tu, tu, cel mai singuratic dintre toţi fugarii!

Astfel purcede deci chemarea, şi pretutindeni unde e o răspântie a drumurilor, ea rămâne locului şi strigă. O, aşa cum chemarea trâmbiţei se întoarce după războinici spre toate cele patru zări ale lumii, tot astfel răsună invitaţia pretutindeni, acolo unde este o asemenea răspântie, şi o face cu un răsunet deloc neclar - căci atunci cine ar mai veni! - ci certitudinea absolută a veşniciei.

Ea se opreşte la răspântia drumurilor, acolo unde suferinţa vremelnică şi pământească şi-a înfipt crucea, şi strigă. Veniţi,

toţi cei sărmani şi mizeri, care trebuie să vă chinuiţi i[illegible]acele - pentru a vă asigura nu un viitor liber de griji ci unul al iadei mizere; o, amară contradicţie, să fii silit să te chinui ca să-ţi *asiguri* anume acel lucru sub apăsarea căruia să gemi, acel lucru de care *fugi*!

Voi, cei neluaţi în seamă şi trecuţi cu vederea, de a căror existenţă nimeni, nimeni nu se ingrijeşte, nici măcar atât cât de aceea a unui animal de casă, care are mai multă valoare!

Voi, cei bolnavi, ologi, surzi, schilozi, veniţi! - voi cei care zăceţi în paturi, da, veniţi şi voi; căci invitaţia li se adresează şi celor zăcând pe patul de suferinţă - şi pe ei îi invită să vină!

Voi, leproşii! Căci invitaţia trece peste toate deosebirile, pentru a-i strânge laolaltă pe toţi; ea vrea să împace iarăşi ceea ce i se datorează ca rău deosebirilor acestora, care l-a aşezat pe unul la locul său drept conducător peste milioane, în stăpânirea tuturor bunurilor fericirii, şi pe un altul afară în pustiu - şi de ce (o, ce cruzime!)? Pentru că (o, logică omenească plină de cruzime!) pentru că el este pradă mizeriei indescriptibile. De ce deci? Pentru că această compasiune omenească este o invenţie jalnică, oribilă şi plină de cruzime acolo unde ar trebui cel mai mult să aibe milă, şi este compătimitoare numai acolo şi atunci când în adevăratul înţeles al cuvântului ea nici nu mai este milă!

Voi, cei cu inima bolnavă, care numai prin suferinţă ajungeţi să ştiţi că omul are o inimă într-un cu totul alt înţeles al cuvântului decât o are un animal, şi că ştiţi şi ce vrea să însemne, că suferi acolo în inimă; ce vrea să însemne când medicul are poate dreptate când spune că poţi avea o inimă sănătoasă şi totuşi ai o boală la ea. Voi, pe care v-a înşelat infidelitatea şi pe care apoi compasiunea omenească (căci compătimirea aceasta omenească rareori se lasă aşteptată) v-a făcut ţintă a batjocurii; voi toţi cei care sunteţi ţinte ale

discriminărilor, nedreptăților și umilințelor și relelor tratamente, voi toți cei nobili, care, orice ați ști fiecare din voi să spună, pe bună dreptate culegeți plata nerecunoștinței, căci de ce ați fost atâta de proști să fiți nobili, de ce ați fost atât de fără minte ca să fiți amabili, și dezinteresați și fideli; voi toți, victime ale vicleniei și înșelăciunii și denigrărilor și invidiei, pe care josnicia și le-a ales și lașitatea le ținuse în frâu, fie că veți fi jertfiți undeva la o parte și în singurătate, fie după ce voi v-ați tras la o parte ca să muriți acolo, fie că veți fi călcați în picioare în mulțimile de oameni unde nimeni nu mai întreabă ce drept aveți voi, nimeni de ce anume nedreptate suferiți, nimeni unde vă doare, sau ce anume poate să vă doară, în vreme ce mulțimea de oameni sănătoși ca niște animale vă calcă în picioare în praf: veniți!

Chemarea s-a oprit la răscrucea de drumuri, acolo unde moartea desparte moartea de viață. Veniți, voi toți cei care suferiți apăsați de tristețe, voi cei care vă munciți zadarnic sub împovărarea voastră! Căci e adevărat că în mormânt e liniște și odihnă, dar să așezi sau să stai lângă un mormânt, sau să mergi spre un mormânt, asta nu înseamnă încă de fapt că zaci de acum în mormânt; și să citești propriile tale cuvinte, pe care ți le cunoști pe dinafară, inscripția pe care tu însuți ai așezat-o acolo și pe care tu o înțelegi cel mai bine, s-o citești și s-o recitești, încă și încă o dată cu propria-ți inimă, spunând cine este cel care este *aici* îngropat: asta nu înseamnă că tu însuți zaci acolo. În mormânt este odihnă, însă *lângă* mormânt nu e odihnă deloc; asta înseamnă: până aici, și nu mai departe, acum poți să te întorci iarăși acasă. Dar oricât de adesea, și chiar zi de zi, te-ai întoarce, cu gândul sau pe propriile tale picioare, la *acel* mormânt - nu treci mai departe, nu treci de locul acela; și asta este foarte obositor și nu e deloc odihnă.

Veniți deci, aici este calea pe care se merge mai departe, aici este odihna și liniștea lângă mormânt, liniștea după

durerea pierderii, sau liniştea în durerea pierderii - lângă El. Cel care îi reuneşte veşnic pe cei despărţiţi, mai strâns decât natura îi uneşte pe părinţi şi copii, copii şi părinţi - vai, şi aceştia au fost despărţiţi, mai întru suflet decât preotul uneşte bărbatul şi femeia - vai, despărţirea a intrat între ei; mai de nedesfăcut decât legătura prieteniei îl uneşte pe prieten de prieten - vai, şi aceasta a fost desfăcută. Despărţirea pătrunde pretutindeni pentru a aduce suferinţă şi nelinişte; însă aici este liniştea. Veniţi şi voi, cărora vi s-a dat ca popas locul dintre morminte[1], voi cei care sunteţi socotiţi de către societatea omenească drept morţi, dar care nu aţi lipsit celorlalţi, şi nici nu aţi fost plânşi, care nu sunteţi îngropaţi şi totuşi morţi sunteţi, nu aparţineţi nici vieţii nici morţii. Ah, voi, în faţa cărora societatea omenească s-a închis cu cruzime, şi pentru care nici un mormânt nu s-a deschis cu îndurare; veniţi şi voi, aici este odihna şi aici este viaţa!

Invitaţia aceasta s-a oprit la răscrucea de drumuri, acolo unde calea păcatului părăseşte înspre altă direcţie drumeagul împrejmuit liniştit al nevinovăţiei - o veniţi, sunteţi atât de aproape de cel care vă cheamă, un singur pas pe celălalt drum şi sunteţi de acum nesfârşit de departe de el. Poate că nu doriţi încă liniştea şi odihna, nu înţelegeţi pe de-a întregul ce vrea să însemne asta; dar urmaţi totuşi chemarea, pentru ca Cel care vă cheamă astfel să vă salveze de ceea ce omul trebuie să fie salvat cu atâta greutate şi atâtea primejdii, pentru ca odată mântuiţi să rămâneţi lângă Acela, Mântuitorul şi Salvatorul tuturor, chiar şi al celor nevinovaţi. Căci chiar dacă ar fi cu putinţă ca nevinovăţia să fie găsită în deplină puritate undeva: de ce nu ar avea şi ea nevoie de un Mântuitor care să o apere în mântuirea ei.

---

[1] În Evanghelia după Sfântul Marcu (5, 2 şi urm.) se vorbeşte despre cei care-şi au locuinţa în morminte şi care sunt chinuiţi de duhurile necurate.

Chemarea se opreşte la răspântie, acolo unde drumul păcatului duce mai departe, mai adânc în păcat. Veniţi, voi toţi cei care v-aţi pierdut drumul şi v-aţi rătăcit, de orice fel v-ar fi fost rătăcirea şi păcatul, unul care în ochii oamenilor ar fi fost mai nevinovat şi totuşi poate mai înfricoşător, unul care aici pe pământ a fost dezvăluit, sau unul care a rămas ascuns, dar e cunoscut în ceruri- şi chiar dacă aţi fi găsit aici pe pământ iertare, dar nu aţi găsit odihna în lăuntrul vostru, sau nu aţi găsit iertarea, pentru că nu aţi căutat-o, sau pentru că aţi căutat-o zadarnic; o, veniţi îndărăt, aici este odihna!

Chemarea se opreşte la răspântie, acolo unde drumul păcatului se abate o ultimă oară şi se pierde din ochi în pierzanie. O, întoarceţi-vă, întoarceţi-vă, veniţi aici; nu vă speriaţi cât de grea este întoarcerea, oricât de trudnică vi se pare; nu vă înspăimântaţi de istovitoarea cale a întoarcerii, de truda cu care ea duce spre mântuire, pe când păcatul, cu o grabă înaripată, cu tot mai multă grabă vă duce tot mai departe înainte sau - tot mai jos, înspre abis, atât de uşor, atât de nedescris de uşor, întocmai la fel de uşor ca atunci când calul, odată eliberat de efortul de a mai trage, nu mai poate, (chiar încordându-şi toate puterile,) opri trăsura care se rostogoleşte în prăpastie.

Nu desnădăjduiţi la fiecare recădere, pentru care Dumnezeul răbdării are răbdare şi sub care un păcătos trebuie să aibe răbdare să se umilească. Nu, nu vă temeţi şi nu desnădăjduiţi: El spune "Veniţi", El este alături de voi pe drum, de la El porneşte calea întoarcerii care duce la El, de la El vin ajutorul şi iertarea, şi la El este odihna.

Veniţi voi toţi, la El este odihna; şi El nu vă face nici un fel de greutăţi, El face un singur lucru: îşi deschide braţele. El nu are să te întrebe mai întâi, pe tine păcătosule - vai, aşa cum fac oamenii drepţi, chiar şi când vor să ajute: Adică nu eşti chiar tu vinovat de nefericirea ta, tu nu ai chiar nimic să-ţi reproşezi? E atât de uşor lucrul acesta omenesc, să judeci după

exterior, după rezultate: atunci când vezi un olog, un schilod sau pe unul cu înfăţişare nearătoasă, să judeci, ergo, e un om rău; când unul e atât de nefericit încât îi merge rău în lume şi n-a ieşit nimic din el, sau a dat mereu înapoi, să judeci acolo, e un om care nu face două parale. O, este o atât de plăcută invenţie a plăcerii pline de cruzime să vrei să-ţi simţi propria dreptate şi simţ al dreptăţii în faţa unuia care suferă, explicându-i suferinţele ca o pedeapsă a lui Dumnezeu, astfel că nici măcar nu se mai cuvine să-l ajuţi, sau ajutându-l, îi mai pui în faţă acea întrebare acuzatoare care-ţi măguleşte propriul simţ al dreptăţii.

Dar El nu te va întreba astfel, el nu vrea să fie într-un fel atât de sever binefăcătorul tău. Şi dacă tu eşti conştient că eşti un păcătos, El nu-ţi va mai pune întrebări despre asta, El nu va vrea să frângă trestia încovoiată, ci să te ridice pe tine dacă tu i te alături. El nu va vrea să te desprindă pe tine prin contrast, astfel ca păcatele tale să devină şi mai înfricoşătoare, El îţi acorda la El o ascunzătoare, şi când tu vei fi astfel ascuns la El, îţi va scunde păcatele. Căci el este un prieten al păcătoşilor.

Când este vorba de un păcătos, El nu numai că se opreşte, îşi deschide braţele şi spune "Veniţi", nu, atunci El se opreşte şi aşteaptă, aşa cum tatăl l-a aşteptat pe fiul rătăcitor, sau merge să caute, aşa cum păstorul a căutat oaia rătăcită, şi femeia paraua pierdută[1].

El merge şi totuşi nu, El a mers mult, însă nesfârşit de mult mai departe decât oricare păstor sau oricare femeie, el a mers pe drumul nesfârşit de lung de la Dumnezeire până la a deveni om, pe drumul acela a mers El pentru a-i căuta pe păcătoşi.

---

[1] În Evanghelia după Luca (15, 8) se spune: "Sau care femeie, având zece drahme, dacă pierde o drahmă nu aprinde făclia şi nu mătură casa şi nu o caută cu grijă până o găseşte?""

3. "Veniţi voi toţi, cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, eu vă dau odihna"

"Veniţi". Căci el înţelege că cei istoviţi şi împovăraţi îşi simt deajuns de grele povara, de greu osteneala, şi că s-au oprit, fără să mai ştie ce să facă şi suspinând din greu, unul privind în toate părţile să vadă dacă nu poate găsi totuşi vreun ajutor, un altul întorcându-şi privirea în pământ, pentru că nu a mai văzut nici o mângâiere, un al treilea privind în sus, ca şi cum ajutorul ar veni din cer - dar toţi căutând. Din cauza asta spune El: Veniţi! Pe cel care a încetat să caute şi să sufere, pe acela El nu-l cheamă.

"Veniţi". Căci El, Cel care cheamă, ştie că este tocmai un semn al adevăratei suferinţe, să te tragi la o parte şi să te frământi în mângâiere tăcută, fără curajul de a te mai destăinui cuiva, cu atât mai puţin de a îndrăsni să nădăjduieşti cu încredere în vreun ajutor. O, nu a fost un demoniac numai acela care era posedat de un duh mut; nici o suferinţă care nu începe prin a-l amuţi pe cel care suferă nu înseamnă mult, la fel de puţin ca iubirea care nu te face tăcut; cei care suferă în timp ce limba lor sporovăitoare le poartă iute peste tot povestea suferinţelor lor, nu sunt nici trudnici şi nici împovăraţi. Şi iată, din cauza aceasta El care cheamă nu poate să aştepte până când vin la el cei istoviţi şi împovăraţi, îi cheamă El însuşi cu iubire; toată voinţa Lui de a ajuta poate că nu ar ajuta dacă El nu ar spune cuvântul acesta şi prin aceasta ar face El primul pas; căci în rostirea acestor cuvinte ("Veniţi aici la Mine") El Însuşi e cel care vine spre ei.

O, compătimire omenească, poate că totuşi e uneori o stăpânire de sine admirabilă, poate chiar uneori o simpatie reală, lăuntrică, când renunţi să-l mai întrebi pe cel despre care îţi spui că se frământă de o ascunsă suferinţă; dar cât de adesea este poate şi o înţelepciune să nu vrei să auzi prea multe! O, compătimire omenească, cât de adesea doar curiozitatea, nu compătimirea, te-a împins să îndrăsneşti în taina unuia care suferă, şi cum nu ai simţit atunci, nu ca o povară, ci aproape ca o pedeapsă a curiozităţii tale, când el ţi-a urmat chemarea şi a venit la tine!

Dar El, cel care rosteşte aceste cuvinte mântuitoare, "Veniţi", El nu s-a lăsat înşelat de El Însuşi când a rostit vorba aceasta, El nici nu vrea să te înşele pe tine, când tu vii la El ca să găseşti odihna, când treci asupra Lui povara ta. El urmează indemnul inimii lui, când spune cuvântul acesta, şi inima lui urmează cuvântul - dacă tu urmezi acum cuvântul, atunci şi El îşi urmează drumul îndărăt în inima Lui ducându-te şi pe tine; este o urmare de la sine înţeleasă că una urmează alteia - o, dacă tu ai urma doar chemarea.

"Veniţi". Căci El simte că cei istoviţi şi împovăraţi sunt atât de neputincioşi şi sfârşiţi de puteri, atât de ameţiţi încât nu mai ştiu de ei înşişi, încât au uitat iarăşi că este o mângâiere; dar El ştie că e doar prea adevărat că nu există nici o mângâiere şi ajutor, dacă ele nu sunt căutate, şi de aceea El trebuie să le strige "Veniţi".

"Veniţi!" Căci orice societate are un simbol, sau ceva după care se recunoaşte apartenenţa la ea; când fata tânără se găteşte într-un anumit fel, se ştie că se duce la dans; Veniţi, voi toţi, cei care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi. - "Veniţi!" Nu trebuie să porţi pe dinafară şi la vedere semnul de recunoaştere, vino doar cu capul cu pletele îmbălsămate şi cu faţa spălată, dacă eşti doar în sinea ta truditor şi împovărat.

1.

(Ci pentru că) Cel care cheamă şi vrea să fie acea fiinţă anume, istorică, cea care a fost acum 1800 de ani, şi care, sub înfăţişarea acelei persoane anume, trăind în condiţiile istorice de atunci, a rostit cuvintele acestea ale chemării. - El nu este, şi nu vrea să fie pentru nimeni, unul despre care am avut ceva de învăţat doar din istorie (istoria lumii, istoria pur şi simplu, în contrast cu istoria sfântă) căci din istorie nu se poate ajunge să ştii nimic despre El, pentru că, în primul rând, despre El nu poţi "să ştii" nimic. - El nu vrea să fie judecat omeneşte după urmările vieţii Sale, adică, El este semnul scandalului şi obiectul credinţei şi vrea să fie aceasta. A-L judeca după urmările vieţii Sale este o blasfemie; căci El este Dumnezeu, şi atunci viaţa Sa, pe care El o trăieşte şi a trăit-o, este nesfârşit mai hotărâtoare decât toate urmările ei în istorie.

a. Cine a rostit aceste cuvinte ale chemării?

Cel care cheamă, care rosteşte invitaţia. Cine este Cel care cheamă? Iisus Hristos. Care Iisus Hristos? Iisus Hristos Care e aşezat în slavă la dreapta Tatălui? Nu, de pe tronul slavei Sale El nu a rostit nici un cuvânt. Deci este Iisus Hristos în umilinţa Lui, în starea de umilire, Cel Care a rostit aceste cuvinte.

Şi atunci Iisus Hristos nu este unul şi acelaşi? Da, El este astăzi şi ieri acelaşi şi acelaşi ca şi acum 1800 de ani, acel Iisus Hristos care s-a Coborât pe Sine Însuşi şi Şi-a asumat condiţia de serv, acel Iisus Hristos este Cel Care a rostit cuvintele acelea ale chemării. Tot El este acela Care a spus că se va

reîntoarce în slavă. La acea reîntoarcere în Slavă este iarăşi acelaşi Iisus Hristos; dar lucrul acesta nu s-a întâmplat încă.

Aşadar acum El nu este în Slavă? Ba da, aceasta o *crede* creştinul. Dar cuvintele acelea El le-a rostit când se afla în starea de Umilire, dintru Slava Sa El nu le-a spus. Şi despre întoarcerea Sa întru Slavă nu se poate şti nimic, ea poate fi doar, în înţelesul cel mai strict al cuvântului, crezută. Dar credincios nu poţi ajunge să fii decât venind la El când El se află în umilinţa Lui, venind la El care este semnul scandalului şi obiectul credinţei. Altminteri El nu există pe pământ, căci numai astfel a fost El aici. Că El se va întoarce în slavă, e un lucru pe care-l aşteptăm, dar lucrul acesta nu poate fi aşteptat şi crezut decât de cel care, aşa cum a fost El aici, a stat lângă El şi stă mai departe lângă El.

Iisus Hristos este acum acelaşi; însă El a trăit acum 1800 de ani în acea umilinţă şi se schimbă de abea la reîntoarcerea Sa. Nu S-a întors încă, deci El este încă mai departe Cel umilit, despre care se crede că va reveni întru slavă. Ceea ce a spus şi a predicat El, acel cuvânt pe care El l-a rostit, devine *eo ipso* neadevărat dacă stârnim aparenţă că Hristos al Slavei a fost Cel care l-a rostit. Nu, Acela tace, Cel umilit vorbeşte. Intervalul (dintre umilinţa şi reîntoarcerea în slavă) care în clipa aceasta durează de vreo 1800 de ani, şi care se poate să mai dureze încă de prea multe ori 1800 de ani, intervalul, adică ceea ce intervalul vrea să facă din El, relatările lumeşti ale istoriei lumii şi istoriei bisericii despre Hristos, despre Cine a fost Hristos, cine a fost adică Cel Care a spus cuvintele acelea, este indiferent, nu înseamnă nici vreun întreg, nici vreo jumătate; este ceva care pe El doar îl deformează, şi prin aceasta face neadevărate acele cuvinte ale chemării.

Căci ar fi un neadevăr dacă eu inventez cuvinte pe care un om nu le-a rostit niciodată şi susţin că El le-ar fi spus. Dar este de asemenea neadevăr, şi cuvântul pe care El l-a spus devine

neadevărat, sau devine neadevărat faptul că *El* anume le-a spus, acele cuvinte, când eu îl inventez pe El în esență altfel decât era El odinioară, atunci când le-a spus. În esență altfel; căci un neadevăr în legătură cu unul sau altul dintre lucrurile întâmplătoare faptul că "El" anume le-a spus. - Şi astfel, dacă aşa îi place lui Dumnezeu, să meargă aici pe pământ într-un atât de strict incognito, cum numai un atotputernic şi-l poate asuma - şi de ce, cu ce intenție anume face El asta, asta o ştie numai El cel mai bine, şi oricum temeiul şi intenția arată că acest incognito vrea să însemne ceva esențial - dacă îi place lui Dumnezeu să vină în această umilă înfățişare de serv, arătând întocmai ca oricare alt om, să vină şi să-i învețe pe oameni - şi cineva apoi repetă întocmai cuvintele pe care El le-a spus, dar trezeşte impresia că Dumnezeu ar fi spus aceste cuvinte; atunci lucrul devine neadevărat că El a spus aceste cuvinte.

b. Se poate învăța ceva din istorie despre Iisus Hristos?

Nu. De ce nu? Pentru că, în primul rând, despre "Hristos" nu se poate "şti" nimic. El este paradoxul, contrariul credinței, există numai pentru credință. Dar orice comunicare istorică este comunicare a ştiinței", astfel că din istorie nu se poate ajunge să se ştie nimic despre Hristos. Căci dacă ajungi să ştii despre El mult sau puțin sau ceva, atunci nu este acela care El este în realitate. Atât ajungi să ştii despre El altceva decât ceea ce El este în realitate, astfel că nu ajungi să ştii nimic despre El, sau ajungi să ştii ceva neadevărat, eşti înşelat astfel. Istoria face din Hristos un altul decât El este într-adevăr, şi astfel ajungi să ştii din istorie multe despre Hristos? nu, nu despre Hristos, căci despre El nu se poate ştii nimic, în El se poate crede doar.

c. Se poate dovedi din istorie că Hristos a fost Dumnezeu?

Întâi să pun o altă întrebare: Se poate imagina o contradicţie mai stupidă decât aceasta: *să vrei să dovedeşti* (fie din istorie, fie din orice altceva pe lume, sursa de la care să vrei să *dovedeşti* ceva) că un om anume, izolat, luat în sine, ar fi Dumnezeu? Că un individ anume, este Dumnezeu, adică spune despre sine că el ar fi Dumnezeu, asta este un scandal, o sminteală *kat'exohen*[1]. Dar care este anume scandalul, sminteala asta, lucrul de care se poticnesc oamenii? Lucrul acela contravine întregii raţiuni (omeneşti). Şi să vrei să dovedeşti aşa ceva! "A dovedi" înseamnă însă să vrei să faci ceva, acel lucru raţional şi real care este El. Şi poţi să faci ca ceva care e în contradicţie cu toată raţiunea să fie raţional şi real? Sigur că nu, dacă nu vrei să te contrazici singur. Poţi "dovedi" doar că lucrul acesta contrazice raţiunea. Dovezile despre Dumnezeirea lui Hristos, cele pe care le aduce Scriptura: minunile, Învierea Sa din morţi, Înălţarea la Cer, există acolo numai pentru credinţă, adică ele nu sunt "dovezi"; nici nu vor să dovedească că toate acestea corespund raţiunii, vor dimpotrivă să dovedească faptul că ele sunt în conflict cu raţiunea şi deci sunt obiect al credinţei.

Dar să ne întoarcem la dovezile istoriei. Că acum 1800 de ani Hristos a trăit, că numele Său a fost vestit şi crezut în întreaga lume, că învăţătura Sa (creştinismul) a schimbat faţa lumii, străbătând victorioasă peste toate împrejurările omeneşti; şi că astfel istoria a demonstrat din belşug, şi mai mult decât

---

[1] kat'exohen - în cel mai înalt grad, prin excelenţă (lb. greacă)

din belşug, ce anume a fost El, faptul că El - a fost Dumnezeu? Nu, lucrul acesta istoria nu l-a demonstrat nici din belşug, şi nici mai mult decât din belşug, aşa ceva în întreaga veşnicie istoria nu poate demonstra. În ce priveşte dimpotrivă prima aserţiune, da, este deajuns de sigur că numele Său a fost vestit în întreaga lume - că în El se şi crede, asta nu eu am s-o hotărăsc; este sigur, deajuns de sigur că creştinismul a schimbat faţa pământului, că a pătruns victorios în toate relaţiile dintre oameni, şi că acum toţi spun că ar fi creştini.

Dar ce dovedeşte aceasta? Asta poate cel mult dovedi că Iisus Hristos a fost un om mare, poate cel mai mare dintre toţi. Dar că El - a fost Dumnezeu, nu, aici să ne oprim, concluzia asta, Dumnezeu ştie, poate să nu fie justă.

Dacă începem, pentru a stabili această concluzie, cu presupunerea că Iisus Hristos a fost om, şi dacă apoi luăm în considerare istoria celor 1800 de ani (urmările vieţii Sale) putem sfârşi printr-un crescendo constant de superlative: mare, mai mare, cel mai mare, cel mai nemăsurat de mare şi uimitor de mare om care a trăit vreodată. - Dacă începem dimpotrivă cu aserţiunea (credinţei) că El a fost Dumnezeu, atunci *eo ipso* am tras o linie peste cei 1800 de ani, i-am anulat ca pe ceva care nu are nimic de a face cu toate acestea, care nu dovedesc nimic nici *pro*, nici *contra*, pentru ca certitudinea credinţei este nesfârşit mai înaltă. - Şi e evident că trebuie să începem într-unul din aceste două feluri; dacă începem în ultimul fel, atunci e totul cum trebuie să fie.

Dacă începem în primul fel, atunci nu putem, fără să săvârşim într-un fel sau altul o *metabasis eis 'allo genos*[1] să ajungem dintr-o dată prin interferenţa la noua calitate "Dumnezeu", ca şi cum astfel urmarea sau urmările unei - vieţi omeneşti ar dovedi în cutare alt loc faptul că acel om ar fi Dumnezeu. Dacă s-ar putea face aceasta, atunci ar trebui să

[1] metabasis eis 'allo genos - tranziţie într-un alt mod (lb. greacă)

putem răspunde şi la aceasta întrebare: care trebuie să fie aceste urmări, cât de mari influenţele, cât de multe secole trebuie să treacă pentru ca din urmările avute de o "viaţă omenească" (aşa cum suna asumpţiunea iniţială) să ajungem la dovada că El este Dumnezeu: dacă poate este adevărat faptul că în anul 300 nu se dovedise cu totul despre Hristos că El ar fi fost Dumnezeu, şi încă şi mai puţin cei care trăiau în primul secol, pe când dimpotrivă, certitudinea că el este Dumnezeu creşte cu fiecare secol, astfel încât în secolul acesta al nostru, al nouăsprezecilea, ea este cea mai mare care a existat până acum, o certitudine în comparaţie cu ceea ce cei din primele secole trăiau doar ca o slabă presimţire. Se poate răspunde la această întrebare sau poate fi lăsată deschisă, în fond nu are nici o importanţă.

Ce poate să însemne în fond aceasta? Să fie cu putinţă ca luând în considerare urmările mereu continuându-se a ceva anume să se deducă, printr-o simplă inferenţă, o altă calitate decât cea presupusă? Nu este oare o nebunie (presupunând că omul nu este în general nebun) ca prima judecată, cea care urmează aserţiunii iniţiale de la care s-a plecat, să fie atât de departe de realitate încât să fi ajuns să ne înşelăm în ce priveşte o calitate însăşi? Şi dacă începem cu o asemenea eroare, cum vom putea vedea apoi în vreun punct oarecare al desfăşurării urmărilor că acum avem de-a face cu o cu totul altă calitate, o nesfârşit de diferită calitate?

O urmă de pas pe un drum este în mod evident o urmare a faptului că a trecut cineva pe acolo. Pot presupune în mod eronat că a fost de exemplu o pasăre, dar la o examinare mai atentă, după ce am urmat mai departe urma, mă voi încredinţa că trebuie să fi fost vorba de un alt animal. Bun, aici însă nu e vorba de o infinit de drastică schimbare a calităţii. Dar la o mai atentă examinare sau urmând mai departe o asemenea urmă pot ajunge într-un loc anumit la concluzia: ergo, e un spirit

care a trecut pe aici, un spirit - care nu lasă nici o urmă după sine? Tot astfel stau lucrurile, când din urmările unei existenţe presupuse a fi fost omeneşti se conchide: ergo, a fost Dumnezeu.

Se aseamănă deci Dumnezeu şi omul până într-un asemenea grad, suntem atât de puţin diferiţi unul de altul, încât eu, presupunând că nu sunt nebun, pot ajunge să încep cu aserţiunea că Hristos a fost om, dar pe de altă parte Hristos Însuşi nu a spus că El este Dumnezeu?

Dacă Dumnezeu şi omul se aseamănă într-un asemenea grad, dacă ei se înrudesc într-un asemenea grad, încât la modul esenţial ei se află înlăuntrul aceleiaşi calităţi, atunci concluzia "ergo, era vorba de Dumnezeu" este totuşi o şarlatanie; căci dacă dumnezeirea nu ar fi nimic altceva, atunci nu ar mai exista Dumnezeu. Dar dacă există un Dumnezeu şi El este deosebit de fiinţa omenească printr-o nesfârşită deosebire de calitate, atunci nici eu, şi nici oricine ar începe cu presupunerea că El a fost un om, nu vom reuşi în întreaga veşnicie să ajungem la concluzia că "deci a fost Dumnezeu". Oricine are o pregătire cât de mică dialectică va vedea totuşi uşor că întreaga întrebare despre consecinţe este incomensurabilă cu decizia dacă sau nu a fost Dumnezeu, că această întrebare i se pune omului într-un cu totul alt fel: dacă vrea să creadă ce a spus Acela despre El, că este Dumnezeu, sau nu vrea să creadă.

Dialectic înţeleasă - dacă ne lăsăm timpul s-o înţelegem - ajunge s-o spunem pentru a pune beţe în roate acelei concluzii pornind de la urmările vieţii lui Hristos: ergo, a fost Dumnezeu. Însă credinţa ridică în instanţă o obiecţie şi mai puternică împotriva oricărei încercări de a voi să te apropii de Iisus Hristos cu ajutorul celor ce se ştiu din istorie despre urmările vieţii lui Hristos. Credinţa susţine că această întreagă încercare ar fi - blasfemie. Credinţa susţine că singura dovadă pe care necredinţa a lăsat-o să stea în picioare, când ea a răsturnat

toate celelalte dovezi despre adevărul creştinismului, dovada pe care - da, situaţia e curios de complicată - a descoperit-o însăşi necredinţa, şi chiar a descoperit-o ca pe o dovadă a adevărului creştinismului - excelent e că necredinţa descoperă dovezi pentru a apăra creştinismul! - este dovada în legătură cu care în creştinism s-a făcut atâta vâlvă, dovada celor 1800 de ani, şi despre care credinţa susţine că este - blasfemie.

În cazul unui om e valabil că urmările vieţii sale sunt mai importante decât viaţa sa. Dacă cineva atunci, pentru a afla cine a fost Hristos şi pentru a ajunge la o concluzie, ia în considerare urmările vieţii sale: atunci, *eo ipso* face din El un om, un om, care asemenea altor oameni trebuie să-şi dea examenul în faţa istoriei, care ea însăşi însă în acest caz este o examinatoare la fel de superficială ca un seminarist în materia limbii latine.

Dar ce ciudat! Se vrea cu ajutorul istoriei, prin luarea în considerare a urmărilor vieţii Sale, să se ajungă la concluzia acelui *ergo*: *ergo* El a fost Dumnezeu - şi credinţa opune afirmaţia contrarie, că cel care în primul rând începe cu acest silogism începe cu o blasfemie. Blasfemia nu constă în faptul că se presupune la modul ipotetic că El a fost om. Nu, blasfemia este cea care stă la baza întregului proces, gândul, fără de care nu s-ar începe, gândul de a cărui dreptate şi adevăr eşti deci pe deplin şi cu tărie convins, că şi pentru Hristos este valabil aşa ceva, gândul că urmările vieţii Sale ar fi mai importante decât viaţa Sa, asta însemnând că el ar fi un om. Ipotetic, se spune: să presupunem că Hristos ar fi fost om, dar această ipoteză, care nu e încă o blasfemie, are la bază ca *assertum* că o consideraţie cum e cea care spune că urmările vieţii cuiva ar fi mai importante decât viaţa sa, îşi găseşte aplicarea şi pentru Hristos. Dacă nu se porneşte de la această presupunere, atunci admiţi singur că întreaga încercare nu mai are nici un sens, şi recunoşti asta încă înainte de a fi început, şi atunci de ce se

mai începi? Dacă însă accepți presupunerea și începi, atunci s-a pornit blasfemia. Cu cât te adânceşti mai departe în urmărirea consecințelor, dar cu intenția de a putea să conchizi din ele dacă sau nu El a fost Dumnezeu, cu atât mai mult întregul proces este blasfematoriu și continuă să fie în fiecare clipă atât cât va dura examenul.

Ciudată potrivire de vederi! trezeşti impresia că ai și ajuns la acel *ergo*, când de fapt urmăreşti doar temeinic urmările vieții lui Iisus - și credința condamnă primele începuturi ale acestei încercări ca pe o blasfemie, și orice continuare a ei deci ca o blasfemie și mai mare.

"Istoria", spune credința, "nu are nimic de a face cu Iisus Hristos; despre El nu avem decât istoria sfântă (care este în general calitativ deosebită de istoria în general) care povestește mersul vieții Lui în situația de umilință, precum și faptul că a spus El însuși că este Dumnezeu". El este paradoxul pe care istoria nu-l poate mistui niciodată și nici nu-l poate transforma într-un silogism obișnuit. El este în umilirea Sa același ca și în slava Sa - dar cei 1800 de ani, sau chiar dacă ar fi 18000 de ani - nu au nimic de a face cu asta. Strălucitele urmări în cursul istoriei lumii, care aproape că îl conving pe un profesor de istorie că El a fost Dumnezeu, aceste strălucite consecințe nu reprezintă desigur întoarcerea Sa în slavă? Dar treptat ele sunt înțelese ca atare; se arată iarăși că Hristos făcut să fie om, a cărui întoarcere în slavă nu poate fi sau nu poate deveni altceva decât urmările vieții Sale în istorie - pe când Întoarcerea lui Hristos în slavă este ceva cu totul deosebit, ceva în care trebuie să se creadă. El s-a coborât în umilință și s-a înfășat în zdrențe - El se va întoarce în glorie, dar strălucitele urmări sunt, mai ales la un examen mai atent, învestmântate în glorie zdrențuită, cu totul incomparabilă, despre care credința nu vorbește niciodată când vorbește despre Venirea lui Hristos.

El există deci constant numai în umilinţa Sa, până atunci când El, aşa cum se crede, se va reîntoarce în slavă. Istoria poate fi o foarte bună ştiinţă, ea nu are voie însă să ia asupra ei să-şi imagineze ceea ce vrea să facă Tatăl, anume să-l învestmânteze pe Hristos cu straiele slavei, căutând să-l ascundă în faldurile orbitoare ale urmărilor, ca şi cum aceasta ar fi adevărata Venire. Că El în starea sa de umilire a fost Dumnezeu, că El se va întoarce în Măreţie, asta, în diferite feluri, trece mai presus de înţelegerea istoriei, asta nu se poate scoate din istorie decât printr-o incomparabilă carenţă de dialectică, oricât de incomparabile am vrea să considerăm aceste chestiuni.

Şi ciudat e că s-a vrut să se folosească tocmai istoria pentru a dovedi că Iisus este Dumnezeu.

d. Urmările vieţii lui Hristos sunt mai importante decât viaţa Lui?

Nu, câtuşi de puţin, chiar dimpotrivă; căci dacă acesta ar fi cazul, atunci Hristos ar fi doar un om.

De sigur că nu e nimic remarcabil în faptul că un om a trăit, se ştie că multe milioane de oameni au trăit. Dacă aşa ceva ar fi remarcabil, atunci viaţa Sa ar trebui să cuprindă un anume lucru remarcabil, adică ceea ce o face remarcabilă, apare în viaţa unui om de abea în al doilea rând. Nu e remarcabil faptul că el a trăit, ci viaţa sa avea cutare sau cutare lucru remarcabil. Un asemenea lucru remarcabil poate fi atunci, printre altele, ceea ce a realizat el, deci urmările vieţii sale.

Dar că Dumnezeu á trăit pe pământ ca om individual, este un fapt nesfârşit de orbitor. Chiar dacă n-ar fi avut nici un fel de urmări, lucrul este indiferent, rămâne deopotrivă de remarcabil, nesfârşit mai mult demn de a fi remarcat decât toate

urmările. Să încercăm să introducem aici nota aceasta de remarcabil în al doilea rând, pe al doilea plan, şi se va vedea uşor cât e de absurd totul ce ar putea fi remarcabil în faptul că viaţa lui Dumnezeu a avut urmări minunate? Să vorbeşti în felul acesta înseamnă pur şi simplu să trăncăneşti.

Nu, faptul că Dumnezeu a trăit, acesta e faptul infinit de strict impunând să fie luat în seamă, lucrul în sine şi pentru sine remarcabil. Presupunând că viaţa lui Hristos nu ar fi avut nici un fel de urmări - dacă atunci cineva ar spune că viaţa Sa nu ar fi un lucru remarcabil, aceasta ar fi blasfemie. Pentru că este totuşi, oricum, remarcabil; şi dacă ar fi vorba aici de un fapt remarcabil în al doilea rând, atunci ar fi remarcabil faptul că viaţa Sa nu ar fi avut urmări. Dar dacă, dimpotrivă, cineva ar spune că viaţa lui Hristos ar fi fost remarcabilă prin urmările ei, atunci asta e iarăşi blasfemie; căci viaţa aceasta este în sine şi pentru sine remarcabilă.

Accentul nu cade pe faptul că un om a trăit, ci infinit este accentul care cade pe faptul că Dumnezeu a trăit. Numai Dumnezeu poate pune atât de multă greutate pe Sine Însuşi, pe faptul că El a trăit, ca fiind nesfârşit de mult mai important decât toate urmările care au intrat de aici în istorie.

e. O comparaţie între Hristos şi un om care în timpul vieţii sale a cunoscut din partea celor din jur acelaşi tratament pe care l-a suferit Hristos

Să ne gândim la un om, unul din acei oameni mari, care au suferit nedreptăţi din partea contemporanilor, dar pe care apoi istoria l-a repus în drepturi, prin felul în care a dezvăluit, arătând urmările vieţii lui, cine a fost el cu adevărat. De altfel nu neg că toate aceste dovezi pornind de la urmările unei vieţi

sunt totuşi calculate ţinând seama de *mundus qui vult decipi*[1]. Căci cel care fără să fi trăit în acelaşi timp cu acel om nobil, a văzut cine era el cu adevărat, îşi construieşte o asemenea imagine numai când ajunge să o ştie prin urmările vieţii de care e vorba. Dar nu vreau să accentuez aceasta, şi pentru un om în genere este valabilă afirmaţia că urmările vieţii sale sunt mai importante decât faptul că el a trăit.

Să ne gândim deci la un asemenea om mare. El trăieşte laolaltă cu contemporanii săi, dar el nu e înţeles, nu e recunoscut ca ceea ce este, el este greşit înţeles, pe urmă luat în râs, persecutat, şi în cele din urmă omorât ca un criminal. Dar urmările vieţii lui dezvăluie cine a fost el, istoria, care păstrează aceste urmări, îi face dreptate, el este de la un secol la altul, renumit ca un mare şi nobil om, umilirile de care a avut parte sunt ca şi uitate. A fost o orbire a timpului său faptul că vremea sa l-a luat în derâdere, l-a batjocorit şi în cele din urmă l-a ucis. Dar asta se poate uita acum, abea după moartea sa el a devenit în drept vorbind ceea ce a fost el, în urmările vieţii sale, care sunt într-adevăr mult mai importante decât viaţa sa.

Şi acum, acelaşi lucru să fie valabil şi pentru Hristos? A fost o orbire, o crimă a acelei stirpe - dar asta poate fi acum iertată, istoria s-a reaşezat acum în drepturi, ştim acum din istorie cine a fost Iisus Hristos, îi facem acum dreptate.

O, sminteală nelegiuită, care faci din istoria sfântă o istorie profană, Îl faci pe Hristos un om! Se poate adică ajunge să ştii ceva despre Iisus Hristos din istorie? (vgl. b.) în nici un fel. Iisus Hristos este obiectul credinţei, trebuie sau să crezi în El, sau să te poticneşti de El; căci "a şti" înseamnă tocmai că El nu este. Istoria poate într-adevăr să comunice din belşug ştiinţă, dar ştiinţa îl anihilează pe Iisus Hristos!

[1] mundus qui vult decipi - care vrea să ia ochii lumii (lb. lat.)

Mai departe, o, blasfemie, dacă cineva ar avea îndrăsneala să spună despre umilirea lui Hristos: să lăsăm acum umilinţele care I-au fost aduse să fie uitate. Umilirea lui Hristos nu a fost însă ceva care să I se fi întâmplat Lui - chiar dacă a fost păcatul acelei generaţii că L-a răstignit; nu a fost ceva care să I se fi întâmplat Lui şi care într-o epocă mai bună poate că nu I s-ar fi întâmplat? Hristos *a vrut* El Însuşi să fie umilitul şi cel de rând; umilinţa (că El, deşi Dumnezeu, a fost totuşi om de jos) este deci ceva ce El Însuşi a alcătuit pentru Sine, ceva ce s-a alcătuit astfel potrivit voinţei Sale, un nod dialectic pe care nimeni nu trebuie să-şi ia îndrăsneala să-l deslege, şi pe care nici nu-l poate nimeni deslega, până când El Însuşi nu-l va fi deslegat prin Întoarcerea Sa în slavă. Cu El nu e astfel cum e cu un om care, ca urmare a nedreptăţii timpului său, nu a putut fi el însuşi sau nu a putut fi socotit drept ceea ce era el, lucru pe care să-l fi făcut apoi evident istoria; căci Hristos a vrut El Însuşi să fie cel umilit, şi tocmai astfel a vrut El să fie socotit. .

Şi iată, tocmai de aceea istoria nu mai trebuie să-şi mai dea osteneală să-l facă Lui dreptate, şi noi nu mai trebuie, în sminteală păgână, să ne închipuim că am şti aşa, de la sine, cine a fost El, căci asta nu o *ştie* nimeni, şi cel care *crede* acela trebuie să fie contemporan cu El în umilirea Lui. Când Dumnezeu alege să se nască în condiţii de umilinţă, când El, care are toate posibilităţile în- mâna Sa, se învestmântează în umilă servitudine, când El Se lasă fără să Se apere şi-i lasă pe oameni să facă cu El ce vor ei; atunci El ştie mai bine ce face şi de ce vrea aceasta; El este cel care-i are în mâna Sa pe oameni, şi oamenii nu au putere asupra Lui - aşa că istoria nu mai are de ce să facă pe deşteapta şi să-i dezvăluie ea Lui cine a fost El.

În sfârşit, o, blasfemie, când cineva şi-ar lua îndrăsneala să spună că persecuţiile pe care Le-a suferit Hristos au exprimat ceva întâmplător. Din faptul că un om este persecutat de contemporanii săi nu urmează că el are dreptul să spună că aşa

ceva i s-ar întâmpla în orice altă epocă. Ar putea însemna aşa ceva în măsura în care posteritatea ar spune: haide să uităm acum nedreptatea de pe urma căruia el a suferit cât a trăit. Dar altfel stau lucrurile cu Iisus Hristos! Nu El este acela care, prin faptul că s-a lăsat născut şi a trăit în Iudeea a intrat El la examenul istoriei. El este examinatorul, viaţa Sa este examenul şi nu numai pentru acea stirpe şi acea generaţie, ci pentru stirpea omenească. Vai de stirpea care ar îndrăsni cu obrăznicie să spună: să lăsăm acum să fie uitate nedreptăţile pe care le-a suferit El, istoria a făcut acum să fie evident cine a fost El şi L-a reaşezat în drepturi.

Presupunând că istoria ar putea face asta, atunci punem umilirea lui Hristos într-o relaţie întâmplătoare cu El, adică îl face să fie un om, un om excepţional, care a suferit aşa ceva prin impietatea timpului său, un lucru pe care el, din partea lui, nu l-ar fi dorit în nici un fel, căci el ar fi vrut - şi lucrul e pe deplin omenesc - să ajungă ceva mare în lume. Hristos vrea, dimpotrivă, de bună voie să fie cel de rând, şi deşi scopul Său era să-i mântuie pe oameni, El a vrut şi să arate ce şi cât anume trebuie să sufere "Adevărul" în acea stirpe şi ce trebuie să sufere Adevărul. Dar aceasta este voinţa Lui atotputernică şi El vrea să se arate în slava Sa abea la Întoarcerea Sa, şi încă El nu a revenit; şi nici o generaţie nu are îngăduinţa să privească ceea ce l-a făcut Lui acea generaţie fără să se căiască, ci, dimpotrivă, fiecare generaţie trebuie să se simtă părtaşă la vină: căci vai de cel care îşi ia îndrăsneala să-I ia Lui umilinţa de care a suferit, sau care să vrea să lase uitată nedreptatea de care El a suferit, pentru a-L învestmânta, ca în cine ştie ce poveste, în măreţia omenească a urmărilor istorice, care nu sunt nici una nici alta.

f. Nefericirea creştinismului

Dar aceasta este, tocmai, nefericirea creştinismului, şi a fost în multe, multe epoci nefericirea creştinismului, anume că Hristos nu este nici unul nici altul, nici Cel Care a fost pe când trăia pe pământ, dar nici Cel (aşa cum trebuie crezut) Care va fi la reîntoarcerea Sa, ci unul despre Care, în chip nepermis, s-a ajuns să se ştie ceva din istorie, şi anume că a fost ceva atât de Mare. Într-un mod nepermis şi ilicit am ajuns să fim unii dintre cei care ştim despre Hristos - pe când nu ne este îngăduit decât să fim credincioşi. Oamenii s-au confirmat unii pe alţii în ideea că, că prin rezultatele vieţii Sale, şi prin cei 1800 de ani, deci prin consecinţele vieţii Sale, au ajuns să aibe răspunsul la problema aceasta. Şi pe când treptat aceasta a ajuns să fie socotită înţelepciune, întreaga sevă şi întreaga forţă au fost distilate din creştinism; paradoxul a fost desfăcut, oamenii au devenit creştini fără să-şi dea seama şi fără a băga de seamă nici cel mai mic lucru în ce priveşte posibilitatea de a ajunge la poticneală sau la sminteală, deci la scandal. Învăţătura lui Hristos a fost preluată, ea a fost întoarsă şi curăţată de asperităţi, El Însuşi a ajuns să garanteze pur şi simplu pentru realitate şi adevăr - un om, a cărui viaţă a avut asemenea urmări în istorie.

Totul a mers simplu, la fel de simplu cum intră piciorul în ciorap, firește, pentru că creştinismul a devenit în felul acesta păgânism. Şi acum în creştinism se continuă o veşnică sporovăială de duminică despre sublimele şi nepreţuitele adevăruri ale creştinismului, despre mângâielile sale blânde, dar firește că se remarcă faptul că au trecut 1800 de ani de când a trăit Hristos; semnul scandalului şi obiectul credinţei a devenit cel mai romantic şi cel mai fabulos personaj, un fel de bătrânel

simpatic[1]. Nu se mai ştie ce înseamnă să-ţi simţi raţiunea şi inima ofensată când te poticneşti, şi încă şi mai puţin se ştie ce înseamnă să crezi la modul creştin.

Ceea ce se laudă în mod deosebit la Hristos este exact acel lucru pentru care, dacă l-am fi fost contemporani, ne-am fi simţit mai răniţi, pe când acum, plini de încredere în rezultate suntem foarte liniştiţi şi plini de încredere că istoria ne-a demonstrat măreţia Sa, şi conchidem: *ergo*, aşa este bine. Adică, dacă El a făcut asta, atunci asta este lucrul cel drept, nobil, sublim, adevărat; adică, în gândul nostru cel mai profund nu ne mai preocupăm deloc de ceea ce El a făcut, ca să nu mai vorbim de faptul că nici nu mai încercăm, cu slabele noastre puteri şi cu ajutorul lui Dumnezeu să-L imităm în a face lucrul cel drept, nobil, sublim şi adevărat. Căci ce este acest lucru, la drept vorbind nu avem cum să ştim şi din cauza aceasta ajungem la judecăţi cu totul opuse în ce priveşte situaţia aceasta de contemporaneitate. Ne mulţumim atunci să admirăm şi să lăudăm şi - aşa cum s-a spus despre un traducător care, speriat de cuvinte reda textul cuvânt cu cuvânt şi din cauza asta pierdea sensul, - suntem "prea conştiincioşi", dar poate şi prea laşi şi prea fără vlagă pentru a mai vrea să înţelegem.

Creştinătatea s-a lepădat, fără să-şi fi dat ea singură seama, de creştinism. Trebuie din cauza aceasta să se întâmple ceva pentru a se încerca readucerea creştinătăţii la creştinism.

---

[1] Kierkegaard dă aici şi un nume propriu (Godmand), al unui personaj blând şi prietenos dintr-o celebră povestire germană pentru copii, populară în Danemarca.

2. *Cel care cheamă*

Cel care cheamă astfel este deci Iisus Hristos în umilinţa Sa şi El este cel care a rostit acele cuvinte de invitaţie. El nu le spune din înălţimea slavei Sale. Dacă acesta ar fi cazul, atunci creştinismul ar fi păgânism şi Hristos ar fi primit în zadar, ca un glas al vanităţii. Şi tocmai din cauza aceasta aşa ceva nu este adevărat. Dar dacă ar fi adevărat că El ar fi spus "Veniţi" atunci când trona în slava Sa, ca şi când aceasta ar fi însemnat că trebuie să alergăm în braţele Măreţiei - da, atunci ce ar fi de mirare dacă mulţimi întregi ar alerga într-acolo! Dar cei care aleargă astfel sunt nişte înşelaţi. Ei îşi închipuie că ar şti cine este Hristos, însă acest lucru nu-l ştie nimeni; şi pentru a crede în El trebuie început cu umilinţa.

Cel Care cheamă astfel, Cel Care spune cuvintele. deci Cel ale cărui cuvinte - în vreme ce aceleaşi cuvinte pe buzele altuia sunt un neadevăr istoric - este Iisus Hristos în condiţia Sa de umilinţă, omul de rând, născut dintr-o fecioară disprețuită, al cărui tată era un dulgher înrudit cu alţi oameni simpli din clasa cea mai de jos, omul de rând care în acelaşi timp (ceea ce însemna firește că turna astfel gaz peste foc) spune despre El Însuşi că ar fi Dumnezeu.

El este Iisus Hristos umilitul, Cel Care a spus cuvintele acestea. Şi nici un cuvânt al lui Iisus, nici unul singur, nu ai tu dreptul să ţi-l însuşeşti, tu nu ai nici cea mai mică parte la ceva ce Îl priveşte, nici în cel mai depărtat fel nu ai ceva comun cu El, crescut în acelaşi timp cu El în aceeaşi umilinţă, astfel ca întocmai ca şi contemporanii Lui să fi trebuit să iei seama la avertismentul Lui: fericit cel care nu se sminteşte întru Mine! Tu nu ai nici un drept să-ţi asumi cuvintele lui Hristos şi pe El

să-l dai la o parte cu o minciună; tu nu ai nici un drept să-ţi asumi cuvintele lui Hristos şi să faci din El pe calea imaginaţiei şi cu ajutorul sporovăielilor istoriei ceva anume, căci istoria când vorbeşte despre El astfel nu ştie, literalmente, despre ce-şi bate gura.

Iisus Hristos umilitul este cel care vorbeşte; din punct de vedere istoric este adevărat că El a spus vorbele acestea; dar îndată ce realitatea Lui istorică este schimbată este un neadevăr că aceste cuvinte au fost rostite de El.

Deci omul acesta de rând, trăind în sărăcie, laolaltă cu doisprezece ucenici sărmani provenind din păturile populare cele mai simple, o vreme obiectul curiozităţii, dar curând întâlnit doar în tovărăşia păcătoşilor, vameşilor, leproşilor şi a nebunilor; căci îl putea costa pe cineva onoarea, viaţa şi bunurile sale, în orice caz (pedeapsa aceasta fusese, după cum ştim, într-adevăr instituită) îl putea aştepta excluderea din sinagogă, dacă s-ar fi lăsat măcar ajutat de El. - Veniţi acum cu toţii aici, voi care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi! O, prietene, dacă ai fi fost surd şi orb şi olog şi lepros şi aşa mai departe, dacă tu ai fi întrupat, ceea ce până atunci nu se mai auzise sau nu se mai văzuse nicicând, toate crimele omeneşti în tine - şi printr-o minune El ar fi vrut să te ajute; ar fi fost totuşi cu putinţă ca tu (lucru foarte omenesc) să te temi mai mult decât de toate aceste suferinţe de pedeapsă pusă pe faptul de a te lăsa ajutat de El, de pedeapsa de a fi izgonit din societatea celorlalţi oameni, de a fi disprețuit şi luat în derâdere zi după zi şi poate şi de a-ţi pierde viaţa. Ar fi omeneşte (ceva cu totul omenesc) dacă te-ai gândi atunci cam astfel: nu, mulţumesc, prefer totuşi să rămân surd şi orb, decât să mă las ajutat în felul acesta.

"Veniţi, veniţi, toţi, toţi, voi care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, vedeţi, El vă cheamă, El îşi deschide braţele!" O, dacă un om ales, învestmântat în mătăsuri, spune asta cu o

voce plăcută şi frumos sunătoare, astfel încât spusele să-i răsune plăcut sub bolţile superbe, un om al mătăsurilor, care doar prin faptul că se face auzit împarte cinstire şi preţuire; o, dacă un rege învestmântat în purpură şi catifea spune asta, cu Pomul de Crăciun în fundal, de care atârnă toate darurile somptuoase pe care el se gândeşte să le împartă; da, nu-i aşa, atunci asta are un înţeles. Dar orice ai crede despre asta, un lucru e sigur, asta nu e creştinism, este tocmai contrariul, ceva atât de direct opus creştinismului pe cât e cu putinţă; căci gândeşte-te la Cel care cheamă.

Şi judecă-te pe tine însuţi - căci ai permisiunea să faci asta; pe când dimpotrivă, oamenii nu au la drept vorbind nici un fel de îngăduinţă să se înşele singuri pe ei înşişi. Ca un om care arată astfel, un om a cărui tovărăşie o evită oricine, mai are un pic de înţelepciune în cap şi mai are cât de puţin de pierdut pe lume, că El - şi asta e lucrul cel mai nemaipomenit şi mai nebunesc, aproape că nu mai ştii dacă să râzi sau să plângi - ca El - da, cuvântul acesta e sigur că în ultimul rând l-ai fi aşteptat venind de la El - spune: Veniţi aici la Mine! Da, aşa ceva chiar ca arată atrăgător! Dacă ar fi spus: Veniţi şi ajutaţi-mă sau: Lăsaţi-mă în pace; sau: cruţati-mă; sau cu mândrie: vă disprețuiesc pe toţi - aşa ceva ar fi fost de înţeles. Şi acum mai departe: voi toţi care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi - exact ca şi cum asemenea oameni nu ar fi destul de nefericiţi şi aşa, trebuind să se târască astfel sub povara unei asemenea nefericiri, ca să se mai expună tuturor urmărilor care ar decurge dacă I s-ar alătura Lui. Şi pe urmă în sfârşit: Eu am sa vă dau odihna. Asta mai lipsea chiar - El vrea să-i ajute! O, aproape că aş spune: chiar şi ironistul cel mai binevoitor care să fi trăit în aceleaşi vremuri cu El, ar trebui totuşi şi el să spună: "De aşa ceva El ar trebui să se apuce abea în ultimul rând - să vrea să-i ajute pe alţii, când El Însuşi e într-o asemenea condiţie. E exact ca şi când un cerşetor ar vrea să facă o

plângere la poliţie că a fost furat. Căci ca unul care nu are nimic şi nu a avut nimic, să se plângă la poliţie că a fost furat, asta e o contradicţie, şi tot astfel vrei să-i ajuţi pe alţii când tu însuţi eşti cel care are cea mai mare nevoie de ajutor". Este, omeneşte vorbind, cea mai absurdă contradicţie ca cel care literalmente nu are nimic pe ce să-şi lase capul, ca cel despre care s-a spus, omeneşte vorbind, cu atât adevăr, "la uitaţi-vă, ce mai om!" - ca El să spună: Veniţi aici la Mine, voi toţi care suferiţi, Eu vă voi ajuta!

Judecă-te acum pe tine însuţi - căci ai îngăduinţa să faci asta, îţi este îngăduit să te cercetezi pe tine însuţi, dimpotrivă nu ai îngăduinţa ca, fără să te fi cercetat pe tine însuţi, să-i laşi pe "ceilalţi" să-şi închipuie despre tine, sau tu să-ţi închipui despre tine că ai fi creştin - aşadar cercetează-te pe tine însuţi: închipuie-ţi că ai trăi contemporan cu El! e adevărat, El -o, El! a spus despre Sine Însuşi că El e Dumnezeu! Dar asta au făcut-o destui nebuni - şi toată lumea din jur a judecat astfel: "blasfemiază, huleşte pe Dumnezeu". Da, tocmai pentru asta s-a pus pedeapsă pe cei care s-ar fi lăsat ajutaţi de El, asta era grija cu frică de Dumnezeu a ordinei şi a opiniei publice pentru sufletele celorlalţi, ca nimeni să nu se abată de la drumul cel drept: din frică de Dumnezeu L-au persecutat astfel. Înainte ca cineva să se hotărască să se lase ajutat de El, trebuia să se gândească bine, nu numai că avea să se aştepte la rezistenţa oamenilor, ci, să se gândească bine, că chiar dacă ar fi putut îndura altminteri toate urmările unui asemenea pas, aici pedeapsa oamenilor este pedeapsa lui Dumnezeu asupra Lui, asupra blasfemiatorului - asupra Celui care cheamă.

Veniţi acum aici cu toţii, voi cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi!

Nu-i aşa, aici nu e un lucru cu care să te pripeşti, aici se face un mic popas, pe care se cuvine să-l foloseşti luând pe fugă, repede, pe o altă stradă. Şi dacă nu vrei, în cazul că l-ai fi

fost contemporan, să te strecori astfel pe o altă cale, sau, dacă vrei să te exprimi în problema asta în felul creştinismului de astăzi, să fii "un astfel de creştin": atunci e aici o oprire nemăsurat de mare, oprirea care este însăşi condiţia naşterii credinţei: ai fost oprit de posibilitatea smintelii, scandalului.

Dar ca să ne facem limpede şi prezent în minte faptul că această oprire vine de la Cel care cheamă, că Cel care cheamă este Cel care se opreşte şi face prin asta ca urmare a chemării să nu mai fie câtuşi de puţin un lucru atât de simplu, ci să devină propria problemă a fiecăruia, căci chemarea aceasta nu ai îngăduinţa s-o asumi pur şi simplu, ci trebuie ca primind-o să-L primeşti şi pe Cel care cheamă, am să redau pe scurt viaţa lui în două capitole care se deosebesc într-o privinţă, deşi amândouă exprimă *în esenţă* condiţiile Lui de umilinţă. Căci pentru Dumnezeu rămâne totdeauna o umilinţă în situaţia de a fi un împărat peste împăraţi, şi El nu este *în esenţă* mai umilit pentru că este un om sărac, de rând, batjocorit, şi, cum adaugă Scriptura, scuipat.

a. Prima etapă a vieţii Lui

Să vorbim acum fără opreliştе despre El, întocmai aşa cum au vorbit despre El contemporanii Lui, şi vorbim noi despre un contemporan, despre un om pe care-l vedem trecând pe stradă, despre care se ştie unde locuieşte, la ce etaj, ce este şi din ce trăieşte, cine îi sunt părinţii şi rudele, cum se comportă şi se îmbracă, pe cine frecventează, şi nici nu arată, în vreun fel, ieşit din comun, arată exact ca oricare altul", pe scurt, aşa cum se vorbeşte despre un contemporan de care nu faci mare caz. Căci în situaţia în care eşti contemporan cu aceşti mii şi mii de oameni *reali* nu mai există loc pentru a face vreo deosebire între ei, cum ar fi cea să zicem între unul la care să te

gândeşti în veacuri după veacuri şi un băiat de prăvălie *real*, care "e la fel de bun ca şi el". - Să vorbim aşadar despre El aşa cum vorbesc contemporanii despre un contemporan de al lor. Ştiu bine ce fac; şi credeţi-mă, obişnuinţa asta savantă, bine crescută, derivată din istoria universală şi găunoasă cu care se vorbeşte totdeauna cu o anumită evlavie despre Hristos, pentru că, nu-i aşa, am ajuns să ştim atât de multe despre El din istorie, şi am tot auzit de pretutindeni că El ar fi trebuit să fi fost ceva atât de mare - evlavia asta nu face nici două parale; ea nu este decât stupiditate, falsă pietate şi de asemenea blasfemie. Căci este o blasfemie să ai asemenea respect evlavios dar lipsit de orice gândire faţă de ceva în care trebuie sau să crezi sau în faţa căruia să simţi fiorul scandalului şi smintelii.

El este Iisus Hristos umilitul, un om de rând, născut dintr-o fecioară dispreţuită. tatăl său un dulgher. Dar El îşi face în orice caz apariţia în condiţii care trebuie să atragă în mod cu totul special atenţia asupra Lui. Micul popor în care apare El, poporul ales al lui Dumnezeu. aşa cum se numeşte singur, îşi îndreaptă speranţele spre unul Aşteptat care va aduce ţării şi poporului o epocă de aur. Se înţelege, înfăţişarea în care apare El este pe cât cu putinţă mai deosebită de cea la care se aşteaptă cei mai mulţi. Pe de altă parte ea corespunde mai bine tuturor profeţiilor pe care trebuie să la presupunem totuşi cunoscute poporului. Astfel îşi face El apariţia. Un precursor a atras atenţia asupra Lui, şi El Însuşi o atrage în mod ferm prin minuni şi semne despre care se vorbeşte în toată ţara - şi El este eroul momentului, oriunde s-ar duce şi s-ar opri, înconjurat de o mulţime nenumărată de oameni. Senzaţia pe care o stârneşte este uriaşă, toţi ochii se îndreaptă spre El; toţi cei care se pot mişca pe picioare, sau doar târî, trebuie să vină să vadă minunea aceasta - şi toţi vor să-şi facă o judecată, o părere despre El, astfel că profesioniştii opiniilor şi judecăţilor aproape că dau faliment, atât de mare e cererea şi atât de vii se

încrucişează contradicţiile. Şi totuşi, El, făcătorul acesta de minuni, e mai departe omul de rând, care literalmente nu are pe ce să-şi lase capul.

Şi să nu uităm că în situaţia de contemporaneitate semnele şi minunile au o cu totul altă elasticitate în a respinge şi a atrage, decât vorbăria asta decolorată, - care e şi mai palidă astăzi când pastorii se mai apucă să reia, ca şi cum şi-ar mai încălzi o dată spusele, despre semnele şi minunile - de acum 1.800 de ani. Semnele şi minunile sunt, atunci când eşti contemporan cu ele, ceva disperat de insistent, ceva care, dacă nu eşti dispus să crezi în ele, te poate exaspera în cel mai înalt grad pentru faptul că eşti contemporan cu ele, până într-atât încât îţi fac viaţa mult prea complicată şi obositoare, mai ales cu cât eşti mai raţional, mai evoluat şi mai cultivat. E o problemă cu totul delicată să trebuiască să accepţi din partea unui contemporan că el face într-adevăr semne şi minuni - dacă e mai la distanţă de tine, atunci rezultatul final al vieţii sale te ajută prin imaginile create să-ţi poţi imagina tu însuţi mai uşor că ai crede în el.

Mulţimea este deci cucerită de El, îl urmează plină de entuziasm, vede semne şi minuni, fie că El le face, fie că nu le face jubilând în speranţa că epoca de aur va începe când el va fi rege. Însă mulţimea dă rareori socoteală de judecăţile ei, ea judecă astăzi într-un fel şi mâine în alt fel. Din cauza aceasta omul înţelept şi cu înţelegerea lucrurilor nu împărtăşeşte numaidecât asemenea judecăţi. Haide să vedem ce trebuie să judece un asemenea om raţional şi prudent odată ce s-au risipit primele impresii ale surprizei şi ale uimirii.

Omul înţelept şi prudent va spune: "Să presupunem că omul acesta este într-adevăr omul extraordinar drept care se dă el însuşi - căci că ar putea fi Dumnezeu, eu nu pot considera altfel decât ca o exagerare, pentru care l-aş scuza şi l-aş ierta bucuros dacă l-aş considera cu adevărat ca fiind acel om

extraordinar de care vorbeşte, căci eu nu mă opresc la cuvinte - să presupunem, - deşi de altfel eu îmi am îndoielile mele, şi în privinţa aceasta îmi suspend judecata - că ceea ce face el sunt minuni; şi atunci nu e aici o enigmă de neexplicat în faptul că însuşi acest om poate fi atât de nebuneşte de îndrăsneţ, de limitat, de lipsit de cunoaştere a oamenilor, atât de slab, sau atât de vanitos şi binevoitor-vanitos, sau oricum am mai vrea să-i spunem, încât să se comporte astfel şi să le impună aproape oamenilor binefacerile lui! În loc de a-i ţine pe oameni, cu superbie şi spirit dominator, la distanţă în cea mai adâncă supunere în faţa lui şi de a le primi veneraţia, atunci când rareori se lasă văzut, în loc să le fie acestora tuturor accesibil, sau să meargă el însuşi la ei toţi, să li se însoţească tuturor, ca şi cum a fi excepţional ar însemna să le fie tuturor servitor, ca şi cum excepţional, care afirmă el însuşi că este, ar fi să-i lase oameni să aleagă dacă vor sau nu să profite ceva de pe urma lui, ca şi cum el ar fi cel mai tulburat şi împovărat de griji dintre toţi".

"În totul, pentru mine este inexplicabil ce vrea el, ce intenţii are, spre ce tinde şi ce scop are, ce vrea să realizeze, ce sens au toate acestea. El, care cu unele din spusele sale - şi acest lucru nu-l pot nega - trădează o atât de profundă înţelegere a inimii omeneşti, trebuie să ştie singur, ceea ce eu, cu doar jumătate din înţelepciunea mea îi pot spune dinainte, că în felul acesta nu are să ajungă nicăieri pe lumea asta - decât dacă, dispreţuind înţelepciunea lumească, ca om cu inima simplă, urmăreşte să treacă drept nebun, sau poate să împingă atât de departe această simplitate a inimii încât să prefere să se lase omorât; dar dacă cineva vrea asta, atunci e de-a dreptul nebun."

"Cum am spus, ca un cunoscător de oameni el ar trebui totuşi să ştie că oamenii trebuie înşelaţi şi că apoi acestei înşelăciuni trebuie să i se dea aparenţa unei binefaceri care să se îndrepte spre întreaga umanitate. Atunci poate culege toate

avantajele, chiar şi pe acela a cărui savoare este cea mai preţioasă dintre toate, de a fi numit de către contemporanii săi binefăcătorul rasei omeneşti - şi odată ajuns în mormânt, atunci puţin îţi mai pasă de ceea ce spune posteritatea despre tine. Dar să te dărui astfel, cum face el, să nu mai ţii seama întru nimic de tine, să-i rogi aproape pe oameni să-ţi accepte aceste binefaceri; nu, să mă alătur lui, aşa ceva nici nu mi-ar trece vreodată prin gând. Şi firește, el nici nu mă invită; căci el îi cheamă numai pe cei care sunt obosiţi şi împovăraţi."

Sau: "Viaţa lui este pur şi simplu o aiureală; şi asta e încă exprimarea cea mai blândă care se poate folosi în această privinţă; dacă judecăm astfel, suntem chiar prea binevoitori să dăm cu totul uitării nebunia curată prin care el se consideră pe sine însuşi drept fiind Dumnezeu. În felul acesta poţi să trăieşti cel mult câţiva ani în epoca primei tinereţi. Dar el a trecut de acum de treizeci de ani. Şi el este literalmente un nimeni. Şi mai departe, în foarte scurtă vreme el îşi va fi pierdut pe de-a întregul orice fel de consideraţie şi cinstire în ochii poporului - singurii despre care se poate spune că şi i-ar fi câştigat de partea sa. Dacă vrei să-ţi asiguri pe termen lung favorurile plebei, ceea ce, de fapt, constituie partida cea mai puţin sigură pe care ţi-ai putea-o alege, atunci trebuie să te porţi altfel. Nu au să treacă multe luni până când mulţimea asta se va fi săturat până peste cap de unul care-i stă astfel la dispoziţie. Are să ajungă să fie socotit drept un om pierdut, un fel de *mauvais sujet*[1], căruia ar putea să-i pară bine să sfârşească în vreun colţ al lumii, uitând de lume şi uitat de lume, dacă nu cumva, rămânând aici pe loc şi ducându-şi mai departe viaţa de până acum, este chiar atât de aiurit încât să vrea să fie omorât, căci aceasta este urmarea inevitabilă dacă va rămâne la faţa locului."

---

[1] mauvais sujet - personaj decăzut, vicios (fb. fr.)

"Ce a făcut el pentru viitorul lui? Nimic. Are vreo situaţie fermă? Nu. Ce perspective are? Nici una. Nici măcar cea simplă, privind anume cu ce să-şi piardă timpul când are să îmbătrânească, şi cu ce să-şi umple de pildă serile lungi de iarnă, căci nici măcar nu ştie să joace cărţi. Se bucură de o oarecare favoare populară - şi asta este într-adevăr posesiunea cea mai fluctuantă dintre toate bucuriile schimbătoare şi fluctuante şi cât ai bate din palme se poate schimba într-o uriaşă nemulţumire populară. - Să mă alătur lui, nu, mulţumesc foarte mult, slavă Domnului, n-am înnebunit chiar de tot."

Sau: "Că e ceva ieşit din comun la omul acesta, nu există nici o îndoială - dacă, firește, rezervăm pentru noi şi pentru raţiunea omenească dreptul de a trece sub tăcere pretenţia lui că ar fi Dumnezeu. Mai degrabă aproape că am putea regreta că Providenţa i-a încredinţat un asemenea rol unui asemenea om care face contrariul a ceea ce spune singur: că nu trebuie să-ţi arunci mărgăritarele la porci - drept care şi se va sfârşi în sensul că aceştia din urmă şi pe bună dreptate se vor întoarce asupra lui şi-l vor călca în picioare. La aşa ceva te poţi aştepta oricând din partea porcilor - dimpotrivă însă nu ar trebui să ne aşteptăm ca unul, care el însuşi e atent la asemenea lucruri, să facă exact contrariul a ceea ce ştie că trebuie să facă. De fapt, dacă s-ar putea, într-un fel meşteşugit scoate de la el înţelepciunea asta a lui - căci gândul cât se poate de straniu pe care pare să pună atâta preţ, că el ar fi Dumnezeu, i-l las cu plăcere ca proprietate exclusivă - dacă i s-ar putea scoate prin meşteşug înţelepciunea asta - fără să devii discipolul lui! Dacă s-ar putea să te strecori noaptea pe lângă el şi să scoţi înţelepciunea asta de la el - şi pe urmă să te apuci s-o redactezi şi s-o editezi, pentru aşa ceva, dacă s-ar putea, aş vrea să fiu eu omul, şi poate chiar şi în vreun alt fel. Ar ieşi de aici, spre surpriza întregii lumi, cu totul altceva, asta pot să v-o promit; căci văd

bine că în ceea ce spune el zace ceva foarte profund: partea proastă este numai că el este ceea ce este."

"Dar, poate, cine ştie, poate până la urmă se lasă ispitit, poate că în privinţa asta este destul de molâu şi de prost să spună deschis totul. N-ar fi cu totul cu neputinţă: căci mie mi se pare că înţelepciunea asta, pe care e limpede că o posedă, a fost dăruită unui nebun când i-a fost dată lui pe mână; existenţa lui e într-adevăr o contradicţie. Dar să mă alătur lui, să-i devin ucenic, nu, asta ar însemna să mă prostesc eu însumi."

Sau: "Dacă omul acesta - lucru pe care pentru moment nu pot să-l deslușesc - vrea cu adevărat binele şi adevărul, atunci el poate fi de un oarecare folos, cel puţin în măsura în care li se adresează tinerilor şi tineretului lipsit de experienţă, pentru care, spre a înţelege seriozitatea vieţii, e important să înţeleagă temeinic unele lucruri: el face anume, chiar şi pentru cei mai orbi, limpede că toată vorbăria asta răsunătoare care îndeamnă la a trăi pentru bine şi adevăr conţine un adaos însemnat de ridicol. El dovedeşte cât de precis au lovit la ţintă poeţii epocii noastre când reprezintă Binele şi Adevărul totdeauna prin personaje pe jumătate ţicnite, sau prin vreunul care e atât de stupid încât ai putea face minuni cu el. Să te străduieşti atât, cum face omul acesta, să renunţi pentru tine la totul şi la toate, numai nu la ostenceli şi poveri, pentru ca să le poţi sta la orice oră din zi şi din noapte la dispoziţie altora, mai cu zel decât medicul cel mai ocupat - şi asta de ce? Trăieşte-cumva din asta? Nu, câtuşi de puţin: după cât se poate judeca, până acum nici nu i-a trecut prin cap să pretindă să aibe ceva pentru el. Câştigă bani din asta? Nu, nici 30 de parale - nu are nici măcar 30 de parale; şi chiar dacă le-ar avea, le-ar dărui pe loc mai departe. Vrea atunci să câştige onoruri şi preţuire în ţară? Tocmai dimpotrivă, disprețuieşte ori ce fel de onoruri lumeşti."

Şi în vreme ce calcă în picioare toate onorurile lumeşti şi practică arta de a trăi din nimic, în timp ce pare făcut - dacă ar

fi cineva anume făcut pentru aşa ceva - să-şi petreacă viaţa într-o confortabilă lenevie în care să nu facă chiar nimic - el trăieşte mai încordat şi mai preocupat decât oricare funcţionar de stat, care ar fi răsplătit cu onoruri şi cu respect public, mai istovit decât vreun om de afaceri care strânge banii cu lopata. De ce să mai munceşti atunci aşa acuma, sau (căci la ce bun şi întrebarea asta despre ce n-ar trebui întrebat): de ce să mai munceşti atât pentru a avea fericirea de a fi luat în râs, batjocorit şi aşa mai departe; ca şi cum asta ar fi într-adevăr vreo plăcere. Ca cineva să se înghesuie prin mulţime să ajungă la locul unde se distribuie banii, onorurile, prestigiul, - se poate înţelege. Dar să se lupte aşa pentru a ajunge să fie omorât: ce sublim, ce creştinesc, ce prostesc."

Sau: "Se aud despre omul acesta atât de multe judecăţi pripite din partea celor care nu înţeleg nimic - şi care îl idolatrizează, şi atât de multe judecăţi aspre din partea celor care totuşi poate că-l înţeleg greşit; pe mine nu va putea să mă învinuiască cu îndreptăţire că voi judeca pripit. Eu rămân foarte liniştit şi rece, şi, ceea ce e mai mult, sunt conştient că sunt, în ceea ce-l priveşte, pe cât posibil de binevoitor şi moderat; căci s-ar putea să fie adevărat, ceea ce totuşi recunosc doar până la un anumit punct, ca omul acesta să impună în adevăratul înţeles al cuvântului raţiunii. Şi atunci cum poate fi el judecat? Eu îl judec astfel: că, anume, în primul rând nu pot avea nici o părere în ce-l priveşte. Nu mă refer la faptul că spune despre sine însuşi că ar fi Dumnezeu; căci în problema asta în întreaga veşnicie cu nu aş putea avea nici o opinie: nu, vreau să spun, în ce-l priveşte, luat ca om izolat. Doar deznodământul vieţii sale va putea decide dacă el a fost într-adevăr acel om excepţional, sau dacă, înşelat de propria lui imaginaţie, nu şi-a aplicat, nu numai lui însuşi, ci mai ales întregii condiţii omeneşti o măsură mult prea exigentă. Cu toată bunăvoinţa, mai mult nu pot face pentru el; chiar dacă

mi-ar fi singurul prieten, singurul copil, nu l-aş putea judeca mai indulgent sau într-alt fel.

De aici însă urmează probabil că nu-mi pot forma, cu temeiuri suficiente nici un fel de părere despre el, căci pentru a avea o părere, trebuie să aştept să văd rezultatul vieţii lui, şi anume rezultatul cel mai de pe urmă, adică el trebuie să fie mort, şi atunci am să fiu în măsură, şi chiar şi atunci e nesigur, să am o părere despre el; şi chiar şi presupunând că se va întâmpla asta, va fi doar într-un sens nenatural o părere despre el, căci atunci el nu va mai exista. De la sine înţeles, nu mă pot asocia lui atâta vreme cât trăieşte. *Autoritatea* cu care, după cum se spune, îşi rosteşte el învăţătura, nu poate avea pentru mine nici o semnificaţie decisivă, căci e uşor de văzut că el se învârte într-un cerc, deoarece face apel la ceea ce el trebuie să dovedească şi e un lucru cu neputinţă de dovedit altminteri decât prin rezultat, în măsura în care nu depinde de acea idee fixă a lui, anume că el este Dumnezeu, căci dacă el îşi are autoritatea *din faptul* că este Dumnezeu, atunci răspunsul este - da - *dacă*. Un lucru însă pot să-i acord, că dacă m-aş gândi că aş trăi într-o generaţie mai târzie, când deznodământul vieţii lui, urmările ei în istorie ar deveni evidente, şi de aici ar rezulta că el a fost acel lucru excepţional: atunci n-aş fi prea departe, mi-ar lipsi puţin doar, să ajung să fiu discipolul său."

Un cleric ar spune: "Pentru un şarlatan şi un seducător al maselor populare, e într-adevăr ceva neobişnuit de cinstit în el, şi din cauza aceasta el nu poate deveni chiar atât de primejdios cât pare să fie acum de primejdios atâta vreme cât durează furtuna asta, sau cât pare să fie de primejdios prin enorma sa popularitate, până când va fi trecut furtuna; şi poporul, tocmai poporul - îl va fi răsturnat. Partea cinstită constă în felul în care el vrea să se dea drept a fi Cel Aşteptat şi în acelaşi timp îi seamănă atât de puţin, aşa cum e cazul lui - şi o face într-un fel cinstit, întocmai ca cel care vrea să dea pe piaţă o bancnotă

falsă, şi o face atât de stângaci, încât oricine care are cât de puţină ştiinţă, va vedea imediat că e falsă. - E adevărat, noi privim cu toţii spre Cel Aşteptat, dar că Dumnezeu ar veni în propria sa persoană, la asta nu se aştepta nici un om cu scaun la cap, şi orice om cu spirit religios se înfioară la blasfemia pe care o săvârşeşte omul acesta. Dar noi suntem în aşteptarea Unuia Aşteptat, în privinţa aceasta suntem cu toţii de acord. Dar guvernarea lumii nu înaintează tumultuos, în salturi, evoluţia lumii, care într-adevăr este un mers înainte, nu se petrece la modul revoluţionar, ci evoluţionar. Cel cu adevărat Aşteptat va veni deci arătând cu totul altfel, va veni ca cea mai glorioasă înflorire şi cea mai desăvârşită dezvoltare a stării actuale. Aşa va veni adevăratul Aşteptat, şi el se va purta cu totul altfel; el va recunoaşte ordinea stabilită actualmente ca o instanţă, va convoca întregul cler într-un sinod, va prezenta acolo raportul celor realizate laolaltă cu credenţialele sale - şi apoi, dacă la vot va obţine majoritatea, va deveni el acel Excepţional care este, va fi salutat ca fiind Cel Aşteptat şi va fi primit astfel."

"Dar în felul în care se manifestă acest om se vădeşte o ambiguitate; el are prea mult dintr-un judecător, este ca şi cum el ar vrea să fie în acelaşi timp judecătorul care să condamne ordinea existentă şi Cel Aşteptat. Dacă nu vrea să fie acest prim lucru, atunci pentru ce absoluta lui izolare, menţinerea atât de departe de tot ceea ce este ordinea constituită! Dacă nu vrea să fie judecătorul, de ce fuga asta a lui fantastică din realitate în societatea poporului neştiutor, de ce dispreţul acesta al său mândru şi revoluţionar faţă de inteligenţa şi eficienţa ordinei stabilite, pentru ca, doar cu ajutorul pescarilor şi meseriaşilor, să înceapă din nou şi de la început, astfel încât apare ca o caracteristică a întregii sale existenţe în relaţia sa cu ordinea stabilită faptul că el este un copil nelegitim! Dacă el vrea să fie doar Cel Aşteptat, atunci de ce vorbeşte de faptul că el

nu vrea să pună un petec nou pe o haină veche, un cuvânt care e, tocmai, o deviză a oricărei revoluţii, căci aici se ascunde intenţia de a nu recunoaşte ordinea stabilită, ci de a o înlătura, în loc de a i se alătura acestei ordini stabilite şi dacă el este un reformator, de a o îmbunătăţi, şi dacă este Cel Aşteptat, de a o duce la cea mai înaltă dezvoltare. A fi judecătorul şi Cel Aşteptat înseamnă o ambiguitate şi care nu se lasă realizată. Şi ambiguitatea aceasta îi va aduce căderea, pe care eu i-am şi calculat-o de pe acum."

"Catastrofa judecătorului poate fi concepută la modul poetic ca o moarte violentă. Dar este cu neputinţă ca destinul Celui Aşteptat să fie prăbuşirea, şi atunci el nu este *eo ipso* Cel Aşteptat, adică nu cel pe care-l aşteaptă ordinea stabilită pentru a-l diviniza. Ambiguitatea aceasta, natura aceasta dublă a lui, pe asta poporul încă nu o vede, vede în el pe Cel Aşteptat, ceea ce ordinea stabilită nu o poate face, ci numai poporul, plebea uşuratică, deslănţuită, pentru că ea însăşi este cea mai departe de ordinea stabilă. Îndată însă ce această dublă natură devine evidentă, ea îi va provoca prăbuşirea. Nu, predecesorul său de pildă era o figură mult mai precizată şi pronunţată în ce priveşte caracterul, el era un singur lucru: judecătorul. Dar ce confuzie şi complicaţie, să vrei să fii amândouă deodată, şi sporea această confuzie şi mai mult felul în care îl recunoştea el însuşi pe acest predecesor ca fiind cel care să pronunţe asemenea judecată, aşadar care să facă această ordine constituită receptivă pentru primirea Celui Aşteptat, pentru ca apoi să vrea să fie el însuşi acel Aşteptat urmându-i judecătorului, fără ca totuşi în acelaşi timp să vrea să treacă de partea ordinei stabilite."

Şi filosoful va spune: "Ce îngrozitoare, sau mai bine zis nebunească vanitate, ca un om anume să vrea să fie Dumnezeu; e ceva într-adevăr nemaiauzit până acum, niciodată nu s-a mai văzut până acum o asemenea formă a purei

subiectivităţi şi a negaţiei totale împinse până la o asemenea treaptă. El nu are nici o doctrină, nici un sistem, nu ştie în fond nimic, doar nişte afirmaţii izolate aforistice, câteva sentinţe şi câteva parabole pe care le repetă şi le variază tot timpul, şi cu care le ia ochii celor din vulg, pentru care mai face şi nişte semne şi minuni, astfel încât aceştia din popor, în loc să afle ceva sau să dobândească vreo învăţătură adevărată, încep mai degrabă să creadă în el, cel care le impune într-un mod cât se poate de odios şi tot timpul propria lui subiectivitate. În el şi în ceea ce spune el nu e absolut nimic obiectiv sau pozitiv[1]; în privinţa aceasta nici nu mai e vreo nevoie ca el să se prăbuşească, să dispară, căci *philosophice* el a şi fost răsturnat, căci perisabilitatea este însăşi condiţia simplei subiectivităţi. I se poate recunoaşte faptul că el reprezintă o cu adevărat remarcabilă subiectivitate. Oricum ar sta lucrurile cu celelalte semne şi minuni ale sale, privit ca învăţător el nu face altceva decât să tot repete miracolul cu cele cinci pâini; căci cu puţină lirică şi cu câteva aforisme el pune în mişcare întreaga ţară. Dar chiar dacă i-am trece cu vederea nebunia asta a lui care e că crede că ar fi Dumnezeu, ea rămâne totuşi o confuzie inexplicabilă, care dezvăluie oricum o foarte săracă formaţie filosofică, atunci când el presupune că Dumnezeu ar putea să se reveleze în persoana unui singur om izolat. Specia, universalul, totalul este Dumnezeu; dar specia, stirpea omenească nu înseamnă totuşi un individ izolat. E vorba de fapt de pretenţia pornind din subiectivitate care vrea ca individul izolat să fie ceva; dar să se vrea ca individul să fie Dumnezeu, asta firește că este o nebunie. Dacă ar fi posibilă această nebunie, ca un singur om să fie Dumnezeu, ar trebui în consecinţă ca acest singur individ să fie adorat; o mai mare bestialitate filosofică nici nu poate fi gândită."

---

[1] philosophice - privit din punct de vedere filosofic (lb. lat.)

Înţeleptul om politic va spune: "Că în momentul de faţă omul acesta este o forţă nu se poate nega - firește lăsând la o parte închipuirea asta a lui că el ar fi Dumnezeu. Aşa ceva poate fi ignorat o dată pentru totdeauna, aşa cum poate fi ignorată o manie personală de care nu mai e nevoie să se ţină seama şi care nu mai interesează pe nimeni, cel mai puţin pe omul politic. Un om de stat ia în considerare numai ce forţă anume are omul respectiv şi faptul că în momentul de faţă el reprezintă o forţă, şi asta, cum am spus, nu se poate nega. Dar ce vrea el, încotro se îndreaptă, în privinţa asta lucrurile nu sunt clare. Dacă aici este vorba de o înţelepciune reală, atunci trebuie să fie o formă cu totul specială de înţelepciune, nu cu totul diferită de ceea ce se numeşte altminteri nebunie. El are nişte forţe însemnate; dar pare să şi le anihileze în loc să şi le folosească; şi le întoarce în afară, dar *el însuşi* nu câştigă nimic de aici. Îl consider ca pe un fenomen, cu care e mai bine să nu te asociezi - căci asta nu faci niciodată cu un fenomen - căci este cu totul imposibil să faci vreun calcul în ce-l priveşte pe el sau catastrofa vieţii lui. E cu putinţă ca el să ajungă rege, e posibil - dar nu e imposibil, sau mai bine zis e exact la fel de posibil ca el să sfârşească pe eşafod."

Ceea ce îi lipseşte în întregul său efort este seriozitatea[1]. Cu o uriaşă încordare a aripilor reuşeşte să plutească; mai departe nimic altceva; el nu înnoadă nici un capăt, nu-şi face nici un fel de calcule - pluteşte pur şi simplu prin aer. Vrea să lupte pentru interesele naţionale, sau intenţionează o răsturnare de tip comunist? vrea o republică sau un regat? cu ce partid va merge sau împotriva căruia? va încerca să se pună bine cu toate partidele sau va lupta împotriva tuturor partidelor?

"Să i mă asociez - nu, asta ar fi ultimul lucru la care să mă gândesc; fac chiar mai mult, îmi îndrept toate măsurile de

[1] Comentatorii subliniază că pe Kierkegaard îl irita şi îl supăra faptul că i s-a adus adesea acuzaţia de a fi el însuşi lipsit de seriozitate.

precauţie posibile împotriva lui. Mă menţin într-o imobilitate absolută, nu presupun şi nu preiau nimic, mă comport ca şi cum nici n-aş exista; căci nici măcar nu se poate prevedea ce factor de confuzie ar putea deveni el la cea mai mică încercare de a întreprinde ceva, sau cât de complicate ar putea deveni lucrurile în problema aceasta care îl priveşte. Omul este primejdios, într-un anumit sens extrem de primejdios. Dar calculele mele urmăresc tocmai ca, nefăcând nimic, să-l prind în cursă. Căci el trebuie răsturnat - şi cel mai sigur prin el însuşi, prin felul în care se va poticni el însuşi de sine însuşi. Cel puţin în momentul de faţă eu nu am forţa să-l răstorn, şi nu cunosc pe nimeni care s-o aibă. Dacă ai încerca chiar cel mai mic lucru împotriva lui, ai fi tu însuţi strivit. Nu, pentru moment doar rezistenţa negativă, nimic pur şi simplu. După aceea probabil că se va încălci el singur în consecinţele acestea monstruoase pe care le trage după sine, va călca pe propria lui trenă - şi atunci cade."

Şi cetăţeanul aşezat va spune, lucrul acesta care apoi în propria lui familie va deveni lege: "Nu, să fim oameni[1], luat cu măsură totul e bine, prea mult şi prea puţin şi se strică totul, şi, cum spune un proverb franţuzesc pe care l-am auzit de la un voiajor comercial: cine vrea să cuprindă prea mult, până la urmă scapă totul - şi omul acesta, căderea lui, este într-adevăr lucrul cel mai sigur cu putinţă. L-am şi avertizat foarte serios pe fiul meu, i-am atras atenţia şi l-am dădăcit să nu se apuce să o ia pe cărări greşite şi să intre în cârdăşie cu omul acesta şi de ce? pentru că toţi aleargă după el. Numai că cine sunt toţi

[1] Unul din traducătorii în engleză, Walter Lowrie, atrage atenţia că această exclamaţie, atribuită de Kierkegaard unui burghez sentenţios tipic, pare să fi fost folosită de scriitor însuşi, mai ales în tinereţea sa, "judecând - spune exegetul şi traducătorul american - după parodia brutală pe care i-o face Hans Christian Andersen în povestirea *Galoşii norocoşi*, unde Kierkegaard este reprezentat de un papagal cu voce hârâită, care nu spune altceva decât: "Să fim oameni"."

aceştia? Nişte pierde vară, nişte plimbăreţi care-şi pierd vremea pe stradă şi nişte vagabonzi, pentru care agitaţia asta de colo până colo e lucru uşor. Dar nu sunt prea mulţi oameni aşezaţi şi înstăriţi printre ei, şi dintre oamenii cu scaun la cap şi care se bucură de prestigiu, după care eu îmi potrivesc totdeauna ceasul, nici unul; nici consilierul municipal Jeppesen, nici consilierul secret Markus, nici consilierul comercial Christophersen, omul acela atât de bogat, nu, nu, sunt oameni care ştiu valoarea lucrurilor. Şi clericii, care de fapt ar trebui să ştie cel mai bine despre ce e vorba într-o problemă ca asta - ei se ţin deoparte. Cum zicea pastorul Grünewald aseară la club: "o viaţă ca asta îşi găseşte sfârşitul în spaimă şi cutremur"; şi el este unul care poate să ştie mai multe decât doar să stea să predice: ar trebui să-l auzi nu duminica la biserică, ci lunea la club; aş vrea eu să am măcar pe jumătate priceperea despre lume pe care o are el. A spus foarte bine, şi vorbea după inima mea: "numai nişte oameni fără căpătâi, nişte uşuratici sunt cei care aleargă după el". Şi de ce dau aşa fuga după el? pentru că poate şi el să facă, acolo, vreo două minuni. Dar cine spune că sunt chiar minuni, sau că le dă ăstora care ţin de el aceleaşi puteri: şi în orice caz o minune e ceva foarte nesigur, însă pe de altă parte ce e sigur, e sigur. Orice tată serios, cu copii care au crescut mari, trebuie într-adevăr să aibe multă grijă ca băieţii lui să nu se lase seduşi şi zăpăciţi şi să nu se înhăiteze cu el şi cu oamenii aceia disperaţi care îl urmează, nişte nefericiţi care nu mai au nimic de pierdut. Şi în fond cum îi ajută el pe ăştia? Trebuie să fii de-a dreptul nebun ca să te laşi ajutat în felul acesta. Chiar şi pe cel mai sărac dintre cei mai săraci cerşetori, tot s-ar potrivi să se spună că îl ajută să cadă din lac în puţ. Îi ajută să intre într-o altă mizerie, de care de pildă cerşetorul ăsta de care ziceam ar fi putut scăpa dacă ar fi rămas ce era, un cerşetor pur şi simplu."

Şi ironistul - nu cel de care se tem toţi din cauza răutăţii lui, ci acela care pentru cuvintele sale de spirit este admirat de toţi şi tocmai din cauza asta este şi iubit de toţi pentru buna sa dispoziţie, va spune: "Că un om oarecare, luat izolat, exact făcut ca şi noi toţi, spune că el este Dumnezeu, este la drept vorbind o idee de milioane, pe care va trebui să o facem să fie utilă acuma pe loc pentru noi toţi. Dacă asta nu înseamnă o binefacere pentru oameni, atunci nu mai ştiu ce ar putea să însemne bunăvoinţa şi binefacerea sau binefacerea şi bunăvoinţa. Presupunând că un criteriu pentru a şti dacă cineva poate spera că este Dumnezeu - da, cui pe lumea asta i-ar fi venit aşa ceva în gând; cât de adevărat e că "aşa ceva n-a mai intrat până acum în vreo inimă de om" - constă în a arăta exact ca oricare alţii, nici mai mult, nici mai puţin decât arată oricare din ei; atunci, cu toţii suntem Dumnezei. *Quod erat demonstrandum.* Trăiască descoperitorul acestei descoperiri atât de importante pentru oameni! Mâine anunţ şi eu oficial că eu, subsemnatul, sunt Dumnezeu - şi cel puţin cel care a descoperit formula nu o va putea nega fără să se contrazică pe sine însuşi. Pe întuneric toate pisicile sunt negre - şi dacă a fi Dumnezeu înseamnă a arăta ca toţi ceilalţi, întocmai şi exact ca şi toţi ceilalţi; atunci e întuneric şi noi cu toţii suntem. . . sau ce spuneam, suntem cu toţii, fiecare pentru sine, Dumnezeu - şi sigur că nimeni nu va mai avea ce reproşa nimănui dintre ceilalţi. Acesta e lucrul cel mai ridicol care ar putea fi gândit, contradicţia, în care se ascunde totdeauna comicul, cel mai mare comic cu putinţă - (însă meritul nu-mi revine mie, ci numai şi numai descoperitorului): un om, exact ca şi noi ceilalţi, numai că nu atât de bine îmbrăcat ca cei care formează media obişnuită, deci un om îmbrăcat mai degrabă sărăcăcios, şi care oricum pare să intre mai curând în categoria celor bucurându-se de asistenţa socială decât în rubrica în care ar intra Dumnezeu - omul acesta este Dumnezeu. Cel mai rău în situaţia asta cade cel care se

ocupă de asistența săracilor, întrucât într-o asemenea avansare și promovare generală a întregii specii omenești, el ar rămâne fără slujbă."

O, prietene, știu foarte bine ce fac, îmi cunosc răspunderile și sufletul meu este pentru veșnicie convins de dreptatea lucrului pe care-l face. Închipuie-ți deci că ești contemporan cu El, cu Cel care cheamă și invită astfel. Gândește-te că tu ești unul dintre cei care suferă - dar gândește-te bine la ce te expui dacă vei deveni discipolul Lui, dacă îl vei urma pe El. Te expui la riscul ca în ochii tuturor celor înțelepți, plini de bun simț și bine văzuți, să pierzi practic totul. El, Cel care cheamă astfel, îți cere să renunți la totul, să lași totul să treacă de la tine - dar rațiunea aceasta, acest bun simț al contemporanilor tăi care te însoțește și te urmează, acest bun simț nu-ți dă drumul, judecata lui e că să-L urmezi pe Acela și să I te alături Lui înseamnă o nebunie. Și batjocura lumii va cădea plină de cruzime asupra ta; când pe El îl va cruța aproape din milă, se va socoti ca fiind o nebunie mai mare decât cea mai mare nebunie să devii discipolul Lui. "Căci", spune glasul acesta al bunului simț, "un fanatic este un fanatic și n-are decât să rămână fanatic; dar - să devii cu tot seriosul ucenicul Lui este nebunia cea mai mare cu putință. Mai rămâne numai o singură nebunie, și mai nebunească încă decât să fii nebun: anume nebunia cu o treaptă mai sus de i te alătura unui nebun și a-l socoti ca fiind un înțelept."

Să nu spui că toată această expunere este o exagerare. O, știi foarte bine, numai că poate nu ți-ai adus asta acuma în minte, că dintre toți oamenii aceștia reputați, cultivați, luminați, s-a mai găsit câte unul sau altul, poate chiar mai mulți, care să intre în vorbă din curiozitate cu El, dar numai unul, unul singur L-a ales cu toată seriozitatea, și acela s-a dus la El - noaptea. Și știi foarte bine că noaptea se merge pe cărările interzise, alegi noaptea când te duci într-acolo, spre locul de care

nimeni nu vrea să ştie. Gândeşte-te ce judecată anume în ce-l priveşte pe Cel care cheamă implică asta: să te duci la El era o ruşine, un lucru pe care nici un om respectabil, nici un om de onoare nu avea voie să-l lase să se spună despre sine însuşi. La fel de puţin ca şi orice alt lucru din cele pe care le ascunde noaptea - dar nu, nu mai vreau să continui cu ceea ce ar urma după acel "la fel de puţin".

"Veniţi acum cu toţii la Mine, voi cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi.

b. Celălalt capitol al vieţii Sale

Şi I s-a întâmplat aşa cum prezisese-ră toţi înţelepţii şi oamenii cu bun simţ, oamenii de stat şi simpli cetăţeni, ironiştii şi aşa mai departe. Şi aşa cum s-a spus glumind mai târziu, într-o clipă în care s-ar fi părut că şi cei mai duri ajung să compătimească, şi chiar şi pietrele să verse lacrimi, "i-a ajutat pe alţii, acuma să se ajute singur"; şi acum s-a repetat poate de mii şi mii de ori de către mii şi mii de oameni: "N-a spus El la vremea Lui, că nu a venit încă ora Lui! Poate că o fi venit acum" - vai, şi acum acela singurul, credinciosul, se înfiora, ori de câte ori se gândea la aceasta, şi nu se putea împiedica să nu privească mereu în profunzimile acestei, omeneşte vorbind, absurde nebunii: să vadă cum Dumnezeu în înfăţişare omenească, învăţătura aceasta dumnezeiască, şi aceste semne şi minuni, care, dacă s-ar fi întâmplat acolo, ar fi trebuit să convertească până şi Sodoma şi Gomora, au dus în realitatea făpturii lor tocmai la contrariul, la faptul că Învăţătorul a fost ocolit, urât, disprețuit.

Cine este El anume, asta se vede acum mai uşor, după ce rezistenţa şi normele impuse de cei puternici şi respectaţi şi mai ales de cei bine instalaţi în locurile lor constituite au făcut

să pălească prima impresie creată de El şi lumea şi-a pierdut răbdarea să mai aştepte: căci acum, în loc să meargă înainte cu laude tot mai mari, mulţimea, în tot mai vizibilă împuţinare rămâne tot mai îndărăt. Oricine ştie, nu-i drept? că un om este judecat după tovărăşia pe care o caută - şi societatea în care trăieşte. De fapt, nici n-ar putea fi numită o societate, pentru că El a fost exclus din "societatea omenească": tovarăşii Lui sunt oameni din cea mai de jos clasă populară, vameşi şi păcătoşi - pe care oricine îi evită pentru a-şi apăra bunul nume şi renume, şi un bun nume şi renume este doar cel mai mic lucru pe care mai vrei să ţi-l asiguri în viaţă; societatea în care trăieşte El constă mai departe din leproşi, de care fuge oricine, nebuni, care nu trezesc decât spaimă, din bolnavi şi mizeri, din sărăcie şi degradare jalnică. Şi cine este acum El, care chiar şi într-o asemenea suită mai este încă obiectul unei anchete a celor puternici? Este unul care e dispreţuit ca isipititor, şarlatan şi blasfemiator! E chiar un semn de milă dacă vreunul din cei de sus puşi nu mai dă glas dispreţului său faţă de El - că de fapt se tem de El, asta este altceva.

Asta este deci apariţia Lui, felul în care Se înfăţişează. Căci, bagă bine de seamă, să nu laşi să se întrevadă nimic din ceea ce ai ajuns să ştii abea mai târziu, anume felul în care sublima Lui măreţie nu s-a arătat, cu o aproape dumnezeiască majestate, niciodată atât de evident decât tocmai acum. O, prietene, dacă trăieşti contemporan cu unul, care nu numai că El Însuşi este "izgonit din sinagogă", ci, aminteşte-ţi şi că se pusese pedeapsă pentru cel ce se lasă ajutat de El, şi această pedeapsă era "izgonirea din sinagogă" - dacă, deci, eşti contemporan cu un asemenea dispreţuit, căruia i se potrivesc toate cele spuse aici - atunci lucrul acesta se poate explica în două feluri: sau eşti tu la urma urmei omul care le explică pe dos pe toate, sau, ceea ce e acelaşi lucru, eşti singurul care, cum ştii,

este ceea ce nu vrea să fie nimeni, doar o ciudăţenie rizibilă şi poate chiar o crimă.

Şi - cine sunt cei care alcătuiesc societatea asta a Lui - Apostolii Lui! Ce nebunie, sau nu: ce nouă nebunie, căci se potriveşte întru totul cu prima - Apostolii Lui sunt câţiva pescari, oameni neştiutori, care ieri pescuiau heringi - şi mâine, aşa se spune în contextul nebuniei acesteia, au să străbată lumea şi au să schimbe înfăţişarea lumii. El spune despre Sine că este Dumnezeu; şi aceştia sunt Apostolii tocmai potriviţi pentru El! El este Cel care să le creeze Apostolilor prestigiul, sau poate că Apostolii au să-i facă Lui prestigiul? Dacă El, Cel care cheamă, este un fanatic nebun: atunci suita aceasta, aşa cum nici un poet nu ar fi putut-o închipui mai bine, I se potriveşte. Un învăţător, un înţelept, sau cum ai mai vrea să-i spui, un fel de geniu nefericit, care spune despre El Însuşi că este Dumnezeu - înconjurat de un pumn de oameni din plebe, care se bucură zgomotos, El Însuşi însoţit de câţiva vameşi, condamnaţi ai justiţiei şi leproşi; şi pe urmă în jurul Lui cercul pe care Şi l-a ales El, Apostolii. Şi aceste instanţe atât de competente pentru judecarea adevărului, pescarii, croitorii şi cismarii aceştia, nu numai că-L admiră pe învăţătorul şi îndrumătorul lor, ci socotesc fiecare cuvânt al Lui ca fiind înţelepciune şi adevăr, nu numai că văd la El ceea ce nici un altul nu poate vedea, sublimul şi sfinţenia, ci Îl văd în El pe Dumnezeu şi îl adoră.

Nici un poet nu poate născoci ceva mai bun, dacă nu uită şi ce urmează, şi anume că Acesta însuşi e Cel de care se tem cei puternici, şi împotriva Lui îşi pun ei la cale planurile, ca pe El să-L răstoarne. Moartea Lui este singurul lucru care-i poate linişti şi mulţumi pe ei. Pentru cei care ar vrea să I se alăture, sau măcar să se lase ajutaţi de El, ei au aşezat pedepse înjositoare, şi totuşi ei, cei mari, nu-şi găsesc liniştea, căci ei nu pot avea certitudinea că totul nu e decât fanatism şi nebunie. Asta

este soarta celor puternici. Poporul, care Îl diviniza, poporul L-a părăsit mai mult sau mai puțin, doar în câte o clipă izolată mai pâlpâie iarăși vechea imagine a Lui. În întreaga Lui existență nu există nici cel mai mic lucru pentru care chiar cei mai invidioși să-L poată invidia. Și la drept vorbind cei puternici nici nu-l invidiază această viață, ci îi cer moartea doar pentru a se simți siguri, pentru a-și regăsi liniștea, ca totul să rămână cum a fost și situația de dinainte să se consolideze și mai mult prin exemplul pe care l-ar constitui El.

Acestea sunt cele două etape ale vieții Lui. Ea a început prin faptul că poporul L-a divinizat, în vreme ce tot ceea ce se numește ordine constituită, tot ceea ce avea putere și influență, L-a urât, dar cu lașitate și pe ascuns, și l-a întins o cursă - în care El a căzut? da, dar El a văzut această cursă. În sfârșit, poporul a descoperit că se înșelase în ce-L privește, că împlinirea pe care El voia s-o aducă nu era nici de departe vremii de aur și de verdeață pe care o visează acest popor. Atunci poporul s-a întors de la El, și cei puternici au strâns laolaltă lațul - în care El a intrat? Da, dar El îl văzuse bine. Cei puternici au strâns laolaltă lațurile cursei, și acum poporul, care se simte înșelat în totul și în toate, își întoarce împotriva Lui ura și amărăciunea sa.

Și mila și compasiunea omenească - pentru ca s-o mai punem și pe ea la socoteală - va spune, sau în acea societate alcătuită din cei cu simțăminte pline de compasiune așa va merge vorba (căci mila e sociabilă, ei îi place să-și strângă laolaltă oamenii, și în compasiuni ca aceasta înguste și sporovăitoare își găsesc locul și bucuria răutăcioasă și invidia, căci, cum a mai remarcat un păgân[1], "nimeni nu e atât de predispus și de grăbit spre milă decât invidiosul"). "E cu putință să ți se facă milă chiar și de un om simplu când îl vezi că sfârșește așa. Era la urma urmei o ființă onorabilă. Chiar dacă ar fi fost o

[1] Este vorba de un *filosof* citat de Plutarh în *de invidia et odio*

exagerare că a vrut să fie Dumnezeu, în realitate El a fost totuşi bun cu cei săraci şi în suferinţă, chiar dacă într-un fel cam ciudat, atunci când s-a aşezat la acelaşi nivel cu cei săraci şi se complăcea în tovărăşia cerşetorilor. Era totuşi ceva emoţionant în asta, şi ţi se făcea milă că sărmanul om îşi sfârşeşte atât de jalnic viaţa. Căci, orice s-ar spune, şi oricât L-am judeca de aspru: nu mă pot împiedica să-L compătimesc, eu nu am inima atât de împietrită, şi nu mă pot opri să nu-i acord compătimirea mea."

Suntem în ultima etapă nu a istoriei sfinte aşa cum au transcris-o Apostolii şi discipolii care au crezut în El, ci a istoriei nesfinte, care-i constituie contrapartea.

Veniţi acum cu toţii aici, voi care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, asta înseamnă, dacă simţi dorinţa - chiar dacă ai fi cel mai mizerabil dintre toţi cei care suferă - dacă simţi dorinţa ca să fii ajutat în felul acesta, adică ajutat spre o mizerie şi mai mare, atunci vino aici, El are să te ajute.

3. Chemarea şi Cel care cheamă.

Să uităm acum o clipă ce este, în înţelesul cel mai strict al cuvântului, scandalul acesta pornit de la faptul că Cel care cheamă a spus despre Sine că El este Dumnezeu; să presupunem că El s-ar fi dat pur şi simplu drept a fi om, şi apoi să luăm în considerare pe cei chemaţi şi chemarea.

Invitaţia, chemarea aceasta este într-adevăr destul de atrăgătoare; cum se explică atunci această contradicţie faţă de realitate, această comportare îngrozitor de sucită, că nici unul sau aproape nici unul nu a dat urmare acestei chemări, că dimpotrivă toţi, practic toţi (şi tocmai că fuseseră toţi invitaţi!) s-au unit pentru a-I opune rezistenţă Celui care chemase, pentru a-L ucide, şi chiar pentru a impune o pedeapsă dacă vreunul dintre ei s-ar lăsa ajutat de El. Ar fi trebuit doar să ne aşteptăm ca la o astfel de chemare să se reverse înspre El toţi cei care suferă, şi chiar şi cei care nu suferă să dea fuga emoţionaţi de gândul la atâta mărinimie şi compasiune, astfel încât întreaga omenire să se unească pentru a-L admira şi a-I aduce laudă. Cum se explică faptul că s-a întâmplat exact contrariul? Căci astfel s-a întâmplat, lucrul e sigur; şi că s-a întâmplat în acea generaţie, asta desigur că nu înseamnă că acea generaţie ar fi fost mai rea decât altele! Cine ar putea fi atât de superficial să creadă una ca asta; oricine înţelege cât de puţin din toată situaţia vede foarte uşor că asta s-a întâmplat în acea generaţie pentru că generaţia aceea a fost contemporană cu El. Cum se explică deci că s-a produs acea îngrozitoare situaţie contrarie faţă de cea care, cum se pare, ar fi fost de aşteptat?

De fapt, dacă Cel care chemase: 1. ar fi arătat aşa cum concepţia omenească despre milă i-ar fi făcut portretul, şi dacă

El 2. ar fi avut doar simpla reprezentare omenească despre ceea ce înseamnă mizeria oamenilor; atunci poate că toate astea nu s-ar fi întâmplat.

În ce priveşte primul punct: El ar fi trebuit să fie un om cu totul binevoitor şi plin de simpatie, şi pe deasupra şi în posesia tuturor mijloacelor istorice şi omeneşti de a putea ajuta, astfel încât El să fi înnobilat acest ajutor printr-o simpatie omenească profundă şi pornită din inimă. Însă El ar fi trebuit să fie şi un om cu o situaţie aleasă, nu lipsit de un oarecare grad de afirmare lumească, şi atunci urmarea ar fi fost fie că El n-ar mai fi fost în măsură să se coboare, chiar şi numai cu simţământul Lui al compasiunii, până la toţi cei care suferă, fie că El n-ar mai fi văzut limpede în ce constă suferinţa şi mizeria unui om şi a oamenilor.

Dimpotrivă, mila dumnezeiască, dăruirea fără rezerve şi fără limite care constă în a te preocupa numai de cei care suferă, - şi nici în cea mai mică măsură de tine însuţi, şi de a te preocupa fără nici o reţinere de *fiecare* din cei care suferă; asta oamenii nu pot s-o considere decât ca pe un fel de nebunie, şi de care nu se ştie sigur dacă se cuvine să se râdă sau să se plângă. Dacă Celui care chema astfel nu i-ar fi stat în drum nimic altceva, asta tot ar fi ajuns pentru ca Lui să-l meargă rău în viaţă.

Să încerce cineva să trăiască, cât de puţin, mila dumnezeiască, adică să încerce să fie fără nici un fel de reţinere şi de rezervă, şi vom vedea imediat cum îl judecă oamenii. Să zicem, vreunul care ar putea să ocupe o poziţie înaltă în viaţă nu se mulţumeşte ca, rămânând în diferenţierea poziţiei acesteia a lui, să le dea pomană săracilor cât de mult şi să-i frecventeze cu omenie (asta înseamnă cu distincţie) pe săraci, pe bolnavi şi pe cei în mizerie, ci atunci când el îşi părăseşte cu totul acea diferenţiere şi se apucă cu toată seriozitatea să-şi caute tovărăşia printre săraci şi oameni mărunţi din popor,

printre muncitori, calfe, ucenici şi aşa mai departe şi se apucă şi să trăiască laolaltă cu ei. Or în câte o clipă mai ascunsă, când nu se simt văzuţi în public, poate că cei mai mulţi dintre cei care asistă sau au auzit de aşa ceva, ar fi chiar emoţionaţi; dar îndată ce-l văd pe omul de care spuneam într-o asemenea societate, într-o asemenea companie, pe el, cel care ar fi putut fi ceva însemnat în lume, în bună tovărăşie cu o calfă de zidar la dreapta şi un ajutor de măcelar la stânga, ce să mai facă atunci? Au să caute întâi nenumărate explicaţii, spunând că trăieşte astfel din capriciu şi din încăpăţânare sau din mândrie şi din orgoliu. Şi chiar dacă au să renunţe să-i mai atribuie asemenea temeiuri nesincere, tot nu se vor împăca uşor să-L vadă într-o asemenea tovărăşie. Chiar şi omul cel mai bun, în înţelesul general al cuvântului, va fi ispitit, în momentul când vede aşa ceva, să râdă.

Şi dacă pastorii toţi, fie că ei vor fi învestmântaţi în catifea sau mătase, în pânză sau rips, vor spune altceva, eu voi răspunde: "Mînţiţi, îi înşelaţi pe oameni cu predicile voastre duminicale. În situaţia de contemporaneitate se va putea spune totdeauna despre câte un asemenea ins care îşi manifestă compasiunea şi care este de asemenea un contemporan, că aici e vorba de vanitate, şi de asta râd de el şi-l ironizez; o, dacă ar fi cu adevărat un om al milei, sau dacă eu aş fi trăit în aceeaşi vreme cu el!" Şi în ce-i priveşte pe acei oameni sublimi, care, pentru a-i caracteriza cu cuvintele predicii, "au fost înţeleşi greşit, adică neînţeleşi" şi aşa mai departe - aceia sunt morţi. Şi în felul acesta poate reuşi un asemenea joc de-a v-aţi ascunselea, se presupune despre fiecare contemporan care se manifestă dincolo de o anumită limită, că e vorba de orgoliu şi vanitate - şi în ce-i priveşte pe cei morţi se porneşte de la premisa că sunt morţi şi deci că au fost nişte oameni sublimi.

Totuşi trebuie să ne amintim că, în ce priveşte diferenţierile care se ivesc în viaţă, fiecare ţine la deosebirea sa,

acest punct fix, această rezervă, face ca omeneasca milă şi compasiune să meargă numai până la o anumită treaptă. Negustorii de brânză au să spună că merg în mila lor prea departe dacă au să se ducă la pensionarii azilelor de noapte şi au să li se asimileze lor. Mila negutătorilor de brânză este limitată de o anumită formă de rezervă şi de anumite considerente, de faptul că se ţine seama de ceilalţi negutători de brânză şi de ce gândesc ei, şi pe urmă încă şi de patronii berăriilor. Mila lor nu e deci cu totul lipsită de tot felul de considerente. Şi tot aşa, în orice situaţie - ziariştii, care trăiesc din banii celor din clasele inferioare, pretextând că le oferă dreptul la cuvânt şi li-l şi apără, ei ar fi primii care ar găsi ridicolă o asemenea compasiune lipsită de orice rezervă şi considerente, dacă s-ar arăta undeva măcar în vreo măsură.

A te pune în adevăratul înţeles literal al cuvântului pe aceeaşi treaptă cu cei mai mizeri cu putinţă (şi asta, şi numai asta este mila *dumnezeiască*) este pentru oameni "prea mult", un lucru în faţa căruia în ceasul liniştii de duminică plângi emoţionat, şi în faţa căruia izbucneşti în râs fără să vrei când îl vezi *în realitate*. Problema e: e ceva prea sublim pentru a-i putea suporta vederea în folosinţa zilnică; trebuie ţinut la distanţă pentru a putea fi îndurat. Oamenii nu sunt atât de familiari cu sublimul încât să îndrăsnească să creadă de-a binelea în el, pentru a mai crede că se şi arată în realitate, în viaţa de la o zi la alta şi la modul literal. Când poetul sau oratorul concretizează acest sublim, adică îl reprezintă la distanţarea poeticului de realitate, atunci îi emoţionează pe oameni - dar să vadă un asemenea sublim în realitate, în realitatea vieţii zilnice aici în Copenhaga, pe Amagertorv, în îmbulzeala agitaţiei zilnice a vieţii unei zile de lucru! Şi când asta o face poetul sau oratorul, lucrul durează doar o oră; cam atât de mult sunt oamenii în stare să creadă parcă într-un asemenea sublim. Dar să-l vadă *în*

fiecare zi în realitate! Este deja o contradicție uriașă faptul că sublimul a devenit ceva zilnic!

În măsura aceasta fusese deci încă de la început hotărâtă soarta Celui care chema, chiar dacă nimic altceva nu ar fi contribuit la căderea sa. Necondiționatul, tot ceea ce se supune criteriului necondiționării este *eo ipso* o victimă. Căci oamenii vor poate să-și exercite mila și altruismul, să procedeze potrivit cu principiile înțelepciunii și așa mai departe, dar vor ca ei înșiși să decidă criteriul, ca totul să se petreacă numai *până la un anumit punct*; ei nu vor ca toate aceste virtuți sublime să fie scoase din uz, dimpotrivă ei vor - să le folosească, și cât mai ieftin, în toată comoditatea aparențelor și a definițiilor frumoase. Neapărat atunci, adevărata milă dumnezeiască va fi victima îndată ce-și va face apariția pe lume. Mila își mai face apariția venind înspre oameni, și oamenii o calcă în picioare. Și pe când mila mai rătăcește astfel printre ei, cel care suferă nu mai îndrăsnește, de frica oamenilor, să-și caute refugiul la ea. Problema e că se pune mare preț să se păstreze aparențele milei și compasiunii. Și aparența aceasta a milei acoperă acum mila dumnezeiască făcând-o neadevărată - ergo, această milă divină trebuie să dispară.

Însă Cel care și-a strigat atunci chemarea era El Însuși mila dumnezeiască - și din cauza aceasta a fost El jertfit, și din cauza aceasta au fugit de la El chiar și cei care suferă; ei au înțeles (și, omenește vorbind, pe foarte bună dreptate) că în cele mai multe dintre mizeriile omenești unui om izolat și individual i se ajută cel mai bine dacă el rămâne în situația în care este, decât atunci când se lasă ajutat de El.

În ce privește celălalt punct, Cel care a rostit chemarea avea în același timp o cu totul altă reprezentare decât cea simplu omenească despre ce este în fond mizeria oamenilor. Și el se gândea să ajute exact în privința aceasta - dar în schimb El

nu adusese cu Sine nici bani, nici leacuri şi nici altceva de felul acesta.

Cel care a rostit chemarea seamănă atât de puţin cu imaginea pe care şi-ar face-o compasiunea omenească despre El încât în fond chiar că simţi asta ca pe un scandal. Este omeneşte vorbind, de-a dreptul oribil, de-a dreptul exasperant, ceva care te poate indigna într-un asemenea grad încât îţi vine chef să-i omori pe toţi oamenii; El îi cheamă la Sine pe bolnavi şi pe toţi cei care suferă - şi pe urmă nu poate să facă nimic pentru ei, decât să le promită iertarea păcatelor. "Să fim oameni. Omul nu este spirit. Şi când un om e aproape pe punctul să moară de foame, atunci să-i spui: îţi vestesc iertarea plină de har a păcatelor tale - asta te poate indigna. La drept vorbind e şi ridicol, dar e ceva prea serios ca să se mai poată şi râde de aşa ceva."

Aşadar (căci prin cuvintele citate am vrut doar să dezvăluim şi să exagerăm contradicţia pe care o reprezintă acest scandal - dar nu vrem să exagerăm) înţelesul spuselor Celui care cheamă era la drept vorbind că *păcatul omului este o crimă*. Şi iată, asta face deodată loc liber - şi chemarea însăşi deschisese un astfel de loc liber, ca şi cum El ar fi spus: *"procul, o procul este profani"* sau ca şi când, chiar dacă El n-ar fi spus asta, El ar fi auzit un glas care exprima astfel acel "Veniţi" al chemării Sale. Nu mai rămân mulţi suferitori care să-I urmeze chemarea. Chiar dacă ar fi fost vreunul acolo care, mişcat de compătimirea Lui, s-ar fi întors spre El, chiar dacă ştia că la Acesta care-l chema astfel nu ar fi fost găsit *la drept vorbind* nici un ajutor pământesc: acum şi el fuge îndărăt. E parcă aproape un fel de viclenie să vii în înfăţişarea Milei ca să vorbeşti despre *păcate*.

Da, desigur este o viclenie, dacă tu nu ai clarificat întru totul faţă de tine însuţi faptul că tu eşti un păcătos. Dacă suferi doar de durere de dinţi, sau dacă ţi-a ars casa, dar ţi-a scăpat

adevărul că tu eşti un păcătos, atunci este ceva viclean aici. Este o viclenie din partea Celui care cheamă să spună: Eu vindec toate bolile; şi când apoi vine vreunul la El să spună: Eu recunosc anume doar că există o singură boală, păcatul - împotriva căreia sunt şi de care Eu îi vindec pe toţi, "cei care trudnic şi din greu sunt împovăraţi", toţi cei care se trudesc să iasă din noaptea păcatului, care se muncesc să i se împotrivească răului, să-şi învingă slăbiciunea, dar care nu izbutesc să ajungă decât până acolo încât să se simtă împovăraţi. De boala asta El îi lecuieşte pe "toţi"; chiar dacă numai unul singur se întoarce spre El din cauza acestei boli: El îi vindecă pe toţi. Dimpotrivă, să te întorci spre El din cauza unei alte boli, numai şi numai din cauza ei să te îndrepţi spre El, e ca şi cum unul care şi-a rupt piciorul ar vrea să se îndrepte spre un doctor care vindecă bolile de ochi.

4. *Creştinismul ca Absolut: Contemporaneitatea cu Hristos*

Cu această chemare adresată tuturor celor "care trudnic şi din greu sunt împovăraţi", a venit pe lume Creştinismul, nu, aşa cum l-a prezentat pe ton plângăreţ şi cu falsitate, pastorul, ca un exemplar de lux al artei blânde a consolaţiunii - ci ca Absolutul însuşi. Astfel o vrea Dumnezeu din iubire, dar de asemenea *Dumnezeu* este Cel ce vrea asta, şi El vrea aşa cum vrea El. El nu vrea să fie preschimbat de către oameni şi să fie un Dumnezeu simpatic - omenesc: El este Cel care vrea să-i preschimbe pe oameni, şi El vrea asta din iubire. El nu vrea să aibe nimic de-a face cu înţelepciunea aceasta de două parale a oamenilor, care vor să poată să spună de ce şi pentru ce a venit creştinismul pe lume; creştinismul este şi va fi Absolutul. Şi din cauza asta relativul, peste care au dat oamenii ca să explice de ce-urile şi pentru ce-urile sunt laolaltă un neadevăr. Poate că s-a ajuns la asta dintr-un fel de compasiune omenească de felul celei care-şi închipuie că ar putea ajunge să se târguiască în cine ştie ce privinţă - pentru că s-ar zice că Dumnezeu nu-i cunoaşte pe oameni, cererile Lui sunt de-a dreptul exorbitante, şi din cauza asta trebuie să se mai vâre şi pastorii ca să se mai târguiască şi ei. Poate că s-a ajuns la aşa ceva pentru a se pune bine cu oamenii şi pentru a mai scoate un avantaj din vestirea aceasta a creştinismului care le revine pastorilor; căci când se reduc lucrurile la semnificaţia lor strict omenească, adică la a se stabili ceea ce intră în inima omului, atunci firește că asta le place oamenilor, şi firește că le mai place şi amabilul orator, care se pricepe să facă din creştinism un lucru atât de blând şi frumos - dacă Apostolii ar fi putut face aşa ceva, atunci şi

Apostolii ar fi plăcut lumii încă de pe atunci. Dar toate astea sunt doar o minciună, o deformare a creştinismului, care este Absolutul însuşi. Dar atunci de ce există în fond creştinismul, este el doar o plagă pentru noi oamenii? O, da, se poate spune şi asta; înţeles la modul relativ. Absolutul este cea mai mare plagă. În toate momentele de apatie, de inerţie, şi de stupiditate, când natura sensuală a oamenilor domină, creştinismul i se pare omului o nebunie, pentru că el pare incomensurabil cu acel *Pentru ce?* finit. Dar ce vrea el, la ce e bun el? Răspuns: Iacă din gură, el este Absolutul. Şi astfel *trebuie* el reprezentat, anume astfel încât să trebuiască să se arate drept nebunie ochilor omului sensual. Şi din cauza aceasta şi este adevărat şi din cauza asta el este atât de adevărat şi într-un alt sens, când înteleptul în situaţia contemporaneităţii (cf. 2a) judecă astfel despre Hristos spunând "El nu este literalmente nimic" - sigur că da, foarte sigur, căci El este Absolutul. Creştinismul a venit pe lume ca Absolutul Însuşi, nu ca mângâiere sau consolare în înţelesul omenesc al cuvântului, creştinismul vorbeşte dimpotrivă mereu despre felul în care creştinul trebuie să sufere, despre cum un om, pentru a deveni şi a fi creştin, trebuie să îndure suferinţe, pe care el le şi poate evita dacă renunţă să devină creştin.

Este într-adevăr o deosebire, mereu, nesfârşit mai mare căscându-se, între Dumnezeu şi om şi din cauza aceasta în situaţia contemporaneităţii se vădeşte că a deveni creştin (pentru a fi transformat într-o asemănare cu Dumnezeu) omeneşte vorbind este un chin şi o suferinţă încă şi mai mare decât cea mai mare suferinţă omenească, şi pe lângă aceasta şi o crimă în ochii contemporanilor. Şi aşa se va arăta a fi totdeauna atunci când a deveni creştin ajunge să însemne şi a deveni contemporan cu Hristos. Şi dacă a deveni creştin nu ajunge să capete această semnificaţie, atunci toate astea sunt o simplă vorbărie, devii creştin şi e totul o vorbă goală şi autoînşelăciune şi e doar

vanitate, şi e totul blasfemie şi păcat împotriva celei de-a doua Porunci a Legii şi păcat împotriva Duhului Sfânt.

Căci în faţa Absolutului nu există decât un singur timp: Prezentul; pentru cel care nu este contemporan cu Absolutul, acesta nu există. Şi că Iisus Hristos este Absolutul, asta se vede uşor, pentru că în faţa Lui nu există decât o singură situare: cea a contemporaneităţii; cei trei sute, şapte sute, cincisprezece sute, şaptesprezece sute sau optsprezece sute de ani sunt ceva ce nu are nimic de-a face cu toată problema, nu o schimbă cu nimic, şi nici nu dezvăluie Cine anume a fost El. Căci Cine este El e evident şi revelat numai pentru credinţă.

Iisus Hristos, ca să spunem asta cu toată gravitatea, nu este un comediant, şi nici o personalitate doar istorică, pentru că el ca paradox este o personalitate cât se poate de neistorică. Însă *contemporaneitatea* constituie deosebirea dintre poezie şi *realitate*. Sigur, deosebirea dintre poezie şi istorie constă în faptul că istoria este ceea ce s-a petrecut *în realitate*, poezia este posibilul, gânditul, poetizatul. Ceea ce s-a întâmplat însă cu adevărat, trecutul, este numai într-un anumit sens realul, anume numai în contrast cu ceea ce e creat de poezie. Lipseşte aici determinantul, care este determinantul adevărului (ca interioritate[1]) şi al întregii religii: determinantul *pentru tine*. Trecutul nu este realitate "pentru mine"; numai prezentul este pentru mine realitate. Numai lucrul acela pe care tu îl trăieşti în acelaşi timp, ca un contemporan cu el, este "pentru tine" realitate. Şi astfel orice om nu poate deveni contemporan decât cu timpul în care trăieşte - şi apoi cu încă ceva, căci viaţa lui Hristos pe pământ, istoria sfântă, stă singură pentru sine, în afara istoriei. Despre istorie poţi să citeşti şi să auzi c[illegible]pre

[1] Kierkegaard - notează acelaşi exeget american, Walter Lowrie - face aluzie aici la "concepţia sa asupra adevărului ca fiind de natură subiectivă, aşa cum o expune în *Postscript filosofic*, (partea II, sect. II, cap. 2)

ceva trecut, aici poţi, dacă aşa îţi place ţie, să formulezi judecăţi pornind de la rezultate, de la deznodământ. Însă viaţa lui Hristos pe pământ nu e ceva trecut, ea nu a aşteptat la vremea ei, acum 1.800 de ani, şi nu aşteaptă nici acum ajutorul rezultatului acesta. Un creştinism istoric este o încurcătură de vorbe şi o nebunie necreştină; căci ceea ce trăieşte în fiecare generaţie ca creştin adevărat este acel lucru contemporan cu Hristos, nu are nimic de a face cu creştinii din generaţiile trecute, dar are totul de a face cu Iisus Hristos cu care este contemporan. Viaţa Sa pe pământ merge laolaltă cu stirpea omenească şi merge ca istorie veşnică laolaltă cu fiecare generaţie a stirpei omeneşti, viaţa Sa pe pământ are contemporaneitatea Sa veşnică. Şi asta face de fiecare dată ca toate prelecţiile docte (care erudiţie doctă, profesorală îşi are toate peticile şarlatăneşti şi tot sprijinul în esenţă în sporovăiala că creştinismul ar fi ceva de domeniul trecutului şi s-ar afla în istoria celor 1.800 de ani) să fie cea mai necreştinească dintre toate ereziile, ceea ce vede oricine şi deci ar renunţa la toate aceste dizertaţii docte, dacă ar încerca să-şi imagineze generaţia contemporană cu Hristos - ţinând asemenea dizertaţii docte, însă orice generaţie (de credincioşi) este de fapt contemporană.

Dacă nu poţi să te învingi pe tine însuţi să devii creştin în situaţia de contemporaneitate cu Hristos sau dacă El în situaţia de contemporaneitate cu tine nu te poate emoţiona şi atrage la Sine, atunci tu nu ai să devii niciodată creştin. Poţi atunci să-i cinsteşti şi să-l lauzi, să-i mulţumeşti şi să-l răsplăteşti cu toate bunurile lumeşti pe cel care te face să-ţi închipui că eşti totuşi creştin - acela te înşeală. Te poţi socoti fericit că ai fost contemporan cu vreunul care să îndrăsnească să-ţi spună asta, poţi ajunge să te exasperezi până îţi vine să turbezi de mâncărimea asta care seamănă cu înţepătura unui "tăune[1]", că

[1] În *Apărarea lui Socrate* (30, e) Socrate spune "Căci dacă mă veţi

eşti contemporan cu cineva care ţi-o spune; în primul caz eşti unul care se lasă înşelat, în celălalt caz ai ajuns cel puţin să afli câte ceva despre adevăr.

Dacă nu poţi să îndur condiţia de contemporaneitate, această privire în realitate, dacă nu poţi să ieşi pe stradă şi să-L vezi pe Dumnezeu în această oribilă procesiune şi să vezi că acesta e şi cazul tău şi să-l cazi la picioare şi să-L adori: atunci tu nu eşti *în esenţă* creştin. Ce ai de făcut atunci este să recunoşti necondiţionat asta faţă de tine însuţi, şi mai presus de toate să îţi păstrezi umilinţa şi spaima şi cutremurul faţă de ceea ce înseamnă în realitate să fii creştin. Căci pe drumul *acesta* trebuie să înveţi şi să te exersezi pentru a da zor spre Harul Domnului, în aşa fel încât să nu ajungi să-l iei în deşert. Pentru numele lui Dumnezeu, nu te îndrepta spre vreunul care să te "liniştească". Căci sigur e că se spune "fericiţi ochii care văd ce vedeţi voi[1]", cuvinte pe care preoţii se pricep să le folosească de zor - în mod ciudat poate şi pentru a apăra un prestigiu curăţel lumesc, care tocmai în situaţia de contemporaneitate ar zgândări puţin - întocmai ca şi cum n-ar fi fost spuse numai şi numai despre contemporanii ce deveniseră credincioşi. Dacă Slava ar fi fost de văzut în chip nemijlocit, astfel ca oricine s-o fi putut vedea ca pe un lucru de la sine înţeles, atunci nu ar mai fi adevărat că Hristos s-a coborât pe Sine la umilinţă şi la condiţia de slujitor; şi ar fi de prisos să mai vorbeşti de poticneală şi scandal, căci cine pe lume s-ar mai poticni şi s-ar mai scandaliza de o slavă care e

ucide pe mine, nu veţi mai găsi lesne alt om care, cu adevărat - chiar dacă ar părea o vorbă caraghioasă - să fie pus de Zeu pe lângă cetate întocmai ca pe lângă un cal, mare şi de soi dar care, din pricina mărimii, ar fi cam leneş şi ar trebui să să fie trezit de un tăun".

[1] Evanghelia după Luca (10, 23, 24): "Şi întorcându-Se către ucenici, le-a zis îndeosebi: Fericiţi sunt ochii care văd ceea ce vedeţi voi!, (24) că vă spun Eu vouă: Mulţi prooroci şi împăraţi au vrut să vadă ce vedeţi voi şi n-au văzut, şi să audă ce auziţi voi, dar n-au auzit!"

învestmântată în slavă. Şi cum, în numele a tot ce este pe lumea asta, să explici atunci că lui Hristos I s-a întâmplat ce I s-a întâmplat; că nu au dat cu toţii fuga în şuvoi, plini de admiraţie, să vadă ceea ce tocmai era de văzut.

Nu, El nu avea "nici chip, nici frumuseţe; ne uitam la El, dar nu era o înfăţişare ca să ne fi plăcut" (Isaia, 53, 2); tocmai, nu era nimic de văzut decât un om de rând, care prin semne şi minuni şi prin faptul că spunea că El este Dumnezeu stârnea tot timpul posibilitatea de a te poticni şi scandaliza. Un om de rând exprimă astfel 1. ce înţelege Dumnezeu prin milă (şi aici se include şi adevărul că dacă vrei să fii omul milei trebuie tu însuţi să fii omul de rând şi sărman) şi 2. ce înţelege Dumnezeu prin mizeria omului; adică ceva deosebit şi de ceea ce înţeleg oamenii prin aceasta şi de ceea ce oamenii în fiecare generaţie până la sfârşitul timpului trebuie să înveţe de la început, începând totdeauna de la acelaşi punct cu fiecare din cei care-I este contemporan lui Hristos şi exersând astfel în situaţia de contemporaneitate cu El. Înfierbântarea şi dezlănţuirea omenească nu ajută firește cu nimic. Cât de departe va reuşi unul sau altul dintre ei să ajungă în esenţă creştin, asta nu i-o poate spune nimeni. Însă nici spaima nici angoasa şi nici disperarea nu ajută cu ceva. Sinceritatea cinstită în faţa lui Dumnezeu este prima şi ultima condiţie; să-ţi recunoşti sincer ţie însuţi cum eşti, sincer în faţa lui Dumnezeu să-ţi îndrepţi neabătut privirea spre misiunea aceasta - oricât de încet ai merge, cu condiţia să te târăşti înainte; dar un lucru ai totuşi, eşti în direcţia cea bună, nu eşti rătăcit şi înşelat de scamatoria de a-L poetiza pe Hristos, astfel încât, în loc de a fi Dumnezeu, să ajungi la acea compasiune vlăguită pe care au născocit-o oamenii înşişi şi prin care creştinismul, care ar trebui să-i tragă pe oameni spre cele cereşti, este oprit în loc pe drum şi devine doar ceea ce este rău şi bun omenesc.

Morala

"Şi ce vor să spună toate acestea?" Vor să spună că fiecare pentru sine, în liniştită reculegere în faţa lui Dumnezeu, se va umili în faţa a ceea ce înseamnă în înţelesul cel mai adânc al cuvântului a fi creştin; că va trebui să recunoască în deplină sinceritate în faţa lui Dumnezeu ce este şi cum este, pentru ca să poată primi harul care le este oferit tuturor celor nedesăvârşiţi, deci tuturor. Şi apoi nimic altceva mai departe; după aceea să-şi vadă de toate celelalte de treabă, bucuros că o face, să-şi iubească, bucurându-se de ea, soaţa, să-şi crească copiii întru bucurie, să-şi iubească semenii şi să se bucure de viaţă. Dacă se va cere şi altceva mai departe din partea lui, Dumnezeu are să-l lase să înţeleagă, şi în cazul acesta are să-l ajute şi mai departe; căci în limba înfricoşătoare a Legii asta sună atât de înfricoşător pentru că e ca şi cum omul e cel care ar trebui prin propriile lui puteri să se agaţe de Hristos, în vreme ce în limba iubirii, Hristos este Cel care-l ţine pe om. Dacă deci are să i se ceară ceva şi mai departe, Dumnezeu are să-l lase să înţeleagă; dar lucrul acesta îi este cerut fiecăruia, să se umilească în deplină sinceritate sub exigenţele idealităţii. Şi tocmai din cauza aceasta ele trebuiesc auzite iarăşi şi iarăşi în întreaga lor infinită semnificaţie. Să fii creştin a devenit un nimic şi o bufonerie, ceva ce este oricine fără nici o problemă, ceva ce se dobândeşte mai uşor decât cea mai măruntă abilitate. Într-adevăr, e cu adevărat vremea ca exigenţele acestea ale idealităţii să se facă auzite.

"Dar dacă viaţa creştină este ceva atât de înfricoşător şi de îngrozitor, cum, pentru numele a tot ceea ce este pe lume, îi poate trece cuiva prin cap să-şi asume condiţia de creştin?" Foarte simplu, şi dacă mai şi doreşti asta, e cât se poate de

luteran: numai conştiinţa păcatului te poate, ca să zic aşa, forţa să intri în acest lucru înspăimântător, în timp ce pe de altă parte harul este forţa constrângătoare. Şi în aceeaşi clipă viaţa creştină se preschimbă şi este numai blândeţe, îndurare, iubire şi compasiune. Privit din oricare alt unghi, creştinismul este ceva nebunesc sau spaima cea mai mare. Numai în conştiinţa păcatului este calea de intrare; să încerci să intri acolo pe oricare altă cale constituie o crimă de lèse-majesté împotriva creştinismului.

Însă păcatul, faptul că tu eşti un păcătos şi că şi eu sunt unul, luaţi ca indivizi izolaţi, pe acesta oamenii l-au abolit, dar îndată, atât în viaţă, în viaţa casnică, civilă şi bisericească, ca şi în ştiinţă, ei au făcut în mod nepermis rabat, căci ştiinţa este cea care a inventat în general *doctrina* despre păcat. Ca o compensaţie pentru asta s-a încercat ca oamenii să fie ajutaţi să intre în creştinism şi pentru a-i menţine acolo prin toată vorbăria asta despre istoria universală, cu toată locvacitatea asta despre blândeţea acestei învăţături, despre caracterul ei înălţat şi profund, despre caracterul ei prietenos şi aşa mai departe, ceea ce Luther ar numi toată bălăceala asta, şi ceea ce este o blasfemie, pentru că astfel ai obrăznicia să vrei să fraternizezi cu creştinismul.

Numai că această conştiinţă a păcatului înseamnă respectul absolut; şi tocmai pentru că de fapt creştinismul vrea să aibe respectul absolut, creştinismul trebuie şi vrea să se înfăţişeze ca o nebunie sau un lucru înfricoşător pentru orice altă privire din alt punct de vedere, tocmai ca accentul calitativ infinit să poată cădea pe faptul că numai conştiinţa păcatului este calea de acces sau viziunea care, tocmai pentru că exprimă respectul absolut, poate vedea blândeţea şi iubirea şi îndurarea plină de milă şi de compasiune a creştinismului.

Omul simplu, care se recunoaşte ca păcătos, el personal luat ca individ, nu are nevoie să ştie nimic despre toate

greutăţile care se ivesc atunci când nu eşti nici simplu şi nici umil. Cel căruia însă îi lipseşte această conştiinţă umilă că el personal (ca individ) este un păcătos - chiar dacă altminteri ar avea toată înţelepciunea şi priceperea şi toate darurile omeneşti; asta nu i-ar mai ajuta decât prea puţin. Creştinismul se va ridica, potrivit cu fiecare din aceste însuşiri ale lui, în chip înfricoşător împotriva lui şi se va preschimba în nebunie sau spaimă, până când el va învăţa fie să renunţe la creştinism, fie cu ajutorul chinurilor unei conştiinţe torturate (ceea ce e foarte departe de propedeutica, apologetica şi aşa mai departe ştiinţifice) exact în măsura în care el are nevoie de aceste chinuri, va învăţa să pătrundă pe calea cea îngustă, străbătând conştiinţa păcatului, în creştinism.

II

"Fericit cel care nu se sminteşte întru Mine" O expunere biblică şi o determinare conceptuală creştină

Stare de spirit

Da, fericit cel care nu se sminteşte întru El, fericit cel care crede că Iisus Hristos a trăit aici pe pământ, că El a fost Cel drept care se înfăţişa, omul de rând şi totuşi Dumnezeu, Cel dintru Tatăl născut; fericit cel care nu cunoaşte pe nici unul altul la care să meargă, ci care înţelege să meargă doar la El. Şi oricare ar putea fi situaţia unui om în viaţă, chiar dacă va trebui să trăiască în sărăcie şi mizerie; fericit cel care nu se sminteşte, nu simte ghimpele scandalului, ci crede că El i-a îndestulat pe cinci mii de oameni cu cinci pâini şi doi peştişori; fericit cel care nu se sminteşte, ci crede că aceasta s-a întâmplat, care nu se indignează pentru că nu se întâmplă aici, ci crede că s-a întâmplat aceasta. Şi oricare ar putea fi soarta unui om pe lume, oricât s-ar putea ridica furtunile vieţii împotriva lui; fericit cel care nu se sminteşte ci crede că El le-a poruncit apelor şi ele s-au liniştit, cel care crede pe deplin şi cu toată

tăria că Petru s-a scufundat pentru că nu a crezut pe deplin şi cu toată tăria. Şi oricare ar putea fi fapta rea a unui om, şi oricât i-ar fi de îngrozitoare vinovăţia, totuşi fericit este acela care nu se sminteşte, ci crede că El i-a spus slăbănogului "Iertate-ţi fie păcatele", şi că aceasta i-a fost Lui la fel de uşor ca şi să-i spună slăbănogului "Ia-ţi patul tău şi umblă[1]" - fericit, cel care nu se sminteşte, ci crede în iertarea păcatelor, deşi el nu va fi ajutat să creadă, asemenea slăbănogului, de certitudinea vindecării, şi oricare ar fi moartea unui om, fericit cel care atunci, când i-a venit ceasul, nu se sminteşte asemenea celui contemporan care a spus, "fata nu este moartă, ci doarme[2]", fericit cine nu se sminteşte, ci crede, cel care (aşa cum îl înveţi pe un copil care trebuie să doarmă să spună anumite vorbe ca să adoarmă) spune, "cred în El", şi pe urmă - adoarme; da, fericit este acesta, el nu e mort, ci doarme. Şi oricare ar fi suferinţele unui creştin pentru credinţa lui pe lume, chiar dacă din pricina credinţei sale va fi luat în râs, prigonit şi omorât; fericit cel ce nu se sminteşte, ci crede în El, cel înjosit, omul mărunt, disprețuit, El, cel care a aflat în felul cel mai jalnic ce înseamnă să fii un om, despre care s-a spus "Uitaţi-vă, ce om!" - fericit, cel care nu se sminteşte ci crede că Acela a fost Dumnezeu, din Tatăl născut, şi că toate acestea I s-au întâmplat lui Iisus Hristos şi li se întâmplă celor care vor să fie de partea Lui.

Da, fericit cine nu se sminteşte, ci crede, fericită victorie! Căci credinţa învinge lumea, înfrângând în fiecare clipă duşmanul dinlăuntru, posibilitatea smintelii. Nu vă temeţi de lume, nu de sărăcie şi de mizerie şi de boală şi de nevoie şi de

---

[1] Evanghelia după Marcu (2, 9). "Ce este mai lesne, a-i zice slăbănogului. Iertate fie-ţi păcatele! sau a-i zice Ridică-te, ia-ţi patul tău şi umblă!"

[2] Evanghelia după Marcu (5, 39) "Şi intrând le-a zis De ce vă tulburaţi şi plângeţi? Copila n-a murit, ci doarme"

nefericire, nu de nedreptatea oamenilor, de jignirile şi de samavolniciile lor, nu vă temeţi de nimic din ceea ce nu poate sminti decât omul exterior; nu vă temeţi de cele ce nu pot omorî decât trupul; dar teme-te de tine însuţi, teme-te de ceea ce poate ucide credinţa şi astfel Îl poate omorî pe Iisus Hristos pentru tine, teme-te de sminteala pe care poate că o stârneşte un altul, dar care rămâne fără putere dacă nu o ridici tu însuţi să ţi-o asumi. Înfricoşează-te cutremură-te; căci credinţa e purtată într-un vas care se poate sparge, în putinţa aceasta a smintelii. Fericit cel care nu se sminteşte întru El, ci crede.

"Fericit cel care nu se sminteşte întru Mine!" O, dacă ai să-L auzi pe El spunând aceasta, dacă în reculegerea ta ai putea auzi că El aici şi pentru tine suferă, anume din cauza acestei contradicţii care face ca El, în ciuda iubirii Sale, din iubire nu poate face cu neputinţă ca tu să vrei să te sminteşti sau nu întru El. El, care a venit de departe, de departe, din slava cerurilor, El, care a coborât de departe, de departe, până când a devenit om mărunt şi acum stă aici şi aşteaptă, ca să te mântuie şi pe tine, El, care e Atotputernic şi poate totul şi în iubire jertfeşte totul; şi totuşi El trebuie, neputincios, să-ţi lase ţie alegerea dacă ai să vrei să te sminteşti sau nu, dacă tu, mântuit prin El, moşteneşti fericirea sau vrei să te faci pe tine însuţi nefericit şi Îl îndurerezi pe El atât de mult cum numai iubirea se poate îndurera. Cât suferă El în această neputinţă căci El suferă mai mult pentru binele tău decât tine. O, dacă ai putea hănui ce se petrece în El ori de câte ori El trebuie să repete mâhnit cuvintele acestea ale suferinţei, "Fericit cel care nu se sminteşte întru Mine". Căci e adevărat că El vine pe lume pentru ca să-i salveze pe toţi - dar din nefericire lucrurile nu merg atât de repede, şi El trebuie să-i spună fiecăruia în mod special iarăşi şi iarăşi: fericit cel care nu se sminteşte întru Mine! O, dacă ai putea să-L auzi pe El spunând aceasta, şi dacă ai putea simţi ce se petrece în El când spune El asta: mi se pare că atunci ţi-ar

deveni cu neputinţă să te mai sminteşti întru El; chiar dacă n-ai şti altminteri cât de importantă este salvarea ta, chiar dacă n-ai fi înţeles asta, atunci ar trebui s-o înţelegi după suferinţa Lui. Atât de omenesc în dumnezeirea Lui! Laolaltă cu Tatăl El ştie dintru veşnicie că neamul oamenilor numai astfel poate fi mântuit; El ştie că pe El nu-L poate înţelege nici unul din oameni, că ţânţarul care zboară în lumină nu e mai sigur de pieirea lui decât omul care încearcă să vrea să înţeleagă şi să înţeleagă şi ceea ce e unit în El Însuşi: Dumnezeu şi omul. Şi totuşi El este Mântuitorul şi nu e mântuire pentru nici unul din oameni decât prin El.

Dacă mi-ar fi îngăduit să vorbesc astfel o clipă, şi mi-e îngăduit s-o îndrăsnesc, atunci aş spune: da, chiar dacă nu ar fi pentru tine însuţi, chiar dacă nu ar fi aici propria ta pieire dacă tu te-ai sminti întru El - cine ar putea fi atât de crud faţă de El. Căci poţi fi crud în diferite feluri. Cel puternic poate pune să fie torturat groaznic un om - sau cel slab poate face în modul cel mai oribil iubirii să-i fie cu neputinţă să-l ajute, şi asta, de fapt, e singurul lucru spre care tânjeşte cu atâta fervoare iubirea. Ai putea fi tu atât de crud faţă de El, a cărui lume lăuntrică este asemenea unei nesfârşite profunzimi de tristeţe şi amărăciune! Căci cu cât e mai mare şi mai sublimă superioritatea, cu atât e mai multă tristeţe. Aşa este totdeauna, aşa este totdeauna printre oameni, lucru la care însă oamenii de obicei iau doar rareori seama, pentru că oamenii jinduiesc mai ales după mărire şi se pricep să şi-o folosească greşit, dar nu pun nimic în locul ei. Cel care este mai presus, în măreţie, înţelege, şi cu cât este mai sus în realitate, cu atât mai chinuit înţelege el în sentimentul răspunderii sale ce anume este cu adevărat mai bun şi mai avantajos pentru celălalt şi ar face cu bucurie totul pentru a-i fi de folos - şi vede apoi cu tristeţe că celălalt nu se înţelege nici pe sine însuşi şi nu-l înţelege nici pe el. Şi acum, El, Dumnezeu omul, o, cât trebuie să fi suferit El, nu doar, sau

mai degrabă nu tocmai din clipa în care răutatea a căpătat puterea asupra Lui să-L batjocorească, să-L biciuiască şi să-L tortureze, nu, ci în toată vremea în care a umblat printre oameni şi le-a fost învăţător. Nesfârşită tristeţe, când El, care venise să-i salveze pe ei toţi, El, care dumnezeieşte, nu se îngrijea să-Şi asigure Lui onoruri şi cinstiri (o, nebunie şi blasfemie!) ci cu fiecare zi, cu fiecare ceas, cu fiecare clipă a vieţii Sale S-a gândit numai la ceilalţi - nesfârşită tristeţe, când a privit peste mulţimea oamenilor şi a văzut de toate, numai cu credinţă sau înţelegere a credinţei, când a văzut curiozitatea care înţelege greşit, uşurătatea care înţelege greşit, nestatornicia, întunecarea minţii, închipuirile deşarte, pe scurt s-a văzut în faţa unei uriaşe neînţelegeri, care, ea într-adevăr nu avea nevoie de oameni (o, nebunie şi blasfemie!) El de care însă cu toţii aveau nevoie nemijlocit; aveau nevoie de El, adevărul şi viaţa! Nesfârşită tristeţe, că cei rătăciţi nu ştiu în ziua judecăţii ce le slujeşte lor pentru pacea lor - nesfârşită tristeţe pentru El, El care este judecata şi care voia să aducă pacea! Ce suferinţă în tristeţe când El şi-a îndreptat privirea - şi asupra cui, asupra celui luat singur, asupra fiecăruia din cei luaţi în sine ca singuri, ca să vadă pentru binele cui a venit El pe lume, şi l-a văzut pe omul acela singur, orbit, mărginit, apăsat de păcate, care nici măcar nu voia să se lase ajutat! O, vorbind omeneşte, asta este o relaţie absurdă, fără sens: între un om singur, izolat, care nici măcar nu vrea să se lase ajutat, şi El! Nici un om nu ar putea îndura această relaţie atât de greşită; asta poate s-o facă numai Dumnezeu Omul, da, nici un om nu-şi poate face o idee de tristeţea unei asemenea reprezentări. "Fericit cel care nu se sminteşte întru Mine!" O, dacă ţi-ai putea face o idee despre bucuria Sa pentru fiecare credincios; atunci ai trece salvat dincolo de sminteală. Bucuria Sa pentru un credincios este ca cea a unui om care se ştie înţeles, înţeles cu totul de către un altul. El nu este asemenea unui om, El nu poate fi înţeles sau

cuprins cu gândirea, el trebuie să fie crezut; însă în credinţă tu îi aparţii atunci cu totul, şi bucuria Lui este mare, ca a aceluia care a găsit pe un altul care îl înţelege. Ce mare I-a fost bucuria când l-a lăudat pe Petru ca pe un fericit: "Fericit eşti tu, Simon Petru", căci Petru credea - ce mare I-a fost bucuria; asta poţi s-o vezi şi din faptul că l-a întrebat de trei ori pe Petru: Mă iubeşti?[1]

Cuprinsul acestei expuneri într-un scurt rezumat

Aşa cum conceptul de "credinţă" este un concept creştin cu totul caracteristic, tot astfel şi "sminteală" sau "poticnire" este de asemenea o noţiune creştină caracieristică, care se leagă de credinţă. Posibilitatea unei asemenea sminteli sau poticniri este răscrucea sau se aseamănă cu oprirea la răspântie. În faţa posibilităţii poticnirii poţi lua drumul fie spre sminteală fie spre credinţă; dar nu poţi ajunge niciodată la credinţă în afara posibilităţii poticnirii. În scrierile unor pseudonimi (în *Post scriptumuri conclusive* de Johannes Climacus şi în Boala de moarte de Anti - Climacus n. red.) s-a arătat că în filosofia mai nouă s-a discutat la modul confuz despre îndoială, acolo unde ar fi trebuit să se vorbească despre disperare. De aceea, nici în ştiinţă şi nici în viaţă nu şi-a putut stăpâni sau controla îndoiala. Termenul "disperare" este de preferat pentru că aduce această relaţie sub determinarea personalităţii (individului

[1] Evanghelia după Ioan (21, 15): "Aşadar, după ce au prânzit, i-a zis Iisus lui Simon Petru: Simone, fiu al lui Iona, Mă iubeşti tu mai mult decât aceştia? El I-a zis: Da, Doamne, Tu ştii că Te iubesc. Zisu-i-a lui: Paşte mieluţii Mei!" (şi, în versetele următoare: "Iisus i-a zis din nou" şi "Iisus i-a zis a treia oară"").

izolat) şi sub cea a eticului. Cum însă s-a tot vorbit la un mod atât de generator de confuzii despre "îndoială" în loc de "disperare", tot astfel s-a ajuns la obişnuinţa de a se folosi categoria "îndoială" acolo unde ar fi trebuit să se vorbească despre "poticnire" sau "sminteală". Relaţia, relaţia personalităţii cu creştinismul nu e: a se îndoi sau a crede, ci: a se poticni sau a crede. Întreaga filosofie modernă este, atât din punct de vedere etic cât şi creştin, bazată pe o frivolitate. În loc de a-i speria pe oameni şi a-i chema la ordine vorbindu-le de disperare şi poticnire, oamenii au fost chemaţi mai aproape şi au fost invitaţi să-şi închipuie într-un fel sau într-altul că trebui să se îndoiască şi să dispere. Filosofia modernă pluteşte, ca ceva abstract, în nedeterminarea metafizicului. Şi în loc de a recunoaşte aceasta pentru sine însuşi şi astfel de a-i pune pe oameni în faţa eticului, religiosului, existenţialului, filosofia a creat aparenţa că oamenii ar putea, cum se spune la modul cel mai prozaic, ieşi din propria lor piele veche şi s-ar putea apuca de speculaţii în pură iluzie. Poticnirea aceasta se referă în esenţă la confruntarea dintre Dumnezeu şi om sau la Dumnezeu Omul - Gândirea speculativă şi-a închipuit firesţe că-l poate "conceptualiza" pe Dumnezeu Omul - şi e de înţeles, căci gândirea speculativă îi răpeşte lui Dumnezeu Omul determinarea temporalităţii, contemporaneităţii şi realităţii. Dar în fond e ceva trist şi îngrozitor ca un lucru - despre care nu înseamnă deloc să exagerezi când spui că e doar o farsă sau luarea peste picior a oamenilor - ajunge să fie celebrat ca o profunzime de gândire. Nu, *situarea* aceasta a problemei se referă la Dumnezeu Omul, e situaţia aceasta în care un om luat în sine, izolat, care e alături de tine, este Dumnezeu Omul. Dumnezeu Omul nu e unitatea dintre Dumnezeu şi om; o asemenea terminologie e doar praf în ochi aruncat cu aerul unei profunzimi de gândire. Dumnezeu Omul este unitatea dintre Dumnezeu şi un singur om luat izolat. Că stirpea omenească

stă sau trebuie să stea în relaţie de rudenie cu Dumnezeu, asta este un vechi păgânism; dar că un singur om luat izolat este Dumnezeu asta este creştinism, şi acest un om singur luat izolat este Dumnezeu Omul. Nu există, nici în cer nici pe pământ, nici în abisurile şi nici în confuziile gândirii celei mai fantastice, posibilitatea unei asocieri, omeneşte vorbind, mai nebuneşti. Asfel se arată ea în situaţia de contemporaneitate; şi cu Dumnezeu Omul nu e posibilă nici un fel de relaţie dacă nu se începe cu situaţia de contemporaneitate.

Poticnirea aceasta în înţelesul cel mai strict, poticnirea *kat'exohen* se leagă de Dumnezeu Omul şi are două forme. Se îndreaptă sau spre înalturi, prin faptul că scandalul porneşte de la situaţia unui om luat individual, izolat că ar fi Dumnezeu şi acţionează sau vorbeşte într-un mod care-l trădează pe Dumnezeu (asta se va trata în capitolul B). Sau scandalul porneşte spre ceea ce se află în jos, în lumea de jos, faptul că cel care este Dumnezeu este omul acesta mărunt, care suferă ca un om mărunt (asta se tratează la capitolul C). În prima formă, scandalul se produce în forma că eu nu mă scandalizez câtuşi de puţin de omul mărunt, ci de faptul că el vrea ca eu să cred că el este Dumnezeu. Şi dacă am crezut asta, atunci scandalul vine dinspre partea cealaltă, că el este Dumnezeu, el, acest om mărunt, neputincios care, atunci când se ajunge la asta, nu poate face chiar nimic. Într-unul din cazuri se porneşte de la determinarea om, şi scandalul trece peste determinarea Dumnezeu; în celălalt, se porneşte de la determinarea Dumnezeu, şi scandalul trece peste determinarea om.

Dumnezeu Omul este paradoxul, paradoxul absolut; din cauza asta este foarte sigur că raţiunea va ajunge în situaţia în care să se oprească locului în faţa problemei. Dacă cineva nu remarcă scandalul care se îndreaptă spre înalt, îl va descoperi pe cel care se îndreaptă spre adâncuri. Nu ar fi cu putinţă de imaginat că un om cu o imaginaţie şi sentimente copleşitoare,

un reprezentant al creştinismului copilăros sau copilăresc (căci pentru un copil poticnirea aceasta *kat'exohen* nu există, şi totuşi din cauza aceasta creştinismul nici nu există pentru copil) să se apropie şi să poată spune că el crede că acest singur om izolat este Dumnezeu, fără să descopere scandalul. Acesta îşi va avea temeiul în faptul că o asemenea reprezentare deloc evoluată despre Dumnezeu, ci o imaginaţie copilăroasă sau copilărească, are ceva excepţional, ceva infinit de sublim, de sfânt şi de pur, o reprezentare a unei entităţi care e mai presus decât toţi regii şi aşa mai departe, fără ca prin aceasta în ea să se includă şi calitatea de Dumnezeu. Asta va însemna că un asemenea om nu are nici o categorie, şi de aceea ar putea spune că el crede că un om singur, izolat este Dumnezeu, fără să se poticnească de aici. Dar însuşi acest om singur, izolat, se va poticni apoi de pragul celălalt, de jos.

Astfel stau lucrurile cu poticnirea; şi tot astfel se arată şi în Sfânta Scriptură, acolo unde Hristos Însuşi avertizează despre posibilitatea scandalului, smintelii acesteia. Dar în Scriptură mai este vorba despre o sminteală întru Hristos, a cărei posibilitate reprezintă ceva istoric trecut. Această poticnire în scandal se referă anume nu la Hristos ca Hristos, ca Dumnezeu Omul (aceasta este poticnirea esenţială în scandal, şi cele două forme ale ei rămân atâta vreme cât durează temporalitatea, atâta vreme cât credinţa nu va fi abolită) ci la El ca un om izolat, bun sau rău, care se ciocneşte de ceva ţinând de ordinea constituită (despre asta se va trata la capitolul A).

EXPUNEREA

A. Posibilitatea smintelii, care se referă nu la Hristos ca Hristos (Dumnezeu Omul), ci la El ca la un om bun sau rău, luat izolat, şi care se ciocneşte de ceva constituit.

Scandalul despre care este vorba aici este unul al cărui obiect, în ce priveşte problema, poate deveni oricine, dacă el, omul singur, luat în sine, pare să vrea să nu se supună sau integreze ordinei constituite. Dar din faptul că un singur individ nu vrea asta nu urmează că acest om singur, izolat, spune că el este Dumnezeu. Şi astfel că se vede uşor că aici stă o cuantificare în direcţia de a voi să fie mai mult decât om; şi aici e atentă ordinea constituită. Este adică cel singur, individ, mai presus de ordinea constitutită? Cu această întrebare, sau mai bine zis cu acest protest ordinea constituită vrea să-l constrângă sau să se retragă, sau să spună despre sine însuşi că este mai mult decât om - şi atunci scandalul este gata.

1. Matei, 15, 1-12. Şi cărturarii şi fariseii din Ierusalim au venit la Iisus şi I-au zis: De ce calcă ucenicii tăi datina bătrânilor?; că nu-şi spală mâinile când mănâncă. Iar El răspunzând le-a zis: Dar voi de ce călcaţi porunca lui Dumnezeu de dragul datinei voastre? Că Dumnezeu a zis: Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, iar cel ce va grăi de rău pe tatăl său ori pe mama sa să fie pedepsit cu moartea. Voi însă spuneţi: Cel ce i-ar zice tatălui său ori mamei sale: lucrul cu care aş fi putut să te ajut este un dar adus Domnului - acela nu va mai cinsti

niciodată pe tatăl său ori pe mama sa. Aşadar aţi desfiinţat porunca lui Dumnezeu de dragul datinei voastre. Făţarnicilor, bine a prorocit despre voi Isaia: Poporul acesta mă cinsteşte cu buzele dar inima lui este departe de Mine. Dar zadarnic Mă slujeşte, în vreme ce învaţă învăţături care nu sunt nimic altceva decât porunci omeneşti. Şi a chemat mulţimile la Sine şi le-a spus: ascultaţi şi înţelegeţi! Nu ceea ce intră în gură îl spurcă pe om, ci ceea ce îi iese din gură, aceea îl spurcă pe om. Atunci s-au apropiat ucenicii de El şi I-au zis: Ştii că fariseii s-au scandalizat auzind acest cuvânt?

Bineînţeles Hristos rămâne întotdeauna Dumnezeul Om. Dar aici este o situaţie istorică şi scandalul despre care e vorba aici, nu se referă la Dumnezeul Om, şi nici la faptul că El ca om singur izolat se dă drept Dumnezeu, şi nici la faptul că El, care este Dumnezeu, este omul acela mărunt. Hristos este aici în înţelesul general al cuvântului un învăţător al fricii de Dumnezeu, al reculegerii, care îndeamnă cu sinceritate (fără ca aici, în contextul acesta, să fie vorba de faptul că El vrea să se arate ca fiind Dumnezeu) spre reculegerea în lumea lăuntrică, în contrast cu întreaga exterioritate vidă; un învăţător care preschimbă exterioritatea în interioritate. Aceasta este o ciocnire, care revine mereu în creştinism, este, pentru a o defini pe scurt, ciocnirea pitismului cu ordinea constituită. Fariseii şi cărturarii apar aici ca reprezentanţi ai acestei ordini constituite, care, tocmai prin subtilitatea şi viclenia lor devenise o exterioritate lipsită de Dumnezeu.

Cu toate acestea, existentul acesta constituit s-a lăudat atunci şi se laudă în orice moment de atunci încoace că el ar fi Obiectivul şi e mai presus de individual, de subiectivitate. Şi deci în clipa în care un individ nu mai vrea să se subordoneze acestui existent constituit sau chiar protestează împotriva acestui existent ca fiind adevărul, şi îl acuză chiar de a fi neadevăr, în timp ce dimpotrivă susţine despre sine că el este întru

adevăr şi spune despre adevăr că acesta se află tocmai în interioritate; atunci s-a ajuns la această ciocnire. Existentul constituit ridică pe bună dreptate întrebarea: ce-şi închipuie acest singur, individual, îşi închipuie poate că el este Dumnezeu sau că el ar avea o relaţie nemijlocită cu Dumnezeu, sau că totuşi ar fi ceva mai mult decât un om?

Aici este deci scandalul, şi se vede uşor că el ia în considerare pe bună dreptate faptul că acela vrea să fie mai mult decât un om. Sigur, aici mai rămâne un mare spaţiu pentru relativizări şi cuantificări, căci se poate voi a fi ceva neobişnuit, excepţional şi aşa mai departe fără a se ridica de-a dreptul pretenţia de a voi să fie Dumnezeu. Dar cu unii oameni lucrurile stau astfel, în sensul că reprezentarea lor despre Hristos sfârşeşte prin a susţine că El a fost ceva atât de total şi fără asemănare ieşit din comun, încât a fost aproape dumnezeiesc. Poate că s-ar fi scandalizat astfel de asemenea şi în legătură cu El, dacă ar fi trăit în aceeaşi epocă cu El; dar lor le scapă că scandalul *sensu strictissimo* se referă la Dumnezeu Omul, care nu experimentează, cum ar fi veni, cu o cuantificare nedeterminată, cât de sus poate urca El Însuşi în ce spune, ci calitativ determinată, că El este Dumnezeu - şi care să fie venerat astfel.

Aceasta este scandalul esenţial, despre care de altfel nu este vorba aici; dar este cu totul sigur că scandalul s-ar naşte şi în legătură cu oricine care, într-un fel sau altul, ar vrea să fie sau ar lăsa să se înţeleagă numai, că ar vrea să fie mai mult decât om; Oamenii se scandalizează în faţa lui. Dar asta nu trebuie înţeles ca însemnând că un asemenea om ar fi totdeauna cel care-şi ia aerul că ar fi mai mult decât om; deseori se întâmplă că duşmanii săi în ordinea constituită exagerează din încăpăţânare. Ori de câte ori un martor al adevărului trece adevărul în interioritate (şi aceasta este isprava esenţială a martorilor adevărului), ori de câte ori un geniu interiorizează la

modul primitiv adevărul, existentul constituit se va scandaliza din cauza lui.

Nu e nevoie să cunoşti decât prea puţin stirpea omenească pentru ca să ştii că aşa stau lucrurile, şi filosofia cea mai nouă ca să ştii că asta se va întâmpla şi la vremea noastră. De ce a făcut Hegel din conştiinţă şi din relaţiile conştiinţei o "formă a răului" (Vol. *Filosofia Dreptului* , paragraful 140); de ce? pentru că el diviniza existentul. Dar cu cât mai mult divinizezi existentul, cu atât mai naturală va fi concluzia: ergo, cel care respinge acest divin, existentul său se răzvrăteşte împotriva lui, în mod necesar el va trebui aproape să-şi închipuie că el este Dumnezeu. Poate că nu el este deloc (şi dacă în realitate el este unul care mărturiseşte pentru adevăr, atunci este sigur că nu e aşa ceva) cel care spune astfel un blasfemiator de la sine. Nu, blasfemia este la drept vorbind o proiecţie a nelegiuirii, ateismului cu care existentul constituit este cinstit ca fiind Dumnezeirea, o înşelăciune acustică, prilejuită de faptul că existentul acesta spune în sinea lui despre sine că el însuşi ar fi Dumnezeirea şi aude lucrul acesta doar prin martorii adevărului, dar îl aude astfel ca şi cum el însuşi ar fi fost cel care a spus despre sine însuşi că ar fi ceva mai mult decât un om.

Însă faptul că existentul a devenit ceva divin, a luat ceva divin, este un fals creat atunci când el îşi ignoră propria origine. Când un burghez a fost înnobilat, el depune cu zel tot felul de eforturi pentru a-şi împinge în uitare *vita ante actae* care a fost viaţa sa înainte. Existentul constituit a început şi el cu acea ciocnire între un individ şi un existent, a început cu relaţia divină în individ; însă acum asta trebuie uitat, puntea trebuie tăiată şi existentul trebuie divinizat.

Şi ciudat, această divinizare a existentului reprezintă tocmai revolta constantă, răzvrătirea permanentă împotriva lui Dumnezeu. Ea vrea anume (şi nici nu i-o putem lua în nume de rău) să-şi aibă cât de cât partea la evoluţia lumii, sau vrea să

menţină specia în evoluţia ei. Divinizarea existentului dimpotrivă este o invenţie plină de mulţumire de sine a minţii destinse, mondene şi prea omeneşti care s-a retras la pensie şi vrea să-şi închipuie că acum totul e numai pace şi siguranţă, că acum am atins treapta cea mai de sus a dezvoltării. Şi atunci, atunci vine un asemenea individ izolat, unul numai bun să strice cheful şi îşi închipuie despre sine că ar fi mai presus de existent. De fapt nu, nu s-a spus nicăieri că el însuşi îşi închipuie asta, ci ar putea foarte bine să fie cu putinţă ca el să fie "tăunul" de care are nevoie existentul ca să nu doarmă sau să nu - ceea ce ar fi şi mai rău - cadă pradă autodivinizării. Fiecare om trebuie să trăiască în spaimă şi cutremurare, astfel că nimic din ce face parte din existent nu trebuie să fie eliberat de spaimă şi cutremurare. Spaima şi cutremurarea înseamnă că eşti în devenire şi fiecare om luat în sine, fiecare individ, şi de asemenea rasa omenească, este în devenire şi trebuie să fie conştientă de aceasta. Şi spaima şi cutremurarea înseamnă că există un Dumnezeu, ceea ce nici un om şi nici un existent nu are voie să uite în orice moment al vieţii sale.

Şi astfel, în vremea lui Hristos iudaismul ajunsese, tocmai prin farisei şi cărturari, un existent plin de automulţumire, şi care se diviniza singur pe sine însuşi. Se produsese o deplină înţelegere între exteriorizare şi interiorizare, şi era atât de deplină înţelegerea aceasta încât interiorizarea se exteriorizase. Şi tocmai prin aceasta, prin acest acord şi congruenţă totale se recunoaşte faptul că existentul este pe punctul de a se diviniza singur. Tot ceea ce ar putea aminti de adevărul combativ este anihilat; este ceva care acum aproape că a găsit ridicol - acum adevărul care odinioară era unul în luptă, a învins, acum el este existentul. A fi întru adevăr, şi cu atât mai mult cu cât te afli mai profund în adevăr, nu mai poate acum să însemne că trebuie să suferi, şi mereu într-un grad mai înalt; nu, aici e vorba de congruenţă; cu cât mai mult ai ieşit dintru adevăr, cu atât

mai acoperit de cinstiri şi de onoruri eşti. O, acum e totul bine, acum existentul a fost îndumnezeit - dacă Hristos ar veni acum pe lume, El ar fi la început profesor şi ar promova mereu mai departe, pe măsură ce ar deveni tot mai limpede că El se află întru adevăr.

De această părere erau, în mod evident, şi fariseii şi cărturarii. Că evlavia şi frica de Dumnezeu s-ar fi cuvenit să sufere pe lume, aceasta era acum ceva învechit, acum exista doar congruenţa; cu cât mai evlavios şi mai cu frica de Dumnezeu, cu atât mai respectat. Şi pentru ca nimeni să nu cumva să se înşele şi să spună poate că el, în lumea sa lăuntrică, în taină ar fi evlavios, au existat (ceea ce desigur a fost invocat ca fiind o dovadă a seriozităţii existentului) un fel de examene la care era supusă evlavia, căci totul era măsurabil. Exista faţă de orice s-ar fi vrut ascuns în interioritate neîncrederea, teama că ar fi vorba de o minciună - şi este poate pe bună dreptate; şi nici nu se mai credea că adevărata evlavie, atunci când nu se păstrează total ascunsă, are de suferit de pe urma răului existent în lume. Da, cum am spus, cu aceeaşi bravură cu care un nobil nou creat poate uita că, ieri încă, el era un burghez, cu aceeaşi grabă îşi poate uita un existent originea. Şi aşa cum omul individual se străduieşte să ajungă ceva, tot astfel năzuiesc generaţiile a construi existentul, la a-L desfiinţa pe Dumnezeu, a-i goni cu lovituri de picior pe indivizii care mai au frică de Dumnezeu împingându-i în gaură de şarpe - dar Dumnezeu nu vrea asta, şi El foloseşte exact tactica opusă, îi foloseşte pe cei singuri, izolaţi, pe indivizi pentru a stârni existentul constituit din automulţumirea sa.

Când acordul deplin şi congruenţa şi-au făcut apariţia şi existentul a fost divinizat, atunci spaima şi cutremurul au fost abolite cu totul. Să trăieşti într-un asemenea existent, şi mai ales să mai valorezi ceva, într-o asemenea situaţie, înseamnă să trăieşti sub şorţul mamei, într-o situaţie în care posibilităţile

pot fi calculate evitându-se cea mai mică decizie prin care "individul" ar mai putea să-şi mai facă singur vreun rău; căci acum nu mai există indivizi izolaţi. acum toţi stau sub semnul accidentalului probabil în perspectiva sublimă a promovărilor sigure, tot mai departe întru veşnicie - căci veşnicia va judeca, aşa cum a judecat existentul care a fost dumnezeirea.

"Ce mai vrei tu", îi spune existentul individului izolat, "chinuindu-te şi torturându-te astfel cu criteriul acesta monstruos al idealităţii; întoarce-te către existent, treci de partea existentului, aici e criteriul. Dacă eşti student, poţi fi sigur că profesorul este măsura şi adevărul; dacă eşti preot, atunci episcopul este calea şi viaţa; dacă eşti grefier, atunci concilierul juridic este măsura. *Ne quid nimis*[1] Existentul este raţionalul, şi tu eşti fericit dacă îţi asumi relativitatea care ţi-a fost atribuită - şi pentru rest lasă colegiile, consistoriul şi orice altceva mai e cazul, să aibe ei grijă - "pentru fericirea sufletului?" "Da, sigur; şi dacă mai e ceva care te deranjează în privinţa asta, dacă tu te poţi mulţumi, ca toţi ceilalţi, ca atunci când îţi va veni timpul, împachetat şi ambalat frumos, să pleci şi tu în vreuna din marile livrări pe care existentul le expediază, cu ştampila sa şi pe adresa veşniciei veşnice însăşi acea veşnicie, cu certitudinea că acolo vei fi primit exact la fel de bine şi vei fi la fel de fericit ca şi ceilalţi; pe scurt dacă nu te poţi mulţumi şi tu cu asigurările şi cu care existentul îţi pregăteşte fericirea; foarte bine, păstrează nemulţumirea asta pentru tine, existentul nu are nimic împotrivă; dacă taci ca un şoarece are să-ţi meargă şi ţie la fel de bine ca şi celorlalţi."

Divinizarea existentului înseamnă secularizarea tuturor şi a totului. Existentul poate avea dreptate în sensul acesta, anume că, în ceea ce priveşte lumescul, trebuie să te asociezi existentului, să te mulţumeşti cu relativul şi aşa mai departe. Dar până la urmă se secularizează şi relaţia divină şi se vrea că

[1] ne quid nimis - să nu fie nimic prea mult (lb. lat.)

ea să devină congruentă cu o anumită relativitate, să nu mai fie ceva diferit în esență de situația din viață - în timp ce pentru fiecare om luat ca individ Absolutul și această relație cu Dumnezeu a individului izolat este exact lucrul prin care existentul trebuie zdruncinat din certitudinile sale, pentru ca Dumnezeu în orice clipă vrea El, fie și dacă El se întoarce numai spre un singur individ izolat, să aibe în relația acestuia cu Dumnezeu un martor, un informator, un spion, sau cum am mai vrea să-l numim, unul care, în ascultare necondiționată și prin ascultare necondiționată, dacă va fi persecutat, să sufere și să moară, să zdruncine existentul și să-l facă nesigur pe pozițiile lui.

Atunci când, în fața existentului, care s-a autodivinizat, un individ izolat se referă la relația sa cu Dumnezeu, ar putea crea impresia că el ar vrea să fie ceva mai mult decât un om. Dar el nu face deloc așa ceva; căci el recunoaște de fapt că orice om, în ceea ce-l privește personal, are și trebuie să aibe o aceeași relație cu Dumnezeu. (Tot atât de puțin ca și cel care spunând că e îndrăgostit nu neagă altuia același lucru; încă și mai puțin îi contestă altuia un asemenea individ, dar altuia tot ca individ, relația sa cu Dumnezeu.) Însă existentul nu vrea să accepte că el ar putea consta să spunem din milioane de indivizi, dintre care fiecare își are relația sa cu Dumnezeu. Existentul vrea să fie un întreg, care nu cunoaște nimic mai presus de sine, care își subordonează fiecare individ, și îl judecă pe fiecare individ izolat care i se subordonează existentului. Și pe fiecare din acești indivizi izolați, care ar predica poate cea mai umilă, dar și cea mai umană, învățătură despre condiția omenească, existentul vrea să-l intimideze în vreme ce-l bate la cap cu acuzația că săvârșește o blasfemie.

Astfel și cu fariseii care s-au scandalizat în legătură cu Hristos, pentru că El a trecut evlavia în domeniul interiorizării absolute, care să nu mai fie de-a dreptul măsurabil pentru exterior (sau invers, cu putință să fie cunoscută după suferințele cu

care e trăită) şi care, oricum, nu-şi mai găseşte expresia deplină într-o relativitate nemijlocită. Şi Hristos a atacat tocmai această întreagă construcţie a determinantelor şi relativităţilor, această nemijlocită identificare întru cunoaştere a evlaviei cu onoarea şi respectul, cu puterea şi influenţa, această obiectivitate cum o numeau poate fariseii şi cărturarii, pe ele le-a atacat Hristos când El a făcut frica de Dumnezeu şi evlavia locuri ale interiorităţii. Pe deplin convinşi că au dreptate, şi probabil siguri că Hristos trebuia să se recunoască învins, ei L-au întrebat de ce ucenicii Săi încălcau destinele bătrânilor. Aşa se întâmplă totdeauna când existentul a mers atât de departe încât s-a îndumnezeit singur, atunci până la urmă obiceiurile şi moravurile devin articole de credinţă, totul ajunge atunci deopotrivă de important; sau datinele, obiceiurile şi folosinţa devin lucru important. Individul luat în parte nu simte şi nu recunoaşte că el, şi deci fiecare individ singur, are o relaţie a lui cu Dumnezeu, şi care trebuie să aibe pentru el o semnificaţie absolută. Nu, relaţia cu Dumnezeu a fost anihilată, obiceiurile şi moravurile, originea şi altele asemenea au fost divinizate. Dar un asemenea fel de frică de Dumnezeu este tocmai un dispreţ îndreptat spre Dumnezeu, ea nu se mai teme de Dumnezeu, se teme de oameni. Şi din cauza aceasta le răspunde Hristos fariseilor: De ce călcaţi porunca lui Dumnezeu de dragul originei voastre? Fariseii şi cărturarii deveniseră în atât de mare măsură sfinţi şi oamenii devin sfinţi, atunci când existentul este îndumnezeit, încât felul în care îl adoră ei pe Dumnezeu înseamnă că-L iau în râs pe Dumnezeu. Sub aparenţa cinstirii şi venerării lui Dumnezeu, ei îşi cinstesc propriile lor născociri şi le venerează, fie cu o bucurie plină de mulţumire de sine, cum fac aceia care ei înşişi au născocit aceasta, fie de frica oamenilor.

Dar cum s-a spus, cel care respinge un asemenea existent va fi socotit drept unul care se vrea mai mult decât un om, şi

ceilalţi se scandalizează în faţa lui, deşi el la drept vorbind nu face altceva decât să arate că Dumnezeu este Dumnezeu şi el însuşi este om.

2. Matei, 17, 24-27. Şi venind ei către Capernaum, s-au apropiat de Petru cei ce strâng dajdia şi i-au spus: Învăţătorul vostru nu plăteşte dajdia? El a spus: Ba da. Şi când a intrat în casă Iisus i-a luat-o înainte spunând: Ce părere ai, Simone? Regii pământului de la cine iau dajdie sau bir? de la fiii lor sau de la străini? Dar când i-a zis: De la străini, Iisus i-a spus: Iată dar că fiii sunt scutiţi. Dar ca să nu le fim lor piatră de poticnire, mergi la mare, aruncă undiţa, ia peştele care va ieşi întâi şi deschizându-i gura vei găsi un statir. Pe acela ia-l şi dă-l lor pentru Mine şi pentru tine.

Ciocnirea este şi de data aceasta aceeaşi: între individ şi existentul constituit. Lucrul care le era aici piatră de poticnire ar fi fost că individul voia să-şi sustragă relaţia cu existentul. Trebuie să ţinem minte mereu că în nici unul din lucrurile acestea, nici aici în capitolul al şaptesprezecilea, nici în cel de al cinsprezecilea capitol posibilitatea scandalului nu se află în relaţia cu Hristos ca Dumnezeu Omul. Astfel că aici întrebarea care se pune nu este dacă El e sau nu Dumnezeu Omul, şi nici situaţia în discuţie, dacă El este ceea ce se dă drept a fi, Dumnezeu Omul, căci El nu este astfel prezentat aici. Întrebarea este dacă El, acest om luat singur, ca individ, va recunoaşte ordinea existentă plătind dările.

Cum plata birurilor constituie o exterioritate indiferentă, Hristos i se subordonează şi ocoleşte scandalul. Altceva ar fi fost în relaţie cu o exterioritate care s-ar fi înfăţişat ca o evlavie stridentă. Dacă Hristos nu ar fi cedat pretenţiilor ei, el ar fi stârnit prilejul de poticnire, şi motivul ar fi fost atunci într-adevăr că El ca persoană singură, individuală, sustrăgându-se autorităţii existentului, ar fi părut că se face pe Sine mai mult decât om, fără ca totuşi, ca să mai repetăm asta

o dată, de aici să urmeze că el se determină pe Sine, la modul calitativ, ca Dumnezeu.

De altfel, lucrul remarcabil în această povestire este că Hristos, care aici este omul luat singur, ca individ, în ciocnire cu existentul, pentru a evita poticnirea cu existentul creează de fapt cauza unei asemenea poticniri, a scandalului. El plăteşte birul, e drept, însă obţine banii printr-un miracol, adică El se înfăţişează ca Dumnezeu Omul. Neplata birurilor înseamnă a face posibil scandalul în relaţie cu El ca persoană individuală; însă felul în care El obţine banii de plată, deschide posibilitatea unui scandal esenţial, a poticnirii, în legătură cu El ca Dumnezeu Omul.

Trecem acum la piatra de poticnire, scandalul propriu zis care se leagă de El ca Dumnezeu Omul. Posibilitatea acestui scandal al raţiunii legat de Hristos, posibilitatea despre care am vorbit, este o problemă istorică dispărând în istorie, istorie, ceva dispărut odată cu moartea Lui şi exista numai pentru contemporanii Săi, ai acelui om luat singur, ca individ. Dimpotrivă, posibilitatea scandalului legat de Hristos ca Dumnezeu Omul va rămâne până la sfârşitul timpului. Dacă se va înlătura posibilitatea acestui scandal, aceasta înseamnă că a fost înlăturat şi Hristos, anume semnul scandalului şi obiectul credinţei.

B. Posibilitatea scandalului esenţial îndreptat spre înalturi, că un om singur vorbeşte sau acţionează ca şi cum ar fi Dumnezeu, spune singur că este Dumnezeu, deci în direcţia noţiunii de Dumnezeu în relaţia cu Dumnezeu Omul.

Matei 11, 2-6 (Luca 7, 19-23) Şi auzind Ioan în închisoare despre faptele lui Hristos, a trimis la El pe doi dintre ucenicii săi, şi I-au spus: Tu eşti Cel Ce trebuie să vină, sau pe altul să aşteptăm? Şi Iisus răspunzând, le-a zis: Duceţi-vă şi spuneţi-i lui Ioan cele ce auziţi şi vedeţi; şi orbii văd şi şchiopii umblă, leproşii se curăţesc, şi surzii aud, morţii învie şi săracilor li se binevesteşte; şi fericit este acela care nu se va poticni întru Mine.

Hristos nu a răspuns deci *direct*, El nu spune: spuneţi-i lui Ioan că Eu sunt Cel Aşteptat. El cere credinţă şi din cauza aceasta nu-i poate da unui *absent* nici un răspuns direct. Poate că unuia *prezent* i-ar răspunde direct, căci cel care este de faţă, când îl vede pe cel care vorbeşte, pe acel om anume, el tot nu primeşte o comunicare *directă* ca urmare a contradicţiei care există între ceea ce se spune şi ceea ce se vede, vorbitorul aşa cum este văzut din afară. Dar asta se va explica mai în amănunt la locul potrivit.

Mai departe: Dacă într-adevăr ar fi fost cazul, aşa cum creştinismul şi-a închipuit în diferite momente, că era *direct* de văzut că Hristos era ceea ce El spunea că este, atunci de ce un răspuns atât de ciudat? Ar fi fost mult mai simplu şi mai deschis dacă Hristos ar fi făcut aşa cum se spune în predici, şi le-ar fi spus trimişilor: priviţi-mă, vedeţi şi voi că Eu sunt

Dumnezeu. Ar fi de încercat aşa ceva! Nu, mijlocul cel mai simplu de a termina cu tot acest păgânism sentimental care în creştinătatea actuală poartă numele de creştinism, este pur şi simplu să aducem întreaga situaţie în situaţie de contemporaneitate.

Mai departe. Răspunsul lui Hristos conţine *in contento* ceea ce se obişnuieşte să se spună sub numele de "dovadă despre adevărul creştinismului", însă fără dovezile din profeţii. Însă în privinţa aceasta Ioan însuşi era cel care, mai bine decât oricine altcineva, să fi adus cu ajutorul dovezilor scoase din profeţii certitudinea că Hristos era Cel Aşteptat; ciudat este că ultimul profet, cel care stă cel mai aproape de profeţie, înainte mergătorul, este ajutat de aceste dovezi doar să fie mai atent - şi să întrebe. Deci în afară de dovezile scoase din profeţii, celelalte dovezi ale adevărului creştinismului sunt cuprinse în răspunsul lui Hristos. El arată spre minuni (şchiopii merg, orbii văd şi aşa mai departe) şi învăţătura însăşi (Vestea cea Bună le este vestită săracilor), şi la aceasta mai adaugă, şi e ciudat că mai adaugă asta, şi "fericit cine nu se va poticni întru Mine".

Creştinismul îşi dezvoltase însă altă obişnuinţă. Se scriseseră tratatele uriaşe care dezvoltă dovezile în ce priveşte adevărul creştinismului. În spatele acestora, ale dovezilor şi tratatelor, poţi fi pe deplin convins şi sigur împotriva oricăror atacuri; căci dovada şi tratatul sfârşesc totdeauna cu: *ergo*, Hristos era Cel care spunea El că este, şi asta este, cu ajutorul dovezii, la fel de sigur ca doi şi cu doi fac patru, şi totul merge ca pe roate. Întemeindu-se pe acest ergo incontestabil care face toată problema limpede la modul cel mai direct, docentul şi preotul se simt în siguranţă şi misionarul purcede plin de încredere să-i convertească pe păgâni cu ajutorul ergou-ului de care vorbeam. Şi Hristos dimpotrivă! El nu spune: ergo, Eu sunt Cel Aşteptat, ci, după ce s-a referit la dovezi, El spune: fericit cel care nu se poticneşte întru Mine, adică El însuşi face evident

că în relaţie cu El nu poate fi vorba ca cineva să vină la El cu ajutorul dovezilor, că nu e de găsit nici un acces *direct* la a deveni creştin, că dovezile în cel mai bun caz nu pot decât să-l facă pe om atent, astfel încât, făcut atent, omul să poată ajunge la punctul: dacă va crede sau se va poticni. Căci dovezile sunt încă ambigui, sunt procedeul raţionalizator al raţiunii invocând argumente pro şi contra, de la care pornind se pot aduce iarăşi alte argumente contra şi pro; de abea în alegere îi va deveni inimii limpede (şi din cauza aceasta tocmai a venit Hristos pe lume, ca El să facă acest gând evident inimii) dacă omul va crede sau se va poticni.

Iată, un profesor de teologie care, folosind tot ceea ce s-a scris în privinţa aceasta până acum, ar scrie o nouă lucrare despre dovezile adevărului creştinismului, s-ar simţi fără îndoială foarte rănit dacă cineva nu ar recunoaşte că acum s-a demonstrat acest adevăr al creştinismului; şi Hristos Însuşi dimpotrivă, nu spune nimic mai mult decât că dovezile acestea - nu pot conduce la credinţă, o, departe de asta (căci atunci ar fi fost de prisos să mai adauge şi: fericit este acela care nu se va poticni întru Mine) ci până la punctul de unde se poate naşte credinţa; că dovezile acestea îl pot ajuta pe cineva să devină atent, şi că în măsura aceasta îl ajută până acolo încât să intre în această tensiune dialectică din care ţâşneşte credinţa: vrei să crezi sau vrei să te poticneşti?

Şi acum unde se află posibilitatea acestei poticniri? Este miracolul; şi miracolul este dovada; şi pornind de la miracol s-a vrut a se *demonstra direct* adevărul creştinismului! Se înţelege, dovada directă trebuie să aibe grijă să arate că aceea ce decurge din lucrul dovedit să decurgă în semnificativ, şi în felul acesta dovedeşte, e drept poate indirect, în ce măsură şi altele care decurg de aici sunt valabile; căci în situaţia de contemporaneitate este o imposibilitate să se dovedească ceva direct. Să nu mai vorbim în vânt; acum când ştim cine este

Hristos (dacă de fapt se poate *şti* ceva în privinţa aceasta), sau acum când ne închipuim că ştim ceva, să intervină cei 1.800 de ani, să luăm în considerare minunea şi - să fim convinşi. Ce profunzime a absurdului! Când ştim cine este Hristos, cum de mai putem spune despre dovadă că ne dovedeşte ceva!

Şi de altfel, în cazul de faţă lucrurile nu stau deloc aşa cum ar fi valabil în situaţiile în care se spune că cine ajunge prea târziu, ar face la fel de bine să se ducă direct acasă şi să se culce - şi asta e mai valabil decât orice în chestiunile care au de a face cu excepţionalul. Dacă ar fi vreun sens în a spune că minunea dovedeşte cine este cu adevărat Iisus Hristos, atunci ar trebui să începem prin a recunoaşte că nu ştim cine este El, deci că în situaţia de contemporaneitate cu un om anume izolat, cu un individ singur, care este asemenea altor oameni, la care nu e nimic de văzut *direct*, cu un om singur care apoi face o minune şi spune despre El Însuşi că El face acea minune. Ce vrea să spună asta? Asta vrea să spună că omul acesta, aşa izolat, individual, face din Sine ceva mai mult decât un simplu om, că El se face aproape Dumnezeu: şi asta nu e ca o piatră de poticnire? Vezi ceva nelămurit, ceva miraculos (nu mai mult), el însuşi spune că lucrul acela este o minune - şi tu vezi în faţa ochilor tăi un om singur, izolat, individual. Minunea nu poate să dovedească nimic; căci dacă tu nu crezi că el este cel drept care se dă, tu negi minunea. Minunea poate să-l facă pe cineva să fie atent - şi atunci tu eşti într-o tensiune, şi totul depinde de ce alegi tu, să te poticneşti sau să crezi, inimii tale îi va fi asta evident.

Contradicţia creată de posibilitatea acestei poticneli, acestui scandal constă în faptul că eşti un om luat ca individ, - şi apoi acţionezi într-o direcţie anume, ca şi cum ai fi Dumnezeu. Fii atent însă la situaţia de contemporaneitate; căci dacă nu eşti atent la asta, atunci te minţi singur şi te laşi înşelat. Dar situaţia este - că în creştinătate s-a ajuns doar la o imagine de-a dreptul

fantezistă despre Hristos, o imagine fantastică a lui Dumnezeu, corespunzând direct miracolului. Dar asta este un neadevăr, Hristos nu a arătat niciodată astfel. Creştinismul creştinătăţii este, privit din ambele părţi, o imagine fantezistă, atât în ce priveşte miracolul cât şi în ce-L priveşte pe Hristos. În situaţia de contemporaneitate tu eşti pus între acest Inexplicabil (din care însă nu decurge nemijlocit că ar fi aici un miracol) şi un om singur, individual, care arată asemenea oricărui altuia - şi care acum face acest lucru inexplicabil.

Posibilitatea aceasta a poticnirii, a scandalului nu poate fi evitată, trebuie să treci prin ea, şi nu poţi fi salvat din ea decât într-un singur fel: prin faptul că crezi. Din cauza asta spune Hristos: fericit cel care nu se poticneşte întru Mine. Odinioară nu era atât de simplu, aşa cum mai târziu a devenit greţos de simplu prin atmosfera aceasta de minciună a creştinismului actual, odinioară, îndată ce se auzea că orbul îşi recapătă vederea şi mortul viaţa, oamenii erau convinşi că ştiu cine era Hristos. Nu, pe atunci a deveni credincios reprezenta hotărârea cea mai înfricoşetoare pentru om. O, îngrozitoare contradicţie, o, oroare: creştinismul acesta mereu preocupat să dovedească adevărul creştinismul şi să-l tot dovedească mereu; aceşti mii şi mii de oameni care - au crezut prin forţa dovezilor, şi apoi Iisus Hristos, Cel care a creat şi a împlinit credinţa, şi Care arătând spre dovezile, care pe atunci, atunci când se petrecuseră ca fapte, trebuie să fi fost cel mai convingătoare, mai adaugă: "Fericit cel care nu se poticneşte întru Mine", Cel Care deci se referă la dovezi negând că ele ar fi drumul care să ducă la El. E ca şi cum El ar fi vrut să le spună ucenicilor lui Ioan că ar trebui mai bine să-l întrebe pe Ioan, aşa cum şi nouă tuturor ni se spune: pe drumul dovezilor nimeni nu ajunge la Mine; luaţi aminte la ele pentru ca să deveniţi atenţi - şi apoi, cu adevărat fericit cel care nu se poticneşte întru Mine.

O, îngrozitoare contradicţie, o, ce oroare: această aroganţă şi stupiditate cu care te-ai sprijinit pe dovezi şi ai trădat creştinismul - şi apoi Domnul Nostru Iisus Hristos, Cel Care suferind aici pe pământ, arată şi spre dovezi, însă apoi, aproape rugându-se pentru fiecare din oameni singuri, luaţi în parte, adaugă: fericit cel care nu se poticneşte întru Mine. O, taină a suferinţei, care trebuie să fii semn şi piatră de poticnire pentru a putea fi obiect al credinţei! Cât de chinuit a mers El pe pământ, El care venise pe pământ din iubire; o, El a înţeles aşa cum nu a înţeles şi nu poate înţelege nici un om cât de nesfârşit de greu este să devii creştin. Să ne mai putem închipui că El se bucură că mii şi mii de oameni îşi închipuie în felul acesta uşuratec că ar fi creştini.

2. Ioan 6, 61. Iisus a spus despre Sine: Eu sunt Pâinea cea vie. "De va mânca cineva din Pâinea aceasta, viu va fi în veci." Şi iudeii murmurau între ei şi spuneau: cum poate acesta să ne dea trupul lui să-l mâncăm? Şi Iisus le-a spus: Adevăr, adevăr vă spun; dacă nu veţi mânca Trupul Fiului Omului şi nu veţi bea Sângele Lui, nu veţi avea viaţă întru voi. Şi chiar mulţi dintre ucenicii Săi auzind acestea au zis: Greu este cuvântul acesta; cine poate să-l asculte? Şi Iisus ştiind întru Sine că ucenicii Săi murmură a grăit către ei astfel: asta vă face să vă poticniţi? - Şi din versetul al şaizeci şi şaselea se vede că mulţi dintre discipolii săi s-au retras de la El la vremea aceea şi nu s-au mai întors la El.

Cuvintele acestea i-au făcut pe atunci să se poticnească, să se scandalizeze, în atât de mare măsură încât chiar învăţăcei de ai Lui, mulţi învăţăcei, s-au depărtat de la El. Acum, în creştinismul de astăzi, ei nu se mai scandalizează. Da, asta se înţelege, adevăratul creştin nu se poticneşte întru aceasta, căci el crede. Dar pentru a fi devenit credincios, el trebuie să fi străbătut posibilitatea de a se poticni, şi tocmai ea este aceea care a dat la o parte creştinismul. Acum aceste cuvinte sunt

puse în legătură cu Cina cea de Taină, s-a dezvoltat de aici o învățătură despre ubicuitatea Trupului lui Hristos, și cum în creștinism există acum o imagine fantastică, imaginară, a lui Hristos, toate acestea nu mai sunt de neînțeles, și nici nu mai cuprind în vreun fel în ele posibilitatea poticnirii.

Dar trebuie să încheiem o dată cu aceste imagini fanteziste ale creștinătății. Să trecem acum la situația de contemporaneitate.

Deci un om izolat, individualul, care trebuie socotit asemenea tuturor celorlalți, vorbește despre sine însuși! Nu mai e deci de mirare că s-au scandalizat, că s-au risipit și fiecare s-a dus la ai săi, și printre ei chiar și unii dintre discipoli. Și ca și celălalt cuvânt plin de tristețe, "Fericit cel care nu se poticnește întru Mine", aici urmează încă un altul, asemănător, atunci când Iisus le spune celor doisprezece: vreți să vă duceți și voi? O, Hristos a înțeles El Însuși cum nici un om nu poate înțelege cât de greu este să devii un credincios. Și El suferă și aici, El vrea să-i mântuie pe toți - însă pentru a fi mântuiți ei trebuie să străbată această posibilitate a poticnirii, și atunci, o, atunci vine El, pentru că ei cu toții se poticnesc întru El, pentru că El este acolo aproape singur, și vine El, Mântuitorul, care pe toți vrea să-i mântuie! Taină a suferinței, pe care nici un om nu o poate cuprinde; pentru a deveni obiect al credinței, El Însuși este semn al scandalului! Și din cauza aceasta sună vorbele Lui, Nu cumva și voi vreți să vă duceți? atât de emoționant, sună încărcate de atâta suferință, aproape ca și cum ar fi vrut să spună: Trebuie deci ca Eu, Care am venit ca să-i salvez pe toți, Eu, a Cărui iubire nu o cuprinde nici, nici un om, trebuie să plec de aici, pentru că nu există nimeni pentru care Eu să fiu Salvarea. O, să stea astfel cu brațele deschise și să spună "Veniți", și atunci fug cu toții, și nu numai că fug, ci fug scandalizați! O, să fii mântuitor al lumii! Și de aceea suferința Lui

are un răsunet în cuvintele de bucurie adresate lui Petru: Fericit eşti Simone, fiu al lui Iona.

Şi acum să ne întoarcem la locul acela pentru a arăta că scandalul de aici către înlături se îndreaptă; căci să ne gândim iarăşi că relatarea istorică, arătând câtă indignare au stârnit cuvintele acestea, trebuie să fie chezăşia sigură că aceleaşi cuvinte într-o aceeaşi situaţie ar stârni în esenţă aceeaşi indignare. În situaţia de contemporaneitate cu un om luat astfel singur, izolat, un om ca oricare altul - şi omul acesta vorbeşte despre sine astfel! El se defineşte pe sine însuşi ca atât de supraomenesc spiritual, încât spune că va da de mâncare trupul Său şi de băut sângele Său, la modul cel mai fantezist cu putinţă, ca şi cum ar fi vorba de însuşiri zeieşti; e cu totul numai prezenţă atunci şi acolo, şi totuşi în acelaşi timp la modul cel mai paradoxal cu putinţă spune că ar fi vorba despre trupul şi sângele Său; spune că numai cel care mănâncă trupul Său şi bea sângele Său se va trezi la Ziua Judecăţii - cuvinte prin care în modul cel mai ferm se desemnează pe Sine Însuşi ca fiind Dumnezeu. El spune că El este Pâinea care Se pogoară din cer - iarăşi o exprimare cât se poate de fermă a divinităţii. Şi ştiind că ucenicii Săi murmură şi socotesc greu acest cuvânt, el spune "Vă este aceasta piatră de poticnire?" şi mai adaugă şi cuvinte şi mai aspre: "Dar dacă-L veţi vedea pe Fiul Omului suindu-Se acolo unde era mai înainte?" Deci, departe de a Se lăsa să cedeze sau să renunţe, El se înfăţişează ca ceva cu totul deosebit de fiinţa omenească, se înfăţişează ca Dumnezeu - El un om singur, izolat.

Da, dacă trăieşti mai departe purtat de beţia închipuirilor, dacă laşi ca imaginea aceasta fantastică a lui Hristos să devină o fantasmă a închipuirii la care tu însuţi te referi de la depărtarea la care te opreşti faţă de o fantomă; da, atunci poate că nu mai remarci scandalul. Însă în realitate, în adevăr, adică în situaţia de contemporaneitate cu acel om izolat, luat în sine,

singur, a cărui origine o cunoşti, pe care îl cunoşti de pe stradă şi aşa mai departe - i-ar mai trece cuiva prin minte să nege că aici posibilitatea scandalului nu poate fi evitată decât într-un singur fel, şi anume crezând? Dar cel care crede trebuie, pentru a ajunge la credinţă, să treacă prin posibilitatea poticnirii.

Adaos

Aceste două lucruri sunt singurele în care este numită posibilitatea scandalului pornind de la cele mai înalte. Cum însă o asemenea posibilitate există totdeauna acolo unde El (Dumnezeu Omul) El, omul luat izolat, singur, vorbea sau acţiona pornind de la latura divină, Sfânta Scriptură le mai evocă deseori. Expunerea aceasta nu are pretenţia de a le enumera pe toate, căci ar fi o încercare exegetică de prisos şi încărcând inutil textul, lăsând impresia că posibilitatea poticnirii ar fi găsit doar ici şi colo în vreme ce ea există în fiecare clipă. - astfel Matei 9, 4 (povestea cu slăbănogul) când Hristos le spune fariseilor: "De ce cugetaţi cele rele în inimile voastre?"; atunci gândurile acestea rele sunt scandalul. Iertarea păcatelor este în înţelesul cel mai hotărâtor al cuvântului o acţiune dumnezeiască. Însă, ca să mai repetăm încă o dată, când avem doar o imagine fantezistă despre Hristos, atunci poate are să se găsească la locul său ca El să ierte păcatele fără să ia seama la posibilitatea scandalului. În realitate dimpotrivă, în adevăr, adică în situaţia de contemporaneitate, să existe un singur om, izolat, ca oricare altul, care să ierte păcatele. Aici nu există decât un singur fel de a evita scandalul, anume crezând: însă cel care crede a trecut de posibilitatea scandalului. Matei 12, 24, unde fariseii, când Hristos l-a vindecat pe un demonizat care era orb şi mut, au spus: "Acesta nu-i scoate pe demoni decât cu Belzebut, căpetenia demonilor" - când se

spune că "Iisus a cunoscut gândurile lor", aici gândurile acestea de asemenea sunt scandalul. - Matei, 26, 64, 65, când Hristos spune: "De acum Îl veţi vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta Puterii şi venind pe norii cerului" - şi arhiereul exclamă: "A spus o blasfemie, iată acum aţi auzit blasfemia." şi într-adevăr ce auzim e blasfemie. - Ioan, 8, 48, 52, 53. Întreaga povestire cu orbul din naştere. Ioan 10, 20, 30, 31, 32.

La fiecare cuvânt care se spune despre Dumnezeire, la fiecare faptă care decurge de aici există posibilitatea scandalului; în situaţia de contemporaneitate oricine este făcut atent de asemenea cuvinte. Dar în creştinătatea actuală am devenit cu toţii creştini, fără să fi luat seama la ceva care arată posibilitatea acestei poticniri, că un singur om luat în sine, izolat, vorbeşte şi acţionează ca şi cum ar fi Dumnezeu. Am devenit cu toţii creştini, asta se înţelege, dar creştin devii în situaţia de contemporaneitate cu Hristos; şi în situaţia de contemporaneitate oricine devine atent. Însă în creştinismul de astăzi am devenit cu toţii creştini, fără să luăm seama - ceea ce printre altele este arma creştină şi arma aducătoare de moarte împotriva percepţiei speculative" - de posibilitatea scandalului, da, şi chiar cum se pare fără a lua în samă că Iisus Hristos Însuşi este Cel care face atenţi la aceasta, la faptul că posibilitatea scandalului este acolo la locul ei - şi, în ce priveşte acest lucru, e sigur că El este la fel de bine informat ca şi toţi domnii profesori de teologie speculativă, fără al căror ajutor şi sprijin creştinismul, după cum se ştie, a venit pe lume, pe când dimpotrivă ar fi foarte posibil, dacă nu ar mai fi şi altceva pe cale în această privinţă, ca prin ajutorul şi sprijinul lor el să poată fi scos practic din lume.

C. Posibilitatea scandalului esenţial pornind dinspre jos, că Cel care se dă drept a fi Hristos, se arată în cele din urmă ca om mărunt, sărac, suferind şi până la urmă neputincios.

Nu se naşte scandalul deci din faptul că El este Dumnezeu, ci din faptul că Dumnezeu este acest om ("priviţi, ce fel de om este!") fie că într-adevăr fiind pe punctul de a crede că El este Dumnezeu, fie că se stă pe gânduri meditând la această nesfârşită autocontradicţie: că Dumnezeu ar putea fi un asemenea om. În cele spuse înainte cel care era pe punctul de a se scandaliza, cel care se oprise în faţa posibilităţii unei astfel de poticniri se mira: un om luat singur, un individ, ca noi, să fie Dumnezeu! Aici spune cel care s-a oprit în faţa posibilităţii scandalului: presupunând o clipă că tu eşti Dumnezeu, ce nebunie şi ce sminteală că tu atunci eşti omul acesta mărunt, sărac, neputincios!

1. Matei 13, 55; Marcu 6, 3. - "Oare nu acesta este fiul teslarului? Au nu se numeşte mama sa Maria şi fraţii săi Iacob şi Iosif şi Simion şi Iuda? Şi surorile lui oare nu sunt toate la noi? Deci, de unde are el toate acestea? Şi se poticneau între El."

Semnificaţia scandalului, poticnirii este aici ambiguă. Dacă punem accentul pe "De unde are el toate acestea?" atunci poticnirea se dezleagă în forma de dinainte, ei se scandalizează de faptul că el, omul acesta mărunt, este Excepţionalul, Dumnezeu. Dar poticnirea poate să fie şi invers, că ei se scandalizează de faptul că Dumnezeu este fiul unui teslar şi că aceasta este familia lui. Direcţia poticnirii este aici dublă, şi tot astfel şi în asemenea spuse ca şi cele din Ioan 7, 27 şi 48.

Însă când ai numai o imagine fantezistă, fantastică despre Hristos, când El este fie omul acela luat în parte, singur, Cel în faţa Căruia stai, sau îl ştii pe tatăl Lui, teslarul, cu adevărat un om luat ca individ, pe care-l cunoşti bine, ca şi pe celelalte rude ale Lui; atunci este poate cu putinţă să nu te scandalizezi. Dar dacă nu eşti contemporan cu Hristos, atunci este cu neputinţă să devii creştin.

2. Matei 26, 31, 33. Marcu 14, 27, 29. - Aici posibilitatea poticnirii se leagă în mod cu totul neechivoc de treapta socială şi omenească aici fiind înfăţişată drept umilă. Este vorba într-adevăr de ucenicii care şi ei au crezut că El era Cel Care spusese că este, este vorba de faptul că *aceştia* aveau să se poticnească întru El. Dar scandalizarea lor nu e cu putinţă să se lege de sublim, de faptul că El, învăţătorul şi îndrumătorul lor, n-ar fi ceea ce a spus El că este, nu, ei cred aceasta. Scandalul porneşte de jos, de la faptul că El va suferi astfel, că El va trebui să fie dat neputincios în puterea duşmanilor Lui.

Când se vorbeşte despre lepădarea lui Petru, de obicei se ajunge în expunere la un asemenea punct culminant care, tocmai, are împotriva sa dialectica în aşa măsură încât se preschimbă în contrariul unui punct culminant, fără ca vorbitorul să remarce asta, pentru că el nu are nici o idee despre tainele dialecticii, ci expune totul, declamator, afirmând până şi paradoxul într-un simplu superlativ, astfel încât a fi Dumnezeu devine un superlativ direct. Vorbitorul spune că ar fi fost demn de pedeapsă pentru Petru să-L renege pe Hristos chiar dacă Hristos ar fi fost un simplu om - şi acum, când Hristos a fost cu adevărat Cel Care a fost! Se uită că, dacă Hristos ar fi fost doar om şi ar fi fost socotit de Petru doar om, atunci, tocmai, Petru nu s-ar fi lepădat de El. Ceea ce anume însă îl scoate pe Petru din fire, ceea ce îl loveşte ca o apoplexie, este tocmai faptul că el a crezut că Hristos este născut din Tatăl. Ca un om să cadă în puterea duşmanilor săi şi să nu facă nimic, asta este ceva

omenesc. Însă ca El, Cel a Cărui mână atotputernică a făcut semne şi minuni, El să stea acum neputincios şi paralizat, tocmai asta este ceea ce îl face pe Petru să-L renege.

Şi de asemenea în acele două locuri. "În această noapte voi toţi vă veţi poticni întru Mine. Însă Petru răspunzând l-a zis: Dacă toţi se vor poticni întru Tine, eu nu mă voi poticni. "Este ultima oară când Hristos stă laolaltă cu ucenicii Săi înaintea patimilor Sale, şi El spune dinainte despre ce vorbeşte. O, dar ce suferinţă fără sfârşit, o suferinţă pe care nu o poate înţelege nici un om, şi care doar indirect este cuprinsă în Sfânta Istorie. Căci Hristos vorbeşte în cuvinte puţine despre ceea ce va suferi El acum, nu spune pe larg cum va fi chinuit - şi totuşi îşi spune dinainte suferinţa, o, suferinţa Sa, suferinţele sale atât de grele, căci tocmai aceasta este, că ei toţi se vor poticni întru El, chiar şi Petru. El Îşi spune dinainte suferinţa, şi s-ar părea că ar fi numai o parte din descrierea acestui lucru înspăimântător, că va fi atât de înfricoşător faptul că până şi Apostolii Săi se vor poticni întru El; o, şi tocmai aceasta este partea cea mai grea în pătimirile Sale. O, omul care are înţelegere şi raţiune numai pentru cele exterioare, nu ia seama la felul în care Hristos îşi spune dinainte pătimirea, că în noaptea când El va fi trădat, în noaptea când El va fi batjocorit, luat în râs, scuipat şi biciuit, tocmai asta va fi suferinţa cea mai grea, că ei toţi se vor poticni întru El. Când El este văzut bătut în cuie pe cruce ca un criminal, atunci spun că niciodată vreun om, omeneşte vorbind, nu a realizat atât de puţin, şi niciodată, omeneşte vorbind, vreo cauză nu a fost într-o asemenea măsură pierdută cum este cauza Lui în clipa aceea. În tot acest lucru îngrozitor se uită tocmai "Îngrozitorul"; căci ca duşmanii Săi şi Răul au căpătat putere asupra Lui, bine, din cauza asta nu se poate spune, omeneşte vorbind, că El a venit pe lume zadarnic. Însă în clipa când toţi, chiar şi Petru, se poticnesc întru El; cum nu ar fi atunci, omeneşte vorbind, întreaga Sa viaţă

zadarnică. El a vrut să-i mântuie pe toţi, literalmente, pe toţi - şi toţi s-au scandalizat întru El, literalmente toţi! Şi El are în puterea Sa, dacă ar schimba ceva, dacă ar ţine suferinţa departe în relaţia cu iubiţii săi ucenici, să îndepărteze posibilitatea poticnirii - dar atunci El nu mai e obiectul credinţei, atunci El Însuşi este înşelat de compasiunea omenească şi îi înşeală pe ei. O, profunzime a suferinţei pentru mintea omenească imposibil de înţeles; să trebuiască să fii piatră de poticnire pentru a fi obiect al credinţei!

Dar dacă ar mai trebui şi altminteri să mai fie nevoie de o dovadă că posibilitatea poticnirii aparţine domeniului credinţei, atunci aici se arată, prin faptul că ei s-au poticnit cu toţii întru El. Ucenicii, care crezuseră în adevărul că El este Dumnezeu, şi care, pe partea aceasta trecuseră de posibilitatea scandalului, fiind credincioşi astfel, ei s-au poticnit în faţa pragului de jos, în faţa posibilităţii scandalului că Dumnezeu Omul suferă astfel cu totul, ca şi cum ar fi numai om. Este aşa cum s-a spus în primul capitol: piatra de poticnire, care este forţa sau arma de apărare a credinţei, este atât de ambiguă, încât orice fel de raţiune omenească trebuie să se oprească, să se poticnească, să se oprească - pentru ca fie să se indigneze, fie să creadă.

Primul adaos

În afară de pasajele citate în care este vorba de posibilitatea scandalului pornind dinspre treapta de jos a situaţiei omeneşti a Dumnezeului Om, mai există firește o mulţime de alte locuri unde se vorbeşte de asemenea despre asta, unde este indicată o asemenea poticnire, fără ca acest cuvânt să fie rostit. Astfel, ca să numim numai aceasta, întreaga povestire a patimilor.

Al doilea adaos

Posibilitatea de poticnire despre care am vorbit aici se leagă deci de Dumnezeu Omul în situaţia Sa de om situat pe treapta de jos a situaţiei omeneşti.

Acesteia îi corespunde posibilitatea unei asemenea poticniri despre care vorbeşte şi Hristos, o posibilitate a poticnirii care şi ea se referă la o asemenea treaptă de jos, când se arată că Apostolul nu este mai presus de învăţătorul său, ci asemenea Lui. Învăţătorul este Dumnezeu Omul şi scandalul vine de la faptul că El este astfel înjosit. Dar să fii un creştin, să-l aparţii în adevăr lui Hristos - dacă El este cu adevărat ceea ce spune El că este; atunci aceasta înseamnă că un astfel de om este ceea ce, omeneşte vorbind, este cel mai sublim şi înalt lucru cu putinţă pentru un om. Şi într-adevăr a fi creştin, asta ar trebui să însemne ca în lume, în ochii oamenilor, să fii cel mai înjosit, şi asta trebuie să însemne: să înduri tot răul cu putintă, toate batjocurile şi disprețul şi până la urmă să fii pedepsit ca un criminal! Şi aici iarăşi este posibilitatea scandalului. O, şi despre poticnirea aceasta se cuvine să se spună că o poţi evita, dacă tu, fie cu prefăcătorie, fie cu o compasiune omenească jalnică faţă de tine însuţi şi faţă de alţii, ai să vrei să fii creştin numai până la un anumit grad, păgân spus *ne quid nimis*. Căci atunci vei fi cinstit şi respectat, şi eviţi posibilitatea unei poticniri, şi se cheamă că realizezi foarte mult pe lume, câştigi foarte mult, să devii chiar şi un asemenea creştin până la un anumit punct. Dar dacă nu vrei asta, atunci trebuie să străbaţi prin posibilitatea scandalului; căci în realitate să fii creştin nu înseamnă să fii Hristos (o, blasfemie!), ci să fii dintre cei care-L urmează, dar nu un asemenea adept delicat şi împodobit care să vrea să profite de pe urma denumirii şi Îl lasă pe

Hristos să fi suferit acum multe, multe sute de ani; nu, să fii dintre cei care-L urmează înseamnă ca viaţa ta să capete la fel de multă asemănare cu viaţa Lui cât îi este posibil unei vieţi omeneşti să capete.

Creştinismul nu este o doctrină; toată vorbăria despre scandalul întru creştinism ca doctrină este o înţelegere greşită, însemnează a atenua impulsul irezistibil într-o piatră a poticnirii, ca atunci când se vorbeşte despre o piatră de poticnire întru doctrina lui Dumnezeu Omul, întru învăţătura despre iertarea păcatelor şi împăcare. Nu, scandalul nu se leagă aici nici de Hristos, şi nici de faptul că tu însuţi eşti creştin.

Dar cum mai apoi în creştinism totul a devenit confuz, tot astfel şi aspectul acesta şi astfel s-a realizat tocmai bine ca creştinismul să fi devenit păgânism. În creştinism se tot desfăşoară o veşnică predică despre ce s-a întâmplat după moartea lui Hristos, cum a învins El şi cu învăţătura Sa a cucerit victorioasă întreaga lume, pe scurt se aud predici pline de încredere care ar trebui să se încheie mai curând cu exclamaţii de Ura! decât cu Amin. Nu, viaţa lui Hristos aici pe pământ - aceasta este paradigma, şi la fel şi eu trebuie, ca orice alt creştin, să mă străduiesc să-mi alcătuiesc viaţa şi acesta este obiectivul esenţial al predicii, la asta trebuie să slujească ea, adică să mă menţină în stare activă atunci când mă moleşesc, şi să mă întărească atunci când îmi pierd curajul. Tocmai aceasta este paradigma în situaţia de contemporaneitate; în ea nu se ajunsese câtuşi de puţin la vorbărie despre ceea ce s-a petrecut apoi. Însă creştinismul actual l-a înlăturat pe Hristos, şi dimpotrivă vrea - să-L moştenească, să profite de numele Său mare, de urmările uriaşe ale vieţii Sale, şi chiar nu lipseşte mult ca ei actualii creştini să nu-şi însuşească drept propriu merit aceste urmări şi să încerce să ne facă să ne închipuim că creştinismul actual este Hristos. În loc ca fiecare generaţie să înceapă de la început cu Hristos şi apoi să-şi facă din viaţa Lui o paradigmă,

creştinismul actual şi-a luat libertatea să expună întreaga relaţie la modul pur istoric, să înceapă prin a-L lăsa pe Hristos să rămână mort - şi atunci e un adevărat triumf. Creştinismul creşte an de an de la originile Sale în ce priveşte numărul - şi nici nu e de mirare, căci important e socotit acum nici mai mult nici mai puţin decât să se ajungă la asemenea triumfuri şi la a lua parte la asemenea cavalcade festive (În adevăratul înţeles al cuvântului; domnii din cler şi din noblete participă la lucrările parlamentului în caleşti somptuoase). Şi din cauza aceasta în creştinismul actual a fi creştin este ceva la fel de deosebit de însuşirea de a putea fi creştin prin raportarea la situaţia de contemporaneitate cum este diferită condiţia de păgân de cea de creştin.

În situaţia de contemporaneitate, când te puteai asigura în fiecare clipă în ce măsură ucenicul Îi seamănă învăţătorului, nu era cu putinţă nici un fel de asemenea vorbărie goală scoasă din istoria universală; căci atunci ucenicul era alcătuit după paradigmă - nu ca în creştinismul actualmente existent, unde (presupunând, ceea ce este adevărul, că Hristos este modelul, paradigma) dacă îi iei în considerare pe creştinii luaţi izolat, la gândul că ei ar putea corespunde unei astfel de paradigme, te miri singur, ca atunci când cineva ar susţine că *domus* s-ar declina după paradigma lui *mensa*.

Când iei seama cum se trăieşte în creştinism, ar trebui să crezi într-adevăr că oamenii epocii păgâne trebuie să fi trăit fără vreo suferinţă şi contradicţie pământeană şi fără impedimentele care mai decurg de aici - până într-atât a fost lipsit creştinismul de ascuţişul suferinţei specific creştine, al suferinţei pe care Hristos Însuşi şi creştinismul le-au adus pe lume; până într-atât i-a plăcut şi îi place creştinismului să introducă în predicile sale gama întreagă de noţiuni respingătoare, cu totul pământene, în categoria suferinţelor creştine specifice. De dragul cuvântului, de dragul dreptăţii şi aşa mai departe,

suferinţa creştină propriu zisă a fost dată la o parte, şi dimpotrivă suferinţa omenească obişnuită a fost poleită şi înfrumuseţată până într-atât încât - o capodoperă a perversităţii! - ea trece acum drept model; drept paradigmă.

Chiar şi în ce priveşte modelele religioase mai mărunte, a devenit o obişnuinţă şi un reflex să fie pervertite în vanitate. Moare soaţa unui bărbat. Atunci preotul predică despre Avram, care-l jertfeşte pe Isaac, şi văduvul este portretizat, prin arta reverendului părinte, ca un fel de Avram. Firește că asemenea predică nu are nici un sens: reprezentarea pe care o face preotul nu e nici cea a văduvului nici cea a lui Avram, dar omului îi place, el dă cu plăcere zece taleri pentru ea, şi comunitatea credincioşilor nu are nimic împotrivă, căci fiecare aşteaptă să-i vie şi lui rândul - şi nu i-ar conveni oricui să dea zece taleri pentru a putea ajunge atât de comod să se asemuie cu Avram? Un caz ca acesta: soaţa unuia moare, nu se poate potrivi cu paradigma lui Avram. Omul nu şi-a jertfit soaţa, sau, cum ar fi vrut necugetat să spună preotul cu toată siguranţa, nu "a vrut să-şi omoare soaţa", ea a murit. Însă complexitatea poveştii lui Avram, acel lucru înspăimântător care potenţează la nesfârşit încordarea suferinţei sale, poartă răspunderea că Avram e prezentat ca fiind factorul activ care se duce să-l jertfească pe Isaac.

Şi tot astfel şi în legătură cu "paradigma" Hristos şi paradigmele derivate ale creştinismului. S-a dat cu totul uitării ceea ce se înţelege prin suferinţele creştine propriu zise; se ia suferinţa omenească în general şi ea - cum se ajunge acolo asta e mai presus de înţelegerea mea - şi ea e făcută să se potrivească apoi cu paradigmele creştine. Dacă s-ar vrea să se numească procesul acesta creştinism aplicat, atunci în realitate se poate spune că el este foarte greşit aplicat.

Lucrul hotărâtor în suferinţele creştine este acesta: faptul că sunt alese cu liberă voinţă şi *posibilitatea poticnirii*,

scandalului pentru cei care suferă. Se citeşte despre Apostoli că ei au lăsat totul la o parte ca să-L urmeze pe Hristos. A fost deci un gest al liberei voinţe. Să zicem că este în cadrul creştinismului un om care e atât de nefericit încât să piardă tot ceea ce are şi stăpâneşte el; el nu a renunţat nici la cel mai mic lucru din voia lui, a pierdut pur şi simplu totul. Şi atunci pastorul studiază cu râvnă să facă o predică de consolare; şi acum, fie pornind de la aceste "studii" profunde, sau din alte pricini, reverendul pastor se încâlceşte de tot, a pierde totul şi a da de la sine totul devin sinonime, el reuşeşte să aducă "a pierde totul" să se potrivească paradigmei "a ceda totul", deşi deosebirea este infinită. Dacă, adică, eu renunţ la totul de bună voie, aleg primejdia şi greutăţile, atunci este cu neputinţă să evit *ispitirea* (care e şi ea în mod special o categorie a creştinismului, dar pe care creştinătatea actuală a înlăturat-o, firește) care vine o dată cu răspunderea (care şi ea corespunde spontaneităţii şi alegerii prin liberă voinţă), când adică ţi-ai putea spune: în fond, de ce să te mai apuci acuma şi de asta, poţi să renunţi, poţi foarte bine să laşi totul mai departe aşa cum este. Aceasta ar fi o suferinţă specific creştină, şi e cu o tonalitate întreagă mai profundă decât cea general omenească. Dacă, adică, pierd totul, eu nu mai am nici o răspundere, şi atunci nu mai e în mine nimic de care să se agaţe ispita.

Dar în creştinătatea actuală s-a înlăturat cu totul această voinţă liberă, această posibilitate de a face ceva de bună voie, şi astfel s-a înlăturat şi posibilitatea acelui punct de poticnire, în măsura adică în care libera voinţă este şi ea o posibilitate de poticnire; acum trăim la modul cu totul păgân, se apreciază ca ceva normal să consideri la modul glumeţ şi spiritual, libera voinţă drept o exagerare ridicolă sau să-ţi baţi joc de ea ca de un *quid nimis*. În vreo suferinţă omenească inevitabilă tot trebuie să ajungi vreodată, exact ca şi păgânii, însă atunci o lauzi în cine ştie ce predică, până când o faci să devină o suferinţă

creştinească, şi o aduci laolaltă cu Hristos şi cu Apostolii în lumea creştină. Mă angajez să fac o experienţă, să iau nişte scrieri păgâne, în care să nu schimb nimic esenţial, ci doar să introduc în câteva pasaje numele lui Hristos; şi am să-i fac pe oameni să creadă că e vorba de o predică sau de nişte observaţii ale unui pastor, o predică, poate chiar alcătuită la cererea mai multora, mai multor creştini, căci suntem cu toţii creştini, începând cu pastorul.

Ce mai e de mirare atunci că printre creştini nu se ia deloc seama la *posibilitatea poticnirii*. Dar în situaţia de contemporaneitate cu Hristos, adică odinioară, atunci când a fi creştin era un adevăr, şi totdeauna când aşa ceva este adevăr, însuşirea de a fi creştin este legată de posibilitatea poticnirii, creştinul trebuia să descopere în raport cu propria sa viaţă posibilitatea poticnirii, şi întrebarea era dacă el acum avea să se scandalizeze sau să rămână credincios, să fie creştin. În suferinţa general omenească nu există nici o autocontradicţie, că moare soaţa cuiva, ea este muritoare; nu există nici o autocontradicţie în faptul că cineva îşi pierde averea, ea se poate pierde şi aşa mai departe. De abea acolo unde intervine autocontradicţia suferinţei, acolo intervine şi posibilitatea poticnirii, care, cum am spus, este inseparabilă de condiţia de a fi creştin, aşa cum de altfel şi expune lucrurile Hristos Însuşi.

Că aşa stau lucrurile, că de fapt această autocontradicţie este ceea ce constituie posibilitatea poticnirii, se vede şi din pasajul hotărâtor în ce priveşte scandalul poticnirii în general Matei 18, 8, 9. Posibilitatea poticnirii, a scandalului stă în contradicţia faţă de sine însuşi, că anume mijloacele par să fie nesfârşit mai rele decât boala. "Iar dacă mâna ta sau piciorul tău îţi devine piatră de poticnire, taie-l şi aruncă-l de la tine. Mai bine-ţi este să intri în Viaţă ciung sau şchiop decât să ai două mâini sau două picioare şi să fii aruncat în focul cel veşnic. Şi dacă ochiul tău îţi devine piatra de poticnire, scoate-l şi

aruncă-l de la tine. Mai bine-ţi este să intri în Viaţă cu un singur ochi decât să ai doi ochi şi să fii aruncat în gheena focului." Hristos vorbeşte de piatra de poticnire, dar iată, în înţelesul creştin, posibilitatea poticnirii intervine (posibilitatea poticnirii propriu zis: : care se leagă de faptul de a deveni creştin) intervine de abea în al doilea loc: prin mijlocul pe care îl recomandă Hristos pentru a te salva de poticnire.

Omul firesc are şi el ceva căruia îi spune scandal, poticnire, ceva căruia el îi spune iubire şi aşa mai departe; dar aşa cum ceea ce omul firesc numeşte iubire este iubirea de sine creştină, tot astfel ceea ce omul firesc numeşte poticnire este doar o determinare provizorie, şi de abea atunci când creştinismul laudă mijlocul de a o combate se iveşte posibilitatea poticnirii. Căci decizia stă în comportarea faţă de acest mijloc: a deveni creştin sau a te scandaliza. Omul firesc se străduieşte spre o anumita onestitate cetăţenească, şi pe când se străduieşte spre aceasta, este ceva care îl face să se poticnească, ochiul sau mâna lui. Nu este câtuşi de puţin intenţia sa să cedeze acestei porniri spre indignare, să se poticnească, el ar vrea să-şi salveze onestitatea sa cetăţenească, dacă s-ar putea face asta cu binele şi dacă sacrificiul care i s-ar cere ar fi doar un sacrificiu până la un anumit punct. Dar acum vine creştinismul existent şi spune: dacă vrei să scapi de piatra asta de poticnire, atunci taie-ţi mâna scoate-ţi ochiul - lasă-te făcut famen de dragul împărăţiei cerurilor (Matei, 19, 12); şi tocmai asta este ceea ce îi este cauză de scandal omului firesc. Un asemenea mijloc este de fapt o nebunie, este nesfârşit mai rău decât boala - şi de ce ar trebui s-o fac? La asta răspunde creştinismul pentru a scăpa de posibilitatea de a te poticni, sau spune acelaşi lucru într-un alt fel: pentru a intra în Viaţă.

Asta vrea să spună: creştinismul pune un accent infinit pe intrarea în Viaţă, pe fericirea veşnică drept fiind Binele Absolut, şi încă accentul infinit pe scăpare de posibilitatea de a

poticni. La drept vorbind poticnirea este pasiunea nesfârşită cu care este cuprinsă fericirea veşnică, căreia îi corespunde spaima nesfârşită de această poticnire. Şi tocmai asta îi e prilej de scandalizare omului firesc; omul firesc nu o are şi nici nu vrea să aibă o asemenea concepţie despre fericirea veşnică, şi din cauza asta nu o are nici despre primejdia poticnirii.

În creştinismul existent fireşte că şi această şi cealaltă posibilitate de poticnire au fost înlăturate în esenţă - în creştinismul existent se devine creştin la modul cel mai vesel din lume, fără să se remarce nici cel mai mic lucru despre posibilitatea poticnirii. Omul firesc şi-a impus voinţa în creştinismul existent. Aici nu mai există nici o contradicţie nesfârşită între ceea ce este creştinesc şi ceea ce este lumesc. Ceea ce este creştinesc se situează cel mult ca o evoluţie, cuprinsă nemijlocit în conceptul de cultură, spre lumesc, e o comparaţie normală directă, al cărui punct pozitiv îl constituie "onestitatea cetăţenească". Măsuri atât de energice, cum sunt cele pe care le recomandă creştinismul pentru a evita poticnirea nu sunt necesare în creştinismul existent astăzi. Se porneşte de la lumesc; respectându-se onestitatea cetăţenească (bun - mai bun - cel mai bun), se creează acomodări în totul şi cât mai comod cu putinţă cu ceea ce se poate strânge din bunurile lumeşti - şi creştinismul se adaugă aici ca un condiment, ca un ingredient, care să mai rafineze gustul. Nu mai există nici o contradicţie infinită între creştinesc şi lumesc, primejdia poticnirii nici nu mai trebuie să însemne ceva atât de înspăimântător - cam cum nu trebuie nici fericirea veşnică să fie aşa ceva. Creştinescul e pus în relaţie directă cu lumescul, este o mişcare pe loc, adică o mobilitate fictivă.

Ce mai e de mirare atunci că, în ce priveşte a fi creştin sau a deveni creştin nici nu se mai ia în seamă posibilitatea poticnirii şi ce mai e de mirare că creştinismul existent este asemenea unei simple absurdităţi. Căci ca un om, care este convins

pe deplin şi cu fermitate, deci cu spaimă şi cutremur, că numai în credinţa în Hristos este fericirea veşnică, şi că fără de ea este doar pierzanie veşnică, şi că poticnirea aceasta este primejdie - că un asemenea om poate îndrăsni totul, aici este un sens. Însă în creştinismul actual trăim cu toţii într-o certitudine somnoroasă şi câtuşi de puţin pasionată ca noi cu toţii vom fi odată fericiţi cu toţii. Şi atunci de unde să mai apară pentru omul firesc posibilitatea poticnirii în calea pe care să o urmeze pentru a deveni creştin - mai degrabă un creştin serios ar trebui să găsească într-un alt sens întreaga situaţie în creştinătatea actuală ca fiind în cel mai înalt grad prilej de scandalizare. Dacă însă pe de alta parte posibilitatea poticnirii constă în faptul că fericirea veşnică e pusă la un atât de mare preţ; atunci posibilitatea poticnirii este înlăturată dacă în privinţa asta omul nu mai are nimic de făcut decât pur şi simplu să se nască creştin.

Îndată ce, în creştinismul existent, cineva va trebui să-şi exprime patima nesfârşită a grijii sale pentru fericirea veşnică, va trebui adică să exprime faptul că el este creştin; atunci creştinătatea existentă îşi va deschide deodată ochii şi va descoperi posibilitatea poticnirii, aşa cum aceasta s-a arătat şi se arată în situaţia de contemporaneitate cu Hristos. Căci atunci lucrurile sunt serioase, şi din cauza aceasta omul firesc devine atent la această autocontradicţie, că pentru a evita o primejdie despre care ar trebui să spună: în fond n-ar fi o nenorocire chiar atât de mare dacă s-ar mai ivi un prilej de scandalizare - trebuie folosit un mijloc atât de înspăimântător cum este să-ţi tai mâna, să-ţi scoţi ochiul sau să te faci famen.

Dar să ne întoarcem la cele două pasaje unde e vorba despre posibilitatea de poticnire în a deveni sau a fi creştin pornind de la treapta de jos, deci despre posibilitatea de poticnire care porneşte de la coborârea şi înjosirea lui Dumnezeu Omul. Este parabola semănătorului şi câmpurilor diferite. Acolo se spune: "Cele semănate pe loc pietros, sunt aceia care aud

cuvântul şi-l primesc de îndată cu bucurie... „Când se întâmplă strâmtorare sau prigoană din pricina cuvântului *îndată se poticnesc*".

Accentul e pus pe "din pricina cuvântului". În predicile care uneori se apasă pe câştigul de bani ca succedaneu prin folosirea cuvântului, accentul nu se pune firește aici. Creştineşte se predică spunându-se că omul trebuie să intre prin multe strâmtorări în împărăţia cerurilor; căci strâmtorările fac parte din aceasta. Excelent, acesta este un creştinism corect! Când însă asculţi mai atent, se descoperă cu surprindere că aceste multe strâmtorări sunt boală sau dificultăţi băneşti, grijile pentru anul viitor, despre ce vei avea de mâncare sau grijile legate de "ceea ce ai mâncat ieri dar nu ai plătit încă, " sau de faptul că nu ajungi ceea ce ai dorit să ajungi pe lume sau alte asemenea fatalităţi. Despre asta se rostesc predici creştineşti, despre asta se plânge omeneşte, şi astea sunt aduse în legătură la modul absurd cu cele ce s-au petrecut în Grădina Gethsimani. Dacă s-ar intra prin aceste multe strâmtorări în împărăţia cerurilor, atunci şi păgânii ar trebui să intre acolo, căci şi ei trec prin asemenea strâmtorări. Nu, un asemenea mod de a predica înseamnă într-un mod foarte primejdios înlăturarea creştinismului, în parte într-un chip blasfematoriu.

La aceste strâmtorări şi prigoane se leagă şi o mică determinare mai directă. Ea e cuprinsă în cuvintele lui Hristos: "din pricina cuvântului". Hristos nu vorbeşte despre oamenii moleşiţi care negreşit că nu trăiau atât de virtuos ca păgânii, despre oamenii aceia moleşiţi şi vlăguiţi care vor să fie creştini şi apoi, când li se întâmplă vreo suferinţă doar general omenească nu mai vor să fie creştini. Nu, despre aceştia El nu vorbeşte, adică atunci când e vorba despre *a se poticni*. Căci altminteri El spune în aceeaşi parabolă că lăcomia şi grija lumii acesteia şi altele de acest fel înăbuşă sămânţa cea bună. Dar "poticnirea" este un cuvânt foarte precis, astfel că se poate

arăta foarte exact dacă posibilitatea poticnirii există sau nu. Şi despre aceasta vorbeşte Hristos. El vorbeşte despre cei care se poticnesc când strâmtorarea şi prigoana vin din pricina cuvântului. Căci, învaţă El, lucrul acesta că strâmtorarea şi prigoana vin din pricina cuvântului, aceasta este autocontradicţia în care se află posibilitatea poticnirii.

Creştinismul se anunţă ca mângâiere şi leac şi renaştere - şi astfel omul se îndreaptă spre creştinism aşa cum se îndreaptă spre ceea ce omul caută ca salvare şi adăpost, şi îi mulţumeşte, aşa cum i se mulţumeşte celui care acordă ajutor; căci cu ajutorul lui sau cu El ca Mântuitor, omul îşi spune că va putea îndura suferinţa sub care suspină. Şi atunci, atunci se întâmplă exact contrariul. Omul aleargă spre cuvânt, pentru a căuta ajutorul - şi atunci se întâmplă că suferă din pricina cuvântului. Şi nu e ca atunci când iei un leac, sau te supui unui tratament medical, căci vindecarea poate fi legată cu o oarecare suferinţă pe care ţi-o asumi şi în care nu se vede nici o autocontradicţie. Nu, strâmtorarea şi prigoana se abat asupra cuiva pentru că s-a îndreptat spre creştinism după ajutor. Iată, ca atunci când se strică vremea, tot astfel se întunecă mintea omenească şi nu se mai vede ce mai înseamnă toate acestea. Ce este creştinismul atunci, la ce mai slujeşte el; cauţi ajutor la el, eşti pregătit să-i mulţumeşti cum nici nu se poate spune, şi apoi se întâmplă exact exact contrariul, ajungi să suferi din cauza lui - aşa că se pare că nu mai ai nimic pentru ce să-i mulţumeşti. Acum raţiunea se află în faţa poticnirii. Ajutorul pare să fie o plagă, mângâierea - o povară; oricine ar fi în afară de asta trebuie să spună: omul acesta este nebun că se expune acestor primejdii - ca şi cel care suferă şi îşi închipuia că va fi ajutat.

Să mai încerc încă o dată să limpezesc lucrurile cu această adăugire, "din pricina cuvântului". Când ca bolnav mă adresez unui medic, el poate să găsească necesar să prescrie un tratament foarte dureros - aici nu se află nici o contradicţie dacă eu

i mă supun. Nu, dar dimpotrivă, când mă văd deodată la strâmtoare, ca obiect al prigoanei, pentru că, pentru că m-am îndreptat spre medicul acela; da, atunci aici e o contradicţie. Medicul a afirmat poate că el mă poate vindeca de boala de care sufăr, şi poate că şi o va face - dar este aici un "dar" la care eu mă gândesc. Că eu m-am adresat acelui medic, că i m-am asociat lui, aceasta este ceea ce mă face un obiect al dispreţului; aici e posibilitatea de poticnire.

Şi tot astfel cu creştinismul. Aici e important - vrei să te scandalizezi sau vrei să crezi. Dacă vrei să crezi, atunci trebuie să străbaţi prin posibilitatea de a te poticni şi îţi asumi creştinismul în orice condiţii. Atunci totul merge; atunci nu te mai interesează raţiunea; atunci spui: fie că e ajutor sau o plagă, eu vreu numai un singur lucru, vreu să-i aparţin lui Hristos, vreau să fiu creştin.

Posibilitatea scandalului stă, aşa cum e uşor de văzut, spre partea care e legată de treapta de jos, că acest lucru infinit de sublim, a fi creştin, va trebui să fie un lucru al dispreţului, al batjocurii, al înjosirii ca şi o crimă. Dar dacă relaţia este aşa cum trebuie să fie, dacă cel supus unor astfel de rele este în realitate un creştin, atunci el Îi seamănă modelului atât de mult pe cât îi este cu putinţă unui om să-l semene. Însă contradicţia care formează posibilitatea poticnirii este aceasta: că vei fi pedepsit pentru că faci un lucru bun.

2. Ioan, 16, 1 şi pentru explicaţie Matei, 16, 23. - Hristos a vorbit despre ce ar fi trebuit să se aştepte Apostolii că li se va întâmpla dacă aveau să mărturisească în lume pentru El. "Pe acestea vi le-am grăit ca să nu vă poticniţi. Scoate-vă-vor pe voi din sinagogi; ba chiar vine ceasul când tot cel ce vă va ucide să creadă că-l aduce închinare lui Dumnezeu."

Posibilitatea poticnirii constă, cum se vede uşor, pornind de jos. Aşa cum este piatră de poticnire faptul că Dumnezeu Omul va trebui să îndure pedeapsa ca un criminal - tot astfel şi

faptul că un trimis al Celui născut din Tatăl va fi prigonit, scos din comunitate, până la urmă omorât - şi încă astfel încât cel ce face asta va spune că-I aduce astfel închinare lui Dumnezeu.

Contradicţia în care se află posibilitatea poticnirii e uşor de văzut; că prigonirea trimisului lui Dumnezeu nu numai că nu va fi socotită o nedreptate, ci va fi văzută ca o slujire a lui Dumnezeu. Astfel că relaţia e cu totul inversată: Apostolul va fi prigonit - şi cei care vor face aceasta vor fi cinstiţi şi respectaţi întocmai ca nişte oameni cu frică de Dumnezeu şi evlavioşi. O asemenea situaţie nu poate îndura nici o minte omenească, se poticneşte în faţa acestui scandal şi iarăşi, aici e important: va fi silit fie să creadă, fie să se scandalizeze. Astfel, în relaţia cu Apostolii sau cu primii creştini. Ar trebui de altfel să se spună că e un lucru cum nu se poate mai nebunesc, dar e sigur că în creştinătatea existentă relaţia a devenit şi mai nebunească, întrucât cei din ambele părţi sunt creştini. Că un păgân ar spune că el îi aduce închinare zeului său când omoară un Apostol, nu e ceva nebunesc; cum dimpotrivă este că "adevăratul creştin" va fi prigonit în "creştinătate" - şi că "creştinii" îşi închipuie că astfel aduc închinare lui Dumnezeu şi lui "Hristos".

Astfel Hristos le spune asta dinainte, pentru ca să nu se poticnească, pentru ca să fie cu şi atât mai mult menţinuţi în credinţa lor; căci în credinţă ei sunt salvaţi de posibilitatea de a se poticni. Când un om trăieşte astfel încât nu cunoaşte un criteriu mai înalt pentru viaţă sa decât raţiunea, atunci întreaga sa viaţă este relativitatea, lucrând doar pentru ţeluri relative. Nu se angajează în nimic fără ca raţiunea, cu ajutorul probabilităţilor, să-i fi explicat într-o oarecare măsură avantajele şi dezavantajele, ca să poată răspunde la întrebările: de ce şi pentru ce? Altfel stau lucrurile în ce priveşte Absolutul. De la prima privire raţiunea se convinge că aici e ceva nebunesc. Să hotărăşti o viaţă întreagă pentru suferinţă, pentru jertfă este

de-a dreptul o nebunie a raţiunii. Dacă trebuie să mă supun unei suferinţe, dacă trebuie să sacrific ceva sau pe mine însumi într-un fel oarecare, spune raţiunea, atunci trebuie să şi pot să ştiu ce folos şi avantaj pot avea de aici, altminteri înseamnă că e absurd să fac aşa ceva. Dar să-i spun unui om: du-te acum în lume, acolo are să-ţi meargă altfel: ai să fii prigonit an după an şi se va sfârşi prin faptul că până la urmă ai să-ţi pierzi viaţa într-un mod îngrozitor - atunci raţiunea spune: şi de ce trebuie să fac asta? Trebuie s-o faci pentru nimic, asta e modul de a spune aici e vorba de Absolut. Dar tocmai asta e poticnirea pentru raţiune.

Şi aici se vede cum stau lucrurile cu o obiecţie care i s-a adus deseori creştinismului şi care într-un anumit sens e foarte corectă, sau în orice caz are mai mult sens decât acea ipocrită apărare a creştinismului care e adusă în general în privinţa aceasta. Obiecţia spune că creştinismul este ostil oamenilor, aşa cum în primele timpuri creştinii erau numiţi *odium totius generis humani*[1]. Lucrul e explicabil. În comparaţie cu ceea ce omul firesc, care se iubeşte pe sine egoist sau lumeşte, socoteşte a fi dragoste, prietenia şi altele de acest fel, creştinismul este asemenea unei uri îndreptate împotriva condiţiei omeneşti, un blestem împotriva ei şi cea mai mare plagă care se poate abate asupra acestei condiţii. Chiar şi omul cel mai profund poate avea unele clipe de slăbiciune când creştinismul să i se pară o adevărată duşmănie împotriva omului; căci în asemenea clipe omul ar vrea să fie şi el protejat, se chinuie şi ar vrea să se bucure de o situaţie liniştită în lume şi să se bucure în linişte de viaţă.

Aceasta ar fi partea feminină din om; şi din cauza asta e foarte sigur şi adevărat că creştinismul întreţine o anumită bănuială împotriva căsătoriei şi dincolo de mulţii slujitori

[1] odium totius generis humani - obiectul detestării întregului regn uman (lb. lat.)

căsătoriţi pe care îi are el ar prefera totuşi să aibă un om necăsatorit, un slujitor sigur, pentru că ştie foarte bine că o dată cu soţia şi iubirea şi aşa mai departe, iese la iveală partea cea slabă şi delicată din fiinţa omenească, şi că, în măsura în care omul cade singur, de la sine, femeia poate face aceasta pe nesimţite, şi cu o spontaneitate care pentru bărbat este cât se poate de periculoasă, mai ales pentru acei bărbaţi care ar vrea să slujească creştinismul în înţelesul cel mai serios al cuvântului. Căci se spune atunci: "De ce să te mai expui tuturor acestor neplăceri şi strădanii şi acestei întregi nerecunoştinţe şi ostilităţi. Nu, haide mai bine ca noi doi să ne bucurăm de viaţă în voie şi în largul nostru. Căsătoria este, cum spune şi pastorul, o situaţie plăcuta Domnului, chiar singura situaţie despre care se spune asta cât se poate de explicit; aşa ceva nu se spune nici despre situaţia slujitorilor clerului. Omul trebuie să se căsătorească; mai mult sau altceva, Dumnezeu nu-i cere omului, dimpotrivă acesta este lucrul cel mai înalt; şi tu ai făcut destul, l-ai făcut pe plac Domnului - te-ai căsătorit chiar pentru a doua oară. Lasă-ţi deci la o parte orice alte gânduri, astea nu mai sunt nimic altceva decât vanitate şi nebunie; învăţătura că omul ar trebui să se avânte aşa de capul lui în lume este o idee ostilă omenescului şi deci este mai depărtată de creştinism, care, după cum spunea pastorul duminica trecută, este o doctrină a blândeţii, care te ajută la toate strâmtorile. Cum ai putut, fie şi o singură clipă, să-ţi închipui că creştinismul ar fi lucrul acela drept care îl iau nişte pustnici sterpi şi mizantropi, nişte oameni care nu au nici un fel de înţelegere pentru ceea ce este feminin?"

Spusele aceste sunt valabile şi pentru sacrificiile mai mărunte şi mai puţin importante. Şi când este vorba de o viaţă întreagă, pe care să trebuiască să o dedici jertfei, fără nici un fel de perspectivă a atenuării unui asemenea viitor, când e vorba să-ţi asumi efortul voluntar de a trudi cu încordarea

tuturor puterilor - pentru a obţine, adică ştiind că vei obţine, că an după an ai să fii luat în râs, prigonit şi până la urmă ucis: o, atunci chiar pentru oamenii cei mai puternici există clipe când li se va părea că este inuman să i se ceară unei fiinţe omeneşti aşa ceva.

Aşa i s-a întâmplat şi lui Petru în relaţia sa cu Hristos. Matei, 16, 21 şi următoarele. "Şi când Hristos a început să le arate ucenicilor Săi că El trebuie să meargă la Ierusalim şi să pătimească multe de la bătrâni şi de la arhierei şi de la cărturari şi să fie omorât, Petru l-a luat deoparte şi a început să-L dojenească zicându-i: Doamne, să te ferească Dumnezeu de asta, asta nu trebuie Să ţi se întâmple." - Se vede de aici ce extraordinară siguranţă de sine trebuie să aibe un om pentru ca să se poată expune primejdiei de a avea un prieten. Căci e sigur că un prieten nu te ajută spre îndrăsneală şi spre sacrificiu, ci doar la târguială şi la scăderea preţului - şi de aici se şi explică de ce se vorbeşte atâta despre cinstirea şi lauda prieteniei. Dacă deci un om, care după criteriile cele mai bune vrea să facă binele, simte că nu se poate sprijini pe o fermitate aproape supraomenească, atunci e mai bine ca, oprindu-se în spaimă şi cutremur în faţa Domnului, căci acestea sunt armele vederii limpezi, să se mulţumească să nu aibe nici un prieten. Căci dacă Hristos nu ar fi fost Hristos, e probabil că Petru ar fi învins în îndemnul lui.

Deci Petru a început să-l dojenească. Anume pentru că L-a iubit pe Hristos, pentru că îi era dăruit cu totul, din cauza aceasta vrea el acum *cu toată prietenia* ca ei doi să se înţeleagă. Îl "dojeneşte"; căci prietenul adevărat îşi spune sincer părerea, nu-i e frică să vorbească cu fermitate şi severitate, când prietenul e pe o cale greşită, adică pe punctul de a voi să se sacrifice pentru ceva - prin asta se explică de ce se vorbeşte atâta spre cinstirea şi lauda prieteniei, căci dacă cineva ajunge atât de slab şi fără puteri încât ar prefera să fie eliberat de

obligaţiile sale, atunci prietenia devine o relaţie sublimă, şi e de nepreţuit că există datoria aceasta de a avea un prieten. El spune, "Să te ferească Dumnezeu de asta"; căci Petru este milos şi este un prieten adevărat - şi din cauza asta, şi nu cu totul fără iubire de sine, căci şi gândindu-se la sine a răspuns Petru atât de aspru. El spune: "Asta să nu ţi se întâmple!" Căci că Hristos s-ar oferi de bună voie, asta nici măcar nu-i trece prin minte, căci dacă acesta ar fi cazul, atunci şi-ar fi îngăduit să vorbească şi mai aspru.

Însă Hristos îi răspunde: Mergi înapoia Mea, Satano! piatră de poticnire-Mi eşti, că nu le cugeţi pe cele ale lui Dumnezeu, ci pe cele ale oamenilor. Aici se vede foarte limpede unde se află piatra de poticnire, şi deopotrivă cum creştinătătea, care se gândeşte doar la "cele ale oamenilor" când a transformat creştinismul într-o doctrină a egalităţii şi a egalitarismului, a înlăturat şi posibilitatea poticnirii. Lucru pentru care Petru Îi este lui Hristos piatră de poticnire, este tocmai contrariul celui pentru care Hristos este poticnire pentru Petru. Petru este expresia cea mai demnă de iubire a compasiunii omeneşti - însă pentru o compasiune omenească şi deci pentru Hristos, este prilejul poticnirii, Hristos este dumnezeiescul, Absolutul, deci pentru Petru prilej de poticnire.

Relativul este definit, anume, înlăuntrul temporalului, o vreme a răsplăţii pentru muncă; Absolutul înseamnă a alege doar veşnicia. Însă lucrul acesta cu veşnicia nu-i este chiar cu totul limpede omului sensorial, deci omului firesc, şi din cauza asta Absolutul este pentru el piatra de poticnire. Credinciosul consideră întreaga viaţă aşa cum omul firesc consideră anumiţi ani ai vieţii. Omul firesc se acomodează să sufere anumiţi ani - pentru ca apoi să-şi câştige răsplata. Credinciosul dispune de întreaga sa viaţă în timp.

Însă în faţa Absolutului raţiunea se opreşte. Contradicţia constă în a-i cere unui om să-şi îndeplinească cea mai mare

jertfă de sine posibilă, să-şi dedice întreaga viaţă - şi pentru ce? Tocmai, nu există nici un pentru ce. Atunci este o nebunie, spune raţiunea. Nu exista nici un pentru ce, pentru că există un pentru ce infinit. Dar pretutindeni unde se opreşte astfel raţiunea, acolo există posibilitatea poticnirii. Dacă se va trece străbătându-se victorios oprirea aceasta, atunci acolo va răsări credinţa, căci credinţa este o nouă viaţă. Fără credinţă omul rămâne în stare de scandal şi poticnire -. şi atunci poate că omul acesta va ajunge ceva foarte mare pe lume, va avea o fericire fără seamăn, va fi cinstit şi lăudat de contemporanii săi ca cel mai mare om al timpului său şi aşa mai departe - aşa ceva este cu neputinţă. Căci să ne închipuim că dialectica poticnirii se reîntoarce. Dacă lucrurile ar sta astfel încât a primi această poticnire ar însemna că omului trebuie să-i meargă rău pe lume, atunci conceptul acesta însuşi ar fi anihilat, nu ar mai exista nimic de care să te poticneşti; posibilitatea scandalului există tocmai în faptul că cel în care lumea vede un criminal este credinciosul.

Posibilitatea acestei poticniri, acestui scandal stă de altfel aşa cum se vede uşor, pe treapta de jos: în faptul că sublimul infinit, care constă în a trăi pentru Absolut, îşi găseşte expresia în faptul că devii un deşeu pe lumea aceasta, un obiect disprețuit, batjocorit, pe care mila îl compătimeşte, şi socoteşte totuşi şi ca un fel de pedeapsă dreaptă ca acesta să fie executat ca un criminal.

Concluzie la B şi C

Expunerea a arătat care sunt cele două forme ale scandalului esenţial, a preluat pasajele în care Hristos Însuşi a atras explicit atenţia asupra lui; a arătat, în adaosuri, chiar şi celelalte multe pasaje din Scriptură în care se vorbeşte despre

posibilitatea poticnirii întru Dumnezeu Omul. Nu a fost în interesul acestei expuneri să preia toate aceste asemenea pasaje, şi încă şi mai puţin să lase impresia, trecând în revistă cu grijă toate aceste asemenea pasaje, ca posibilitatea poticnirii ar fi existat numai în aceste cazuri. Nu, posibilitatea de a se poticni, în forma aceasta sau în oricare alta, îl urmează pe Dumnezeu Omul în fiecare clipă. Nu este umbra care-l urmăreşte pe om mai cu neputinţă de despărţit de el decât este posibilitatea de a te poticni de Dumnezeu Omul, căci Dumnezeu Omul este obiectul credinţei. Dumnezeu Omul (şi prin aceasta, cum am spus, creştinismul nu înţelege acea imagine a gândirii speculative fantastice despre o unitate a lui Dumnezeu cu omul, cu un om singur, izolat, un individ care este Dumnezeu) există numai pentru credinţă; dar posibilitatea de a te poticni întru El este tocmai brâncul din care se poate naşte credinţa - dacă nu alegi să te scandalizezi.

În primele vremuri ale creştinismului, când chiar şi erorile mai păstrau semne inconfundabile ale faptului că oamenii ştiau totuşi despre ce era vorba, eroarea în ce-L priveşte pe Dumnezeu Omul era fie că, într-un fel sau altul, se scotea din această determinare conceptul "Dumnezeu" (Ebionitismul sau altele asemenea), fie că se scotea conceptul "Om" (Gnosticism). În timpurile cu totul moderne, a căror caracteristică cu totul de neconfundat este că nici nu se mai ştie despre ce e vorba, confuzia e alta şi mult mai primejdioasă. S-a făcut din Dumnezeu Omul, cu concursul docenţilor, acea unitate speculativă a lui Dumnezeu cu omul *sub specie aeterni*, sau El a fost făcut să apară în acel mediu nicăieri existând al Fiinţei pure, pe când Dumnezeu Omul este unitatea Fiinţei dumnezeieşti şi a unui singur om aflat într-o situaţie real istorică.

Sau chiar şi Hristos a fost pur şi simplu înlăturat, El a fost dat la o parte şi învăţătura Sa a fost preluată, şi până la urmă El

a fost considerat aproape aşa cum e luat în considerare un anonim: învăţătura e principalul, ea este totul. De aici se ajunge la a se imagina că creştinismul întreg e doar o comunicare *directă*, în simplitatea lui încă şi mai direct decât prelegerile profunde ale profesorilor. În chip absurd s-a uitat că aici învăţătorul este mai important decât învăţătura. Pretutindeni unde e cazul ca profesorul să aparţină la modul esenţial învăţăturii, există o reduplicare; reduplicarea constă tocmai în faptul că Învăţătorul există şi El; dar pretutindeni unde există o reduplicare nici comunicarea nu mai e o comunicare directă pe paragrafe sau ca de la profesor la discipol. În profesorul care este obiectul acestei reduplicări prin faptul că el există în ceea ce îi învaţă el pe ceilalţi, comunicarea este o artă multilateral diferenţiată. Şi dacă acum învăţătorul, care este inseparabil de învăţătură şi mai esenţial important decât ea, este un paradox, atunci orice comunicare directă este imposibilă. Însă în vremea noastră totul se face abstract şi nota personală este eliminată: învăţătura lui Hristos este preluată - şi Hristos este dat la o parte. Asta înseamnă să dai la o parte creştinismul; căci Hristos este o persoană şi este învăţătorul care este mai important decât învăţătura.

Aşa cum am încercat să arăt într-o altă scriere (prima parte a acestei cărţi), viaţa lui Hristos pe care a trăit-o El este infinit mai importantă decât toate urmările vieţii Sale; tot astfel şi Hristos este infinit mai important decât învăţătura Sa. Acela despre care se spune că învăţătura sa e mai importantă decât el însuşi este numai om; să se spună aceasta despre Hristos este o blasfemie, căci înseamnă să-L faci pe El un simplu om.

Determinările conceptuale ale scandalului

1. Dumnezeu Omul este un semn

Ce se înţelege prin un "semn"? Un semn este nemijlocirea negată, sau cealaltă Fiinţă, diferită de prima Fiinţă. Prin asta nu se spune că semnul nu este ceva nemijlocit; fiind însă el un semn, şi ce este el ca semn, el nu este nemijlocit, sau ca semn nu este Nemijlocitul care este. Un semn, un semnal marin este un semn. Nemijlocit este într-adevăr ceva, o geamandură, o lanternă, şi tot aşa mai departe, însă semn el nu e nemijlocit; faptul că el e un semn e altceva decât este el la modul nemijlocit.

Asta e la baza tuturor mistificărilor care se înfăptuiesc prin semne; căci semnul este numai pentru cel care ştie că este un semn şi în sensul cel mai strict al cuvântului numai pentru cel care ştie ce înseamnă semnul acesta; pentru oricine altcineva semnul este ceea ce este el nemijlocit.

Chiar când se întâmplă să nu fie de faţă cineva care să fi făcut din cutare lucru un semn, şi când nu a avut loc nici o înţelegere prealabilă cu cineva - dacă eu văd ceva care-mi bate la ochi şi numesc acel ceva un semn, este aici o determinare prin reflecţie. Ceea ce bate la ochi este nemijlocitul, însă faptul că eu îl văd ca fiind un semn (ceea ce este un reflex, ceva ce eu într-un anumit sens scot din mine) este o expresie a faptului că eu vreau să spun că el trebuie să însemne ceva; dar că el trebuie să *însemne* ceva, asta înseamnă că el este altceva decât

ceea ce este el nemijlocit. Eu nu-i neg deci nemijlocirea prin faptul că îl consider ca fiind un semn, deci eu nu ştiu sigur nici că el este un semn nici ce înseamnă el.

Un "semn al contradicţiei" este un semn care conţine în el o contradicţie. Nu e o contradicţie că ceva care este nemijlocit cutare sau cutare lucru, este în acelaşi timp un semn; căci este nevoie de o fiinţă nemijlocită pentru ca ceva să poată fi un semn, pentru că, literalmente, nimicul nu este un semn. Un semn al contradicţiei este dimpotrivă un semn care conţine în alcătuirea lui o contradicţie. Pentru a merita numele de "semn" trebuie să existe ceva acolo prin care să atragă atenţia asupra sa sau asupra contradicţiei. Dar contradicţiile nu trebuie să se anuleze reciproc ca astfel să dispară, şi nici să iasă de aici contrariul unui semn, o ascundere necondiţionată.

O comunicare, care e alcătuită dintr-o uniune a glumei cu seriozitatea, este un asemenea semn al contradicţiei. ea nu este o comunicare directă, pentru că celui care primeşte această comunicare îi este imposibil să spună *direct* despre ce e vorba, tocmai pentru că cel care o comunică nu comunică *direct*, nici gluma şi nici partea serioasă. Seriozitatea în relaţia cu această comunicare constă de aceea într-o altă parte, sau în al doilea rând, constă în faptul că cel care o primeşte e făcut să devină activ - în înţelesul pur dialectic acesta este aspectul cel mai înalt serios al unei comunicări. Dar o asemenea comunicare trebuie să se asigure de ceva prin care să atragă atenţia asupra sa, ceva prin care îl provoacă pe ascultător să dea atenţie comunicării şi îl invită să facă asta. Şi pe de altă parte, uniunea aceasta dintre glumă şi seriozitate nu trebuie să fie ceva absurd, nebunesc; căci atunci nu mai e vorba de o comunicare, pe când, dacă ar predomina la modul absolut gluma, sau seriozitatea, ea este c comunicare directă.

Un semn nu este ceea ce este el în mod nemijlocit, căci nemijlocit nu este nici un semn, deoarece "semnul" este o

determinare a reflexitivităţii. Un semn al contradicţiei este ceea ce atrage atenţia asupra sa şi, prin faptul că atenţia s-a îndreptat într-acolo, arată că el conţine o contradicţie.

Şi în Sfânta Scriptură Dumnezeu Omul este numit un semn al contradicţiei - dar ce contradicţie ar fi în unitatea speculativă a lui Dumnezeu cu omul? Nu, aici nu e nici o contradicţie, dar contradicţia este, şi este cea mai mare contradicţie cu putinţă, cea calitativă, între a fi Dumnezeu şi a fi un om singur, individual. A fi un semn înseamnă - în afară de ceea ce eşti în mod nemijlocit să fii în acelaşi timp şi altceva; a fi un semn al contradicţiei înseamnă - a fi altceva faţă de ceea ce eşti în chip nemijlocit, ceva ce stă în contradicţie cu acesta. Astfel şi cu Dumnezeu Omul. Nemijlocit el este un om luat izolat, un individ; dar acum iată contradicţia, că *El* este Dumnezeu.

Pentru ca această contradicţie să nu devină o contradicţie care să nu existe pentru nimeni, sau pentru cineva care nu există cam ca atunci când o mistificare reuşeşte atât de extraordinar de bine încât efectul ei e imediat nul - , trebuie aici ceva care să atragă atenţia asupra sa. Pentru asta slujeşte în esenţă minunea şi o singură spusă directă a lui Dumnezeu. Însă nici miracolul şi nici acea spusă singură directă nu este o comunicare absolut directă; căci atunci contradicţia ar fi *eo ipso* rezolvată. În ceea ce priveşte minunea, care este obiectul *credinţei*, lucrul se vede uşor; şi în ceea ce priveşte celălalt lucru, se va arăta mai departe că spusa aceasta directă, izolată nu este totuşi o comunicare directă.

Dumnezeu Omul este un semn al contradicţiei, şi de ce? Pentru că, răspunde Scriptura, trebuie să facă gândul evident inimii. Şi atunci tot ceea ce epoca modernă a spus despre unitatea speculativa a lui Dumnezeu cu omul, tot ceea ce creştinismul consideră ca fiind numai o dogmă, toate acestea au măcar cea mai îndepărtată asemănare cu ceea ce este

creştin? Nu, în epoca modernă totul a fost făcut să fie atât de direct încât merge ca pe roate - şi ceea ce este creştin este: un semn al contradicţiei care face evident gândul pentru inimă. Dumnezeu Omul este un om luat izolat, un individ - nu o unitate fantezistă care, în afară decât *sub specie aeterni*, nu a existat niciodată; şi el nu este câtuşi de puţin un docent care să dicteze lecţii pentru alţi profesori sau paragrafe pentru stenografi; el face exact inversul, el face gândurile să devină evidente inimii. O, e atât de comod să fii ascultător şi transcriitor, când totul merge atât de direct ca de la sine: domnii ascultători şi transcriitori ar face bine să se păzească - gândurile inimilor lor sunt cele care vor fi făcute evidente.

Şi asta o poate face numai semnul contradicţiei: el atrage atenţia asupra sa, şi apoi el înfăţişează o contradicţie. Asta e ceva care te face să nu te poţi abţine să nu priveşti aici atent - şi iată, dacă priveşti mai atent vezi ca într-o oglindă, ajungi să te vezi pe tine însuţi, sau pe cel care este semnul contradicţiei îl priveşti dintr-o dată în inimă, atunci când priveşti în inima contradicţiei. O contradicţie aşezată de-a dreptul în faţa unui om - şi atunci dacă-l poţi face pe omul acela să privească în ea: este deodată o oglindă; şi judecând ce vede va trebui să îi devină evident ce anume locuieşte în el. Este aici o enigmă: dar în timp ce el caută să ghicească această enigmă, ceea ce locuieşte în el devine deodată evident prin eul în care el gândeşte căutând să deslege enigma. Contradicţia îi impune o alegere, şi alegând şi în ceea ce alege el îşi devine evident, lui însuşi, se dezvăluie pentru sine însuşi[1].

[1] Se vede că o comunicare directă este pentru Dumnezeu Omul o imposibilitate, căci cum El este un semn al contradicţiei, El nu se poate comunica direct; chiar şi faptul că El este un semn constituie o determinare reflexivă, şi prin asta un semn al contradicţiei. În acelaşi timp se vede că actuala confuzie modernă a reuşit doar să facă întregul creştinism o comunicare directă prin faptul că-l lasă în afară pe Cel care comunică, pe Dumnezeu Omul. Îndată ce Acela care comunică nu

2. Figura servului este incognoscibilul (incognitoul)

Ce înseamnă să fii incognoscibil? Înseamnă să nu fii în rolul celui care eşti în esenţă, de exemplu ca atunci când un poliţist umblă în civil.

Şi astfel este incognoscibilul, absoluta neputinţă de a cunoaşte: atunci când cineva este Dumnezeu, să fie în acelaşi timp un om izolat, luat în sine. Să fii omul individual sau un om izolat, individual (într-un anumit sens e indiferent dacă e un om deosebit sau unul mărunt) înseamnă cea mai mare depărtare cu putinţă, depărtarea infinit calitativă de Dumnezeire, şi din cauza aceasta cel mai profund incognito.

Însă epoca modernă l-a îndepărtat pe Hristos, fie că L-a dat la o parte şi l-a preluat învăţătura, fie că a făcut din El o imagine fantastică şi l-a atribuit la modul fantezist comunicarea directă. Altminteri era în situaţia de contemporaneitate; şi trebuie să ne gândim în acelaşi timp că a fost voia lui Iisus să fie incognito, tocmai pentru că El voia să fie semn al contradicţiei. Însă aceşti 1.800 de ani, orice s-a ajuns să se ştie despre ei, şi pe de altă parte desăvârşita neştiinţă şi lipsă de experienţă despre ceea ce înseamnă să vrei să fii incognito, o neştiinţă şi lipsă de experienţă care îşi au temeiul în ceea ce s-ar putea numi atitudinea unor docenţi superficiali şi în care se uită cu totul ceea ce înseamnă pur şi simplu să existi - toate

---

a lăsat la o parte fără gânduri, sau îndată ce comunicarea e preluată şi a lăsat la o parte cel care comunică; îndată ce este asumat cel care comunică şi acesta, Dumnezeu Omul este doar un semn, semnul contradicţiei; atunci comunicarea directă e la fel de imposibilă cum era şi în situaţia de contemporaneitate. însă acum oamenii au făcut altfel. Au trecut 1.800 de ani de când a trăit Hristos, El este deci uitat - acum rămâne învăţătura Lui; dar asta înseamnă că creştinismul a fost anihilat.

acestea au dus la cofuzia creată în ce priveşte reprezentarea lui Dumnezeu Omul.

Majoritatea oamenilor care trăiesc astăzi în creştinism, trăiesc cu închipuirea că, dacă ei ar fi trăit în situaţia de contemporaneitate cu Hristos l-ar fi recunoscut imediat în pofida incognoscibilităţii Lui. Le scapă cu totul, aşa cum se trădează ei înşişi fără să vrea, faptul că ei nu se cunosc nici pe ei înşişi, şi le scapă cu totul că aceasta părere a lor potrivit căreia ei îşi închipuie că Îl laudă pe Hristos este o blasfemie. Căci asta se exprimă în culminaţiile lor nedialectice şi găunos locvace de predici stridente: Hristos era Dumnezeu în măsura în care El putea fi văzut imediat şi direct - în loc să spună - El era Dumnezeu adevărat şi din cauza aceasta El era Dumnezeu potrivit cu măsura în care era Incognoscibilul, astfel că nu era trup şi sânge, ci tocmai contrariul trupului şi sângelui, ceea ce El l-a şi lăsat să înţeleagă pe Petru.

Şi în fond Hristos este preschimbat poetic. El a făcut un om, care era conştient de faptul că El era Extraordinarul - lucru la care însă timpul Său nu a luat aminte. Asta se poate foarte bine să fie adevărat. Dar se poetizează mai departe, se spune astfel poetizând că Hristos poate fi în fond cunoscut *direct* ca fiind Extraordinarul, dar ca orbirea timpului Său pe nedrept nu a înţeles asta. Asta înseamnă că se trădează faptul că nu este deloc înţeles ce înseamnă un incognito. A fost libera hotărâre dintru totdeauna a lui Hristos să vrea să păstreze un asemenea incognito. Dacă cineva îşi închipuie că îi aduce închinare când spune sau gândeşte - dacă aş fi trăit în aceeaşi vreme cu El L-aş fi cunoscut îndată: atunci I se aduce o jignire, şi dacă Hristos era Cel Care este astfel jignit, atunci aceasta înseamnă că e vorba de o blasfemie.

Dar cei mai mulţi dintre oameni nici nu există în înţelesul mai profund al cuvântului, ei nu s-au angajat niciodată în aşa ceva la modul existenţial, adică, şi nu au încercat să

împlinească în fapt niciodată gândul de a voi să fie într-un asemenea incognito. Să luăm nişte relaţii simple şi omeneşti. Dacă eu vreau să păstrez un incognito (să lăsăm pentru moment la o parte problema dacă am dreptul la aşa ceva) , este atunci un compliment dacă cineva vine la mine şi-mi spune: te-am cunoscut imediat; tocmai dimpotrivă mi se aduce astfel o critică, Poate că totuşi critica asta era îndreptăţită, incognitoul meu imperfect. Dar să ne gândim acum la un om care se pricepe să-şi păstreze un incognito: el vrea deci să fie incognito. Poate că vrea să fie recunoscut, dar nu *direct*. Atunci nu i se întâmplă nimic dacă va fi recunoscut nu la modul direct ca fiind ceea ce este; căci e vorba aici de o decizie liberă a lui. Aici deci este taina, căci de această superioritate asupra lor înşişi cei mai mulţi oameni nici măcar n-au vreo idee; şi superioritatea aceasta asupra ta însuţi de a voi să fii incognito, de a apărea ca ceva mult mai mărunt decât eşti, ceilalţi nici n-o bănuiesc măcar. Sau dacă le-ar naşte în minte vreo bănuială, ei s-ar gândi poate: ce nebunie! Presupunând că i-ar reuşi acest incognito, i-ar fi reuşit atât de bine încât el ar fi văzut cu adevărat drept ceea ce se dă el drept a fi!

Când au ajuns aici, mai departe oamenii nu mai trec. Ei descoperă aici o autocontradicţie, care este propria negaţie de sine în slujba binelui; Binele se străduieşte din toate puterile să îşi păstreze propriul incognito, şi acest incognito al său este că el este ceva mult mai mărunt decât este. Îşi alege deci un incognito, care îl face să pară ceva cu mult mai mărunt decât este; se gândeşte poate la atitudinea socratică; pentru a voi în realitate binele, trebuie evitată chiar şi aparenţa că faci acest bine. Acest incognito este libera sa decizie. El se munceşte acum din toate puterile şi îşi foloseşte toate înzestrările sale de inventivitate şi de neînfricare pentru a-şi păstra acest incognito. Acum, fie că îi reuşeşte, fie că dă greş. Dacă îi reuşeşte - atunci, da, atunci, omeneşte vorbind, şi-a făcut singur rău, i-a

făcut pe toţi oamenii să-l gândească drept fiind cât mai mărunt şi neînsemnat cu putinţă. O, negare de sine; şi pe de altă parte, o, uriaşă încordare a puterilor, căci i-ar fi stat în oricare clipă în puteri să-şi arate adevărata statură. O, negare de sine căci aceasta este o negare de sine fără libertate; o, punct culminant al negării de sine, când acest incognito i-a reuşit atât de bine încât chiar dacă El ar vrea acum să vorbească direct, nu l-ar mai crede nimeni.

Dar că există sau poate exista o asemenea superioritate, oamenii n-au de fapt nici un fel de reprezentare. Cât de departe sunt ei de aşa ceva s-ar vedea dacă s-ar încerca comunicarea directă a unei asemenea superiorităţi, sau dacă acel om însuşi ar căuta să facă o asemenea comunicare - s-ar afla atunci dacă el după aceea şi-ar relua acest incognito. Să ne gândim deci de pildă la o nobilă simpatie omenească care din prevedere sau din oricare alt motiv consideră necesar să păstreze incognito-ul. Pentru aceasta de exemplu s-a ales înfăţişarea unui egoist. Şi un asemenea om i se destăinuie altuia, i se arată sub adevărata sa înfăţişare, şi celălalt îl crede şi se lasă convins de el. Deci se înţeleg unul pe altul. Celălalt poate e chiar de părere că înţelege acest incognito - dar el nu ia seamă la faptul că incognito-ul fusese dat la o parte a fost astfel înşelat, că el a înţeles cu ajutorul unei comunicări *directe*, deci cu ajutorul celui care fusese incognito dar care nu mai era astfel atâta vreme cât îi comunica această înţelegere.

Să ne gândim acum că cel aflat într-o asemenea situaţie de superioritate să-i vină gândul sau să considere drept necesar din vreun motiv oarecare să restabilească incognitoul între ei doi, cei care totuşi, cum se spunea, se înţelegeau atât de bine între ei; ce se întâmplă atunci? Atunci se va vedea dacă cel de al doilea este un dialectician la fel de bun ca şi primul, sau dacă acest al doilea poate să creadă în posibilitatea unei asemenea negări de sine, adică se va vedea dacă acest al doilea

celălalt are în sine forţa de a deslega un asemenea incognito, sau de a-şi menţine înţelegerea faţă de acela, sau de a înţelege problema în propria sa persoană şi propriile gânduri.

În clipa în care cel aflat într-o asemenea poziţie de superioritate îşi asumă incognitoul, el face fireşte totul pentru a şi-l menţine; nu-l ajută pe celălalt, se gândeşte dimpotrivă la fiecare din formele cele mai bine calculate de a înşela, adică de a-şi păstra incognitoul. Dacă el este în esenţă un om superior, atunci aceasta îi reuşeşte. Celălalt opune la început rezistenţă după comunicarea directă: "Asta e o înşelăciune, tu nu eşti aşa", însă incognitoul este păstrat, nu urmează nici o comunicare directă şi celălalt va avea din nou părerea că acest om este un egoist; spune poate: "Am crezut o clipă în el, dar acum văd de fapt că este un egoist". Problema e că el nu poate înţelege cum trebuie gândul ca acest om de necunoscut din faţa lui nu ar prefera să fie văzut drept acel lucru bun care în realitate este el; şi problema e că el nu poate înţelege un asemenea incognito decât atâta vreme cât incognoscibilul i se arată în comunicare directă cum e şi că este astfel, adică atâta vreme cât nu există un incognito, sau altfel spus incognoscibilul nu se află în rolul lui de a fi de necunoscut, concentrându-şi întreaga forţă spirituală în a-şi păstra însuşirea aceasta de a nu putea fi cunoscut, lăsând orice altceva la o parte. Atâta vreme cât primul îl ajută cu comunicarea sa directă a neputinţei de a fi cunoscut, a incognoscibilităţii lui, el poate înţelege asta şi - negarea aceluia de sine, căci atunci, la drept vorbind, ea nu există. Dar atunci când există, acest al doilea nu o poate înţelege. Cu alte cuvinte acest al doilea nu crede la drept vorbind în posibilitatea ca să existe o asemenea negare de sine.

Dacă un asemenea om are dreptul să mistifice astfel, dacă un om o poate face, indiferent dacă apărarea că ar putea-o face ar fi suficient de întemeiată, anume că o face pentru a-i dezvolta în chip maieutic pe ceilalţi, a-i moşi întru aflarea

adevărului; cu alte cuvinte, sau, pe de altă parte, dacă aşa ceva nu ar fi de-a dreptul datoria sa s-o facă, presupunând însă că e vorba aici de negarea de sine şi nu de mândrie; despre toate astea nu eu hotărăsc. Să considerăm toate acestea doar ca un experiment de gândire, care totuşi explică ceva în ce priveşte "Incognoscibilitatea".

Şi acum Dumnezeu Omul! El este Dumnezeu, dar El Îl alege pe acest om luat ca individ ca să devină astfel. Aceasta este, cum am mai spus incognitoul cel mai profund, sau incognoscibilitatea cea mai de nepătruns care este cu putinţă; căci contradicţia între a fi Dumnezeu şi a fi un om oarecare, izolat, este cea mai mare cu putinţa, este contradicţia calitativă infinită. Este însă voia Sa liberă, şi din cauza aceasta este un incognito ferm şi atotputernic. Da, într-un anume sens prin faptul că s-a lăsat născut, El S-a legat pe Sine însuşi odată pentru totdeauna; incognoscibilitatea Sa a fost atât de atotputernic păstrată, încât El Însuşi este acum într-un sens în puterea incognitoului Său, şi aici se află *realitatea* literală a suferinţei Sale pur omeneşti, că aceasta nu este doar o aparenţă, ci într-un anumit sens este atoateputerea acestei incognoscibilităţi asumate asupra Sa Însuşi. Numai astfel este în adevăratul înţeles al cuvântului serios faptul că el a devenit om adevărat, anume faptul că el suferă cele mai mari suferinţe, acelea de a Se simţi părăsit de Dumnezeu. Astfel că în clipa aceea El nu este mai presus de suferinţă, ci cu adevărat în suferinţă, şi se întâmplă acel lucru pur omenesc, că realitatea s-a arătat mai înspăimântătoare decât posibilitatea, că El, care Şi-a asumat liber cognoscibilitatea, suferă totuşi cu adevărat, fie că El a fost luat captiv sau S-a luat captiv El Însuşi în incognoscibilitate. Este o dialectică de un fel particular; că El atotputernic fiind - se înlănţuie pe Sine Însuşi; şi el face aceasta cu atâta uriaşă purere încât Se simte cu adevărat legat şi suferă de urmările acestui fapt că El S-a hotărât cu iubire şi în mod liber să

devină un om individual - şi astfel a devenit întreaga situaţie atât de serioasă tocmai pentru că El S-a hotărât să devină om; dar aşa trebuie să fie totul, dacă El trebuie să devină semnul contradicţiei care să facă evident gândul inimii.

Ceea ce e nedesăvârşit în această incognoscibilitate a unui om e tocmai arbitrariul cu care el poate anihila aceasta într-o clipă - neputinţa aceasta de a fi cunoscute cu atât mai deplin serioasă cu cât el înţelege să împiedice aşa ceva şi cu cât mai puţin face el posibil aceasta. Însă incognoscibilul lui Dumnezeu Omul este un incognito atotputernic păstrat şi seriosul dumnezeiesc aici e tocmai faptul că el este păstrat pentru că El Însuşi suferă pur omeneşte în această neputinţă de a fi cunoscut[1].

3. Imposibilitatea comunicării directe

Contrariul comunicării directe este comunicarea indirectă. La ea se poate ajunge în două feluri.

Comunicarea indirectă poate fi arta unei comunicări care reduplică în fond comunicarea. Arta constă constă atunci tocmai în faptul că cel care comunică se anihilează sau se face pe sine însuşi pur obiectiv şi astfel creează neîncetat unitatea

[1] Se vede uşor că această comunicare directă este o imposibilitate când eşti în măsură să-l asumi pe cel care comunică şi nu eşti atât de inapt de a te concentra încât să-L uiţi pe Hristos preocupându-te de creştinism. În incognoscibil sau pentru cineva care se află în starea de a fi imposibil de a fi cunoscut, comunicarea directă este o imposibilitate; căci comunicarea directă spune direct ce eşti în esenţă - însă incognoscibilul constă în faptul că nu eşti în rolul celui care eşti în esenţă. Deci e aici o contradicţie care face comunicarea directă să nu mai fie comunicare directă, care adică face imposibilă comunicarea directă. Dacă ar exista o comunicare directă care să fie o comunicare directă, atunci ar trebui să ieşi din incognito, altminteri exprimarea directă ceea ce la început era comunicare directă devine prin celălalt aspect (incognitoul celui care comunică) o comunicare indirectă.

contrariilor calitative. Aceasta este ceea ce unele pseudonime obişnuiesc să numească dublul reflex al comunicării. Este de pildă o comunicare indirectă: să aduci laolaltă gluma şi seriozitatea atât de strâns încât apropierea aceasta a lor devine un nod dialectic- şi apoi tu însuţi să nu mai fii nimic. Dacă cineva mai vrea să aibă de a face cu o asemenea comunicare, atunci el trebuie să desfacă el însuşi nodul. Sau să aducă astfel la unitate apărarea şi atacul încât nimeni să nu mai poată spune direct dacă cel care vorbeşte atacă sau se apără , astfel ca cel mai zelos adept al cauzei şi duşmanul ei cel mai mare ar putea spune amândoi că s-au aliat - şi că astfel au ajuns nimeni, un absent, un ceva obiectiv , şi nu un om cu o personalitate proprie. Dacă deci într-o anumită epocă dată, credinţa va dispărea de pe lume, când ea va fi ceva cunoscut doar printre lucrurile care nu mai există, atunci poate că aşa ceva va fi de folos pentru a invoca la modul dialectic credinţa - dar eu nu pot decide în această problemă, dacă adică asta poate fi de folos; dar aici e totuşi un exemplu de comunicare indirectă, sau de comunicare în dublu reflex; credinţa este expusă în înţelesul ei eminent, expunerea se face astfel încât cei mai ortodocşi pot vedea aici o apărare a credinţei iar liber cugetătorii un atac la adresa ei, pe când cel care face comunicarea este nul, nu e om, este doar un ceva obiectiv - sau poate un spion abil care cu ajutorul comunicării ajunge să ştie cum stau lucrurile, cine este credinciosul, cine este libercugetător; căci lucrul acesta devine evident când se va judeca faptul concret care nu e nici atac şi nici apărare. Dar comunicarea indirectă se poate naşte şi pe o altă cale, anume prin relaţia dintre comunicare şi cel care comunică; aici deci cel care face această comunicare este luat în considerare şi el, pe când în primul caz era lăsat în afară, dar, şi asta trebuie remarcat, printr-o reflecţie negativă. Dar timpul nostru nu cunoaşte la drept vorbind nici o altă comunicare decât cea astfel sărăcăcioasă: cea în maniera docenţilor. Ce

înseamnă a exista s-a uitat cu desăvârşire. Orice comunicare cu faptul de a exista cere o fiinţă care să facă această comunicare; şi acest cineva este anume reduplicarea comunicării, în care ceea ce se înţelege prin a exista înseamnă a reduplica.

Pentru că însă există un anume cineva care face comunicarea, care el însuşi există în ceea ce comunică el, această comunicare nu mai poate fi numită o comunicare indirectă. Dar şi dacă cel care comunică este el însuşi determinat la modul dialectic şi propria sa fiinţă este o determinare prin reflex, şi atunci orice comunicare directă este imposibilă.

Astfel cu Dumnezeu Omul. El este un semn, semnul contradicţiei, el se află în condiţia incognoscibilului, deci orice comunicare directă este imposibilă. Pentru ca însă comunicarea cuiva care comunică să fie directă, trebuie nu numai ca acea comunicare să fie directă, ci şi ca cel care comunică să fie direct determinat. Dacă nu, atunci chiar exprimarea cea mai directă a unui asemenea emiţător va deveni, prin acest emiţător, adică prin ceea ce este cel care comunică, o comunicare care nu mai este directă.

Când cineva spune direct: eu sunt Dumnezeu; Tatăl şi cu Mine suntem unul, aceasta este comunicarea directă. Când însă cel care spune asta, emiţătorul comunicării, este un om luat individual, un om izolat exact la fel cu ceilalţi oameni, atunci aceasta comunicare nu mai este pe de-a întregul directă; căci nu e direct un om singur, un individ, va fi Dumnezeu - pe când, ceea ce spune el e cu totul direct. Comunicarea capătă prin cel care o comunică o contradicţie, ea devine comunicare indirectă, te pune în faţa unei alegeri: dacă sau nu vrei să-l crezi.

Când ne gândim la starea actuală a creştinismului în creştinătate, ar putea cu adevărat să ne vină să plângem ascultând ce ni se oferă în predici iarăşi şi iarăşi, şi chiar cu cea mai mare suficienţă, ca şi cum s-ar spune ceva de-a dreptul izbitor şi convingător. Se spune: Hristos a spus El Însuşi că El

este Dumnezeu, Cel din Tatăl născut; şi atunci oamenii dau la o parte de la ei ca fiind nedemne orice ascunzişuri la adăpostul lui Hristos, vanitate şi deşertăciune într-o chestiune atât de serioasă cum este aceasta, cea mai serioasă cu putinţă, adică mântuirea umanităţii; se dau asigurări că Hristos ar fi dat răspunsuri directe la întrebarea directă. O, dar asemenea pastori nu ştiu despre ce vorbesc, ochilor lor le este parcă ascuns faptul că ei anulează astfel creştinismul. Ceea ce pentru iudei era un scandal, pentru greci o nebunie, misterul prin care totul s-a dezvăluit, însă în taină: acesta este făcut să fie omenesc doar în cazul unui om care a fost atât de deschis grav şi serios, aproape la fel de serios ca şi un preot. Dacă adică cineva îşi dă osteneala de a-L întreba în destindere directă şi comodă, "spune-mi şi mie serios", atunci îţi închipui că poţi primi spusele lui fără spaimă şi cutremur în faţa divinităţii, fără lupta de moarte care este naşterea credinţei, fără înfiorarea care este primul lucru în evlavie, fără spaima în faţa posibilităţii poticnirii şi scandalului, că poţi ajunge să cunoşti imediat şi direct lucrul acela care nu poate ajunge să fie ştiut.

Da, desigur Hristos a spus foarte direct despre El Însuşi că El este Născutul din Tatăl, adică El , semnul contradicţiei a - spus asta *foarte direct* - şi ce vrea să spună asta? Şi iată, ne-am întors iarăşi aici. Dacă El este semnul contradicţiei atunci El nu poate face comunicare directă, adică, o astfel de spunere poate fi foarte directă, dar faptul că El este implicat că El, semnul contradicţiei, spune aceasta, asta o face să devină o comunicare indirectă. Da, sigur Hristos a spus: credeţi în Mine, şi asta este o spusă directă. Dar dacă acela care o spune este semnul contradicţiei ce se întâmplă atunci? Atunci această spusă directă din gura Lui devine, tocmai, o expresie a faptului că credinţa nu e ceva atât de de-a dreptul direct, sau chiar că această chemare a Lui întru a crede este o comunicare indirectă.

Şi acum în ce priveşte seriozitatea, pastorii aceştia de care e vorba se pricep la fel de bine şi în ce priveşte seriozitatea cum se pricep şi la creştinism în general. Seriozitatea costă tocmai în faptul că Hristos nu poate face o comunicare directă, că spusele Lui izolate, individuale, directe, întocmai ca şi minunile, nu pot sluji decât la a te face atent, astfel ca cel făcut atent apoi, lovindu-se de contradicţie, să poată alege dacă vrea să creadă sau nu.

Dar în oricare din feluri ceea ce este creştin devine cofuz. Hristos este făcut unitatea speculativă a lui Dumnezeu cu omul; sau Hristos este respins cu totul şi este luată învăţătura Sa; sau Hristos este preschimbat cu toată seriozitatea într-un idol. Duhul este negarea nemijlocirii directe. Dacă Hristos este Dumnezeu adevărat, atunci El trebuie să fie în Incognoscibil, ascuns în Incognoscibil, care este negarea oricărei nemijlociri directe. Cognoscibilul direct este caracteristic tocmai pentru idoli. Şi tocmai aşa ceva este făcut să fie Hristos, şi asta cu tot seriosul. Este luată spusa directă, se construieşte din ea o imagine corespunzătoare la modul fantastic (de obicei sentimentală: privirea blândă, ochiul prietenos, sau orice alt lucru care îi poate trece prin minte vreunui asemenea pastor stupid) şi atunci este cu totul sigur şi la modul *direct* că Hristos este Dumnezeu.

O, respingătoare sentimentalitate frivolă! Nu, chiar atât de ieftin nu ajungi să devii creştin. Hristos este semnul contradicţiei şi prin supunere directă El nu face decât să te lege de El, astfel că tu acum trebuie să te poticneşti de contradicţie şi gândurile inimii tale vor deveni evidente în clipa când alegi dacă vrei să crezi sau nu.

4. Imposibilitatea comunicării directe este la Hristos taina suferinţei

Mai ales în vremurile mai vechi s-a vorbit mult şi adesea despre suferinţele lui Hristos, anume cum a fost El batjocorit, biciuit şi răstignit. Dar aici se pare că a fost uitat un cu totul alt fel de pătimiri, anume suferinţele lăuntrice, suferinţele sufletului sau ceea ce s-ar putea numi taina suferiţelor, care a fost inseparabil legată de viaţa lui Hristos în incognoscibil încă de la prima Sa înfăţişare şi până în ultima clipă.

Întotdeauna e dureros să ascunzi o lume lăuntrică şi să trebuiască să te înfăţişezi drept un altul - aşa este chiar şi în relaţiile pur omeneşti. Aceasta este suferiţa omenească cea mai grea, şi cel care o îndură - o, acela suferă într-o singură zi deseori mai mult decât toate martiriile trupeşti la un loc. Nu mă încumet să hotărăsc eu acum dacă o asemenea scindare există cu adevărat şi dacă un om care trăieşte o asemenea scindare nu păcătuieşte în fiecare clipă în care rămâne în ea - vorbesc doar de suferinţă. Scindarea constă în faptul că din iubire faţă de o altă fiinţă omenească trebuie să-ţi ascunzi viaţa ta lăuntrică şi să apari drept un altul. Suferinţele sunt doar de natură sufletească şi concentrate laolaltă pe cât e cu putinţă. Însă nu e bine ca o suferinţă să ajungă să se concentreze astfel, căci cu fiecare nouă adăugire şi intensificare se adaugă un nou ghimpe.

Lucrul dureros este în primul rând *propria suferinţă*; căci dacă este o fericire să-i aparţii unei alte fiinţe în înţelegerea iubirii, în prietenie, atunci este dureros să trebuiască să păstrezi pentru tine această bogăţie interioară. Mai departe este o suferinţă *pentru celălalt*; căci ceea ce reprezintă grija iubirii - o iubire care ar vrea să facă totul pentru celălalt, şi chiar să-i jertfească viaţa - aceasta îşi găseşte aici expresia în ceva care

are o asemănare înspăimântătoare cu cea mai oribilă formă a cruzimii - o, şi cu toate acestea este iubire! - În sfârşit dureroasă este *răspunderea suferinţei*. Adică din iubire să-ţi anulezi nemijlocit propria iubire şi totuşi să ţi-o păstrezi; să fii din iubire crud faţă de fiinţa iubită; să-ţi iei din iubire asupra ta această uriaşă răspundere.

Dar acum Dumnezeu Omul! Adevăratul Dumnezeu nu *poate* fi cu putinţă de cunoscut nemijlocit; dar posibilitatea de cunoaştere nemijlocită este acel lucru pe care ceea ce este doar omenesc, oamenii în faţa cărora el vine, ar vrea să-l roage şi să-l implore se dăruie ca pe o alinare indescritibilă. Şi El a devenit om din iubire! El este iubire, şi totuşi El trebuie în fiecare clipă în care El este aici să răstignească întreaga milă şi toate grijile omeneşti - căci El nu poate deveni decât obiectul credinţei. Însă tot ceea ce se numeşte a fi doar milă este legat de posibilitatea de cunoaştere nemijlocită. Dar dacă El nu devine obiect al *credinţei*, atunci El nu este Dumnezeu adevărat, şi dacă El nu este Dumnezeu adevărat, atunci El nu-i mai mântuie pe oameni. Şi astfel prin pasul pe care El îl face din iubire, El îi aruncă în acelaşi timp pe oameni, omenirea, în cea mai înspăimântătoare dintre decizii. Da, e într-adevăr ca şi cum mila omenească s-ar face auzită strigând: O, de ce faci Tu asta! Dar El o face din milă: El o face pentru a-i mântui pe oameni. Însă El trebuie să stea în afara acestei spaime a deciziei pentru ca oamenii să-I aparţină Lui mântuiţi întru credinţă, - şi El este iubirea. Din iubire El vrea să facă totul pentru oameni, El îşi dăruie viaţa pentru ei, El suferă pentru ei moartea ruşinoasă, - şi El suferă pentru ei viaţa aceasta, pentru ca El de asemenea în dumnezeiască iubire, în milă şi îndurare (faţă de care orice fel de milă omenească trebuie socotită ca un nimic) să trebuiască să fie, după înţelegerea oamenilor, atât de aspru. Întreaga Sa viaţă este pătimire întru interioritate şi viaţă lăuntrică.

Când apoi, cu trădarea din acea noapte începe ultima etapă a vieţii Sale, El îndură suferinţă şi samavolnicie trupească; El îndură să fie trădat de un prieten, să rămână singur, luat în râs, batjocorit, scuipat şi încununat cu cunună de spini şi învestmântat în mantie de purpură - singur cu - omeneşte vorbind - pierduta Sa cauză, ("priviţi, ce om!") - singur printre duşmanii Săi deslănţuiţi, ce înspăimântătoare împrejmuire! - părăsit de toţi prietenii Săi - ce îngrozitoare singurătate!

Dar în felul acesta poate şi un om să sufere, poate îndura aceleaşi samavolnicii, poate îndura ca cel mai bun prieten să-l părăsească; dar dincolo de acestea el nu mai poate suferi mai mult; când a trecut prin acestea atunci pentru un om cupa suferinţei s-a golit. Dimpotrivă cupa lui Hristos e umplută încă o dată şi chiar cu cea mai amară băutură; El suferă ca şi aceste patimi ale Sale să poată deveni pentru puţinii credincioşi un scandal şi chiar să devină un scandal, o piatră de poticnire. Sigur, El suferă numai o singură dată; dar El nu trece asemenea omului prin această întâia treaptă a suferinţei, El suferă şi în a doua treaptă a celei mai neîndurătoare suferinţe - în grija şi cu suferinţa de a vedea că pătimirea Sa trezeşte scandalul.

Această suferinţă nu o poate înţelege nici un om; să vrea să o înţeleagă înseamnă să nu ştie să-şi măsoare puterile.

În ce mă priveşte pe mine, cel care încerc să expun toate aceste gânduri, poate că aş fi dator aici o mică explicaţie. S-ar putea ca să trădez ici şi colo o asemenea cunoaştere a lumii ascunse lăuntrice, cu suferinţa propriu-zisă a negării de sine, încât poate că unii ar ajunge la gândul că eu aş fi, chiar şi după măsurătorile omeneşti, unul dintre acei rari oameni nobili. Acesta nu e câtuşi de puţin cazul. Eu am ajuns, într-un anumit fel anume, şi nu de-a dreptul prin virtuţile mele, mai degrabă din cauza păcatelor mele, la o cunoaştere pur formală a

tainelor existenţei şi ale ascunzişurilor existenţei, aşa cum acestea poate că nu există pentru mulţi şi nici ascunzişurile şi tăinuirile lor. Nu mă laud cu asta, căci nu am ajuns acolo prin virtuţile mele. Dar mă străduiesc sincer să folosesc această ştiinţă pentru luminarea adevărului omenesc şi după puterile omeneşti a adevăratului Bine. Şi mă mai folosesc de toate acestea, pe cât cu putinţă pentru a atrage atenţia asupra a ceea ce e sfânt - lucrul despre care adaug întotdeauna că nici un om nu-l poate înţelege, căci aici se începe şi se sfârşeşte cu rugăciunea şi cu evlavia. Căci chiar dacă ceea ce este pur omenesc ar fi înţeles şi ar ajunge să fie cu totul înţeles, această cunoaştere a lui Dumnezeu Omul rămâne o înţelegere greşită.

Ce răspundere port eu nu înţelege nimeni, aşa cum o fac eu; nimeni să nu se ostenească deci să mă sperie cu asta, căci spre deosebire de oricare din cei care pot fi înspăimântaţi în cu totul alte moduri, eu stau aici în spaimă şi cutremur. Dar nici nu sunt mulţi cei care să înţeleagă aşa cum o fac eu că creştinismul a fost dat la o parte în creştinătatea de astăzi.

5. Posibilitate scandalului constă în refuzul comunicării directe

Posibilitatea poticnirii, scandalului, există, aşa cum am căutat să arătăm, în fiecare clipă şi se confirmă între omul luat ca individ şi Dumnezeu Omul în fiecare clipă o prăpastie tot mai larg căscată peste care duce numai credinţa. Nu este aşadar, ca s-o mai repetăm o dată, o relaţie întâmplătoare, şi nici nu se poate spune că unii ar remarca această posibilitate a poticnirii şi alţii nu; nu, posibilitatea poticnirii este o piatră de încercare pentru toţi, dacă vom alege credinţa sau se vor scandaliza.

Comunicarea începe deci cu o tresărire, un pas îndărăt. Dar să începi cu o asemenea retragere înseamnă să refuzi comunicarea directă. Asta e uşor de înţeles, se oferă aproape la modul sensorial privirii. Despre ceea ce se oferă direct ne se poate că ar respinge de la început; dar ceea ce se oferă în aşa fel încât e de la început de natură să respingă, despre aşa ceva nu se poate spune că s-ar oferi direct. Dimpotrivă, nu se poate spune nici că ar respinge numai; căci acel lucru se oferă, doar că în aşa fel încât el la început respinge. Dacă însă posibilitatea unei asemenea poticniri va fi înlăturată, aşa cum s-a făcut în creştinismul existent, atunci întregul creştinism este o comunicare directă şi atunci întregul creştinism este dat la o parte, a deveni doar Ceva facil, superficial, care nici nu răneşte profund nici nu vindecă, o invenţie mincinoasă a simplei compătimi omeneşti, care uită deosebirea infinită calitativă dintre Dumnezeu şi om.

6. Să respingi comunicarea directă înseamnă să chemi "credinţa"

Posibilitatea poticnirii, relaţia cu care se începe este în înţelesul cel profund expresie care chemă atenţia; înseamnă că i se cere unui om cea mai mare atenţie cu putinţă (după o măsură care pentru un altul este simpla măsură omenească, pentru că asta se întâmplă şi potrivit unor criterii divine), anume pentru a deveni credincios în ce priveşte decizia. Şi comunicarea directă caută poate cât se pricepe ea mai bine, să-l facă atent pe cel care o primeşte; îl roagă şi îl conjură, îi pune direct la inimă importanţa cauzei, îl îndeamnă, îl ameninţă şi aşa mai departe - şi toate astea înseamnă comunicare directă şi cuprind din cauza aceasta şi destulă seriozitate pentru această cea mai importantă decizie şi trezesc suficientă atenţie.

Nu, se începe prin a respinge comunicarea directă, aceasta este partea serioasă a lucrului. Înfricoşătoare este posibilitatea poticnirii şi totuşi ea este, întocmai cum este Legea în raport cu Evanghelia, severitatea care îi aparţine seriozităţii. Aici nu există nici comunicare directă şi nici primire directă a comunicării; aici este o alegere. Nu se întâmplă ca la comunicarea directă ca ascultătorul să fie atras şi ameninţat şi îndemnat - şi apoi cu totul pe nesimţite, treptat să se petreacă trecerea, trecerea spre felul în care acela să preia comunicarea, să se fi convins de ea şi aşa mai departe. Nu, se cere o modalitate cu totul deosebită a primirii comunicării: cea a credinţei. Şi credinţa este ea însăşi o determinare dialectică. Credinţa este o alegere, cătuşi de puţin preluarea directă - şi cel care o primeşte este cel care va arăta la modul evident dacă el vrea să creadă sau să se scandalizeze.

Dar întreaga filosofie modernă a făcut totul pentru a ne face să ne închipuim că credinţa ar fi o determinare nemijlocită, ar fi Nemijlocitul, ceea ce la rândul ei e legat de faptul că posibilitatea poticnirii a fost dată la o parte, creştinismul a fost transformat într-o doctrină, că Dumnezeu Omul şi situaţia de contemporaneitate au fost anulate. Ce înţelege filosofia modernă prin credinţă este la drept vorbind ceea ce se numeşte o părere, sau ceea ce în limbaj obişnuit se cheamă a crede. Creştinismul a fost făcut o învăţătură; această învăţătură îi este apoi anunţată unui om şi el crede apoi că lucrurile stau aşa cum spune această învăţătură. Stadiul următor constă în a "înţelege" învăţătura aceasta; asta face filosofia. Toate acestea sunt cât se poate de corecte, dacă, anume, creştinismul este o învăţătură. Dar nu este aşa ceva, lucrurile stau invers. Credinţa în înţelesul pregnant al cuvântului se leagă de Dumnezeu Omul, semnul contradicţiei, refuză comunicarea directă - şi cere credinţa.

Că refuzul comunicării directe înseamnă a cere credinţa, se poate demonstra foarte simplu în simplele relaţii omeneşti, dacă ne amintim doar că credinţa se leagă în modul cel mai eminent de Dumnezeu Omul. Să ne gândim atent la aceasta şi să luăm pentru asta relaţia dintre doi oameni care se iubesc. Iau întâi această relaţie: îndrăgostitul o asigură pe iubita sa în termenii cei mai înflăcăraţi de iubirea pe care i-o poartă, şi întreaga sa fiinţă corespunde acestor asigurări, aproape ca o adoraţie pură - el o întreabă acum pe iubită: "*crezi* că te iubesc?" Iubita îi răspunde atunci: "Da cred." Cam astfel vorbim noi.

Să luăm acum posibilitatea că îndrăgostitului îi vine în gând s-o pună la încercare pe iubită, să vadă dacă ea îl crede. Ce face el atunci? Dă la o parte toate comunicările directe şi se transformă într-o fiinţă dublă; într-o asemenea posibilitate el se prezintă în chip înşelător ca şi cum ar putea fi la fel de bine un înşelător ca şi un adevărat îndăgostit. Adică, el se transformă într-o enigmă: dar ce este o enigmă, o ghicitoare? O ghicitoare este o întrebare; şi ce anume întreabă această întrebare? Întreabă dacă îl crede pe el. - Nu decid acum dacă el are dreptate în ce face astfel, eu urmăresc doar determinările gândirii; şi oricum trebuie să ne amintim că un maieutician face până la un anumit punct acelaşi lucru şi pune ambiguitatea dialectică la fel, dar cu o intenţie cu totul contrarie, tocmai pentru a-l abate pe celălalt de la sine însuşi; pentru ca, întors în sine să-l elibereze nu pentru a-l atrage la sine.

Deosebirea în comportarea îndrăgostitului e uşor de văzut. În primul caz el întreabă direct: mă crezi? în celălalt el îşi pune sieşi întrebarea: dacă ea îl crede. Poate că ajunge să regrete amarnic că a intrat în acest joc. Cu asta eu mă ocup acum, eu urmăresc numai determinările gândirii. şi din punct de vedere dialectic este foarte sigur că ultima metodă constituie un mod mult mai temeinic de a chema credinţa. Scopul urmărit de

ultima metodă este să-i facă iubitei evidentă alegerea; ea trebuie anume să iasă din ambiguitate printr-o alegere, în care anume înfăţişare a îndrăgostitului crede ea, care crede ea că este adevărată. Dacă o alege pe cea bună este evident că ea îl crede. Este evident, pentru că el nu o ajută de loc; dimpotrivă el a lăsat-o singură cu totul prin această ambiguitate, fără nici un fel de sprijin. El este o fiinţă dublă, şi acum întrebarea este ce judecă ea despre el; dar înţelege, vede că nu el este cel care va fi judecat, ci ea. care prin felul cum va judeca, va deveni evidentă, se va dezvălui, în ce face, dacă el are dreptate. Eu nu hotărăsc aici şi acum, eu urmăresc numai determinările gândirii. Comportarea lui care poate, atât cât durează, îi provoacă nesfârşite chinuri şi nelinişti şi griji, este deopotrivă o indiferenţă aproape îngheţată, neomenească şi totuşi de asemenea şi pasiunea cea mai potenţată. Dar el cere şi cheamă credinţă. Şi din punct de vedere dialectic el are dreptate căci să crezi, atunci când primeşti o comunicare directă, este mult prea simplu.

Şi ceva de felul aceasta creştinătatea nu a înţeles niciodată prin credinţă. Dumnezeu Omul trebuie să ceară credinţă şi trebuie să refuze comunicarea directă pentru a cere credinţă. Într-un anumit sens. El nu poate face altfel, şi nici nu vrea altfel. Ca Dumnezeu Omul El este calitativ diferit de oricare om, din cauza asta el trebuie să refuze comunicarea, trebuie să ceară credinţa şi *să ceară să devină obiectul credinţei.*

În relaţiile de la om la om e necesar şi imperativ ca fiecare din ei să se mulţumească cu asigurările celuilalt că îl crede; nimeni nu are dreptul de a se face pe sine obiect al credinţei pentru celălalt. Dacă unul din ei vrea ca în relaţia cu celălalt să folosească reduplicarea dialectică, atunci el trebuie să o folosească tocmai invers la modul maieutic, pentru a evita ca el însuşi să devină pentru celălalt obiect al credinţei sau ceva asemănător. Dublarea aceasta dialectică este provizoriul;

neadevărul vine la modul absolut cu urmările lui, dacă un om, în loc de a folosi dublarea dialectică pentru a se apăra, îşi îngăduie nemăsurarea ca el să devină pentru un alt om obiect al credinţei. Dar nici chiar în privinţa maieuticii nu-mi îngădui să hotărăsc cât de departe, creştineşte vorbind, este de lăudat această postură.

Dar numai Dumnezeu Omul nu poate face altfel, ci chiar trebuie, tocmai pentru că este calitativ diferit de oameni, să ceară sa fie obiect al credinţei. Dacă nu devine astfel, el va deveni un idol şi din cauza aceasta trebuie să refuze comunicarea directă, pentru că El trebuie să ceară credinţă.

7. Obiectul credinţei este Dumnezeu Omul, tocmai pentru că Dumnezeu Omul este posibilitatea poticnirii

În atât de mare măsură este inseparabilă posibilitatea poticnirii de credinţă, încât, dacă Dumnezeu Omul nu ar fi posibilitatea poticnirii, El nici n-ar putea deveni obiectul credinţei. Astfel posibilitatea poticnirii, asumată în credinţă este asimilată de credinţă, este caracteristica negativă a lui Dumnezeu Omul. Căci dacă nu ar exista posibilitatea poticnirii, ar exista posibilitatea de cunoaştere directă şi atunci Dumnezeu Omul ar fi un idol; cognoscibilul direct este păgânism prin faptul că a înlăturat posibilitatea poticnirii, şi cum a ajuns creştinismul să devină un păgânism amabil şi sentimental. Căci aceasta este legea: cel care înlătură credinţa, care dă la o parte posibilitatea poticnirii, ca atunci când gândirea speculativă aşează gândirea conceptuală în locul credinţei, şi cel care înlătură posibilizarea poticnirii, acela înlătură şi credinţa, aşa cum predicile amăgitoare îl transformă prin poezie mincinoasă pe Hristos în cunoaşterea directă. Dar dacă credinţa sau

posibilitatea poticnirii sunt date la o parte, atunci se anulează în acelaşi timp altceva; Dumnezeu Omul. Şi dacă Dumnezeu Omul este dat la o parte, atunci este înlăturat creştinismul.

Şi cei 1.800 de ani nu au contribuit, în mod sigur, nici cu două parale la a dovedi adevărul creştinismului, dimpotrivă ei au contribuit cu o forţă tot mai mare să înlăture creştinismul. Nu e deloc adevărat, cum ar trebui să se asume în chip consecvent atunci când e invocată dovada celor 1.800 de ani, că astăzi în secolul al XIX - lea oamenii ar fi convinşi cu totul altfel de adevărul creştinismului decât erau în prima şi a doua generaţie a creştinilor - este mai degrabă adevărat, ceea ce pentru adepţii şi adoratorii acestei dovezi poate suna mai curând la modul satiric, că pe măsură ce dovada se presupune a câştiga în putere - oamenii sunt tot mai puţin convinşi. Dar asta se datorează faptului că punctul hotărâtor a fost ignorat o dată pentru totdeauna: de aici pot porni confuzii îngrozitoare, şi încă din cele care cresc de la o generaţie la alta. Acum când, şi asta după un criteriu uriaş, *este dovedit* lucrul acesta: acum nu se mai găseşte nimeni, practic nimeni care să vrea să facă un sacrificiu de dragul unei asemenea situaţii. Când era crezut adevărul său - să spun când era crezut "numai" el? atunci se jertfea şi sângele şi viaţa. O, înspăimântătoare ameţeală şi nebunie! O, dacă asemenea acelui păgân care a ars bibliotecile, dacă s-ar putea da la o parte aceşti 1.800 de ani - dar dacă nu se poate face asta, atunci şi creştinismul este dat la o parte. O, dacă li s-ar putea dovedi acestor numeroşi oratori care vor să dovedească adevărul creştinismului din cei 1.800 de ani şi să-i câştige astfel pe oameni, dacă li s-ar putea lumina minţile cât de îngrozitor este că ei trădează creştinismul, îl neagă, îl dau la o parte - dar dacă asta nu se poate, atunci creştinismul este anihilat

III

Dintru Înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine
Expuneri creştine

. *Rugăciune*

Doamne Iisuse Hristoase, sunt atâtea care vor să ne tragă îndărăt de la Tine: preocupări vane, bucurii fără însemnătate, griji nedemne; sunt atâtea care vor să ne sperie îndărăt de la Tine: o mândrie, care e prea apăsată de laşitate ca să se lase ajutată, o sfială fără curaj, care se retrage spre propria ei pierzanie, o angoasă a păcatului, care se fereşte de puritatea sfinţeniei, aşa cum boala se fereşte de leacuri. Dar Tu eşti mai puternic decât toate acestea: astfel că atrage- ne întru Tine, şi cu şi mai multă putere spre Tine. Te numim Mântuitorul şi Izbăvitorul nostru, căci Tu vii la vreme ca să ne eliberezi de cătuşele noastre cu care am fost legaţi sau cu care noi înşine ne- am legat şi Tu le aduci celor mântuiţi Salvarea. Aceasta a fost lucrarea Ta pe care Tu ai desăvârşit-o, şi pe care Tu o desăvârşeşti până la sfârşitul veacurilor; căci aşa cum ai spus

Tu aşa vei face: înălţat de pe pământ Tu vrei să-i tragi pe toţi la Tine.

Ioan 12, 32: *Iar Eu, când Mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la Mine.*

Dintru Înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine

Reculesul meu ascultător, dacă viaţa unui om nu se va petrece în chip cu totul nedemn, ca cea a unui animal, care nu-şi ridică niciodată capul de la pământ; dacă ea nu se va irosi vană în preocupări care, câtă vreme durează sunt vane, iar atunci când au trecut sunt nimicnicie, sau care nu te agăţi silnic de ceea ce e zgomotos poate în clipă, dar nu are nici un răsunet în veşnicie; dacă viaţa unui om nu e ca să fie petrecută în somnolenţă, în inactivitate sau risipită în agitaţie, atunci trebuie să existe ceva mai înalt care să o atragă. Acest ceva mai înalt nu poate fi decât ceva cu totul deosebit; dar ca acest ceva mai înalt să poată atrage în realitate şi în fiecare clipă, atunci nici acest ceva nu trebuie să fie supus nici unei schimbări şi nici unei modificări, ci trebuie să fi străbătut victorios orice schimbare, transfigurat - cum este viaţa unui mort. Şi astfel cum acum dintre toţi cei vii numai numele Unuia singur este rostit, cel al Domnului Nostru Iisus Hristos, tot astfel există doar unul mort care totuşi trăieşte, Domnul Nostru Iisus Hristos, Care dintru *înalt* pe toţi vrea să-i tragă la Sine. Iată deci cât de bine este orientată viaţa unui creştin, pentru că este îndreptată spre ceea ce este în înalt, spre El, Care dintru înalt îi trage pe creştini la Sine dacă creştinii se gândesc la El, şi cel care nu face aceasta acela nu este creştin. Şi tu, ascultătorule, către care se îndreaptă spusele mele, tu ai venit astăzi aici tocmai în amintirea Lui. Urmează de la sine că, dacă El vrea să-i tragă pe

creştin la Sine, multe sunt cele care trebuiesc uitate, de la care să se abată privirile, pentru care trebuie să mori despărţindu-te. Cum se poate face aceasta? O, dacă tu vreodată plin de grijă, poate cu grijă pentru viitorul tău, pentru fericirea vieţii tale vrei să poţi uita cu totul ceva: o aşteptare înşelată, o speranţă sfărâmată, o amintire amară şi care îţi amărăşte totul; sau dacă tu, o, plin de grijă pentru mântuirea sufletului tău, vrei din tot sufletul să uiţi ceva; o spaimă a păcatului care ţi-a stat tot timpul înainte, un gând înspăimântător care nu vrea să se depărteze de tine - atunci sigur că şi tu ţi-ai dat seama cât de van este sfatul pe care ţi-l dă lumea când spune: "Caută să uiţi!" Căci când tu chinuit întrebi: "Ce trebuie să fac ca să uit?" şi răspunsul este: "Trebuie să cauţi să uiţi asta", atunci asta e doar o batjocură vană, dacă ai putea spune că e ceva. Nu, dacă există ceva ce tu vrei să uiţi, atunci caută să obţii altceva la care să te poţi gândi, şi atunci poate că ai să reuşeşti. Deci dacă creştinismul le cere creştinilor să uite multe, şi într-un anumit sens totul, anume toată multitudinea lucrurilor, atunci el le recomandă şi mijlocul de a face asta: să se gândească la altceva, să aibă ceva în gândul şi mintea lor, pe Domnul Nostru Iisus Hristos.

Când îţi dai seama că te înlănţuie plăcerile lumii - şi tu vrei să uiţi; când îţi dai seama că te preocupă grijile pământeşti, astfel că vrei să uiţi; când îţi dai seama că te cuprinde agitaţia asta plină de preocupări a vieţii, aşa cum curentul îl împinge pe înotător, şi vrei să uiţi; când te urmăresc spaimele ispitelor şi vrei din toată inima să poţi uita, atunci gândeşte-te la El, la Domnul Nostru Iisus Hristos, şi vei reuşi asta. Da, dacă s-ar putea, aşa cum tu astăzi mănânci pâine şi bei vin întru amintirea Lui, ca în tot de faci să te gândeşti la El; atunci tu vei fi uitat tot ceea ce trebuie uitat, ai ajunge şi tu repede să uiţi asemenea unui bătrân tot ceea ce se cuvine să fie uitat, cufundat în uitare asemenea celui care într-o ţară străină şi-a

uitat limba natală şi vorbeşte acum fără rost, la fel de stăpânit de uitare ca unul care-şi nu mai are minţile toate - atunci vei fi fost atras de El spre înalt, prin El, Cel care din înalt pe toţi vrea să-şi atragă la Sine.

Dintru înalt El vrea să-i atragă pe toţi la Sine.

Dintru înalt, căci aici pe pământ El a umblat în umilinţă, în înfăţişare umilă de slujitor, în sărăcie şi mizerie, ca unul care îndură suferinţe. *Asta* era într-adevăr creştinismul, nu că un bogat îi face pe săraci bogaţi, ci cel mai sărac dintre toţi îi face pe toţi bogaţi, atât pe cei bogaţi ca şi pe cei săraci. Şi acesta era creştinismul, nu că cel fericit îi mângâie pe cei chinuiţi, ci tocmai cel mai chinuit dintre toţi.

El vrea să-i tragă pe toţi la Sine; vrea să-i tragă la Sine căci nu vrea să ispitească pe nici unul din ei. Să-i tragă în adevăr la Sine înseamnă într-un sens să-i respingă de la Sine. Este în fiinţa ta ca şi în fiinţa mea ca şi în fiinţa fiecărui om ceva ce El vrea să respingă; ţinând seama de toate acestea vrea El să respingă. Lipsa de însemnătate, umilinţa constituie piatra de poticnire, posibilitatea scandalului şi tu eşti între umilinţa Sa, care a rămas în urmă, şi înalt; tocmai de aceea se spune că El te trage la Sine. Să te ispitească spre Sine ar fi să te tragă în chip neadevărat la Sine; dar El nu vrea să ispitească pe nimeni, umilinţa este a Lui în chip tot atât de esenţial ca şi înălţarea. Cel care atunci L-ar putea iubi numai în măreţia Lui, privirea aceluia e confuză, acela nu-L cunoaşte pe Hristos, şi deci nici nu-L iubeşte, îi ia numele în deşert. Hristos era şi este cu adevărat adevărul. Dacă aşadar acum vreunul L-ar putea iubi numai în măreţia şi slava Lui, ce ar vrea să spună asta? Asta vrea să spună: acela poate iubi adevărul numai - când Adevărul a învins, când el este în stăpânirea puterii şi cinstirii şi a slavei

şi este înconjurat de ele. Când însă adevărul lupta, când era nebunia, piatra de poticnire pentru iudei, nebunia pentru greci şi când, cum spune Scriptura, era scuipat în faţă, atunci un astfel de om nu-l putea iubi, atunci voia să se ţină departe. Acela voia aşadar adevărul departe de sine, dar atunci un astfel de om este întru neadevăr. Este pentru "Adevăr" la fel de esenţial să sufere pe lumea aceasta cum îi este lui ca într-o altă lume, în lumea adevărului, să învingă; şi Iisus Hristos este în umilinţa Lui Acelaşi ca şi în înălţarea Lui.

Când însă unul se simte atras să-l iubească pe Hristos în umilinţa Lui, când el nu vrea să audă de înălţarea Lui acolo unde împărăţia şi puterea şi mărimea sunt ale Lui; când el (o, tristă perversitate!) cu nerăbdarea unui spirit neliniştit plictisit, cum ar spune singur, de zilele bune şi victorioase ale creştinătăţii, ar cere doar spectacolul spaimei pentru a fi acolo cu El, când ar fi prigonit şi batjocorit, şi e pradă confuziei, nu-L cunoaşte pe Hristos, deci nici el nu-L iubeşte. Căci tristeţea nu e mai aproape de creştinism decât uşurătatea, amândouă sunt în aceeaşi măsură uşurinţă lumească, sunt la fel de departe şi amândouă au deopotrivă nevoie de convertire şi întoarcere.

Tu, ascultătorul meu. Tu către care se îndreaptă vorbele mele, care ai venit astăzi întru amintirea Lui, a Domnului Nostru Iisus Hristos, tu ai venit deci aici atras de El, Cel care din înalt vrea să-i tragă pe toţi la Sine. Dar tocmai astăzi tu te gândeşti la umilinţa Lui, la patimile şi moartea Lui; deci El este Cel care te trage la Sine. El nu te-a uitat acolo în înaltul Lui - şi nici tu nu uiţi umilinţa Lui; tu îl iubeşti în umilinţa Lui, dar deopotrivă şi în Revelaţia Lui întru Slavă.

Dintru înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine

Au trecut acum 1.800 de ani de când El a părăsit pământul şi s-a urcat în înalturi. Înfăţişarea lumii s-a schimbat de atunci în mai multe rânduri. Imperii au fost ridicate şi s-au năruit, nume măreţe au fost asumate de oameni şi uitate. Şi în mic, în viaţa noastră de zi cu zi se întâmplă lucruri obişnuite, soarele răsare şi apune, vântul se schimbă făcând roate, acum se caută ceva nou care va fi uitat curând iarăşi, şi apoi iarăşi se cere ceva nou, dar de la El într-un anumit sens nu mai auzim nimic. Şi totuşi El a spus că dintru înalt El vrea să îi tragă pe toţi la Sine. Deci El nu se odihneşte în înalt, ci El lucrează, preocupat şi cu grijă să-i tragă pe toţi la Sine

Minunat lucru! Tot aşa vezi în jurul tău în natură multele forţe lucrând; însă forţa care pe toate le poartă, pe aceea tu nu o vezi, tu nu vezi Atotputernicia Domnului - şi totuşi este la fel de sigur ca şi El; lucrează o singură clipă fără El şi lumea nu mai e nimic. Astfel ca El, nevăzut în înalturi, este pretutindeni prezent, preocupat să-i tragă pe toţi la Sine - o, pe când în lume este vorba, lumeşte, de cu totul altceva, ca şi cum El nu ar mai fi acolo. El foloseşte cele mai diferite lucruri drept cale şi mijloc de a atrage spre Sine; dar pe acestea nu le putem expune aici, cu atât mai puţin astăzi, unde chiar pentru spusele acestea ale noastre nu ni s-a lăsat decât puţin timp, pentru ca lucrarea sfântă a slujbei este principalul şi înfăţişarea în faţa altarului este misiunea noastră. Dar oricât de multe ar fi mijloacele pe care le foloseşte El, toate drumurile merg întru acelaşi punct: înspre conştiinţa păcatului. Prin acel punct trece "drumul" pe care El îl trage pe om, pe păcătos la Sine.

Ascultătorule meu, către care se îndreaptă cuvintele mele, care ai venit astăzi aici, pentru a lua parte la Cina cea Sfântă,

tu ai mers astăzi întâi la confesiune - înainte de a păşi în faţa altarului. Dintru înalt El te atrage la Sine, dar asta prin conştiinţa păcatului. Pe drumuri diferite, foarte diferite El trage pe om încoace, dar numai pe un singur drum îl atrage la Sine; prin conştiinţa păcatului. Căci El nu vrea să ispitească pe nimeni, ci pe toţi să-i tragă la Sine.

Dintru înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine

Ascultătorule meu, tu către care se îndreaptă cuvintele mele! Astăzi El este cu tine, ca şi cum ar fi mai aproape de pământ, ca şi cum El ar atinge pământul, El este prezent la altar unde Îl cauţi; El este prezent acolo - dar numai pentru ca să te tragă dintru înalt pe tine la El. Căci pentru că tu te simţi tras la El şi din cauza asta ai venit astăzi aici, de aici însă nu urmează că tu ai putea spune că El te-a atras cu totul pe tine la El. Doamne, sporeşte-mi credinţa; cel care s-a rugat astfel nu era un necredincios ci un credincios: tot astfel şi cu rugăciunea: "Doamne, trage-mă cu totul la Tine"; cel care poate face cum trebuie această rugăciune, trebuie să se şi simtă atras. O, şi nu e aşa, tocmai astăzi şi tocmai pentru că tocmai astăzi te simţi atras astfel, tocmai din cauza asta vrei chiar astăzi să fii gata să recunoşti faţă de tine şi faţă de El cât de mult îţi mai lipseşte încă, şi cât de departe ai rămas în urmă, acum când El te trage cu totul la Sine - întru înalturi, departe de tot ce e umilit şi pământesc, care vrea să te ţină îndărăt.

O, nu eu sunt, ascultătorule meu, şi nici vreun alt om, cel care-ţi spune asta sau care trebuie sau poate să-ţi spună asta; nu, orice om are de ajuns de făcut să-şi spună singur asta. Şi nici nu ştiu eu, ascultătorule, unde eşti tu, cât de departe poate te-a tras El la Sine, cât de mai departe decât mine eşti tu întru creştinism şi decât alţii poate; dar oriunde eşti, şi oricine ai fi,

tu cel care ai venit astăzi aici pentru a lua parte la slujba cea sfântă, atunci facă Domnul ca ziua aceasta să fie cu adevărat binecuvântată pentru tine, facă Domnul ca tu în clipa cea sfântă să te simţi cu totul tras către El şi să poţi simţi în tine prezenţa Lui. El este prezent, şi cu toate acestea tu te desparţi de El atunci când părăseşti altarul, dar El nu vrea să te uite dacă tu nu Îl uiţi, El nu vrea să te uite chiar dacă tu uneori Îl uiţi; dintru înalt El continuă să te tragă până la sfârşitul tău lumesc, când tu vei fi odată cu El întru înalt.

2

Doamne Iisuse Hristoase, slabă este mintea şi slabe sunt simţurile noastre nebune care se lasă doar prea uşor atrase - şi există atâtea care vor să ne tragă spre ele. Este plăcerea cu puterea ei ispititoare, este multitudinea lucrurilor lumeşti cu risipa lor ameţitoare, clipa cu nimicnicia ei înnebunitoare, şi deşarta străduinţă a preocupărilor de tot felul şi pierderea de timp fără grijă a frivolităţii şi mohorâta adâncire în sine a melancoliei; toate astea vor să ne smulgă din noi şi să ne tragă spre ele ca să ne înşele. Tu însă, Care eşti Adevărul, numai Tu, Mântuitorul şi Izbăvitorul nostru, poţi cu adevărat să-l tragi pe om la tine, ceea ce Tu ai şi făgăduit să faci: că Tu ai să-i tragi pe toţi la Tine. Astfel că facă Domnul ca noi, în timp ce ne îndreptăm spre noi înşine, să ajungem astfel în noi înşine, încât Tu după cuvântul Tău - dintru înalt să poţi să ne tragi la Tine, dar prin neînsemnătate şi umilinţă.

Ioan, 12, 32: Iar eu, când Mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la Mine

Reculesul meu ascultător, să ne facem limpede în introducere ce se cuprinde, dacă e bine înţeles, în gândul "a trage la Sine", pentru ca apoi se înţelege cu atât mai bine şi mai profund cuvântul sfânt pe care l-am citit, anume că Hristos, înălţat de pe pământ, deci dintru *înalt* vrea *să-i tragă* pe toţi la Sine.

Ce vrea asta să spună: să-i tragă la Sine? Nu este adică în fond neadevărat să se spună despre ceea ce, pentru a ne înşela, ne trage spre sine, sau despre ce ne înşeală trăgându-ne la sine, că acel lucru ne trage la sine? Căci mai corect şi mai adevărat ar fi atunci să se spună că "el înşeală", şi nici un cuvânt mai mult. Când însă se spune: el trage, lucrurile par ca şi cum s-ar vrea o clipă să se treacă sub tăcere lucrul hotărâtor, ca şi cum o clipă s-ar ezita şi nu s-ar vrea să se spună deschis, pe scurt spus, aşa cum e adevărul, să se caute să se evite ferm ceva, aşa cum adevărul evită totdeauna minciuna. Dacă s-ar spune despre ceea ce ispiteşte: asta duce - şi pe urmă vorbitorul s-ar opri şi n-ar mai spune deloc sau ar mai adăuga de abea la urmă - întru ispită; n-ar fi asta atunci ca şi cum în fond ne-am afla în puterea ispititorului? E într-adevăr primejdios şi neliniştitor când un om silabiseşte astfel ceea ce spune şi e atât de încet în a-şi duce vorbele la capăt; e o ezitare primejdioasă în faţa a ceea ce e interzis, o şovăială, sau mai bine zis, e ca şi cum în fond ar fi o oarecare plăcere să se dezvăluie cât de puţin, să se lase cât de puţin condus de ispititor. Şi ar fi poate chiar lipsit de răspundere să i se spună celui care este în puterea ispititorului, să i se spună: bagă de seamă, asta duce în ispită. O, cel care este cu grijă pentru propria sa mântuire sau a altuia, acela vorbeşte cu totul altminteri, nerăbdător, chiar şi în clipa când,

omeneşte vorbind, este foarte departe de ceea ce ispiteşte; el nu-i lasă aceluia în putere nici un deget pentru ca acela să nu-i ia toată mâna, el nu glumeşte cu asta, nu cochetează cu aşa ceva.

Să nu spui că toate acestea sunt doar jocuri de cuvinte subtile şi deloc cu învăţăminte; o, crede-mă, pentru om e foarte important ca limbajul său să fie exact şi adevărat; căci atunci este astfel şi gândirea sa. Şi mai departe, chiar dacă a înţelege şi a vorbi corect nu este totul, căci se mai cere şi să se acţioneze corect, totuşi înţelegerea este pentru acţiune asemenea trambulinei de pe care porneşte cel care-şi execută săritura: cu cât este mai limpede, mai exactă, şi mai - în înţelesul bun al cuvântului - pasionată înţelegerea sa, cu atât mai mult se ridică ea spre acţiune, sau cu atât mai uşor este pentru cel care trebuie să acţioneze să se ridice la acţiune. aşa cum pentru pasăre este uşor să-şi ia avânt de pe creanga legănătoare, a cărei flexibilitate e cea mai potrivită pentru zbor şi constituie astfel cea mai uşoară trecere spre avântul zborului.

Spre ce anume vrea să se spună în adevăr că El *ne trage la Sine* , trebuie spus în primul rând că trebuie să existe ceva care să existe în acel Sine sau ceva care să existe acolo. Căci dacă nu este nimic în acel Sine, atunci e imposibil să tragă ceva spre acel sine. Dar în cele senzoriale, lumeşti, temporale, multilaterale ale lumii este uneori cazul ca în sine să nu existe nimic, să fie vid. Din cauza aceasta în asemenea cazuri nu poate fi în fond nimic care să atragă la sine, aşa ceva nu poate decât să înşele. Că înşeală este ultimul lucru; dar acest ultim lucru, că acela înşeală trebuie spus în primul rând şi neîntârziat.

Despre lucrul acela despre care trebuie spus că atrage la sine e limpede că e vorba de ceva înalt, nobil, care trage la sine umilul; adică, în realitate a trage la sine înseamnă a smulge afară şi în sus, nu a trage în jos. Când umilul trage spre sine înaltul, atunci nu-l atrage, ci îl trage în jos, îl înşeală. Asta este

de fapt ceea ce se arată la urmă, înşelăciunea; dar acest ultim lucru, de la urmă, este cel care trebuie în primul rând şi neîntârziat spuse: "acela înşeală".

Mai departe, ceea ce vrea să spună mai departe, înţeles mai atent, "într-adevăr a trage la Sine", se întemeiază pe alcătuirea acelui lucru care va trebui tras. Dacă aceasta este în sine însuşi un Sine, atunci cu adevărat a trage la sine poate însemna că acel lucru va fi tras pentru a fi el însuşi, că el va fi tras la acel sine astfel încât prin faptul că a fost tras înlăuntrul a ceea ce l-a tras spre sine şi-ar fi pierdut cu totul propria sa alcătuire. Nu, pentru ceva care în realitate este un sine, o asemenea atragere ar fi de asemenea o înşelăciune. Aceasta, înţelepciunea aceasta, s-ar arăta, e drept, de abea la urmă, dar acest la urmă este ceea ce trebuie spus în primul rând şi neîntârziat, spunându-se: acesta înşeală. Nu, când ceea ce urmează să fie astfel atras este în sine însuşi un sine, atunci în realitate a trage la sine înseamnă întâi a-l ajuta ca acel lucru să devină în realitate el însuşi, şi apoi abea a-l trage la sine, sau înseamnă că în timpul tragerii spre sine şi prin această acţiune, să-l ajuţi să devină el însuşi.

Aici înseamnă în realitate a trage ceva la sine ceva dublu, întâi Sinele care este tras trebuie făcut să devină el însuşi, pentru ca apoi să fie tras.

Şi ce înseamnă acum a fi un Sine? Asta înseamnă a fi o dublare. Din cauza aceasta în contextul acesta a trage la sine înseamnă în realitate ceva dublu, Magnetul atrage fierul la sine, dar fierul nu e un sine, din cauza aceasta în această relaţie atragerea la sine este ceva simplu. Dar un sine este o reduplicare, este libertate, din cauza aceasta în această relaţie a atrage la sine înseamnă în realitate a institui o alegere. Când fierul este atras, nu există nici o alegere şi nu poate fi vorba de o alegere. Dar un sine poate fi atras de altceva decât printr-o

alegere, astfel că a trage ceva spre sine este a trage ceva constituit.

Deci: acel ceva despre care se poate spune că trage la sine ceva trebuie să fie ceva în sine sau ceva care este întru sine. Astfel când adevărul trage la sine; căci adevărul este ceva în sine, este ceva în şi pentru sine - şi Hristos este Adevărul. Ceea ce trage mai josul spre sine trebuie să fie mai înaltul - astfel atunci când Hristos, Cel nesfârşit de înalt, adevăratul Dumnezeu şi om, vrea să tragă dintru înalt pe toţi la Sine. Dar Omul despre care este vorba aici este un sine în sine însuşi. Din cauza aceasta Hristos vrea dintre toate lucrurile pe acel om să-l ajute să devină el însuşi, şi-i cere înainte de orice ca el, mergând spre el însuşi să devină el însuşi, pentru ca apoi El, Hristos, să-l tragă la Sine. El vrea să-l tragă pe om la Sine, dar pentru ca în realitate şi în adevăr să-l tragă la Sine, vrea să-l tragă la Sine doar ca om liber, deci printr-o alegere. De aceea vrea El, El care s-a umilit singur, de aceea vrea El, Cel umilit, să-l atragă pe om dintru înalt la Sine. Însă El este în umilinţă ca şi în măreţie unul şi acelaşi; şi alegerea n-ar fi bună, dacă cineva ar spune că ar fi vorba de a alege între Hristos în umilinţă şi Hristos în măreţie, căci Hristos nu e împărţit, El este unul şi acelaşi. Alegerea nu este fie umilinţa fie măreţia, nu, alegerea este Hristos; însă Hristos este ceva adus laolaltă şi totuşi unul şi acelaşi, El este şi cel umilit şi Cel înălţat. De aceea El opreşte să se aleagă unul din doi, câtă vreme alcătuirea asta din doi, dar împrejurarea că doi sunt acolo, face imposibil să fii atras la El altfel decât printr-o alegere. Căci cel care în adevăr El ar putea trage la Sine altfel decât printr-o alegere, atunci El ar trebui să fie ceva simplu, ar trebui să fie sau cel înălţat sau Cel umilit, însă El este amândouă deodată. Căci prin ceva dublu nu e nimic care să atragă ceva; nici o forţă a naturii, nimic pe lume nu trage astfel ceva spre sine, asta o face numai spiritul şi astfel poate să tragă spre sine numai ceea ce e spirit.

Şi Înaltul vrea să-i tragă pe toţi la sine.

Şi, nu-i aşa, lucrul acesta s-a întâmplat: pe aceste mii şi mii şi milioane, El le-a tras la Sine şi le trage la Sine - căci în situaţia umilinţei El a tras numai doisprezece la Sine, şi din aceşti doisprezece unul L-a trădat şi ceilalţi s-au lepădat de El. Dar toate acele mii şi milioane de oameni pe care El îi trage la Sine dintru înalt, aceia se agaţă de El. Poate! Dar presupunând că El ar vrea să facă proba, El s-a învestmântat în umilinţă - şi dacă ar veni într-un înţeles şi mai serios al cuvântului decât atunci odinioară - care ar fi atunci urmările?

Dar nu este cuvântul Său anume că El dintru înalt vrea să-i tragă pe toţi la Sine? Atunci este cu totul adevărat că lucrul s-a întâmplat şi se întâmplă aşa cum a prezis El, şi atunci trebuie să fie cu totul în ordine faptul că acele multe mii şi milioane de oameni se simt toţi atraşi dintru înalturi la El. Dar ce înseamnă să tragă la Sine? Să tragă la Sine înseamnă să tragă la Sine prin contrast printr-o alegere, deci nu nemijlocit, ci mijlocit, astfel că alegerea, cum am spus, nu constă în faptul că se alege sau un contrar sau celălalt, ci în faptul că se alege o unitate din două, contrarii, ceea ce la rândul ei nu se lasă făcut nemijlocit. În măsura aceasta nu s-ar putea spune nici despre El că El singur dintru înalt *trage* la Sine dacă El ar fi numai Cel Prea Înalt şi nu ar fi fost niciodată altfel.

Cine este însă Cel care vorbeşte? Este Cel Prea Înalt? Deloc. Căci atunci spusa Lui ar fi trebuit să sune altfel, atunci ar fi trebuit să fie scris acolo: Însă Eu - Cel care M-am înălţat, vreau să-i trag pe toţi la Mine. Dimpotrivă acolo scrie: Însă Eu - când mă voi înălţa; Eul care vorbeşte nu este deci înălţat. Eu, asta vrea să spună, Eu Cel umilit, vreau când am să Mă înalţ să-i trag pe toţi la Mine. Cel înălţat va face aceasta, dar Cel

umilit a spus că El o va face. Dacă Cel umilit nu ar fi trăit, noi nici n-am fi aflat ceva despre Cel înălțat; și dacă Cel umilit n-ar fi spus cuvântul acesta, noi nici n-am fi știut că El dintru înalt vrea să-i tragă pe toți la Sine.

Cum trebuie înțelese cuvintele acestea? Într-o spusă, mai ales într-o spusă la persoana întâi, unde deci este numit un Eu, nu ajunge să înțelegi ce se spune, trebuie de asemenea să luăm aminte cine este cel care vorbește. Și vorbitorul este Cel umilit, tot astfel cum vorbele nu au fost rostite, istoric vorbind, nici ieri sau alaltăieri, ci acum 1.800 de ani, când El, Cel umilit, nu fusese încă Înălțat. Când însă un om străbate o asemenea preschimbare și o asemenea alternare ca cea de la umilință la înălțare atunci e necesar, pentru a putea înțelege simplu și corect spusele lui, și de mare importanță să știm în ce etapă a vieții sale a suferit el această modificare. În ce privește viața lui Hristos acest lucru e ușor de știut, căci măreția Sa începe odată cu Înălțarea la Cer - și din acea vreme nu s-a mai auzit nici un cuvânt de la El: orice cuvânt deci pe care El l-a spus a fost rostit în umilința Sa.

Să mai pun încă un caz foarte simplu pentru a lumina mai bine cât de important e pentru mesajul unui om care a străbătut în viața sa modificări semnificative, să știm în ce etapă a vieții sale a trecut el prin aceste schimbări. Să ne gândim la un om sărac și evlavios; el trăiește firește în părăsire; oricine din cei prin fața caselor cărora trece el se bucură când trece, și dacă este văzut venind, atunci toți se bucură că venirea sa poate fi văzută la timp pentru a-și putea ține ușile închise sau a-i refuza vizita. Despre el se povestește că ar fi spus: când voi ajunge cel mai bogat dintre bogați, toți mă vor căuta. Să ne închipuim că ceea ce el, cu o copilărească încredere în Dumnezeu și fără să murmure, ba chiar bucuros în sărăcia lui, el a sperat toată această vreme s-ar fi întâmplat cu adevărat și el ar fi ajuns într-adevăr cel mai bogat dintre cei bogați - și acum iată toți îl

caută. Să ne gândim că între prima etapă şi ultima a vieţii sale au trecut mulţi mulţi ani - şi dacă cineva atunci i-ar înţelege spusele de odinioară în aşa fel încât ar uita că ele au fost rostite de acel om sărac de odinioară: ar fi el atunci înţeles? Nu, el ar fi înţeles greşit.

Lucrul remarcabil era tocmai că acel om sărac, pe vremea când era sărac a spus acele cuvinte care, ca poate cele mai multe din lucrurile pe care le spunea el păreau spusele unui nebun: lucrul remarcabil era că el avea în zilele sărăciei sale acea credinţă şi acea încredere în Dumnezeu, că Dumnezeu îl va face cel mai bogat dintre toţi oamenii bogaţi. Nu e asta ceva remarcabil? Sau e poate remarcabil faptul că toţi îl caută acum pe omul bogat, e ceva remarcabil în faptul că se prezice că se va întâmpla aşa ceva? Aşa ceva o pot prezice cu toţii, nebunii ca şi înţeleptii. Lucrul remarcabil e atunci relaţia dintre aceste spuse şi situaţia omului în care el a spus acele cuvinte. Din cauza aceasta atunci, când omul sărac spusese vorbele: "când voi ajunge cel mai bogat dintre cei bogaţi, atunci... "ceilalţi spuneau ironic: da - când! Aceasta înseamnă că încă pe atunci, când el era ironizat chiar dacă pe nedrept, se înţelegea corect că lucrul propriu zis remarcabil în aceste spuse era cel care le spunea, sau că un sărac spunea aceste cuvinte.

Şi tot astfel şi cu aceste cuvinte sfinte citite adineaori şi rostite de El, Cel Înălţat. Lucrul remarcabil este că cel care le-a spus era Cel umilit, că El era Cel disprețuit, luat în râs, batjocorit, scuipat, care spunea: Eu când Mă voi înălţa pe toţi îi voi trage la Mine. Căci ca Cel Înălţat, victorios, puternic îi trage pe toţi la Sine, asta nu e remarcabil, asta şi un nebun ar putea-o prezice aproape la fel de bine ca şi un înţelept; dacă asemenea spuse ar fi profeţii atunci ar fi cu toţii, mari şi mici profeţi la fel de mari. Însă lucrul remarcabil a fost că Cel umilit a fost Cel Care le-a spus. Şi din cauza asta cei care au auzit atunci acestea au spus de sigur: - Da - când! Adică ei descoperiseră

corect unde în aceste cuvinte se pune corect accentul acesta al remarcabilului. Este întocmai ca şi cu acele cuvinte ale omului sărac. Dar este aici deosebirea infinită că acela ar fi putut cel mult cu o nesfârşită încredere şi speranţă în Dumnezeu să nădăjduiască într-o astfel de posibilitate, atunci când el spunea acel "când". Mai departe este de asemenea literalmente adevărat că omul sărac, când era sărac era cu adevărat sărac. Dar El, cel umilit, El *ştia* că El avea să se înalţe, el ştia din veşnicie sigur aceasta, într-un anumit sens El era, chiar şi când era umilit Cel înălţat. Şi iată, aceasta este remarcabil un asemenea umilit şi asemenea cuvinte ale unui asemenea umilit! Dar, cum am spus, dacă trebuie să fie vorba despre înţelegerea cuvintelor, atunci trebuie înainte de toate să ne gândim că Cel umilit este Cel care vorbeşte.

Şi chiar dacă ar fi cazul ca vreunul să nu ştie nimic despre înălţare, ci l-ar auzi doar pe Cel umilit vorbind: atunci dintr-un cu totul alt punct de vedere cuvintele acestea ar fi şi mai bine înţelese. Căci pentru a înţelege spusele unui om, nu ajunge doar să le înţelegi pe cele spuse, ci şi - ceea ce e mai complicat - să se ajungă să se ştie cine este vorbitorul, şi dacă viaţa sa a trecut prin schimbări hotărâtoare, în ce etapă a vieţii au fost spuse aceste cuvinte - şi apoi mai trebuie încă ceva: în ce stare de spirit a rostit el acele cuvinte.

Să ne gândim la săracul de dinainte. El este acum omul bogat căutat de toţi. Aceşti toţi care îl caută vor în fond să dea uitării faptul că el a fost sărac, şi mai ales că el a spus acel lucru atunci în sărăcie - căci altminteri cuvintele acestea amintesc şi de faptul că atunci când era sărac nu-l căuta nimeni. Asta vrea să spună că de abea acum cuvintele acestea ale sale şi-au căpătat ghimpele, numai acum când el a devenit cel bogat şi - da, când cu toţii au ajuns să-l caute. Ghimpele acesta trebuie dat la o parte; căci altminteri ceilalţi nu mai au din partea acestui om bogat toate avantajele pe care le-ar putea avea. Şi

ce fac oamenii atunci? Ei spun: ah, să lăsăm asta uitată, este o amintire întunecată şi tristă. Prima parte a spuselor lui este aruncată la o parte acest "când voi ajunge", şi cu toţii se prefac, ca şi când un om bogat ar fi fost cel care - cât de profund, aproape cu la fel de mare profunzime ca şi remarca într-o zi cu soare: ce vreme frumoasă e azi! - a spus: eu sunt căutat de toţi. Şi asta, găsesc toţi, este adevărul, asta a fost un cuvânt foarte adevărat din partea lui; aşa este, aşa trebuie să fie, toate sunt în ordine şi nu e nici o mirare că toţi îl caută mai ales pe acest om bogat, care este atât de inteligent şi spiritual, care cu un sentiment cuceritor al bucuriei de viaţă, cu faţa zâmbitoare, şi el însuşi plin de bucurie lăuntrică, spune: eu sunt căutat de toţi.

Însă, însă omul sărac fusese cel care spusese aceasta: când eu voi deveni cel mai bogat dintre cei bogaţi, atunci cu toţii au să mă caute. Să ne gândim în primul rând la situaţia grea în care era el când a spus cuvintele acestea, şi atunci poate ajungem pe urmele stării lui de spirit - da, când le-a spus poate chiar că era amărăciune în sufletul săracului. O, miloasă lume, s-a gândit el poate, atâta vreme cât sunt sărac, fug toţi de mine - când eu voi fi devenit bogat toţi vor vrea să mă caute. Şi presupunând că sufletul acestui om sărac avea profunzimi, atunci, acum când el a devenit omul bogat, poate în primul rând el se căieşte umilit în faţa Domnului de amărăciunea care era în inima lui când el a spus cuvintele acelea - dar sigur e că i s-a făcut silă de existenţă când i-a văzut pe toţi fugind de săracul care era el. Căci dacă în sufletul lui se aflau profunzimi el nu şi-a dorit ca ceilalţi să-l batjocorească. Şi într-un sens mai adânc el nu era acolo ca obiect de batjocură, atunci când cu toţii fugeau de el, omul sărac; dar s-ar putea uşor - căci în adevăratul sens al cuvântului a fi obiectul batjocurii nu înseamnă ceea ce ţi se face de către alţii, ci ceea ce eşti - ca el să plece de acolo buimac şi să uite ceea ce învăţase ca om sărac.

Şi acum, El, Cel umilit! În sufletul Său nu era amărăciune nici atunci când a spus: "Cât am să mai îndur stirpea aceasta", era iubire: pentru El amărăciunea venea din afară, dar nu reuşea să-L facă pe El să fie amar. Dimpotrivă, viaţa Lui ar fi putut să-L amărască, viaţa pe care El a dus-o în umilinţă, părăsit în faţa tuturor minciunilor şi calomniilor şi silniciilor şi prigoanelor, o mărturie dureroasă pentru slăbiciune şi laşitate şi iubire de sine - şi de toţi ocolit. Atunci El a spus: Iar Eu, când mă voi înălţa pe toţi îi voi trage la Mine. Dar s-a gândit El când a spus: Cât am să mai îndur stirpea aceasta, cu aceste vorbe doar la acea generaţie, s-a gândit însă că generaţiile, care sunt înclinate să sară peste umilinţe pentru a se împărtăşi cu El dintru măreţie, ar fi în esenţă mai bune şi mai uşor de îndurat? Că poate ar fi trebuit cu adevărat să-L tulbure că atunci când El se va fi înălţat cu toţii au să vrea să I se apropie, ar fi trebuit să-L tulbure şi să-I schimbe cât de puţin judecata Lui despre ceea ce este adevărul, întrucât El Însuşi este Adevărul? Chiar dacă aşa ceva este o imposibilitate, mai imposibilă în ordinea naturii: totuşi El nu a uitat nici în cel mai mic lucru cum anume a fost viaţa Lui pe când El era Cel umilit.

Astfel că într-adevăr este un ghimpe, un ghimpe al adevărului în aceste cuvinte: Iar Eu când mă voi înălţa îi voi trage la Mine. Când cuvintele acestea au fost spuse de către El, Cel umilit ghimpele adevărului era în faptul că El, Cel umilit, ştia despre Sine Însuşi că El era totuşi Cel înălţat. Cum s-a spus, El nu era plin de amărăciune, dar El a spus totuşi: Cât am să mai îndur stirpea aceasta? Şi când apoi El s-a înălţat şi s-a întâmplat ca dintru înalt El să-i tragă pe toţi la Sine atunci s-a ivit acolo ghimpele acesta, ghimpele adevărului, că El era cel umilit Cel care spusese cuvintele acestea. Şi pe El tu, pe El toate milioanele de oameni sau - toate milioanele de creştini zadarnic aţi vrea să-L tulburaţi sau să-L faceţi să uite ceva - aşa cum insistenţii şi bine dispuşii prieteni ai acelui om bogat, pe

vremuri sărac, ar vrea atât de bucuros să-l facă să uite că el a spus cuvintele acelea când era sărac, ar vrea să-l facă să uite ce ajunsese el ca om sărac să ştie despre lume şi să-l convingă acum că ar fi vorba de o lume excelentă - şi pentru asta se îngrămădesc acum cu toţii în jurul lui!

Nu, un om ar putea să uite odată cu anii câte ceva, şi în zilele bune ale bogăţiei să uite experienţele şi adevărul sărăciei, însă El, Cel Înălţat, pentru El totul e un veşnic prezent - cei 1.800 de ani sunt ca o singură zi. Înălţarea pe El nu L-a schimbat: El Îşi este sieşi atât de prezent, încât în cuvântul pe care El l-a spus El este şi astăzi acelaşi, atât de viu Îşi aminteşte El că El a fost Cel umilit: El este Cel umilit care le spune celor care *trăiesc acum*: dintru înalt am să-i trag pe toţi la Mine.

N-a spus El oare că dintru înalt El are să-i tragă pe toţi la Sine? Da, sigur - El Cel umilit a spus asta. El nu se lasă înşelat - tu nu poţi evita umilinţa; căci dacă cuvintele acestea amintesc de înălţare, tot astfel Cel Care le rosteşte aminteşte de umilinţă. Tu nu poţi lua numai un lucru din acestea două, fără să te faci vinovat de un neadevăr, prin care doar pe tine însuţi te înşeli şi nu pe El, şi pe tine însuţi te înşeli de adevărul care este El.

3

Doamne Iisuse Hristoase! Foarte diferite sunt cele multe prin care un om se poate simţi atras; dar un lucru este spre care niciodată nu s-ar simţi un om atras de la natură spre suferinţă şi umilinţă. Asta vrem noi oamenii să evităm cât mai mult timp cu putinţă şi să nu ne lăsăm atraşi într-acolo decât cu de-a sila. Tu însă, Mântuitorule şi Izbăvitorul nostru, Tu, Cel umilit, care totuşi nu vrei să constrângi pe nimeni şi cel puţin

spre ceea ce este poate cea mai mare onoare a unui om şi va fi totdeauna ca el să ajungă să fie asemenea Ţie: fie ca imaginea Ta în umilinţă să fie atât de vie, în faţa noastră trezindu-ne şi convingându-ne, astfel ca noi să ne simţim atraşi spre Tine întru umilintă, atrasi într-acolo, ca noi să vrem să-Ţi fim Ţie asemenea întru umilintă. Tu Care dintru înalt pe toţi vrei să-i tragi la Tine

Ioan 12, 32: Iar Eu când Mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la Mine

Cine este Acesta înălţat? Este Fiul născut dintru Tatăl, Domnul Nostru, Care dintru veşnicie a fost la Tatăl, a fost Dumnezeu, a venit pe lume, apoi S-a suit la Ceruri, unde acum stă la dreapta Tatălui, şi este transfigurat de slava pe care a avut-o înainte să fie lumea El este Cel Căruia îi este dată toată Puterea în cer şi pe pământ. Cel întru al Cărui nume trebuie să-şi plece genunchii toţi cei care sunt în Cer şi pe pământ şi sub pământ. Cei de a cărui laudă şi slavă răsună şi va răsuna veşnic Veşnicia. Cel Care va veni pe norii cerului, înconjurat de toţi sfinţii îngeri ai Săi, pentru a judeca lumea şi a-i mântui pe cei care au aşteptat întru credinţă slăvita lui Revelaţie

Dar altceva nimic nu se ştie despre El? Ba da, şi lucrul cel mai important care se ştie despre El este că El este ceva cu totul diferit că El a fost Cel umilit! El s-a născut ca un copil nelegitim, şi dacă tatălui lui i-ar fi fost îngăduit să hotărască el, atunci, oricât era el de bun, pe fecioara, care a fost mama Copilului poate că n-ar fi repudiat-o deschis, dar ar fi părăsit-o pe ascuns Însă mintea tatălui vitreg s-a schimbat: el a fost, în ce priveşte grija şi jertfirea de sine pentru Copil un adevărat tată. Dimpotrivă însă, întreaga stirpe, căruia acest Copil i-a aparţinut prin faptul că S-a făcut om, a fost un tată cu atât mai vitreg şi mai aspru - faţă de acest Copil nelegitim pe care neamul Său nu voia să-L recunoască Aşa cum se vede câteodată o pasare sărmană, pe care toate păsările din aceeaşi specie o

prigonesc şi o fugăresc şi o ciugulesc mereu pentru că nu arată întocmai ca celelalte, până când reuşesc în ce vor şi îi iau viaţa, astfel ca rudenia asta să se sfârşească; astfel şi neamul lui nu voia să aibe legături de rudenie cu acest copil sau cu acest om, ei voiau în primul rând, şi chiar asta era pentru ei o chestiune de viaţă şi de moarte, ca să-l ia viaţa acestui om pentru ca rudenia asta a lor să ia sfârşit.

Istoria aceasta, adică istoria acestei samavolnicii constante care se termină până la urmă cu moartea Lui, această istorie sau această suferinţă; acesta este povestea vieţii Lui. Ea poate fi povestită în mai multe feluri: poate fi povestită pe scurt, în două sau chiar într-un singur cuvânt; era istoria Patimilor. Poate fi povestită şi mai pe îndelete; atunci însă ea nu mai poate fi povestită cu totul adevărat, căci atunci ar fi atât de extinsă încât nu ar mai putea-o povesti nici un om. Altfel decât în aceste două feluri ea nu poate fi povestită: este o neînţelegere omenească faptul că ea a fost atât de prescurtată încât ultima ei parte a fost numită Istoria Patimilor; asta este o neînţelegere. A fost adevărat că a existat în viaţa Sa o vreme, un capitol, în care ea părea aproape o poveste de Slavă. Dar oare chiar în acea vreme nu a continuat stirpea lui să-L chinuie prin suferinţele neînţelegerile pe care I le pricinuiau mai departe împotriva Lui? Şi chiar în clipa aceea a vieţii Lui când omeneşte vorbind El părea în cea mai mare slavă se vede uşor că această slavă era mai degrabă vulcanică decât sigură, că nu se poate întemeia ceva pe ea; bănuieşti că această slavă ar trebui să însemne altceva, că în taină - ca înălţurile din care cazi - este în acord cu tocmai contrariul, cu spaima prăbuşirii, că ea este ambiguă asemenea clipei când femeia aceea I-a uns trupul cu uleiurile scumpe. Nu capeţi din ea deloc impresia fermităţii liniştite a unei Cine; El Însuşi spune: "pentru ziua îngropăciunii a păstrat mirul" căci fiecare zi a vieţii Sale într-un sens este ziua îngropăciunii, căci El era menit să fie jertfa

Şi astfel toată această slavă a fost doar o clipa scurtă pentru amurgirea Lui, semnificaţia ei era amurgul sau faptul că pregătea acest sfârşit. S-a vrut ca El să fie chemat pentru o zi rege, dar El nu arată ca un candidat la domnie, care să jinduiască spre aşa ceva şi care să fi făcut totul ca să-şi asigure domnia. Nu, dacă ar fi să fie rege, El joacă mai curând rolul străinului, pentru că El ştia că un asemenea rol s-ar fi potrivit doar cu ceea ce El însuşi înţelegea să fie, anume Jertfa. Să vrei să-L chemi pe El ca Rege! Asta e la fel de ciudat şi de absurd ca şi când i-ai oferi celui care, potrivit unui legământ sfânt trăieşte în sărăcie, toate comorile pământului, ce ar putea face el cu ele şi ce ar face El cu puterea regească, El care este Cel mai indiferent cu putinţă faţă de tot ceea ce este lumesc!

Micul popor căruia El i se recunoştea că-i aparţine se numea cu mândrie poporul ales al Domnului; poporul acesta se afla sub stăpânire străină, şi cum era firesc îi preocupa pe toţi gândul să scuture de pe ei jugul atât de detestat. Din cauza asta au vrut să-L cheme rege. Dar iată când îi arată Lui banul de bir şi vor să-l constrângă cu o întrebare complicată, să ia cu voie sau fără de voie partea unei cauze, ce se întâmplă atunci? O, lumească patimă a părtinirii, şi chiar dacă vrei să te numeşti sfântă şi naţională, nu ajungi până într-acolo încât să-i prinzi în cursă indiferenţa! El întreabă: "a cui e imaginea care e înfăţişată pe monedă", i se răspunde: Împăratului; "Atunci daţi-i împăratului ce-i al împăratului, şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu". Nesfârşită imparţialitate! Dacă împăratul se numeşte Irod sau Salman sau, dacă e roman sau japonez, asta Lui îi e cât se poate de egal. Dar pe de altă parte: nesfârşit de largă deosebirea pe care El o stabileşte între Dumnezeu şi împărat "Daţi-i lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu". Căci lumeşte s-a vrut să se facă o problemă legată de divinitate, dacă sau nu e îngăduit să se plătească birurile; căci lumescul ar vrea bucuros să se travestească în divin, şi tot astfel au fost aduşi într-o

aceeaşi întrebare Dumnezeu şi împăratul, ca şi când ei doi ar fi avut de-a dreptul ceva de împărţit, ca şi cum ar fi fost rivali, Dumnezeu şi El un fel de împărat, adică Dumnezeu era luat în taină în deşert, ar fi fost adus în lume. Dar el face deosebirea, deosebirea infinită; face din plata birurilor pentru împărat o chestiune imparţială şi indiferentă, adică ceva care trebuie făcut, fără să se mai piardă un cuvânt sau vreo clipă cu asta ca să se câştige astfel cu atât de mult timp spre a-I da lui Dumnezeu ceea ce este a lui Dumnezeu. Şi pe El vor să-L cheme ca rege!

O, dar ce suferinţă să fie până într-atâta neînţeles! Şi astfel a fost El în toate neînţeles. Nu a trecut nici o zi, nici un ceas al vreunei zile fără ca nerecunoaşterea să nu-L răstignească; căci asta o poate face greşita înţelegere şi deopotrivă de chinuitoare ca şi chinurile fizice. I-a fost greşit înţeleasă învăţătura şi a fost luată în deşert, I-au fost greşit înţelese minunile şi I-au fost luate în deşert, a fost greşit înţeles El Însuşi şi El a fost luat în deşert, au fost greşit înţelese relaţiile lui cu păcătoşii şi vameşii şi oamenii s-au scandalizat, I-a fost greşit înţeleasă întreaga Lui renunţare şi I-a fost luată în deşert, I-a fost greşit înţeleasă prezicerea pe care a făcut-o patimilor şi morţii Sale şi oamenii s-au scandalizat. Da, cu excepţia Apostolilor a fost poate femeia aceea una din puţine fiinţe care L-au înţeles, deşi chiar şi ea L-a înţeles greşit, căci ea nu înţelege ca ceea ce ea a făcut cu mirul şi uleiul sfinţit o făcea pentru moartea Sa. O, oroare a spaimei care dă o atât de tainică explicaţie încât pare contrariul înţelegerii adevărate: că acea clipă la Cină, când el este uns cu mirul şi uleiul sfânt înseamnă îngropăciunea Lui.

Închipuie-ţi-l pe acest umilit, pe care stirpea omenească nu a vrut să-L recunoască, asupra căruia toţi, chiar dacă în moduri diferite, s-au unit să strige: uitaţi-vă, ce om! Neasemuită I-a fost viaţa de la început până la sfârşit. Iată omul! strigau oamenii, atunci când au vrut să-L facă rege, şi, iată omul!

când au vrut să-L răstignească. Iată omul! asta este parcă întreaga poveste a patimilor Sale într-un singur strigăt.

Şi El, umilitul acesta, era iubirea; El voia un singur lucru: să-i mântuie pe oameni; voia asta cu o singură condiţie, El Şi-a părăsit pentru aceasta slava cerească; voia cu o singură condiţie: Şi-a jertfit pentru asta viaţa. Astfel şi de fapt nu se poate spune: a ieşit El în lume, nu, cu scopul acesta a coborât El pe pământ şi pe urmă a ieşit în lume. S-ar putea crede, că El i-a pus în mişcare pe toţi, dar El nu a pus în mişcare pe nimeni şi totuşi da: El i-a scos din nemişcare pe toţi El i-a adus practic pe toţi împotriva Lui într-un strigăt: Ce suferinţă, ce suferinţă a iubirii!

Şi spectacolul acesta nu te emoţionează? Dar, nu-i aşa, tu vrei să fii sincer faţă de tine însuţi, şi dacă vreunul sau altul din oratorii aceştia pricepuţi, care fac greşit ce fac şi totuşi nu ştiu ce fac, dacă vreunul din ei ar vrea să te înşele cu elocvenţa lui atunci când ţi-ar vorbi ameţindu-te despre Patimile lui Iisus sau înşelându-se şi pe sine însuşi ar vrea să te aşeze ca privitor lângă Crucea Sa, pentru ca de acolo să priveşti lumea, istoria lumii, oamenii: nu-i aşa că atunci n-ai să te laşi înşelat? Ai să te gândeşti că, dacă într-adevăr te aşezi alături de crucea Lui sau te ridici în picioare lângă crucea Lui, atunci asta trebuie să se întâmple în situaţia de contemporaneitate, când asta ar însemna de asemenea că tu vei suferi *într-adevăr* odată cu El suferinţele Lui, nu să faci observaţii de la picioarele Crucii Sale, ci poate chiar să fii răstignit pe o cruce alături de El şi de acolo să priveşti lumea.

Gândeşte-te la asta cu toată seriozitatea, sau tocmai pentru că lucrurile să fie într-adevăr serioase nu privindu-L pe El, ci gândeşte-te în primul rând la tine însuţi, pentru ca tu în gândurile tale să devii contemporan cu El. Şi văzând asta nu te mişcă din adâncuri până la lacrimi, care aici nu ar fi la locul lor, ar fi de prisos şi chiar ţi s-ar socoti în defavoarea ta dacă

nu plângi pentru tine însuţi ci emoţionat întru tot ce e mai serios, întru acţiune, pentru ca într-un fel oarecare să vrei să suferi asemenea Lui? Nu ai să fii constrâns împotriva voinţei tale, dar eşti fericit dacă propria ta voinţă te constrânge astfel încât să trebuiască să spui: nu pot face altfel căci ce văd aici mă copleşeşte! Nu ai să fii constrâns împotriva voinţei tale, o, nu mă înţelege greşit, aici este vorba de o chestiune de onoare, dacă nu vrei, dacă poate îţi e greu, atunci poţi rămâne foarte bine liber este în acest caz o chestiune de onoare de care te dezlegi singur; aşa îţi e poate mai uşor?

Dar spune singur, şi spuneţi-o tie, ce ai zice de un îndrăgostit, care ar vrea să-i aparţină fiinţei iubite după ce a trecut prin toate greutăţile, după ce a învins toate primejdiile, de un iubit care nu poate iubi decât întru măreţie? Este asta iubirea? Sigur, îşi spune singură iubire, dar asta este iubirea? Gândeşte-te la doua fiinţe care se iubesc. Îndrăgostitul, bărbatul, a trecut în viaţa lui prin nespus de multe, a trebuit să fugă singur în lume, sărăcit, de toţi alungat, dispreţuit şi batjocorit dar apoi s-a întors fila, cauza sa a izbândit, şi el este acum admirat de toţi, toţi se străduiesc să-i câştige atenţia. Şi de abea atunci o cunoaşte pe fata care va deveni iubita lui. Ea este deci fără nici o vină că nu a împărtăşit cu el suferinţele lui, nici nu-l cunoştea la vremea când el suferea astfel. Dar dacă ea este o fiinţă care iubeşte aşa cum trebuie, atunci ea nu-şi va reproşa şi poate e o exagerare aici, dar e o exagerare a iubirii nu-şi va reproşa aproape cu o infidelitate, sau nu-şi va simţi iubirea desăvârşită, prin faptul că ea nu-l cunoscuse la vremea când el suferea, nu se va simţi ruşinată că ea împărtăşeşte acum cu el numai vremea măreţiei lui?

În ce-L priveşte însă pe Iisus Hristos, nimeni nu poate spune că L-ar fi cunoscut de abea când ar fi ajuns în slava şi măreţia Sa; căci oricine L-a cunoscut L-a cunoscut în vremea umilinţei Sale, şi dacă ajunge să-L cunoască în realitate, Îl

cunoaşte la început în umilinţa Sa. Şi nici nu poate spune nimeni în adevăr că ar fi imposibil să împărtăşească umilinţa cu El. Pentru că umilinţa aceasta ar fi fost odinioară şi ar fi acum de mult trecută. Nu, atunci când ajungi contemporan cu El în umilinţa Lui, şi vederea acestei umilinţe te mişcă atât încât să vrei să suferi cu El: atunci are să-ţi fie - şi aceasta El ţi-o asigură - dat prilej deajuns să poţi suferi întru asemănarea cu suferinţele Lui; şi chiar dacă ar fi să nu ţi se dea această ocazie, în orice caz nu ocazia intră în discuţie cât voinţa ta de a voi să suferi întru asemănarea cu suferinţele Lui.

Întru asemănare cu El să suferi: şi nu-i aşa, nu vrei să te înşeli singur, vrei să fii sincer - însă asta îţi este dat, căci şi tu eşti un îndrăgostit, deci pe cât de mult cu putinţă departe de a căuta căi de a fugi şi cotituri înşelătoare ale drumului, ca cei care, în diferite feluri fac acum speculaţii cu privire la Măreţia Sa pentru a scăpa de suferinţă. Nu, cel care Îl iubeşte pe Hristos, aceluia îi vine foarte uşor, fără nici un sprijin al elocvenţei, să înţeleagă pe cât se poate de simplu ce se înţelege prin spusele a suferi întru asemănare cu El. Când tu, de pildă, sau când un om are greutăţi în viaţă, sau când poate îi merg prost lucrurile, când îşi pierde iubita pe care o iubeşte cel mai mult: asta nu se numeşte suferinţă întru asemănarea lui Iisus Hristos. Asemenea suferinţe sunt suferinţele general omeneşti, în care şi păgânii la fel de bine ca şi creştinii sunt şi au fost ispitiţi. Pe creştin îl recunoşti numai prin faptul că el suferă cu răbdare aceste suferinţe: sau că cu oricâtă răbdare le îndură nu are să-i vină niciodată în gând că această suferinţă ar fi egală cu cea a lui Hristos chiar şi un asemenea gând ar fi o lipsă de răbdare necreştinească. Să suferi asemenea lui Hristos nu înseamnă să te laşi răbdător în ceea ce este inevitabil, ci înseamnă să suferi din răutatea oamenilor, pentru că tu ca creştin sau fiind creştin vrei binele şi te străduieşti întru bine astfel încât să poţi scăpa de această suferinţă atunci când va fi îngăduit să vrei binele.

Ca atunci când, pentru a lua doar acest caz, un om s-ar strădui creştineşte să-şi poarte cu răbdare povara şi apoi ar fi batjocorit şi luat în râs de oameni pentru că a vrut să fie răbdător. Căci asftel a suferit Hristos, a suferit pentru că El a fost adevărul, şi nu a vrut să fie altfel decât era: Adevărul.

Mai priveşte-L o dată pe El, pe El Cel umilit! Căci despre asta va vorbi predica, despre umilinţă - căci în ce priveşte împărtăşirea Măreţiei cu El, cum se cuvine să te porţi atunci, pentru asta nu e nevoie de nici o introducere. Despre umilinţă se va predica, căci dacă tu nu vrei s-o împărtăşeşti cu El, atunci El nu va vrea nici măreţia s-o împărtăşească cu tine, deci se va vorbi despre faptul că trebuie să împărtăşeşti umilinţa cu El. Priveşte-L pe El, Cel umilit! Şi dacă vederea Lui te emoţionează, astfel că eşti gata la orice suferinţă, alături de El - atunci, da, atunci eu ţi-aş spune: tu *trebuie* să suferi cu El. Şi să vorbeşti astfel este o fericire. Pentru cel care nu vrea să facă asta cu plăcere, să trebuiască să spui mereu: trebuie, asta nu e o plăcere. Dacă însă cineva nu vrea nimic decât acest singur lucru, să i se îngăduie să sufere cu El, şi asta este singurul lucru pe care şi-l doreşte, atunci este o fericire să-i spui; şi atunci cuvântul "tu trebuie" este în cel mai frumos înţeles al cuvântului la locul lui. Cuvântul "tu trebuie" nici nu e acolo foarte poruncitor - căci ce poruncă poate să fie pentru cineva care doreşte din inimă ceea ce îi porunceşte porunca! - cum este de divin, de purificator ca într-un asemenea zel să nu fie nimic necugetat, nici un fel de exagerare îngâmfată, nici un gând interesat spre ceva care să merite răsplată.

Aşadar mai priveşte-L o dată pe El, Cel umilit! Ce influenţă are asupra ta vederea Lui! nu ar putea El să te pună în mers ca măcar într-o măsură să vrei să suferi asemenea Lui; aşadar să vrei să mărturiseşti întru Adevăr în primejdie, şi tocmai din cauza asta să vrei să suferi? Uită, dacă îţi este cu putinţă, o clipă tot ceea ce ştii despre El, smulge-te din poate

leneşa inerţie a obişnuinţei în care ştii ceea ce ştii despre El: lasă-te să-ţi fie ca şi cum ai auzi pentru întâia oară povestirea suferinţelor şi pătimilor Lui. Sau dacă crezi că n-ai să poţi asta, atunci, bine, să ne ajutăm altfel; să ne luăm în ajutor un copil, un copil care încă nu a fost deformat de viaţă pentru a fi trebuit să învete despre patimile şi moartea lui Iisus Hristos ca pe o lectie la scoală, un copil care aude acum povestirea aceasta pentru întâia dată, să vedem ce efect are asta asupra lui când îi povestim asta

Gândeşte-te deci la un copil, şi bucură-l pe acest copil arătându-i unele din acele imagini, neinsemnate din punct de vedere artistic, dar pentru copil totuşi atât de pline de valoare pe care le poţi cumpăra de oriunde - Aici înfăţişat pe armăsarul său avântat, cu penele în vânt, cu chipul dominator, în fruntea a mii şi mii de oameni pe care nu-i vezi, cu mâna ridicată spre poruncă: "Înainte", înainte peste colinele şi munţii de acolo în faţa ta, înainte spre victorie; acesta este împăratul; şi acum povesteşte-i copilul ceva despre Napoleon. - Acesta de aici este un vânător, se sprijină pe arcul lui şi priveşte în faţa lui cu o privire atât de pătrunzătoare, atât de sigură, şi totuşi atât de plină de îngrijorări Aceasta este Wilhelm Tell; îi povesteşti copilului ceva despre el şi despre privirea aceea atât de remarcabilă, şi-i spui cum cu aceeaşi privire a avut el o dată pentru fiul lui un ochi astfel cumpănind cum să nu-l rănească şi cu aceeaşi privire celălalt ochi pentru mărul de pe capul băiatului, mărul care trebuie străpuns. - Şi astfel îi mai arăţi copilului şi alte imagini spre nemăsurata bucurie a copilului; şi ajungi la o asemenea poză care era dinadins pusă acolo şi care îi înfăţişează pe Răstignit. Copilul nu are să înţeleagă imaginea aceasta imediat, şi nici direct, el va întreba ce înseamnă ea, de ce Omul acela e astfel prins de un copac. Tu îi explici copilului că este o cruce, şi că să fii spânzurat de ea înseamnă să fii răstignit, şi că răstignirea în ţara aceea era cea mai chinuitoare

pedeapsă cu moartea, şi pe lângă asta şi o pedeapsă cu moartea dezonorantă care le era aplicată numai celor mai vinovaţi criminali

Cum are să-l înrâurească asta pe copil? Copilul are să se simtă foarte ciudat, are să se minuneze la drept vorbind de ce ţi-a venit gândul să pui o asemenea poză atât de urâcioasă printre toate celelalte poze frumoase, imaginea unui criminal rău printre toţi acei eroi şi oameni mari. Căci aşa cum pentru iudei era o sfidare să-L vadă pe "regele iudeilor" pe crucea Sa, tot astfel şi imaginea aceasta, care revine mereu "şi în anul acesta", este pentru neamul omenesc o amintire de care el nu poate scăpa şi de care nu trebuie să se lepede niciodată. Omul acela nu trebuie înfăţişat astfel; şi trebuie să fie ca şi cum neamul de acum, generaţia aceasta este cea care-L răstigneşte, de fiecare dată când generaţia aceasta arată această imagine pentru prima dată copilului din această generaţie, pentru prima dată explicându-i cum merg lucrurile pe lume; şi copilului trebuie, când aude asta pentru prima dată să i se facă frică de cei mai vârstnici, de lume şi de el însuşi; şi atunci şi toate celelalte poze se vor schimba la faţă, aşa cum se spune despre puterea iubirii, atât de deosebită de ele toate este imaginea aceasta

Şi între timp, atâta vreme cât - căci nu am ajuns încă la punctul hotărâtor - copilul nu a ajuns să ştie cine a fost acest criminal rău - copilul are să tot întrebe, curios cum sunt copiii, cine este acesta, ce a făcut el, ce? Povesteşte-i atunci copilului că acest Răstignit este Mântuitorul lumii. Dar de asta copilul nu are să poată lega o reprezentare anume; povesteşte-i atunci doar că acest răstignit a fost Omul cel mai demn de iubire din lume şi cel mai plin de iubire care a trăit vreodată pe lume. O, în viaţa de toate zilele, când poţi spune atât de uşor povestea aceasta, în viaţa de toate zilele, când jumătate de cuvânt şi doar un cuvânt aruncat ca o concluzie ajunge, căci oricine o cunoaşte: acolo merge totul repede; dar e sigur că ar trebui să

fie un om foarte ciudat, sau mai degrabă un neom, cel care în clipa aceea nu şi-ar închide ochii şi nu s-ar simţi asemenea unui sărman păcătos, în clipa în care va trebui să îi povestească pentru prima dată unui copil, aşadar unui copil care nu a auzit niciodată nici un cuvânt despre aceasta şi deci de la sine înţeles că nici nu a bănuit vreodată ceva despre aceasta. Dar atunci acel mai vârstnic care povesteşte asta se înfăţişează asemenea unui acuzator, care se acuză pe sine însuşi şi întreg neamul omenesc! - Ce impresie crezi că va produce asupra copilului acela, care firește că va întreba: dar de ce au fost atât de răi cu El, de ce?

Iată, acum este clipa: când ai făcut o atât de puternică impresie asupra copilului, atunci povesteşte-i despre El, despre Cel înălţat în Măreţie, Care dintru înalt pe toţi vrea să-i tragă la El. Povesteşte-i că Răstignitul este acest Slăvit şi Măreţ. Povesteşte-i copilului că El a fost iubirea, că El a venit pe lume din iubire, şi-a asumat mărunta înfăţişare de serv, că a trăit pentru un singur lucru, să-i iubească pe oameni şi să-i ajute, mai ales pe toţi cei care erau bolnavi şi trişti şi în suferinţă şi nefericiţi. Povesteşte-i apoi copilului cum a fost viaţa Lui, cum unul dintre cei puţini care l-au fost aproape L-a trădat, cum ceilalţi puţini S-au lepădat de El, şi toţi ceilalţi L-au batjocorit şi L-au luat în râs, până când în sfârşit L-au răstignit pe cruce - aşa cum se vede în imaginea aceea - dorindu-şi ca sângele Lui să cadă asupra lor şi asupra copiilor lor, pe când El se ruga pentru ei ca aceasta să nu se întâmple, ca Tatăl Ceresc să le ierte lor păcatul acesta. Povesteşte-i copilului cu toată inima, ca şi cum tu însuţi n-ai fi auzit sau n-ai mai fi povestit nimănui niciodată povestea aceasta; povesteşte-i-o ca şi cum tu însuţi ai fi făcut ca un poem povestea aceasta, dar nu uita nici un lucru care s-a păstrat din ea, poţi doar povestind-o să uiţi că povestea e păstrată. Povesteşte-i copilului că în acelaşi timp cu acest Om plin de iubire a trăit şi un tâlhar faimos, care fusese

condamnat la moarte - a cărui eliberare poporul a cerut-o, care au strigat pentru el: trăiască acesta, trăiască Barabas; dar pentru Cel plin de iubire au strigat: răstigniţi-L, răstigniţi-L! astfel că acest Om plin de iubire nu numai că a fost răstignit asemenea unui tâlhar, ci asemenea unui monstru, încât chiar şi acel tâlhar renumit în comparaţie cu el ar fi fost ca un om cinstit.

Ce efect crezi tu că va avea această povestire asupra copilului? Căci, pentru a face lucrurile foarte limpezi, şi a arăta despre ce e vorba să mai faci o experienţă, continuă povestirea despre acest Răstignit şi spune că în a treia zi după aceea El s-a sculat din morţi, şi apoi S-a urcat la ceruri, pentru a sta în Slavă alături de Tatăl în Cer - încearcă asta, şi vei vedea că la început copilul aproape că nu va auzi nimic din toate acestea; povestea patimilor Lui va fi făcut asupra copilului o atât de puternică impresie încât el nu se va mai simţi în stare să mai audă ceva despre Măreţia care urmează. Şi atunci el va fi strâmbat şi ani de-a rândul după aceea va fi deformat de faptul că a putut asculta întreaga poveste a umilinţei Sale, a patimilor şi morţii Sale, cu uşurinţă, fără să simtă o strângere de inimă, şi fără să asculte îndată despre Măreţia Lui.

Deci ce efect crezi tu că va avea această povestire asupra copilului? În primul rând că-l va fi făcut să uite cu totul celelalte imagini pe care i le-ai arătat: căci acum avea să se gândească la cu totul altceva. Şi apoi copilul se va minuna mai mult decât orice că Dumnezeu din Cer nu a făcut totul pentru a împiedica toate acestea; sau că aşa ceva s-a întâmplat fără ca Dumnezeu, dacă nu mai devreme, măcar în ultima clipă, pentru a-l împiedica moartea nu a lăsat să se reverse foc din ceruri; că s-a întâmplat fără ca pământul să se deschidă pentru a-i înghiţi pe acei oameni fără Dumnezeu. Şi tot astfel ar trebui şi noi cei mai vârstnici să înţelegem asta, dacă noi n-am înţelege că acestea au fost suferinţe asumate de bună voie, deci cu atât mai grele, pentru că El, Cel umilit, s-ar fi putut ruga în

orice clipă; şi atunci Tatăl l-ar fi trimis legiuni de îngeri pentru a-L apăra de acel lucru îngrozitor. - Aceasta a fost prima impresie. Treptat însă, când copilul se gândeşte mai mult la această povestire, el va deveni tot mai pătimaş; el va vorbi numai despre arme şi război - căci copilul s-a hotărât ferm ca, atunci când va fi mare, el îi va omorî pe toţi aceşti oameni fără Dumnezeu, care s-au purtat astfel cu Acel Om plin de iubire; asta s-a hotărât copilul în felul lui copilăresc, uitând copilăreşte că oamenii aceia au trăit acum 1800 de ani.

Când apoi băiatul a ajuns un adolescent, el nu-şi va fi uitat impresia din copilărie, dar va înţelege acum că nu se poate face ceea ce băiatul, uitând de cei 1.800 de ani, se hotărâse să facă; dar el se va gândi la fel de pătimaş să se războiască că lumea în care Cel Sfânt a fost scuipat, să se războiască împotriva lumii în care iubirea este răstignită şi oamenii se roagă pentru tâlhar.

Când el apoi se va fi făcut mai mare şi se va fi maturizat, el nu-şi va fi uitat impresia din copilărie, dar o înţelege acum altfel. El nu mai vrea să-i lovească pe alţii; căci, spune el, atunci eu nu voi mai putea fi asemenea Celui umilit, care nu a lovit la rândul Său, nici măcar nu a răspuns loviturilor când a fost El lovit. Nu, el doreşte acum un singur lucru, să sufere asemenea Lui, aşa cum el a suferit pe lumea aceasta pe care filosofii au numit-o totdeauna cea mai bună dintre lumi, dar care e totuşi - căci poate în filosofie este totuşi ceva adevărat care în teologie nu e - lumea asta care răstigneşte iubirea şi strigă "trăiască" pentru Barabas. Asta a arătat că face lumea totdeauna în împrejurări mai mărunte, nu numai că cel care vrea omeneşte binele trebuie să sufere, ci şi că - în numele contrariului pe care lumea îl iubeşte, ca să spunem lucrurilor pe nume, aşa cum este ea împotriva binelui - de obicei în acelaşi timp mai trăieşte şi un om ordinar, un om demn de

dispreţ, un om josnic, pentru care în contrast şi dimpotrivă să se strige "trăiască".

Astfel *poate* stârni emoţia vederea acestui umilit, şi nu te poate emoţiona şi pe tine la fel? Astfel i-a covârşit de emoţie pe Apostoli, care nu ştiau şi nu voiau să ştie nimic altceva decât de Hristos şi încă de Hristos Cel Răstignit - şi El nu te poate emoţiona la fel de adânc şi pe tine? De aici nu urmează că tu ai să fii un Apostol - ce nemăsurată trufie! nu, de aici urmează doar că tu ai să fii un creştin. Astfel i-a emoţionat vederea acestuia pe cei măreţi de care biserica îşi aminteşte ca fiind Părinţii şi Învăţătorii, care laolaltă cu Apostolii nu ştiau nimic şi nu voiau să ştie nimic în afară de Hristos şi încă Hristos Cel Răstignit - nu poate El să te emoţioneze la fel de adânc şi pe tine? De aici nu urmează că tu ai să fii unul asemenea lor - ce gând! de aici urmează doar că tu ai să fii un creştin. Căci de ce i-a răscolit astfel vederea Lui? Pentru că ei Îl iubeau. De aceea I-au descoperit ei suferinţele Lui; căci numai cel care Îl iubeşte înţelege că El era iubirea, şi numai acela poate din cauza aceasta să fie atent cum a suferit El; ce dreptate avea El; cum a suferit; câtă nedreptate! Dacă vederea acestui fapt nu te emoţionează într-atâta, asta trebuie să fie pentru că tu nu Îl iubeşti. Dar nu te desprinde de El, pentru ca vederea Acestui Umilit în suferinţa Sa să te mişte de la locul tău poate, să Îl iubeşti. Dacă aşa este, atunci tu vei vedea aceasta o a doua oară, şi atunci te va emoţiona să vrei să suferi cu El - care dintru înalt pe toţi vrea să-i tragă la El.

4

Doamne Iisuse Hristoase, Tu Care nu ai venit să judeci, dar Care totuşi vei reveni ca să judeci: viaţa Ta pe pământ este chiar ea judecata cu care noi vom fi judecaţi. Fie ca toţi şi

fiecare din cei care se numeşte pe sine creştin, să-ţi poată cântări viaţa lui cu această judecată, dacă el Te iubeşte numai în umilinta Ta sau te iubeşte numai in Măreţia Ta, adică dacă Te iubeşte, căci dacă el iubeşte numai una din acestea două, atunci nu Te iubeşte. Dar dacă Te iubeşte, atunci el merge mai departe umilit el insuşi - căci el Te iubeşte în umilinta Ta, - dar nu ca atunci când mintea lumească se supune lumeşte umilinţei lumeşti - căci aşa Tu nu ai umblat aici pe pământ în umilinţă. Nu, deşi umilit, El s-a ridicat mai presus de umilinţă cu Mintea, cu ochii indreptaţi spre înalt, la care Tu Te-ai urcat, unde El te aşteaptă. Cel care dintru înalt pe toţi vrei să-i tragi la Tine.

> Ioan. 12. 32: Iar Eu când Mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la Mine.

Mulţi sunt chemaţi, puţini sunt aleşi - dintru înalt vrea El "pe toţi" să-i tragă la Sine. Dar pentru că mulţi sunt chemaţi, de aici nu urmează că mulţi sunt aleşi. Şi pentru că El vrea să-i tragă pe toţi la Sine, de aici nu urmează că toţi se lasă traşi. Numai că vina nu trebuie căutată la El dacă asta nu se va întâmpla, pentru că El vrea să-i tragă pe toţi.

"Dintru înalt"; atunci când El umbla aici pe pământ intru umilinţă, El atunci voia să-i tragă pe toţi la El, i-a strigat la el, pe toţi cei care trudnic şi din greu erau împovăraţi. El s-a dus la cei care erau bolnavi şi trişti, dar El mai avea şi altceva de făcut în acelaşi timp, El trebuie ca prin viaţa Sa să exprime Adevărul, să reprezinte faptul că El era Adevărul, şi ca om Adevărat El mai avea şi acest alt lucru drept misiune: ca El să împlinească astfel. El Însuşi avea ceva de împlinit, El a învăţat din ceea ce a suferit, a învăţat Ascultător, El - ca să vorbim cu

totul şi cu totul omeneşte, ceea ce pe drept se face cu un om adevărat - S-a dezvoltat pentru a deveni şi a fi Adevărul.

Când apoi misiunea care-I fusese dată El a împlinit-o până la capăt, ascultător până la moarte, până la moartea pe cruce; atunci El a fost primit în Slavă şi Măreţie în Înalt; El Îşi împlinise acum drumul, lucrarea Sa era îndeplinită, cea a Ascultării, care-I fusese dată, sau pe care de bună voie Şi-o luase asupra Sa. Şi atunci El începe a doua oară dintru înalt: acum El nu va mai desfăşura mai departe, pentru El nu mai e nimic de învăţat. El e preocupat numai cu a-i trage pe oameni la Sine - dintru înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine.

El începe a doua oară dintru înalt, aici începe El cu ceea ce de acum încolo are să fie singura Sa lucrare, să-i tragă pe toţi la Sine - dar noi de unde începem noi? Pentru că El este acum în înalt, din cauza asta putem să începem şi noi dintru înalt, deci, pentru că El a moştenit înaltul, putem să-l asumăm şi noi pentru noi?

Să privim acum spre El şi spre Viaţa Lui, să vorbim acum omeneşte cu totul despre asta, căci El a fost un om adevărat El Şi-a început viaţa în umilinţă, a dus-o în sărăcie şi umilinţă până la urmă, S-a suit acum într-o înalt, şi ce vrea să spună asta? Asta vrea să spună: temporalitatea a fost cu totul şi cu totul suferinţă, umilinţă, de abea veşnicie este victorie, mântuire Aici nu e aşa cum altminteri uneori se vede viaţa unui om, care poate se supune câţiva ani în condiţii de sărăcie şi umilinţă, îndură nerecunoaştere şi prigoane, însă apoi, în temporalitate învinge şi ajunge la măreţie. Nu, El a terminat cum a început: născut în sărăcie, ca şi cum abea ar fi fost om (căci numai într-o iesle s-a găsit loc pentru Cel nou născut), a sfârşit ca şi cum abea dacă ar fi fost om, cu moartea cea mai ruşinoasă, răstignit ca un criminal - şi de abea după aceea S-a suit în Înalt.

Dacă într-o existență pământeană am vrea să numim asta o încercare, atunci trebuie - dacă lăsăm o clipă la o parte ce nesfârșită semnificație are moartea Sa ca moarte a împăcării, și îl considerăm doar ca om - să spunem despre El: acum El a trecut de această încercare, El este acum Cel desăvârșit, primit întru Slava Înaltului. Însă existența aceasta a noastră pământeană, tocmai, este o încercare, un examen, este vremea încercării; aceasta este învățătura creștinismului, pe care dreapta credință creștină și-a cunoscut-o totdeauna pentru contemplarea ei. A fi om, a trăi aici în lumea aceasta, înseamnă a fi pus la încercare, viața este - pentru a folosi aici un cuvânt străin, în parte pentru că desemnează cel mai exact situația, în parte pentru că oricine își amintește mai repede și mai precis de ceea ce trebuie să amintească aceasta - un examen. Și cel mai mare examen la care trebuie să se supună un om, pentru care îi e dată întreaga viață este să devină și să fie creștin. Toate cele de care se ocupă el, fie că lucrarea sa, omenește vorbind, este cea mai măreață cu putință, fie că e cât de mărginită, toate acestea luate laolaltă înseamnă pentru el un singur lucru - că el este în examen.

Știu că în general se vorbește altfel, că oamenii au mult de a face să vrea să "realizeze" ceva pe lume, că vorbesc mult despre ce au realizat alții și despre ce au realizat ei înșiși, știu că se vrea să fim învățați că istoria este judecata, dar știu și că asta este o invenție a vicleniei omenești, care dă la o parte relația adevărată cu Dumnezeu, vrea să se facă pe sine însăși importantă și vrea să joace rolul providenței, și din cauza asta se preocupă doar de urmările unei vieți, în loc să se gândească la faptul că un om este în fiecare moment judecat de Dumnezeu. Cu ceea ce înseamnă "a realiza" ceva, cu asta omul nu are chiar nimic de a face, asta este treaba lui Dumnezeu, grija lui Dumnezeu de viața fiecărui om; dar pentru fiecare din oameni luat separat, izolat, trebuie ca toată viața lui, fiecare faptă din

ea, să nu însemne niciodată nimic altceva decât o asemenea încercare, un asemenea examen, căruia i se supune şi unde Dumnezeu este examinatorul. Chiar şi viaţa lui Hristos - şi pare că ar fi inutil să vorbim despre ce a realizat El - a fost, în măsura în care-L privim pe El doar ca om, şi pentru El Însuşi doar o încercare, un examen, examenul ascultării. Dar El a reuşit la acest examen în fiecare clipă până la moartea Sa pe cruce; din cauza aceasta L-a urcat Dumnezeu în înalt, şi acum El este, El Cel desăvârşit, întru înalt în Slavă. Să vorbim cu totul şi cu totul omeneşte despre asta, El Şi-a trecut examenul, a desăvârşit imaginea şi modulul, este acum în înalt: e ca atunci când cineva şi-a trecut examenul şi se preocupă apoi să le arate altora drumul.

Dintru înalt El vrea să-i cheme pe toţi la Sine. Dar trebuie în primul rând să fii atent, ca tu, dacă pot spune astfel să ajungi să desemnezi strâmb prin vreo înşelare a minţii liniile vieţii Sale, ale Modelului. Dacă ai fi trăit în acelaşi timp cu El, atunci şi tu ai fi început firește asemenea Lui cu sărăcia şi umilinţa. Dar cum El este acum întru înalt şi vrea să te tragă pe tine la El, pe tine, care trebuie abea să începi: atunci printr-o orbire a ochilor poate uşor să pară ca şi cum tu ar trebui *să începi* cu înaltul, ceea ce El nu a făcut, căci El , Cel acum desăvârşit, a terminat cu înaltul. Vei vedea uşor, vei şi înţelege uşor, ce vreau să spun, că viaţa Sa, viaţa Modelului de urmat, poate fi desemnată în două feluri: într-un caz sărăcia şi umilinţa va fi modelul şi departe, înfăţişat doar ca obiect al credinţei, se vede măreţia Înaltului; cealaltă imagine este Înaltul, şi departe, departe în spate, ca o amintire aproape uitată, este sărăcia şi umilinţa. Cum El te trage întru înalt, o asemenea iluzie e prea aproape de tine.

Când tu Îl priveşti astfel, examenul vieţii Lui pare uşor, acum, când El l-a trecut, El Cel desăvârşit. În acest sens nu e de mirare că El îi trage pe toţi la Sine. Dar din cauza aceasta

am amintit eu mai devreme cuvântul care dă aici o explicație corectă: mulți sunt chemați, puțini sunt aleși. Chemarea este în general și invitația; doar văzută ca "chemare" pare situația atât de ușoară; apoi vine înțelegerea mai bună; și cei aleși ajung să fie doar puțini.

Dar atunci nu este poate ca o înșelăciune din partea Lui că El îi trage pe toți dintru înalt la Sine; nu trece El oare ceva sub tăcere, nu ar trebui El, pentru a fi cu adevărat Adevărul, la fel cum îi trage la Sine, să-l avertizeze pe cel care se lasă tras? Nu trebuie El în continuu să facă atent la deosebirea care între ei, și la ceea ce urmează de aici, la deosebirea că El, Cel desăvârșit, se găsește întru desăvârșire, și celălalt se găsește în mediul realității, al lumescului și temporalului, unde această desăvârșire a Înaltului trebuie să se arate invers ca micime și umilință, astfel că faptul că El dintru înalt îi trage pe toți, și cel care se simte tras și urmează chemarea, cât mai din inimă urmează chemarea, cu atât se găsește în situația contrară, că e în umilință și înjosire și se cufundă tot mai adânc? La această întrebare a nerăbdării și a neînțelegerii nu e greu de răspuns. În primul rând, El nu poate, face altfel, El Și-a trecut examenul și El este Cel desăvârșit. El trebuie să-și ducă misiunea până la capăt, căci altminteri ar trebui să înceapă cu fiecare generație de la început, să se nască iarăși în fiecare generație, să sufere și să moară așa cum a făcut o dată; dar asta ar însemna că semnificația suferințelor și morții Sale ar fi deșartă.

Și nici nu se poate spune că El ar fi trecut ceva sub tăcere, căci propria lui Viață, așa cum El a trăit-o în umilință este cunoscută. Nu El este Cel care trece ceva sub tăcere, ci tocmai omul izolat, individual e cel care uită ceva, cel care privind numai spre înalt și încă făcând asta cu pasiune neadevărată Îl ia de fapt în deșert și uită sărăcia și umilința în care a trăit Acela, până când el privitorul s-a rătăcit într-atât și ajunge acolo unde

se gândise cel puţin să ajungă, şi acum caută să arunce vina tocmai pe Cel care îl trage întru înalt la Sine.

Că El, în loc să tragă, ar trebui să-i avertizeze pe ceilalţi, asta este o contradicţie în sine; căci atunci când simţirea unui om a fost creştineşte preschimbată, atunci el înţelege că umilinţa şi măreţia nu se află în nici un fel de relaţie una cu alta. Însă în orice caz viaţa lui Hristos întru umilinţă este acolo ca să avertizeze, asta înseamnă să avertizeze împotriva frivolităţii ca măreţia sa să nu fie luată în deşert.

Astfel El îi trage dintru înalt la Sine, pentru ca astfel cel care mai târziu ca un contemporan cu umilinţa Lui, să poată deveni creştin, să înceapă într-un anumit sens cu ce e mai uşor; căci înaltul este firește ce e mai uşor, să te simţi tras spre Acel înalt este destul de uşor. Însă Hristos care îl trage pe om la Sine dintru înalt, nu-i ia pe oameni afară din lumea în care ei trăiesc; şi tocmai din cauza asta pentru fiecare din cei care va fi tras la El întru înalt, înjosirea şi umilinţa vin ca de la sine.

Asta o ştie Hristos foarte bine, că îngăduinţa de a începe cu ceea ce e mai uşor sau cu ceea ce pare mai uşor, este o iluzie necesară pentru educaţia în sensul acesta, şi că împrejurarea că apoi va fi tot mai greu, trebuie să slujească ca viaţa în adevăr să devină o încercare şi un examen. Chiar şi Apostolilor, care totuşi au trăit în acea vreme cu El, El nu le-a spus de la început totul dinainte, cât aveau să sufere, nici măcar de la început în totul cât avea să sufere El Însuşi; da, când S-a despărţit de ei, El mai avea multe să le spună, dar nu le-a spus, pentru că ei nu ar fi putut să îndure încă. Omul este o creatură slabă şi nu reuşeşte ca Dumnezeu Omul să ştie din prima clipă totul, suferinţele şi certitudinea şi necesitatea prăbuşirii sale, şi apoi, zi după zi, liniştit, să se lase să trăiască în voia Domnului ca şi cum l-ar mai aştepta doar Binele. Omul trebuie abordat cu precauţie. Şi de aceea omul primeşte doar treptat posibilitatea să-şi vadă misiunea; de abea treptat va deveni el mai ferm

în încordarea tot mai mare a încercărilor şi examenului care îl constrâng. Astfel că pentru oamenii luaţi fiecare în parte viaţa devine tot mai serios un examen şi examenul cel mai înalt constă în a se vedea dacă el în adevăr va fi sau nu un creştin.

Să ne fie întâi limpede cum stau lucrurile cu educaţia unui om în şcoala vieţii sau la trecerea examenului; la fel stau lucrurile şi în ce priveşte trecerea celei mai dificile pregătiri în şcoala vieţii, aceea de a deveni şi de a fi creştin.

Fiecare om are într-un grad mai înalt sau mai scăzut un dar, care se numeşte puterea imaginaţiei, puterea care este prima condiţie pentru ceea ce face din el ceea ce se numeşte un om; căci voinţa este a doua condiţie şi cea la urmă hotărâtoare. Amintirea este în copilărie cea mai puternică şi se pierde odată cu anii; puterea imaginaţiei este în anii adolescenţei cea mai puternică şi se pierde apoi cu anii.

Să ne gândim acum la un adolescent; cu puterea imaginaţiei sale el cuprinde una sau alta din imaginile desăvârşirii (idealul) , fie ea numai una tradiţională, istorică, deci dintr-o epocă trecută, care deci a fost adevărată, şi-a avut realitatea fiinţei, fie că a fost creată de forţa imaginaţiei sale, astfel încât nu este legată de timp şi de spaţiu sau determinată de acestea, ci are realitate de gând. Pe câtă vreme această imagine, care pentru adolescent nu există decât în imaginaţia sa, adică într-o depărtare infinită care e cea a imaginaţiei de realitate, constituie imaginea desăvârşirii depline şi nu contestabile şi suferitoare; adolescentul va fi tras spre ea de forţa imaginaţiei sale, cu forţa imaginaţiei sale îi trece această imaginaţie prin faţă; el se îndrăgosteşte de această imagine, sau această imagine va deveni iubirea sa, entuziasmul său, sinele său mai desăvârşit (ideal) el nu se desprinde de ea nici măcar în somn, ea îl face fără somn, aşa cum a fost cu acel tânăr care nu putea dormi până când nu a devenit un la fel de mare învingător ca cel a cărui imagine renumită şi admirată i-a răpit somnul.

În această imagine se găseşte deci puterea imaginaţiei; şi chiar dacă aceasta ar fi imaginea acelei desăvârşiri a cărei desăvârşire ar consta tocmai în faptul că nu e numai suferinţa înspăimântătoare ci şi ceea ce e opus desăvârşirii (idealităţii), a ceea ce dăinuie prin jignirile şi samavolniciile zilnice şi prin greutăţile unei vieţi îndelungate: aşa cum puterea imaginaţiei redă această imagine, ea apare foarte uşoară, i se vede numai împlinirea, şi chiar şi desăvârşirea contestatoare apare acum împăcată. Forţa imaginaţiei este în sine însăşi mai desăvârşită decât suferinţa realităţii, este atemporal determinată, mai presus de suferinţa realităţii, ea poate reda foarte frumoasă desăvârşirea, pentru a o înfăţişa are la dispoziţie cele mai splendide culori. Dimpotrivă forţa imaginaţiei poate reda suferinţele numai în înfăţişarea lor împlinită (ideală), adică îmblânzite, ascunse, prescurtate. Căci imaginea imaginată, sau imaginea pe care forţa imaginaţiei o redă sau o reţine, este totuşi într-un sens irealitate, îi lipseşte realitatea timpului şi a temporalităţii şi a vieţii pământene legată de greutăţi şi de suferinţe. Adevărata desăvârşire anume constă în faptul că această desăvârşire - nu exista (căci aceasta se referă numai la ceea ce e desăvârşit, nu la mine care vorbesc), ci există zi după zi, încercată în această suferinţă reală a realităţii. Însă pe aceasta din urmă forţa imaginaţiei nu o poate reda - şi ea nici nu poate fi redată, ea poate doar exista - şi din cauza aceasta imaginea desăvârşirii pe care o reprezintă forţa imaginaţiei arată totdeauna atât de uşoară, atât de convingătoare.

Sigur, un adolescent are de obicei doar o palidă reprezentare a realităţii, a suferinţelor ei şi a ceea ce pot însemna când ele devin reale; dar chiar dacă ar fi aşa, sau (pentru că nu poate fi astfel) chiar dacă i-ar veni un mai vârstnic în ajutor cu întreaga sa experienţă, şi chiar dacă atunci un poet s-ar strădui cum nu a mai făcut-o nimeni niciodată până acum, şi chiar dacă ar reuşi s-o facă, cum n-a mai izbutit niciodată vreun poet

până acum ca să dea expresie reprezentării imaginii desăvârşirii şi suferinţei, tot nu s-ar putea reuşi în esenţă aşa ceva, căci, cum am spus, forţa imaginaţiei este cea care încearcă redarea desăvârşirii. Oricât de exact ar fi însă desemnată suferinţa, prin însuşi faptul că aceasta se face doar întru imaginaţie şi se întâmplă acolo în cadrul imaginaţiei - căci e făcută să se înfăţişeze prin imaginaţie - suferinţa a fost deja făcută să fie uşoară.

Dacă un actor se învestmântează în zdrenţe - şi dacă vestimentaţia sa ar consta, în pofida cerinţelor obişnuite ale scenei, literalmente din zdrenţe , o asemenea înşelăciune sau iluzie de un ceas ar fi totuşi altceva decât să se înfăţişeze în zdrenţe în viaţa de fiecare zi a realităţii. Nu, oricât s-ar strădui forţa imaginaţiei să facă din această imagine o închipuire a realităţii, ea nu reuşeşte. Dacă ar putea-o face, dacă un om ar putea deci cu ajutorul imaginaţiei sale să trăiască la fel ca în realitate, să trăiască cu totul şi în acelaşi fel aşa cum trăieşte în realitate, dacă ar putea să se cunoască pe sine la fel de exact şi de temeinic ca în experienţa realităţii: atunci viaţa n-ar mai avea nici un sens, providenţa ar însemna că i-a răsturnat-o; căci la ce ar mai fi bună realitatea, dacă ea ar putea fi cu adevărat preluată dinainte cu ajutorul imaginaţiei, la ce bun şaptezeci de ani dacă ar fi putut fi trăiţi cu totul încă din al douăzecişicincilea? Dar nu este aşa; şi din cauza aceasta imaginea pe care o produce forţa imaginaţiei nu este adevărata desăvârşire, îi lipseşte ceva: suferinţa realităţii sau realitatea suferinţei. Adevărata desăvârşire constă în faptul că tocmai această desăvârşire - suferinţa este însă adevărată, că deci ea este desăvârşirea care, zi după zi, an după an stă sub semnul suferinţei realităţii, această înfiorătoare contradicţie, că desăvârşirea nu se arată în ceva mai desăvârşit ci în ceva nesfârşit de mai nedesăvârşit. Şi aceasta este tocmai nedesăvârşirea forţei imaginaţiei, că ea nu reprezintă nedesăvârşirea; o, şi asta

este neliniştitor: că în realitate, în singurul loc în care poate fi adevărata desăvârşire acolo ea este atât de rareori, pentru că acolo este greu şi istovitor să fii desăvârşit, atât de greu - da, atât de greu încât a fi astfel acolo tocmai din cauza asta ar fi adevărata desăvârşire.

Să ne întoarcem la adolescentul de care era vorba. Această imagine a desăvârşirii este deci iubirea sa; se vede asta privindu-l, ochiul său nu vede nimic din ceea ce îi este imediat aproape în jur, el caută doar acea imagine; rătăceşte ca unul cufundat în somn şi în vise şi care este totuşi este foarte treaz, se vede asta în focul şi în flacăra din ochii săi. Merge năuc, ca un străin şi totuşi este acasă la el, căci el este prin forţa imaginaţiei constant în lumea lui întru imaginea căruia el doreşte să i se asemene. Şi aşa cum se întâmplă atât de frumos cu o pereche de soţi care cu anii ajung să-şi semene, tot astfel se schimbă şi adolescentul acesta şi devine tot mai asemănător imaginii, care singură i se întipăreşte sau se arată în toate gândurile şi faptele lui, în timp ce el, cum am spus, cu ochiul îndreptat spre această imagine - nu mai ia seama la pasul său, nu mai ştie unde se află. El vrea să devină asemenea acestei imagini, şi începe chiar să-i semene - şi acum descoperă deodată mediul realităţii în care se află şi relaţia acestui mediu cu el însuşi.

Dacă puterea care conduce viaţa unui om ar fi o putere seducătoare, atunci în clipa aceasta ea ar spune râzându-şi de acest tânăr: acum el e prins în cursă - cam aşa cum lumea înconjurătoare spune despre el: priviţi, iată un tânăr care s-a lăsat sedus de forţa imaginaţiei lui să meargă prea departe, astfel încât a ajuns prea încordat şi ridicol, şi nu se mai potriveşte realităţii. Însă puterea care conduce viaţa omului este iubirea, şi dacă atunci ar putea fi vorba de faptul că ea ar avea o anumită înclinaţie deosebită spre semeni, atunci ar avea o asemenea înclinaţie deosebită pentru acest adolescent, aşa cum citim că

Hristos a avut bunăvoință față de acel tânăr bogat, nu pentru că acela ar fi fost înțelept la modul lumesc și s-ar fi întors de la lume, ci pentru că acela mersese atât de departe în lume încât Hristos a început să aibe speranță pentru el. Providența plină de iubire îl judecă pe acest tânăr nu fără iubire, așa cum îl judecă lumea, ci spune: bine de tine, acum începe seriosul vieții pentru tine, tu ai mers acum atât de departe, încât acum va fi cu adevărat serios pentru tine adevărul că viața e un examen. Căci lucrul serios în viață nu constă în tot acest zel al finitudinii și preocupare cu obsesiile, cu costul vieții, cu vocația, și profesia și cu zămislirea copiilor, ci lucrul serios în viață constă în a fi și a vrea să exprimi desăvârșirea (idealitatea) realității de zi cu zi, în a *vrea* asta, astfel încât să nu tragi repede întru propria pierzanie o linie peste toate acestea, nici să nu le ieie în deșert risipite ca un vis - o, în ambele cazuri ar fi o tristă lipsă de seriozitate - ci a le voi cu umilință ca făcând parte din realitate.

Într-un anumit sens forța imaginației l-a înșelat pe acest adolescent, dar cu adevărat, dacă el însuși vrea, nu l-a înșelat spre paguba lui, l-a înșelat ducându-l întru adevăr, l-a dat ca printr-o înșelăciune în mâinile Domnului; dacă adolescentul acesta vrea - Dumnezeu în Ceruri îl așteaptă, gata să-l ajute, așa cum poate fi ajutat să treacă un examen care trebuie să fie cel mai important examen al seriozității. Puterea imaginației l-a înșelat pe acest adolescent, cu ajutorul acelei imagini a desăvârșirii l-a făcut să uite că el se află întru realitate: și acum el se află așezat acolo așa cum trebuie. Poate că o clipă îl străbate un fior când își dă seama, dar să lase să-i scape această imagine, nu, nu se poate hotărî la aceasta. Pe de altă parte, el nu poate evita suferința, dacă nu se poate hotărî să abandoneze această imagine; căci imaginea căreia el vrea să i se asemene este cea a desăvârșirii, și realitatea în care se află el și

asemănarea pe care vrea el s-o exprime nu este altceva decât desăvârşirea; deci suferinţa îi e în faţă şi nu poate fi evitată.

Este deci astfel, Slavă Domnului! - căci nu avem ce face aici cu vorbele pline de laşitate şi trebuie să alungăm mila, aici unde în adevăr nu poate fi vorba decât de urări de bine şi de fericire - el este deci, Slavă Domnului, la ananghie. El se sprijină pe Providenţă - dar să nu uităm că ea e iubire - pentru oricâte găuri, ca să zic aşa, va vrea ea să facă în el, pentru cât de tare, dacă pot să spun aşa, va vrea ea să-i încălzească cuptorul în care el, asemenea aurului, va fi pus la încercare. Poate că el nu a cuprins încă nici de departe întreaga complexitate a problemei, căci providenţa este iubire; şi proba la care supune ea este serioasă, însă seriozitatea aceasta nu are nimic aspru, ea îl mânuie pe om cu blândeţe şi nu-l încearcă niciodată mai presus de puterile lui. El a văzut că trebuie să sufere, a văzut ce îl va costa această iubire, dar cine ştie, spune el, ar putea veni timpuri mai bune, va veni un ajutor şi încă mai poate fi bine. Astfel că el nu părăseşte imaginea, ci intră mângâiat în suferinţă spre care este condus. Căci proba aceasta este iubire; plină de menajamente faţă de acest tânăr entuziast, providenţa nu va avea inima să-l lase de la început să înţeleagă faptul că aici e totuşi o înşelăciune, că socoteala se pregăteşte fără ca să fie de faţă cel care să încaseze. Căci el n-ar putea îndura să înţeleagă asta şi din cauza asta - nesfârşită grijă a iubirii! - din cauza asta el nici n-ar putea înţelege. El îndură; şi în timp ce îndură, el se întăreşte, aşa cum se întăreşte cel care suferă - el iubeşte acum această imagine a desăvârşirii atât de tare, căci lucrul pentru care ai suferit îl iubeşti cu atât mai mult. Minunat lucru! Dar în asta i-a scăpat totuşi ceva: nu vine nici un ajutor, aşa cum sperase el; numai în cu totul alt sens a fost el ajutat, căci el a devenit mai puternic.

Astfel procedează providenţa în mai multe rânduri cu el şi îl ajută de fiecare dată să înainteze tot mai mult în suferinţă,

pentru că el nu vrea să se desprindă de imagiea aceea cu care el vrea să se asemuie. Şi atunci vine apoi o clipă în care totul îi devine limpede; el înţelege că acea speranţă era cea a adolescenţei, înţelege acum că suferinţa este inevitabilă şi că, la fiecare pas pe care-l face mai înainte această suferinţă va spori tot mai mult. Acum existenţa l-a constrâns atât de mult pe cât poate fi constrâns un om; să trăiască într-o asemenea constrângere sau să-şi menţine viaţa într-o asemenea constrângere, asta se numeşte accentuându-se - să existi ca om; dacă existenţa i-ar fi făcut asta de la început, l-ar fi distrus. El poate îndura asta acum - trebuie să poată, căci providenţa e cea care i-o face astfel, providenţa care este iubire. Dar el se înfioară totuşi de oroare; ispititorul îi şopteşte că el ar trebui să se desprindă de acea imagine. Dar el nu se poate hotărî la aceasta; şi atunci el izbucneşte: nu pot face altfel, aşa să mă ajute Dumnezeu. Să presupunem că el rezistă până la moartea sa: atunci el şi-a trecut examenul. A devenit el însuşi imaginea desăvârşirii pe care a iubit-o şi puterea imaginaţiei cu adevărat nu l-a înşelat, tot atât de puţin cât şi providenţa.

Pentru a intra în împărăţia cerurilor trebuie să redevenim copii; pentru ca însă viaţa unui om să exprime faptul că el a intrat în împărăţia cerurilor el trebuie să redevină a doua oară adolescent. *Să fii* copil - şi *să fii* adolescent, când eşti asta e destul de uşor; dar *încă o dată* - încă o dată, asta e hotărâtor. Să devii iarăşi copil, să devii nimic, fără nici un fel de egoism; să devii iarăşi adolescent, fără să-ţi dai seama că ai devenit înţelept, înţelept prin experienţă, ai ajuns să te pricepi la lume, dar să disprefuieşti înţelepciunea în acţiune, *să vrei să fii* adolescent, *să vrei* să păstrezi entuziasmul adolescentin în întreaga sa spontaneitate, să vrei să-l păstrezi luptând, în vreme ce te temi şi te ruşinezi tot mai mult de el, să te târguieşti şi să acţionezi sau, ceea ce este acelaşi lucru, să-ţi câştigi avantaje

lumeşti astfel, ca o fată tânără în faţa târguielilor indecente - da, asta este sarcina.

Să ne gândim la El, care dintru înalt pe toţi vrea să-i tragă la El, astfel încât examenul vieţii să constea în a deveni şi a fi creştin.

Şi aici se începe iarăşi cu ce e mai uşor, cu Înaltul. Aşa cum forţa imaginaţiei l-a scos în afară tot mai departe pe acel adolescent, tot astfel atrage imaginea aceasta, imaginea Lui, Cel desăvârşit, Care este întru înalt, îi atrage pe oameni afară. Să ne gândim la un adolescent. El priveşte, şi priveşte atât de mult timp imaginea aceasta, de care el se simte atras cu totul, până când imaginea aceasta devine singurul său gând. Adolescentul a auzit, după cum presupunem, povestea vieţii pe care Acest Înălţat a dus-o pe pământ în umilinţă şi sărăcie. Presupunem că acest adolescent nu poate fi numit un uşuratec, că deci el îşi dă toată osteneala să-şi reprezinte această viaţă cu ajutorul puterii imaginaţiei sale. Însă forţa imaginaţiei, care este puterea desăvârşirii (a idealizării), se leagă în esenţă de Mărire şi de Înalt, de desăvârşire, şi numai în chip nedesăvârşit de nedesăvârşire. Chiar în timp ce adolescentul îşi reprezintă în chipul cel mai real suferinţele Acestui Umilit, puterea imaginaţiei înalţă îndată bogăţia de iubire, blândeţea, nesfârşitul sublim al Acestui Umilit în atâta măsură (căci până aici redarea imaginaţiei nu are nimic neadevărat, neadevărul de abea aici începe), încât rezistenţa lumii, a tuturor acestor mulţi nebuni, şi batjocura lumii în comparaţie cu aceasta devin atât de neînsemnate încât totul pare foarte uşor. Greutatea pe care o întâmpină totdeauna puterea imaginaţiei de a reda suferinţa, a devenit aici o nouă greutate: cu cât sunt mai mari sublimul şi puritatea, cu atât mai neînsemnate trebuie, ca urmare a contrariului, să apară rezistenţa, în vreme ce în realitate suferinţa, în acelaşi timp ca şi sublimul, este cu atât mai mare şi mai interiorizată.

Şi astfel adolescentul iese în lume cu această imagine în faţa ochilor; el nu are nevoie, cum ar simţi impulsul evlavia, să rătăcească pe drumul cel larg spre Ţara Sfântă, pentru a se întoarce îndărăt în timp, căci această imagine îi e atât de prezentă, încât aproape că s-ar putea spune despre el că într-un alt sens el a mers în afară din sine, deşi de fapt el a rămas în acelaşi loc, în vechiul său mediu - preocupat doar de un singur lucru, să vrea să se asemene acestei imagini. Şi are acum putere asupra lui, puterea iubirii care poate totul, şi înainte de toate: să-l facă asemenea ei; întreaga sa lume lăuntrică este treptat modificată, şi chiar pe de-a întregul, ca şi cum ar şi fi început să se asemene acelei imagini, aplecat asupra căreia el a uitat totul - chiar şi lumea în care este el, şi care acum uimită şi străină îl priveşte din afară.

Acum el este prins captiv, acum începe să devină serios totul. Să se desprindă de această imagine, el tot nu se poate hotărî la asta; dar dacă n-o face - pentru faptul că n-o face, imaginea îl va conduce tocmai la contrariul înaltului şi măreţiei. Căci că adevărul în lumea adevărului se află în Înalt, unde El, Cel umilit este acum întru înalt, asta e cum trebuie să fie; dar ca în lumea neadevărului să vrei să te asemui doar palid şi nedesăvârşit adevărului, asta trebuie să te ducă spre înjosire şi umilinţă, şi asta de asemenea este cum trebuie să fie. Dar poate că şi asta a înţeles adolescentul şi a păstrat această înţelegere cu ajutorul imaginaţiei, însă nu a trăit asta prin experienţa proprie - şi acum abea începe să devină totul serios. Dar să se desprindă de această imagine, sau, ceea ce este tot una, să renunţe să devină creştin, sau să renunţe să fie creştin, la asta el nu se poate hotărî.

Atunci are să-i meargă şi lui aşa cum i-a mers acelui adolescent; el se agaţă de această imagine şi îndură ceea ce urmează mai departe din faptul că se agaţă astfel mai departe, dar în vremea aceasta el se va mângâia, ca şi adolescentul

acela, cu o speranţă omenească şi anume că lucrurile vor merge mai bine. Cum el este atât de sincer conştient că vrea binele şi adevărul, nu are să-i reuşească să-i câştige pe oameni, nu-l va ajuta oare Dumnezeu să ajungă la victorie? Sigur că Dumnezeu are să-l ajute să dobândească victoria; dar în lumea aceasta ceea ce este adevărat învinge numai prin suferinţă, prin supunere. Şi totuşi adolescentul nu înţelege asta pe de-a întregul; căci providenţa este plină de iubire, cum are ea inima să-l lase pe un adolescent să înţeleagă întru totul aceasta.

Providenţa îl ajută acum tot mai departe în sferinţă şi în primejdie; căci el nu se poate hotărî să se desprindă de această imagine; şi cum totul înaintează treptat, el nu remarcă întru totul că se întâmplă exact contrariul celor ce i le promitea speranţa. Dar apoi va veni o clipă când el, acum aflat în suferinţa realului, dobândeşte privirea de sus - şi acum îi spune Veşnicia însăşi: de acum încolo totul e cum nu se poate mai serios. El a făcut acum cunoştinţă cu suferinţa, şi acum el va trebui să înţeleagă imaginea care în clipa aceea a ajuns înspăimântător de aproape de el. Aşadar e acum, îşi spune el singur, în faţa mea o viaţă întreagă, scurtă sau lungă, dar suferinţă până la capăt, văd asta după modelul de acum; tot atât de puţin cât poţi reţine o piatră care se rostogoleşte pe o pantă, la fel de puţin încetează suferinţa înaintea morţii, care, în măsura în care e legată de suferinţă, nu va fi liniştită şi paşnică. Şi suferinţa nu numai că nu încetează, ci durerea ei creşte cu cât rămâne mai mult. Să ajungi să fii exclus din comunitatea omenească, obiect al silei pentru toţi, şi comunitatea aceasta care te-a exclus să-şi exercite iarăşi puterea asupra celor puţini care-ţi mai erau aproape şi pe care ai mai fi contat, şi care astfel găsesc acum că plătesc prea scump preţul prieteniei: să fii trădat şi vândut de unul în care ai avut încredere; să auzi de la singurul prieten pe care te mai sprijineai cuvintele acestea: "Nu-l cunosc!" Înfricoşător, şi te întrebi cum nu-ţi pierzi

minţile, astfel că nici nu mai ştii de tine, că ajungi să vorbeşti despre tine însuţi ca despre un al treilea, şi batjocura cu care ţi se rosteşte propriul nume, să răspundă: Nu-l cunosc pe omul acesta

O, când tu însuţi trăieşti în splendoare şi în bucurie, dar îi ştii pe ai tăi la nevoie, poate că ai să citeşti aşa ceva, poate că ai să şi vorbeşti despre asta, poate chiar, vorbind despre asta, ai să verşi câteva lacrimi: şi totuşi în sinea ta ai să fii liniştit, cu totul neatins, în ce te priveşte, de cele despre care vorbeşti. Dar când ai primit botezul suferinţei, atunci poţi să înţelegi mai bine, atunci şi ceea ce face o astfel de înţelegere îţi este neliniştitor de aproape.

Dar nu asta e totul. Să te desprinzi de imaginea aceasta, nu, spune un astfel de om, asta nu pot s-o fac; pentru numele lui Dumnezeu întâmplă-mi-se orice mi s-ar întâmpla, nu pot altfel; chiar de-ar veni toate suferinţele acestea, eu îmi pun speranţa în Dumnezeu, poate că nu chiar ca mai înainte la vremea mea, dar într-un alt fel, mai lăuntric. Nu dau drumul acestei imagini de care m-am agăţat - dar în aceeaşi clipă el mai priveşte o dată spre modelul de urmat, şi vede că suferinţa nici acolo nu s-a oprit locului; a mai urcat cu o treaptă, ultima: ca în clipa cea mai amară să te vezi părăsit şi de ultima speranţă - de Dumnezeu. El se gândise ca acum, cu încredere în Dumnezeu, să trebuiască să îndure toate aceste suferinţe; dar la asta nu se gândise, că avea să fie părăsit şi de Dumnezeu, ca Dumnezeu, care altminteri este Cel plin de iubire şi pretutindeni gata, acum să Se lase aşteptat şi să se retragă, şi asta - înfricoşător - chiar în clipa, singura clipă, când însăşi lumea s-a oprit locului clipa în care ajutorul Său era atât de necesar, cum nu mai fusese niciodată şi nu va mai avea să fie.

Să presupunem acum că acest adolescent despre care am vorbit, care, deşi nu au trecut mulţi ani, acum, sigur, a ajuns un bătrân, să presupunem că el se mângâie cu gândul că, chiar

dacă Dumnezeu îl părăseşte, nu durează decât o clipă şi - alege să nu se desprindă de imaginea aceasta, şi asta de ce? De fapt, el poate răspunde doar: nu pot face altfel. Să presupunem de asemenea că el rezistă până la capăt: atunci el şi-a trecut examenul, a devenit şi a rămas un creştin, atras de El, Cel care dintru înalt pe toţi vrea să-i tragă la El. Poate că o viaţă lungă i-a stat înainte, poate numai una scurtă. Poate că în vreo clipă el a spus cu o fericită încredere "în puţină vreme", anume în puţină vreme am să fiu desăvârşit, şi totuşi în aceeaşi clipă reprezentarea că erau de fapt ani mulţi, dar avea veşnicia atât de aproape de el încât din cauza asta a spus "în puţină vreme". Poate că într-o altă clipă el a oftat "în sfârşit", "dacă aş putea să fiu şi eu fericit", şi totuşi poate că nu se gândea la un timp mai lung decât se gândise înainte, dar se simţea mai slăbit, şi îl simţea pe Cel Veşnic mai departe de sine. Căci aceste cuvinte, "în puţină vreme" şi "în sfârşit" spun într-un anumit sens acelaşi lucru, dar în feluri deosebite; dacă ar fi vorba doar de o jumătate de ceas, atunci s-ar putea spune despre asta - în puţină vreme sau şi: în sfârşit; şi invers, se poate spune despre viaţa cea mai lungă: în sfârşit, sau şi: în puţină vreme. Dar să ne întoarcem la presupunerea noastră: adolescentul sau bătrânul acesta care a ajuns el să fie, a rezistat până la capăt; când a trecut acea puţină vreme, el a intrat în sfârşit (după ce şi-a trecut examenul pentru a deveni sau a rămâne creştin), în fericirea adevărată, la El, Cel care pe toţi îi trage la Sine.

Aceasta este proba, să devii şi să rămâi creştin, o suferinţă cu care nici o altă suferinţă omenească nu se poate compara în durere şi chinuri. Însă acest lucru atât de crud, nu acesta este creştinismul sau Hristos. Nu, Hristos este în El Însuşi blândeţea şi iubirea, este iubirea şi blândeţea însăşi; ceea ce e oribil de crud vine de la faptul că trebuie trăit Hristos în lumea aceasta, că trebuie să exprimi în mediul lumii acesteia faptul că eşti creştin - căci atât de blând, adică atât de slab nu este Hristos,

ca El să-i scoată pe creştini din lume. Într-o stare de spirit pasionată, care stă în relaţie cu posibilitatea poticnirii, i s-ar putea părea cuiva că creştinismul ar fi aspru şi crud; dar el nu este aşa, lumea e cea care e aspră şi crudă, creştinismul este blândeţea şi iubirea.

Însă suferinţa aceasta, aşa cum am mai spus, este cea mai chinuitoare, şi creştinilor, fiecăruia luat în parte, ca individ, li se păstrează o suferinţă în care nici măcar Dumnezeu Omul nu a putut fi încercat. Că adevărul este prigonit, asta este o descoperire înfiorătoare; dar suferinţa va fi deosebită după fiecare din cei care face această descoperire. Un om nebun, închipuit, care e extraordinar de mulţumit de sine, suferă la descoperirea faptului că adevărul este prigonit nu foarte mult - dacă de altfel ar fi cu putinţă ca un asemenea om să facă în adevăr această descoperire. Pe de altă parte, Dumnezeu Omul; El ştie prin El Însuşi, în lumea Sa interioară, cu veşnică certitudine că El este Adevărul; El suferă din cauza asta ca fiind Adevărul, sau deşi El este Adevărul suferă prigoana, însă El nu suferă în acelaşi timp în vreun alt loc al Fiinţei Sale lăuntrice, după cât de departe El Însuşi a ajuns în clipa aceea întru adevăr. Dar pentru creştinul individual, acesta e cazul. Unuia ca acesta nu-i poate, firește, veni în gând blasfemia să vrea el să fie Adevărul, el este în faţa lui Dumnezeu un om mărunt, un păcătos, care se află într-o relaţie foarte nedesăvârşită cu Adevărul. Dar cu cât mai mult timp creştinul stă astfel în spaimă şi cutremur lăuntric în faţa lui Dumnezeu, cu atât mai mult se înfricoşează şi se tulbură pentru fiecare pas greşit, şi cu atât mai înclinat e el să se acuze numai pe sine. Şi în măsura aceasta îi va fi uneori o mângâiere dacă alţii vor judeca bine şi vor avea o părere bună despre el. Dar tocmai opusul e cazul. El este acuzat de tot răul şi e tras în fiecare moment îndărăt în frământarea lui lăuntrică, întrebându-se dacă nu cumva vina pentru asta e a lui şi - se înfioară.

Dar cu cât el va lucra mai bine, mereu reîncepând, în spaimă şi cutremur şi va lupta mai departe să fie cu totul dezinteresat, gata de jertfă şi plin de iubire, cu atât mai mult îl acuză oamenii de egoism. Şi dacă el trăieşte întru creştinism, atunci creştinismul dă la iveală cu murmure şi şoapte generale tot felul de personaje aventuroase, care în parte aparţin ordinului clerical şi care de fapt ar trebui să fie numiţi aşa numiţii clerici, şi care ca urmare a vocaţiei lor asigură că Cel plin de iubire este iubit de Dumnezeu şi de oameni şi că creştinismul nu constă în faptul că Cel plin de iubire va fi jertfa, ci în faptul că Cel plin de iubire a fost jertfit - fără să se mai gândească cineva că aceasta înseamnă să iei numele lui Hristos în deşert, căci dacă aşa ceva este adevărat, atunci Hristos - Cel care a devenit jertfa - nu a fost Cel plin de iubire. Dar astfel îndură un creştin suferinţele prescrise întru creştinism, înmulţite prin faptul că el este făcut să se înfricoşeze când se spune despre el că el nici nu a fost măcar un creştin, că viaţa sa a fost o exagerare necreştinească, pentru că el nu vrea, asemenea celorlalţi creştini să lase creştinismul să fie ceva, ceva ce trebuie păstrat doar în lumea lăuntrică - poate atât de bine ascuns acolo încât nici nu mai e acolo deloc.

Astfel, înfricoşat în această strâmtorare lăuntrică, sau în acelaşi timp în care eşti strâmtorat lăuntric de această îngrijorare, să trebuiască să faci descoperirea, nu că "Adevărul" trebuie să sufere (căci nici un creştin nu se poate în adevăr spune că el face această descoperire, asta a putut-o face doar Dumnezeu Omul care a fost Adevărul) ci că iubirea de adevăr trebuie să sufere: asta e chinuitor. Dacă acest - să spun acum: acest creştin *care suferă*, nu, asta nu e necesar, căci orice creştin suferă - dacă acest creştin n-ar avea modelul de urmat, ca să-L privească, atunci el n-ar rezista, el n-ar putea să creadă în iubirea din el însuşi, dacă oamenii ar mărturisi astfel împotriva Lui. Dar modelul, care ştie veşnic despre El Însuşi că El

era iubirea, pe care din cauza aceasta nici una din lumi, nici întreaga lume, nu l-a putut zdruncina în această certitudine, El tocmai a arătat că iubirea va fi detestată, adevărul va fi prigonit. Cu această imagine în fața ochilor, creștinul rezistă acum în umilință, atras spre El, Cel care dintru înalt pe toți vrea să-i atragă la El.

Astfel stau deci lucrurile cu Înaltul și cu Umilința. Umilința adevăratului creștin nu e pur și simplu umilință, este doar răsfrângerea Înaltului în lumea aceasta, unde Înaltul trebuie să se înfățișeze răsturnat ca înjosire și umilință. Steaua stă în realitate sus pe cer, stă la fel de sus pe cer, chiar dacă văzută în apele mării pare să stea adânc sub pământ; și astfel, a fi creștin este cea mai înaltă Înălțare, chiar dacă în răsfrângerea lumii acesteia trebuie să arate ca cea mai adâncă umilire. Umilința este deci într-un anumit sens Înaltul: îndată ce dai la o parte lumea, elementul tulbure, care face confuză și falsă imaginea prin răsfrângerea în el, îndată ce creștinul moare, el este într-un înalt, unde era și înainte, lucru care însă de aici de pe lume nu se putea vedea, la fel de puțin ca cineva care nu și-ar putea ridica deloc capul, și deci nu ar putea vedea steaua decât adânc în fundul mării, și atunci nu i-ar trece prin gând că ea de fapt este sus în înalt.

Și tot astfel este și cu adevăratul creștin; în umilință el nu este sprijinit de reprezentarea pe care o au despre el ceilalți, și anume că această umilință la drept vorbind este Înălțarea sau răsfrângerea inversată a înaltului, pentru că acel al treilea element în care are loc răsfrângerea este inversat el însuși. Dacă ar fi așa, atunci umilința sa n-ar mai fi cu adevărat serioasă. Relația aceasta nu e astfel ca atunci când un prinț ar fi necunoscut și totuși cunoscut; ci ca atunci când prințul s-a travestit, fără să-și fi asigurat vreun altul care să știe despre asta, sau trăiește într-o țară străină unde nu-l cunoaște nimeni, și este luat doar drept unul care vrea să se dea drept prinț, unul despre

care se spune deci: nu, stai niţel, nu ne înşeli tu pe noi; vrei să spui că ai fi un personaj regesc, sau ceva mare! Asta e minciună şi vanitate şi închipuire, tu eşti sau nebun sau eşti un şarlatan.

Şi cum s-a ajuns la o asemenea relaţie a umilinţei? Astfel s-a ajuns: El, Cel care dintru înalt vrea să-i tragă pe toţi la Sine, îl trage astfel pe un om la Sine, astfel că omul acela devine şi rămâne un creştin, dar acest creştin este aici pe lume, şi din cauza aceasta Înaltul său este Înaltul Celui care trage, şi care e astfel redat în umilinţa acestui creştin.

5

Doamne Iisuse Hristoase, într-adevăr Tu îl tragi pe om dintru înalt la Tine, şi-l strigi întru victorie, dar asta vrea să însemne că îl chemi astfel la luptă şi în lupta, la care Tu îl chemi dintru înalt, îi promiţi victoria, Tu care eşti marele învingător. Aşa apără-ne Tu sufletul nostru, şi de celelalte confuzii şi de cea pe care ne-o închipuim noi de a fi încă aici pe lume membrii unei biserici triumfătoare. Împărăţia Ta nu a fost şi nu este a lumii acesteia, aici în lume nu este aşezarea Bisericii Tale, ci doar loc pentru ea, dacă ea vrea să lupte şi vrea să-şi facă prin luptă spaţiu pentru existenţa ei. Dacă însă vrea să lupte, atunci ea nu trebuie împinsă afară din lume, pentru asta Tu te porţi chezaş; dar dacă ea îşi închipuie dimpotrivă că ea va triumfa aici pe lume, o, atunci ea s-a făcut singură vinovată că Tu Îţi retragi sprijinul Tău, atunci ea se prăbuşeşte, atunci ea s-a confundat singură cu lumea. Astfel că stai Tu acum cu Biserica Ta luptătoare, ca să nu se întâmple niciodată ca ea - căci numai în felul acesta s-ar putea întâmpla asta - să nu fie scoasă de pe pământ atunci când va deveni o biserică triumfătoare.

Ioan, 12, 32: Iar Eu când Mă voi înălța de pe pământ, pe toți îi voi trage la Mine.

"Da, e ușor de înțeles, El a învins, noi nu trebuie decât să I ne alăturăm Lui pentru a împărtăși victoria cu El; numai fără prea multe mărunțișuri și subtilități, și lucrul va fi foarte simplu". Chiar cu aceste cuvinte nu s-ar exprima de sigur nimeni, sau poate există totuși câte unul care în sinea sa să gândească în felul acesta. Și atunci ce am mai avea noi de spus din partea noastră?

Am putea întâi să atragem atenția asupra faptului că, chiar dacă n-ar exista nici un alt obstacol, lucrul nu e chiar atât de simplu, pentru că viața lui Hristos este într-un sens în afara relației directe cu vreunul dintre oamenii luați izolați din neamul acesta omenesc; că El ca Dumnezeu Omul, deși om adevărat, totuși este atât de neasemenea unui om luat în sine, individual, încât este cu neputință să se ajungă să fie considerat, în chip nemijlocit, și cu insistență blasfematorie să devină un asemenea partener al omului. Am putea atrage atenția că această deosebire calitativă dintre Hristos (Dumnezeu Omul) și toți oamenii luați în parte care au trăit vreodată, este exprimată și prin învățătura despre Cea de a doua venire a Lui. Căci cu El nu e cum cu vreun alt om care să fi trăit vreodată, care poate și-a obținut vreo victorie mai însemnată, ale cărei urmări noi ni le-am însușit, fără să mai știm nimic despre El, și cu atât mai puțin că El ar putea reveni la a doua venire, pentru a ne cere socoteală și a ne judeca, cerându-ne ce e al Lui sau pe Sine Însuși de la noi. Altminteri stau lucrurile cu Hristos. El a trăit aici pe pământ, viața aceasta a Lui este modelul de urmat. El a urcat întru înalt, și apoi El spune neamului omenesc: începeți acum - și cu ce să înceapă ei? Cu aceea, că trebuie să trăiască

acum conformându-se modelului - însă, adaugă El, odată, la sfârşitul timpului, Eu Mă voi întoarce.

Acest mod de existenţă face deci, ca să zic aşa, întreaga existenţă a Bisericii aici pe pământ o parantează sau ceva parantetic în viaţa lui Hristos; cu Înălţarea lui Hristos la Cer începe cuprinsul parantezei şi cu Întoarcerea Sa se închide această paranteză. Aici lucrurile nu evoluează ca în vreo altă relaţie istorică între un om singur şi un altul care să-şi asume şi însuşească direct victoria celuilalt, căci un asemenea om nu poate fi modelul de urmat, şi nici vreun asemenea om singur nu se va întoarce astfel. Numai Hristos este Cel care poate face din viaţa Sa un examen pentru toţi oamenii. Atunci când El Se urcă la Cer începe timpul examenului, care a durat acum 1.800 de ani, şi va mai dura poate 1.800 de ani. Însă (şi asta face poate ca timpul dintre aceste limite să fie un examen) El va veni iarăşi. Şi dacă asta e adevărat, atunci orice asociere directă la El pentru a prelua şi însuşi direct victoria Sa, este în mai mare măsură imposibilă decât în cazul unui alt om.

Dar să nu ne mai oprim la asta, să facem mai degrabă o altă observaţie. Este oare adevărul ceva despre care se poate gândi că cineva şi l-ar putea asuma direct cu ajutorul altuia? Direct, adică, fără ca să te lupţi singur în vreun fel asemănător cu Cel care şi-a câştigat pentru Sine adevărul, l-a dezvoltat şi care vrea să fie ispitit pentru el, să lupte mai departe şi să sufere pentru el? Aşa cum este cu neputinţă să adormi sau să înlături adevărul, nu este la fel de imposibil să ţi-l însuşeşti direct dacă-ţi ţii ochii bine deschişi, şi dacă-ţi ţii ochii bine deschişi nu e doar o închipuire că nu înţelegi sau nu vrei să înţelegi că în ce priveşte adevărul nu există posibilitatea să scurtezi drumul ca să eviţi lupta de a-l cuceri, şi că luptându-te pentru el de la o generaţie la alta nu poţi scurta lupta în chip esenţial, astfel că fiecare generaţie şi fiecare om în fiecare generaţie trebuie să înceapă mereu de la început?

Căci ce este Adevărul şi în ce sens a fost Hristos Adevărul? Prima întrebare a pus-o, după cum se ştie, Pilat, o altă întrebare este dacă el a vrut cu adevărat să primească răspuns la această întrebare; în orice caz întrebarea sa era într-un sens îndreptată pe de-a întregul spre locul potrivit, şi într-un alt sens spre un loc cât mai puţin potrivit cu putinţă. Pilat pune această întrebare: Ce e Adevărul? lui Hristos, dar Hristos era de fapt El Adevărul, deci întrebarea era pusă la locul ei cu totul. Da; şi totuşi într-un alt sens, nu.

Că lui Pilat i-a putut trece prin gând într-o clipă ca aceea să-L întrebe astfel pe Hristos, aceasta arată că el nu avea ochi pentru Adevăr. Viaţa lui Hristos era anume Adevărul; şi din cauza aceasta Hristos spune El Însuşi: Eu pentru asta M-am născut şi pentru asta am venit pe lume ca să dau mărturie despre Adevăr. Viaţa lui Hristos pe pământ, fiecare clipă din această viaţă era Adevărul; şi atunci unde e confuzia fundamentală în întrebarea lui Pilat? Ea se află în faptul că Pilat s-a putut gândi să-L întrebe pe Hristos; căci întrebându-L astfel pe Hristos, se trădează pe sine însuşi, face, pornind de la sine, evident faptul că viaţa lui Hristos nu i-a lămurit lui ce este Adevărul - şi cum ar putea atunci Hristos să-i explice în cuvinte când ceea ce este Adevărul, viaţa lui Hristos, nu i-a deschis ochii pentru Adevăr? S-ar părea că Pilat e dornic să ştie şi să înveţe, dar întrebarea lui e pe cât de nebunească se poate, nu că el întreabă: Ce e Adevărul? ci că Îl întreabă pe Hristos asta, a Cărui viaţă este tocmai Adevărul, şi El este Cel care în clipa aceea prin întreaga Sa viaţă dovedeşte ce este Adevărul cu mai multă tărie decât ar putea-o face lecţiile cuprinzătoare ale celor mai pătrunzători gânditori. Să-l întrebi pe oricare alt om, pe un gânditor, un învăţător, un om de ştiinţă şi aşa mai departe, pe indiferent ce alt om, un hamal, un poştaş şi aşa mai departe, ce e Adevărul, aici ar mai fi poate vreun sens; dar să-L întrebi pe Hristos, care îţi stă în Persoană în faţă,

să-L întrebi asta pe Hristos, este confuzia cea mai mare cu putinţă. Dacă Hristos ar fi vrut să răspundă la o asemenea întrebare El ar fi trebuit, nu-i aşa, să se situeze în postura de a nu mai fi Adevărul.

Nici un om, în afară de Hristos, nu este Adevărul; la oricare alt om este Adevărul ceva infinit mai înalt decât existenţa sa, şi de aceea este firesc să-l întrebi: Ce este Adevărul? şi el să-ţi răspundă la această întrebare. Este limpede că Pilat e de părere în faţa lui Hristos că Hristos ar fi un om asemenea oricărui altuia, şi din cauza asta Îl face să fie neadevărat faţă de orice ar putea fi El, Îl face un fel de gânditor, şi-L întreabă, poate în primul rând ca pe un om excepţional care în fond cuprinde cu privirea gândirea ca pe ceva care nu aparţine problemei de faţă, dar căruia îi poate face plăcere cu o detaşare superioară şi de dragul unui cuvânt de spirit să mai stea de vorbă cu oamenii din jur - şi astfel Pilat îl întreabă pe Hristos Ce este Adevărul? Şi Hristos este Adevărul!

Sărmane Pilat; s-a păstrat într-adevăr un cuvânt deplorabil al tău adresat Răstignitului: "Iată omul"; însă în ce priveşte întrebarea ta este îndreptăţit să se spună despre tine: Iată nebunul! Căci această întrebare a ta este, dacă tu ai putea-o înţelege, fără îndoială cea mai stupidă şi mai confuză întrebare care s-a pus vreodată pe lume. Întrebarea este la fel de stupidă şi nebunească, şi tocmai pentru asta nebunească, ca atunci când cineva l-ar întreba pe un altul cu care stă de vorbă: îmi îngădui să te întreb dacă eşti cu adevărat aici de faţă? - căci Hristos este Adevărul. Şi ce ar putea răspunde atunci celălalt om; poate celălalt, cel care stă în faţa mea şi cu care eu stau acum de vorbă, să nu fie convins de faptul că eu sunt acolo, căci altminteri asigurările mele, care sunt la urma urmei ceva mai puţin decât propria mea existenţă, nu l-ar mai ajuta cu nimic. Şi tot astfel şi cu Hristos şi Pilat. Hristos este Adevărul; "dacă viaţa Mea", ar trebui El să spună, "nu-ţi deschide ochii

spre Adevăr, atunci Mie îmi este dintre toţi cel mai cu neputinţă să-ţi spun asta ţie. Faptul că Eu sunt atât de diferit de toţi ceilalţi oameni este cuprins în asta, dacă într-adevăr răspunsul unui alt om la întrebarea asta nu va fi niciodată cu adevărat adevărat. Eu sunt totuşi singurul om care nu pot răspunde la întrebarea aceasta pentru că Eu *sunt* Adevărul."

Astfel Hristos este adevărul în sensul că singura explicaţie adevărată despre ce este Adevărul este aceasta: că El *este* Adevărul. Poate fi întrebat aceasta un Apostol, poate fi întrebat un creştin, anume ce este Adevărul, şi atunci Apostolul şi creştinul acela arată spre Hristos la întrebarea aceasta şi spune: priviţi-L pe El, învăţaţi de la El, El era Adevărul. Asta vrea să spună că adevărul în sensul în care Hristos este Adevărul, nu este o sumă de fraze, nici o determinare conceptuală şi nici altele asemenea, ci o viaţă. Fiinţa Adevărului nu este o reduplicare directă a Fiinţei în relaţie cu gândirea, ceea ce ar fi doar o Fiinţare gândită dar pe care gândirea o asigura ca a fi fiind doar o himeră care nu există, în timp ce-i păstrează gândirii valabilitatea că este lucrul gândit, că adică are valabilitate. Nu, fiinţa adevărului este reduplicarea în tine, în mine, în el, că viaţa ta, viaţa mea, viaţa lui exprimă apropiindu-se treptat, străduindu-se să o facă, adevărul; că viaţa ta, viaţa mea, viaţa lui este apropiindu-se treptat de asta, străduindu-se spre asta, fiinţa adevărului, aşa cum Adevărul era în Hristos, o *viaţă*, căci El era Adevărul,.

Şi din cauza asta, înţeles la modul creştin, Adevărul nu constă firește în a şti Adevărul. În pofida întregii filosofii mai noi, există aici o uriaşă deosebire, în ceea ce se vede din relaţia lui Hristos cu Pilat, căci Hristos nu putea răspunde la întrebarea lui Pilat - Ce este Adevărul, ar fi putut răspunde doar un neadevăr, tocmai pentru că nu El era Cel care ştia ce este Adevărul, ci pentru că El era Adevărul. Nu că El n-ar fi ştiut ce este Adevărul; însă atunci când eşti Adevărul şi când chemarea

insistă ca să fii Adevărul, ştiinţa Adevărului este un neadevăr. Căci Adevărul este ceva care urmează cu totul de la sine din faptul că eşti Adevărul, nu invers; şi tocmai din cauza aceasta devine neadevăr când a şti Adevărul este ceva despărţit şi deosebit de a fi Adevărul sau când a şti Adevărul este făcut să devină unul şi acelaşi lucru cu a fi A fi Adevărul; pentru că mai curând situaţia este inversă: a fi Adevărul este de fapt unul şi acelaşi lucru cu a şti Adevărul şi Hristos n-ar fi ştiut niciodată Adevărul dacă El n-ar fi fost El Însuşi Adevărul; şi nici un om nu ştie mai mult despre adevăr decât ce este el în acel adevăr.

La drept vorbind Adevărul nu poate fi ştiut; căci dacă ştii ce e adevărul atunci trebuie să ştii că adevărul este să fii Adevărul şi atunci ştii în ştiinţa ta despre adevărul că a şti Adevărul este un neadevăr. Dacă ai vrea să spui că prin ştiinţa Adevărului ai fi Adevărul, atunci spui sihgur că eşti Adevărul: să fii Adevărul atunci când spui că ştii adevărul ar fi să fii Adevărul, căci în alte cazuri ar trebui să spui: Adevărul; este să ştii Adevărul, altminteri întrebarea despre adevăr revine, astfel că întrebării nu i se răspunde, ci răspunsul decisiv este doar amânat în faptul că trebuie iarăşi să poţi şti dacă sau nu eşti Adevărul.

Asta vrea să spună: ştiinţa stă în relaţie cu Adevărul, dar până aici eu sunt neadevărat în afara mea; în mine, adică atunci când eu sunt adevărat în mine (nu neadevărat în afara mea) este Adevărul, atunci când el este, există, o fiinţă, o *viaţă*. Din cauza asta se spune "Căci aceasta este viaţa veşnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat şi pe Cel pe Care l-ai trimis: Adevărul. Asta vrea să spună, numai atunci cunosc în adevărul lui cu Adevărul, atunci când el devine în mine o viaţă. Din cauza aceasta Hristos asemuieşte Adevărul cu o mâncare şi şi-o asumă ca pe o mâncare; căci tot astfel cum trupeşte prin preluarea (asimilarea) mâncării se primeşte

viaţa, la fel, spiritual vorbind, adevărul este şi ceea ce dă viaţă cât şi ceea ce primeşte viaţă, el este Adevărul. Şi de aici se vede ce uriaşă confuzie, poate cea mai mare posibilă, este să vrei să predai creştinismul ca pe o doctrină. Şi cum creştinismul prin această continuă predare ca într-o şcoală se preschimbă se mai vede şi din faptul că astăzi toate modurile de exprimare se alcătuiesc în sensul că Adevărul ar fi o cunoaştere şi o ştiinţă (se vorbeşte acum constant despre percepere, speculaţie, contemplare şi aşa mai departe) pe când, dimpotrivă, în creştinismul originar toate exprimările arătau că Adevărul este o fiinţă, o fiinţare.

Există o deosebire între Adevăr şi adevăruri, şi această deosebire se vede mai ales în determinantul "a fi, fiind", sau se mai vede şi prin faptul că se face o deosebire între "calea" şi distincţia finală privind ceea ce se va atinge la urmă, "rezultatul". În raport cu Adevărul, prin care se arată că există o deosebire între calea urmată şi ceea ce se atinge când se înaintează sau s-a mers pe această cale, pentru cei care vin mai târziu se poate ivi o schimbare în comparaţie cu predecesorii lor, cel care parcurge calea mai târziu urmând un model poate începe dintr-un alt loc decât predecesorul, el poate ajunge cu mult mai uşor, pe scurt, o asemenea schimbare care se iveşte de la sine constă în faptul că drumul va fi scurtat, în anumite cazuri va fi scurtat până într-acolo încât calea va dispărea. Când adevărul va fi calea, adică adevărul însuşi, va însemna o viaţă - şi astfel spune Hristos despre Sine: Eu sunt adevărul şi calea şi viaţa - atunci nu mai poate fi gândită vreo schimbare în ce priveşte relaţia dintre predecesori şi cei care îi urmează. Schimbarea ar fi constat în faptul că drumul ar fi fost scurtat, ceea ce ar fi fost posibil pentru că drumul nu era în esenţă acelaşi lucru cu adevărul. Când însă adevărul este însăşi calea, atunci drumul nu mai poate fi scurtat şi nu mai poate dispare fără ca adevărul să nu fie deformat sau să dispară.

Asta nu va fi mai greu de înţeles decât nu o poate înţelege uşor oricine îşi lasă puţin timp de gândire. Lucrul poate deveni şi mai limpede când va fi explicat prin câteva exemple; şi este important ca să devină limpede deosebirea dintre Adevăr şi adevăr; căci ceea ce a dus la această totală confuzie în creştinism şi ceea ce a prilejuit în mare măsură imaginea aceasta a unei biserici triumfătoare este faptul că: creştinismul a fost luat în considerare ca fiind adevărul în sensul rezultatului atins, în timp ce el este adevărul în înţelesul că este "Calea".

Să luăm câteva exemple: Cineva inventează ceva, de exemplu praful de puşcă. El, inventatorul, a folosit în scopul acesta poate mulţi, mulţi ani cu încercări şi meditaţii, Poate că şi alţii au pierdut înaintea lui mult timp în acelaşi fel, dar zadarnic; acum lui îi reuşeşte, acum praful de puşcă a fost inventat. În aceeaşi clipă se poate spune că drumul a pierit, până într-atât a fost scurtat. Lucrul pentru care el a avut nevoie de 20 de ani, acum îl poate învăţa un altul, cu ajutorul indicaţiilor lui despre cum se poate face aşa ceva, într-o jumătate de oră. Cei 20 de ani stau în raport cu invenţia într-o relaţie cu totul întâmplătoare; la drept vorbind nu se poate spune că el a avut nevoie de 20 de ani pentru ca să inventeze praful de puşcă, nu, şi el a inventat praful de puşcă în fond într-o jumătate de ceas. Ar trebui să se spună mai degrabă: în acei 20 de ani el nu a inventat praful de puşcă, într-un sens acei ani nu au nici o valoare, pentru că ei nu au intrat în inventarea prafului de puşcă, ci în încercări zadarnice de a inventa praful de puşcă, deci de a nu inventa praful de puşcă. Chiar dacă cineva ar putea dovedi cu martori că a muncit tot timpul timp de 30 de ani zi şi noapte, dar nu l-a inventat: "drumul" nu are în sine nici o semnificaţie; dacă cel care a inventat asta a făcut-o într-o oră cândva într-o seară, pe când se întorcea de la vreo petrecere, ameţit, spre casă, şi s-a împiedicat de o piatră:

modul prin care a ajuns la asta e cu totul indiferent, într-un asemenea caz inventatorul va fi pe acelaşi plan cu acel câine care a descoperit purpura, însă invenţia sa va avea la fel de multă valoare pentru neamul omenesc ca atunci când invenţia sa, dacă ar fi fost alta, l-ar face să fie numit poate binefăcătorul omenirii. Nu însă învăţătorul acestui neam omenesc, "neamul omenesc" corespunde aici acelui înţeles în care adevărul este "calea".

Cineva munceşte din răsputeri în cine ştie ce capitol întunecat al istoriei; nici un cercetător nu a reuşit până acum să facă lumină acolo; în sfârşit, lui îi reuşeşte ca, după ce a folosit în acest sens 20 de ani, să aducă lumină adevărul istoric şi să-l arate ca fiind de necontestat. Această realizare le este de folos celor care vin după el, Drumul a fost scurtat într-un fel foarte semnificativ, cel care-i urmează va avea nevoie poate doar de trei luni pentru a se orienta acum în contextul real în acest capitol obscur al istoriei.

Cineva studiază o limbă pe care până acum nu a înţeles-o nimeni. El face eforturi imense timp de o viaţă întreagă, lasă după sine ca realizare a vieţii sale şi eforturilor acestea nişte importante ajutoare, pe care, folosindu-le, urmaşii săi vor ajunge poate în doi ani la fel de departe cât a parcurs el în 20 de ani.

Aici pentru urmaşii săi calea a fost scurtată foarte mult; discipolul este acum (în ciuda faptului că în comparaţie cu maestrul său el este poate doar un neajutorat) mult mai înaintat decât maestrul, este în stare, prin lucrul pregătitor realizat de maestru, să înceapă din alt loc şi să ajungă mult mai departe. Şi astfel stau lucrurile, mai mult sau mai puţin pretutindeni unde adevărul este o ştiinţă.

Însă altminteri, acolo unde adevărul este Fiinţă, este "calea". Aici este cu neputinţă ca în relaţia dintre predecesor şi urmaş, este cu neputinţă ca de la o generaţie la alta, fie şi dacă

lumea ar dura de 18. 000 de ani, să existe o scurtare esenţială a căutării, pentru că adevărul nu este diferit de drumul spre el, ci este, tocmai, calea. Hristos era adevărul, era calea, dar era calea în înţelesul în care adevărul este calea. Că el a parcurs "calea", asta nu schimbă absolut nimic pentru cel care vine după el, pentru cel care poate face asta, atunci când el este în afara adevărului şi vrea să fie de partea adevărului şi nu o poate face decât atunci când merge pe această "cale"; faptul că la un anumit moment pot să fi trăit treizeci de generaţii care au parcurs această cale, nu schimbă absolut nimic pentru generaţia următoare, sau pentru vreunul din singur din această generaţie, care trebuie să înceapă exact din acelaşi punct, de la început, de la începutul drumului, pentru ca apoi să-l parcurgă. Nu există deci nici o ocazie şi nici un prilej de a triumfa; căci nu poate triumfa decât acela care a parcurs drumul, dar atunci el nu mai e din această lume, el a urcat în Înalt, aşa cum Hristos Însuşi era calea când El a urcat la Cer. Dacă dimpotrivă unul mai târziu ar vrea să socotească drept prilej pentru triumful său faptul că Un Altul mai devreme a parcurs calea aceasta, atunci asta e ceva la fel de nebunesc ca şi atunci când un student ar pretinde că el a reuşit pentru că un altul a luat examenul său.

Când vrem să ne ţinem ferm de litere a ceea ce a fost spusa lui Hristos că El este Adevărul, atunci vom vedea tot mai limpede că o biserică triumfătoare nu poate fi în lumea aceasta decât o iluzie, că în lumea aceasta în adevăr nu poate fi vorba decât de o biserică luptătoare. Însă biserica luptătoare se află faţă de Hristos într-o situaţie de umilinţă şi se simte atrasă spre El; biserica triumfătoare abuzează de biserica lui Hristos. Textul de faţă are ca misiune tocmai să facă limpede aceasta, şi mai trebuie doar să se amintească şi de faptul că printr-o biserică triumfătoare se va înţelege totdeauna o biserică voind să fie triumfătoare aici pe lumea aceasta; căci o biserică

triumfătoare întru veşnicie este ceva cu totul în ordine, corespunzând Înălţării lui Hristos întru Înalturi.

Dar cum s-a ajuns de fapt la imaginea unei biserici triumfătoare şi ce se înţelege printr-o biserică triumfătoare?

În cele spuse înainte s-a remarcat deja că la eroarea acestei reprezentări despre o biserică triumfătoare a contribuit în special faptul că creştinismul a fost înţeles ca un asemenea adevăr în care există o deosebire între rezultat şi calea spre acel rezultat, sau s-a considerat adevărul creştinismului ca un rezultat, ca ceea ce cu alte cuvinte s-ar numi poate ca fiind restul, realizarea, căci atunci când adevărul este calea accentul cade pe faptul că nu există nici un asemenea rest, nici o realizare obţinută de predecesori pentru cei care le urmează, nici un rezultat. Dacă creştinismul ar fi adevărul în acest înţeles atunci şi toată vorbăria asta despre triumf ar fi în ordine.

Pe drept se consideră deci neamul omenesc în raport cu invenţia prafului de puşcă şi a tiparului, şi aşa mai departe, ca fiind triumfător, şi de asemenea în raport cu multele cuceriri care au fost realizate în domeniul ştiinţei şi artei şi aşa mai departe; căci aici adevărul este un rezultat, aici accentul nu se pune pe "drumul" parcurs şi pe "acel fiecare singur", care, răspunzător în faţa lui Dumnezeu, trebuie să decidă pentru sine însişi dacă vrea sau nu să meargă pe acest drum, indiferent, cu totul indiferent, dacă nimeni sau toţi merg pe acelaşi drum, indiferent, cu totul indiferent, dacă nimeni sau nenumărate milioane de oameni au mers pe aceeaşi cale. Nu, aici accentul se pune pe adevăr, pe "realizarea" şi pe stirpea omenească, neamul omenesc, compania, "comunitatea" oamenilor care preia acest adevăr fără ezitare, şi este pur întâmplător că acest adevăr a fost descoperit, inventat, întemeiat şi aşa mai departe de un singur om anume.

Dacă Hristos ar fi fost de exemplu un învăţător al adevărului un gânditor, care ar fi făcut o descoperire sau ar fi întemeiat

ceva care poate că l-ar fi costat multă bătaie de cap, dar care apoi (pentru că această "cale" s-ar fi aflat numai într-o relaţie întâmplătoare faţă de adevăr) ar fi putut deveni un rezultat: atunci ar fi cu totul şi cu totul în ordine ca generaţia următoare să se socotească de-a dreptul triumfătoare în privinţa aceasta. Cei care i-ar urma, şi care ar fi fost cruţaţi de toate aceste uriaşe străduinţe, de munca multor, multor ani, s-ar fi putut simţi recunoscători Lui, care le-a făcut cu putinţă aceasta, şi nici n-ar mai fi fost altceva de făcut pentru ei decât să triumfe. Dar că aceasta este o greşeală s-a arătat deja mai sus, aici mai adăugăm doar că învăţătura lui Hristos este infinit mai presus de toate invenţiile şi descoperirile timpului şi tuturor timpurilor, este cu o veşnicie mai veche şi cu o veşnicie mai înaltă decât toate sistemele, chiar şi cele mai noi, chiar şi cel care în 10.000 de ani de acum înainte va fi cel mai nou, căci învăţătura Sa este adevărul, dar în înţelesul în care adevărul este calea, şi El ca Dumnezeu Omul este şi rămâne El Însuşi calea, ceea ce nici un om, oricât de stăruitor ar susţine că adevărul este cale nu poate susţine fără a săvârşi o blasfemie despre sine însuşi.

Dar în afară de eroarea că, prin perceperea adevărului ca fiind un rezultat, a împins la modul cel mai confuz cu putinţă creştinismul într-un eşec, mai există de asemenea o altă eroare care a contribuit să se ajungă la iluzia unei biserici triumfătoare. Această iluzie este acea aparenţă care s-a creat în decursul timpului, că noi cu toţii am fi creştini. Căci dacă acesta ar fi un fapt, atunci o biserică luptătoare ar fi o imposibilitate. Pretutindeni unde există această impresie, unde se asumă că există un creştinism existent, există şi încercarea de a se crea imaginea unei biserici triumfătoare, chiar dacă nu se foloseşte acest cuvânt; căci biserica luptătoare este o devenire, dar o biserică existentă este, şi nu devine.

În sfârşit, această iluzie a "unei biserici triumfătoare" este legată de nerăbdarea omenească, care vrea s-o ia înainte vremii de mai târziu; şi aşa cum se vede în general, că vârsta copilăriei sau adolescenţei vrea să anticipeze întreaga viaţă, astfel că nu mai rămâne nimic pentru vârsta maturităţii şi a bătrâneţii: tot astfel generaţiile într-o asemănătoare nerăbdare, generaţiile sau creştinătatea, vor să anticipeze veşnicia, şi (pe când înţelesul şi gândul lui Dumnezeu despre întreaga existenţă este că temporalul este timpul de probă al acestei vieţi, şi veşnicia este cel al victoriei) şi vor să aducă acest triumf înăuntrul cadrelor temporalului, ceea ce înseamnă înlăturarea creştinismului. Căci ceea ce a spus Hristos, "Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta", nu a fost rostit într-un sens anume în relaţie cu acea vreme, ci este o spusă veşnic valabilă, deci o spusă care este pentru orice vremuri, despre relaţia dintre Împărăţia lui Hristos şi lumea aceasta; îndată ce Împărăţia lui Hristos încheie o înţelegere cu această lume şi devine o Împărăţie a lumii acesteia creştinismul a fost dat la o parte. Când însă creştinismul este dimpotrivă întru adevăr, atunci el este o Împărăţie în lumea aceasta, dar nu a lumii acesteia, adică el este luptător.

Ce se înţelege deci printr-o biserică triumfătoare? Prin asta se înţelege o biserică în situaţia să afirme că timpul luptei a trecut, că biserica, deşi ea mai e totuşi în lumea aceasta, nu mai are pentru ce să lupte sau nu se mai luptă pentru nimic. Dar atunci biserica şi lumea aceasta au căpătat un singur şi acelaşi înţeles; şi acesta, tocmai, nu este deloc cazul cu ceea ce se numeşte singură biserica ca fiind biserică triumfătoare, ci cu ceea ce se numeşte un creştinism existent, actual. Căci biserica lui Hristos nu poate fi existentă în adevăr în lumea aceasta decât prin luptă, adică atunci când se luptă în fiecare clipă pentru existenţa ei în continuare. Dacă ea este o biserică existentă ca ceva constituit, atunci înseamnă că ea a învins. Biserica

luptătoare se afirma ca existentă prin luptă, dar biserica ajungând să fie numită o biserică existentă trebuie să fie cea care există constituită după ce a învins.

Şi această biserică triumfătoare sau creştinismul existent nu se aseamănă cu biserica luptătoare cum nu se aseamănă un pătrat cercului. Dacă ne-am gândi la un creştin din acele timpuri când biserica era în adevăr o biserică luptătoare, lui i-ar fi cu totul imposibil să recunoască creştinismul într-o asemenea reprezentare. El ar putea asculta mereu ce se predică despre creştinism şi ar auzi cum cele spuse sunt cu totul adevărate, dar ar vedea, spre marea lui surpriză, că aceste condiţii in care se exprimă condiţia de a fi creştin au devenit exact opusul celor care existau în vremea sa, astfel încât a fi creştin acum nu mai seamănă condiţiei de creştin din vremea sa aşa cum a merge pe picioare nu seamănă cu nimic cu a merge pe cap.

A fi creştin în cadrul bisericii luptătoare înseamnă a-ţi reprezenta creştinătatea într-un mediu care este opusul condiţiei de a fi creştin. Într-o creştinătate triumfătoare, existentă, a fi creştin înseamnă că îţi reprezinţi condiţia de a fi creştin într-un mediu care să fie acelaşi, cu totul asemănător cu însăşi condiţia de a fi creştin. Dacă sunt în primul caz adevăratul creştin, atunci e de la sine înţeles (întrucât scena confruntării este tocmai cea a contrariului, a opusului) că va fi cu putinţă de cunoscut la modul inversat care este rezistenţa pe care o întâmpin; şi în acelaşi grad în care condiţia mea de creştin are mai mult adevăr, în acelaşi grad va fi de cunoscut că şi rezistenţa va fi mare. În celălalt caz, condiţia de a fi creştin se va cunoaşte de la sine înţeles (căci scena confruntării este tocmai cea a asemănării) *direct* după avantajul, onoarea, respectul pe care le câştig în lumea aceasta - dar ce zic eu, în lumea aceasta, lumea aceasta e, doar, creştinătate, se va cunoaşte deci direct după avantajul, onoarea, respectul pe care le câştig eu în cadrul creştinătăţii şi condiţiei de creştin. În acelaşi grad în

care condiţia mea de creştin are mai mult adevăr, tot astfel ea va fi cunoscută după respectul cu totul extraordinar de care mă bucur eu în lumea aceasta - dar ce zic eu, lumea asta este cea a condiţiei de creştin, deci se va cunoaşte după respectul extraordinar de care mă bucur eu în condiţia mea de creştin.

Aceasta este o urmare absolut inevitabilă dacă se pleacă de la premisa că există o biserică triumfătoare. Acolo unde, dacă aş trăi într-o biserică luptătoare ar interveni tocmai suferinţa, acum intervine răsplata; acolo unde, dacă aş trăi într-o biserică luptătoare, aş întâmpina batjocura, dispreţul, acum mă salută onoarea şi respectul; acolo unde moartea ar fi inevitabilă, eu sărbătoresc acum cel mai superb triumf. Căci acolo unde, în conformitate cu premisa, sunt numai creştini cei printre care trăiesc eu, aceştia ar trebui să recunoască îndată conştiinţa mea creştinească, şi în loc să-mi opună rezistenţă, să se grăbească să-mi arate onoruri şi respect.

Da, dacă ne-am gândi să luăm ca martor în sensul acesta pe un membru al bisericii creştine din vremea când ea era luptătoare, poate că o clipă lui i-ar veni chiar să râdă, de faptul că ceea ce la vremea lui era un lucru de o seriozitate înfricoşătoare a devenit acum un joc graţios. Iată creştinismul cu chemarea sa la renunţarea de sine: renegă-te pe tine şi suferă apoi pentru că te-ai lepădat de tine însuţi. Acesta era creştinismul. Dar acum e cu totul altfel. Dacă m-aş gândi la un tânăr, care cu o iubitoare fidelitate şi sinceritate a inimii s-ar hotărî să-şi organizeze viaţa după Sfânta Scriptură; cum nu s-ar mai minuna, şi cum n-ar mai râde de el însuşi şi de întreaga existenţă; căci exact în clipa când s-ar fi pregătit, după preceptele creştinismului să sufere, ce se întâmplă - ajunge la onoruri şi cinstiri; el se concentrează să facă faţă rezistenţei, îndrăsneşte pasul - şi, pauză, el este salutat cu aclamaţii; se aşteaptă cel puţin la ironii şi răceală de ghiaţă, şi e primit cu îmbrăţişările călduroase ale unei admiraţii aproape moleşitoare. Un

asemenea tânăr uitase (lucru despre care nu scrie nimic în Biblie) că el trăia în creştinătate, unde cu toţii sunt creştini, în biserica triumfătoare, unde nu se mai luptă nimeni, ci unde adevăratul creştin este răsplătit cu onoruri.

Aceasta este relaţia în biserica *triumfătoare*, unde se plăteşte extraordinar de bine faptul că eşti creştin şi singurul lucru care nu e plătit este să nu fii creştin. Dacă dimpotrivă aşa numita *creştinătate existentă* nu se mai autointitulează biserica triumfătoare, ea nu mai coboară la această exterioritate, dar atunci creează, cu ajutorul *interiorizării ascunse* o confuzie de acelaşi fel; căci creştinismul existent, cel în care cu toţii sunt creştini, dar într-o interiorizare ascunsă, se aseamănă cu biserica luptătoare la fel de puţin cum se aseamănă liniştea morţii cu ţipătul pasiunii.

Numai odată cu iluzia unei biserici triumfătoare s-a reuşit de fapt să se impună gândul că creştinii propriu zişi ar constitui o anumită stare socială. Sarcina, preocuparea acestei stări sociale era cea de a fi creştini, şi aici era valabilă acea afirmaţie directă că, cu atât era cineva mai adevărat creştin, cu atât mai mult câştiga în onoruri şi respect. Restul lumii constituie în fond cercul de spectatori, corul, deci nu un contrast, un mediu contrar condiţiei de creştin, mai degrabă un mediu de admiraţie pentru o asemenea stare pe care o reprezenta condiţia de a fi creştin. Dar atunci când a dispărut această deosebire de stare socială şi omenească, a dispărut şi biserica triumfătoare. Posibilitatea de a fi cunoscut, identificat direct (căci gradul în care e cineva un creştin adevărat corespunde aici în mod direct cu onorurile şi respectul de care se bucură acel cineva) creştea, acum când toţi voiau să participe la aşa ceva, cu un grad de dificultate proprie care făcea imposibil acest lucru. Clerul nu mai avea în esenţă nimic altceva de făcut decât să exprime condiţia de a fi creştin; şi atâta vreme cât mulţimea de creştini se mulţumea să se contemple fiecare pe sine însuşi într-o

asemenea stare, lucrurile au mers în ce privește iluzia unei biserici triumfătoare. Astfel au început însă lucrurile să meargă atunci când această deosebire de stare omenească nu i-a mai mulțumit pe cei din mulțimile de creștini. Mulțimea creștinilor are deopotrivă, și văzută din exterior are mai ales altceva de făcut pe lume decât (în înțelesul bisericii triumfătoare) să exprime faptul că fiecare din ei e creștin: și cum ar mai fi cu putință acum cunoașterea, identificarea condiției de creștin să se exprime prin faptul că acești oameni nu mai sunt deopotrivă cu calitatea de a fi creștini, și față de condiția asta de creștin sunt chiar dacă nu ostili, doar indiferenți?

Da, asta era o imposibilitate. În biserica luptătoare o asemenea identificare directă era imposibilă, pentru că a fi creștin se exprima înăuntrul opusului său. Acum însă identificarea directă devenise imposibilă pentru că a fi creștin trebuia să se exprime înăuntrul condiției de a fi indiferent față de așa ceva. Aș vrea să fiu înțeles corect. De exemplu, un cetățean anume este creștin. Să presupunem că acest cetățean este de exemplu cismar; este profesiunea cu care se întreține; cea mai mare parte a zilei este ocupat firește cu exercitarea meseriei sale. Dacă aici ar fi posibilă identificarea directă a faptului că el este creștin, atunci ar trebui ca și printre cismari cel care este cel mai adevărat creștin, sau faptul că el este cel mai bun creștin, ar trebui să se facă cunoscut după împrejurarea că are cel mai mult de lucru, că are cei mai mulți ucenici, că poate regele, regina împreună cu întreaga casă regală își lucrează la el încălțămintea, sau tot clerul. Că lucrurile nu stăteau așa s-a vădit, firește, în decursul timpului tot mai mult. Cunoașterea și recunoașterea directă a condiției sale de creștin, se lovea de un alt fel de rezistență decât cea pe care o întâmpina biserica luptătoare. Rezistența aceasta nu era exprimată prin opoziția, prin contrariul calității de creștin a respectivului, ci indiferența față de această calitate. Această "rezistență a indiferenților"

transformă relaţia nu în opusul unei identificări prin această probă, cum e cazul în biserica luptătoare, ci face totuşi imposibilă cunoaşterea directă prin aşa ceva.

Astfel a intervenit în creştinism o schimbare deplină a scenei confruntării pentru creştinism. A fost abandonată iluzia unei biserici triumfătoare; s-a lăsat să existe întreaga exterioritate şi, în relaţie cu ea, legea indiferenţei faţă de ceea ce face condiţia de creştin, care ar face ca cel mai bun cismar să fie cel care are cel mai mult de lucru, poetul cel mai bun cel care face cele mai bune poezii şi aşa mai departe. Astfel că a fost abandonată şi exterioritatea şi calitatea de creştin a fost trecută în interioritate. Şi tuturor aspectelor li s-a acordat o aparenţă bună generală şi s-a presupus astfel: gata, suntem cu toţii creştini, exact în acelaşi fel, aşa cum e fapt stabilit că suntem cu toţii oameni. Cu această asumare a unui principiu de fapt începe apoi jocul vieţii sau al realităţii, potrivit căruia ar fi o nebunie, sau chiar o sminteală de-a dreptul dacă cineva ar vrea să impună ca valabil faptul că el este om; pentru că aşa ceva ar însemna să vrei să faci să fie conştientă pentru toată lumea o premisă care a fost asumată odată pentru totdeauna şi de către toată lumea, şi care stă la baza tuturor proceselor vitale.

Aici avem conceptul creştinismului existent. În creştinismul existent constituit suntem cu toţii adevăraţi creştini, dar asta se întâmplă în interioritatea ascunsă. Lumea exterioară nu are absolut nimic de a face cu asta, cu faptul că eu sunt creştin, faptul că eu sunt creştin nu este deci măsurabil. Dacă sunt hangiu, eu nu pretind că lucrul acesta, că eu sunt un creştin adevărat să fie identificat şi cunoscut prin faptul că aş avea cea mai bună clientelă; nu, eventualitatea ca eu ca hangiu să am cea mai bună clientelă se întemeiază pe cât de bine reuşesc eu să mulţumesc un public select, şi adevăratul creştin care sunt eu este ceva pentru sine, ceva pentru mine, ceva care sunt eu în interioritatea mea ascunsă - exact cum sunt şi toate celelalte,

nu numai ca toţi ceilalţi hangii, ci literalmente exact ca orice alt om în cadrul comunităţii creştine; şi este adevărat că eu sunt creştin în gradul în care pentru mine lucrul acesta este la fel de adevărat ca şi la ceilalţi oameni. Dacă sunt pastor, atunci eu nu pretind ca acest fapt, că eu sunt creştin adevărat, să fie cunoscut şi identificat prin faptul că eu sunt cel mai iubit şi respectat predicator. Nu, eventualitatea ca eu ca pastor să am cel mai mare ecou la enoriaşi, se întemeiază din punct de vedere artistic pe darurile mele de orator pe care le stăpânesc, se întemeiază pe cât de bună voce am, pe cât de bine îmi stă sutana, cât de bine am studiat filosofia cea mai nouă, astfel încât să pot satisface cerinţele vremii; adevăratul creştin care sunt eu, sau faptul că eu sunt adevărat creştin este ceva pentru sine, ceva pentru mine, ceva ce sunt eu în interioritatea mea ascunsă - exact aşa cum sunt şi toate celelalte; că eu sunt un creştin adevărat asta e destul de sigur, dar este la fel de sigur cum sunt şi toate celelalte.

Şi de ce atunci această ascundere? de ce ascunzişul acesta la a cărui păstrare veghez cu atâta grijă? Da, firește, pentru că mă tem că dacă s-ar ajunge să se ştie în ce grad anume sunt eu creştin adevărat, mi s-ar răsplăti aceasta cu onoruri şi respect ieşite din comun; şi eu sunt un creştin prea adevărat pentru ca să pretind onoruri şi respect, *pentru că* eu sunt un creştin adevărat. Şi iată, de asta păstrez eu lucrul acesta într-o interioritate ascunsă; căci dacă ar ajunge să se ştie asta, atunci nu s-ar mai putea evita ca eu să fiu pentru asta extraordinar de onorat şi respectat, căci în asta constă creştinătatea existentă în care trăiesc eu, în care noi suntem cu toţii creştini adevăraţi dar într-o interioritate ascunsă.

Dacă un creştin din vremea aceea în care biserica era în condiţia de luptătoare ar fi transpus în creştinismul existent, el ar ajunge să trăiască cea mai profundă surpriză. În biserica luptătoare condiţia de a fi creştin era identificabilă după rezistenţa

pe care o întâmpinai. În biserica triumfătoare era identificabilă după onorurile şi respectul de care te bucurai. Dar "creştinismul existent" a inventat ceva nou: se ţine secret faptul că eşti creştin - din teamă că este necreştinesc să poţi să fii răsplătit pentru aşa ceva cu onoruri şi respect. În biserica luptătoare era poate cazul ca vreunul sau altul să vrea să ascundă faptul că era creştin de teama împotrivirii care era legată de aşa ceva; dar în "creştinismul existent" asta se întâmplă de teamă că de asta ar fi legate onoruri şi respect. Astfel că totuşi "creştinismul existent" este ceva infinit mai înalt decât biserica luptătoare, care abea dacă ar avea vreo idee despre o atât de sublimă evlavie! În biserica luptătoare era o dovadă de evlavie să-ţi recunoşti condiţia de creştin; în creştinismul existent este tocmai dovadă de evlavie să-l treci sub tăcere! O, nesfârşită profunzime a evlaviei că totul poate atât de uşor părea aparenţă! O nenumărate cete de evlavioşi, când toate milioanele oricărei ţări sunt asemenea evlavioşi - şi asta suntem noi cu toţii! Scoate-ţi încălţările căci locul pe care stai este sfânt, dacă te-ai oprit să stai întru creştinism, unde sunt numai creştini adevăraţi! Lasă-l pe Dumnezeu să păstreze veşnicia, unde oricum, în totul, nu pot fi atât de mulţi creştini adevăraţi ca în orice clipă întru creştinismul existent în care cu toţii sunt creştini.

Să ne gândim la un adolescent care a crescut în creştinismul existent, dar până acum fiindu-i necunoscute condiţiile realităţii în care va trebui să intre, educat într-o depărtare aproape călugărească de viaţă şi hrănit doar cu Sfânta Scriptură: el are să trăiască experienţele cele mai ciudate, într-un sens de-a dreptul rizibile. El este bine pregătit întru creştinism - presupunând că se poate obţine aşa ceva prin Sfânta Scriptură, şi o asemenea presupunere putem să i-o acordăm acestui sărman tânăr - i s-a spus că ceea ce i se cere este să mărturisească pentru Hristos în faţa lumii; el este bine pregătit - asta

înseamnă, în măsura în care poate ajunge astfel prin Sfânta Scriptură, şi presupunerea asta trebuie să i-o acordăm tânărului - este pregătit şi înştiinţat care vor fi urmările acestui lucru: chibzuind la toate acestea, tânărul este hotărât să-şi ducă viaţa după aceste principii. Dar ce se întâmplă - el va trebui să trăiască în creştinismul acesta existent. Pe când el se pregăteşte să îndrăsnească acest pas, vine un om binevoitor, un fel de îngrijitor de suflete, în faţa lui şi-i ţine o asemenea cuvântare Tinere prieten, te afli într-o eroare, nu eşti atent la locul unde te afli, anume că este creştinismul existent; şi acesta nu este cu adevărat locul în care să mărturiseşti pentru Hristos. Căci, între noi spunem asta - dar rămâne între noi, şi este deja o slăbiciune, o uitare de mine din partea mea să spun prea multe - suntem cu toţii creştini, şi adevăratul creştin este tocmai cel care ţine cel mai în taină lucrul acesta.

Când un tânăr, un adolescent, care în copilăria sa a fost crescut cu basme, şi deci este familiarizat cu gândul la monştrii care se ascund în păduri, dar care vor fi ucişi, când acest adolescent deci, înarmat pentru luptă, cu o sabie uriaşă în şold şi cu un curaj la fel de imens în piept, iese deodată în realitate, s-ar putea să i se întâmple ceva mai ciudat decât i s-ar putea întâmpla unui adolescent în creştinismul existent. Dacă anume i-ar ieşi în faţă un monstru şi mai ciudat decât vreunul din cei despre care a auzit sau a citit, nu asta ar fi lucrul straniu sau nu în comparaţie cu straniul care i-ar ieşi în faţă dacă el n-ar vedea nimic cu adevărat care să semene cu asemenea monştri. Ar veni doar un bătrânel binevoitor la el şi i-ar spune: tinere prieten, te afli într-o eroare: nu te găseşti în vreo lume de basm, ci în lumea civilizată şi şlefuită unde nu există asemenea monştri, unde trăieşti printre oameni cultivaţi şi bine crescuţi, şi unde în afară de asta poliţia veghează asupra securităţii, clerul asupra celor morale şi luminatul cu gaz face noaptea la fel de sigură ca şi ziua. Bagă-ţi deci sabia în teacă şi învaţă,

acum când vremea monştrilor a trecut de mult, care este sarcina ta: să fii un om cumsecade întocmai ca ceilalţi; astfel ca să te poţi recunoaşte în fiecare din ceilalţi oameni, şi fiecare din ceilalţi în dumneata până să nu vă mai puteţi deosebi.

Biserica triumfătoare nu seamănă, după cum am mai spus, cu cea luptătoare după cum pătratul nu seamănă cu cercul, şi "creştinismul existent" îi seamănă şi mai puţin. Însă numai creştinismul luptător este adevărul, biserica triumfătoare şi creştinismul existent sunt o iluzie.

"Dar" îl aud pe cineva spunând, "treaba asta cu biserica luptătoare e totuşi acum o exagerare şi o imposibilitate; dacă suntem cu toţii creştini de ce să ne mai certăm şi luptăm între noi?" Dragul meu, dacă nu pentru altceva, putem totuşi, ca să avem ceva pentru care să ne certăm, să ne certăm dacă suntem creştini aşa cum se cuvine. "Cum aşa, vrei să-ţi iei îndrăsneala să fii cunoscătorul acela al inimilor care să judece ceea ce e mai lăuntric într-un om; când un om spune el însuşi că este creştin, tu nu ai voie să împingi lipsa de măsură până într-acolo încât să negi asta"? Vezi, am şi căpătat ceva pentru care să ne înfruntăm; dar oare spune el asta? vreau să spun, asta ar fi în creştinismul existent acea interioritate ascunsă pe care trebuie să ne-o păstrăm tainică. "Da, sigur că trebuie s-o păstrăm tainică, tocmai pentru că s-a dat ca premisă că suntem cu toţii creştini." Dar cum mai este asta dat ca un fapt, dacă fiecare ţine asta secret, pentru că s-a dat ca dată şi ca premisă că ei toţi sunt creştini?

Problema este aceasta. Dacă fiecare, aici în cerc, se explică pe sine ca fiind un creştin asemenea "celuilalt", atunci, putem spune, că la drept vorbind niciunul din ei nu mărturiseşte pentru Hristos; dimpotrivă este, să spunem aşa, recunoscut de fiecare că el e un asemenea creştin. Fiecare a fost botezat creştin, mai târziu - poate chiar aproape copil, confirmat - probabil pentru ca în privinţa aceasta totul să fie adus în

ordine şi în ceea ce e drept cât mai curând posibil, lucru de altfel necesar asemenea unui act de identitate, dacă vrei să avansezi fără complicaţii oficiale prin lume. Şi despre oricine, care a fost botezat copil fiind, şi a fost confirmat ca băiat sau fetiţă, e sigur că este creştin - putem deschide registrul bisericii şi controla. Dar la a ajunge să mărturisească pentru Hristos, s-ar putea ca el în viaţa lui de mai târziu să nu ajungă, tocmai pentru că el trăieşte în creştinismul existent, unde - potrivit cu registrul bisericii - e lucru cunoscut de toţi că toţi sunt creştini. Chiar şi în ce îi priveşte pe pastorii dintru "creştinismul existent" e valabil să se spună că ei nu "mărturisesc pentru Hristos" ci mai degrabă că "despre ei" ca şi despre ceilalţi este "cunoscut" de toţi că ei sunt creştini. Dacă s-ar vrea să se spună că ei mărturisesc pentru Hristos prin predicile lor, atunci ar trebui să se răspundă că împrejurarea că predica lor le procură mijloacele de întreţinere şi că ei fac ce fac în calitate de funcţionari, dovedeşte că accentul nu cade totuşi pe recunoaşterea şi mărturisirea *personală* pentru Hristos.

În interioritatea ascunsă, toţi sunt creştini; cine poate nega asta! Cine ar vrea să anuleze împrejurarea aceasta s-ar expune de-a dreptul primejdiei de a fi socotit unul care se joacă de-a cunoscătorul de inimi. Deci nimeni nu putea nega aşa ceva. În felul acesta faptul că fiecare, în interioritatea sa ascunsă, este creştin, devine un secret atât bine închis încât broasca încuietorii e ca să zicem aşa stricată: dacă sau nu aceste mii şi mii de oameni sunt cu adevărat creştini, asta nu putem ajunge să o ştim, căci ei sunt asta cu toţii, cum se şi spune, în interioritatea lor ascunsă; şi nu numai pentru biserică, ci pentru fiecare dintre oameni e valabil să se spună că despre ceea ce e ascuns nu se judecă, pentru că nu se poate judeca despre aşa ceva.

Dar nu ar fi totuşi posibil să spargem puţin taina asta şi s-o facem cât de puţin mai dezvăluită, fără ca să întrecem măsura şi a voi să ne jucăm de-a cunoscătorul de inimi? O, da

dar cum? Foarte simplu prin faptul că unul îşi asumă pentru sine ca parte a sa să mărturisească pentru Hristos în mijlocul creştinătăţii. El nu judecă pe nimeni, deloc; dar multora le va fi atunci limpede cum îl judecă ei pe el. El nu susţine că ar fi un creştin mai desăvârşit decât ceilalţi; nu, deloc, el le face dimpotrivă celorlalţi concesia că ei sunt creştini mai desăvârşiţi decât e el, căci ei, din teama religioasă de a câştiga onoare şi respect, ţin asta ascuns, în timp ce el, ca un simplist stupid cum este, trăieşte cu teama că ar fi un doar un măscărici în mediul acesta atât de înalt creştinesc, şi din cauza aceasta se ţine după principiile vechi şi se mulţumeşte să mărturisească pentru Hristos. El nu le reproşează nici unuia dintre ceilalţi că ei n-ar fi creştini, o, deloc, el recunoaşte doar despre sine însuşi că e un stupid şi un simplu: însă astfel devin evidente gândurile unora dintre cei din jur, cum aceştia îl judecă pe un asemenea stupid plin de simplitate, pe acest creştin nedesăvârşit. El exprimă doar că el, aşa cum a învăţat el, este un membru al bisericii luptătoare - şi apoi are să se arate dacă această comunitate paşnică, creştinismul existent, nu are să-i vină în ajutor cu prigoanele ei şi cu alte asemenea mijloace, astfel încât să se adeverească întru totul că el este membru al unei biserici luptătoare.

Dar există oare de fapt părerea că atâta vreme cât dăinuie această lume, sau atâta vreme cât biserica creştină va fi în lumea aceasta, ea este şi va trebui să fie o biserică luptătoare? Răspuns: da, e foarte sigur că există această părere, e foarte sigur că aceasta este părerea creştinătăţii şi că ea este foarte sigură în această părere ei. "Ce exagerare", îl aud pe cineva zicând, "ce exagerare, e doar imposibil ca noi cu toţii să devenim martiri; dacă am deveni cu toţii martiri şi am fi omorâţi, cine are să ne omoare; dacă toţi va trebui să devenim martiri şi prigoniţi, luaţi în râs şi batjocoriţi, cine oare are să ne mai prigonească şi batjocorească?" Ar fi un argument valabil, doar

dacă premisa, care cum s-ar spune încordează arcul acestei obiecţii subtile, e justă, premisa că noi suntem creştini cu toţii; dacă această premisă e justă, adică e adevărată în anumite momente date, sau dacă de fapt ar fi adevărat că părerea creştinătăţii e că pe lumea aceasta va veni clipa în care literalmente toţi în adevăr sunt creştini.

Problema este aceasta. Prin contemplarea continuă a istoriei universale şi a istoriei umanităţii, prin discursurile continui ale acestei contemplări a istoriei universale şi aşa mai departe s-a ajuns poate prea uşor să se stabilească faptul că creştinismul poate fi asumat direct în favoarea istoriei universale, s-a găsit că este în ordine că creştinismul constituie o treaptă de dezvoltare a stirpei omeneşti. S-a uitat cu totul că viaţa lui Hristos pe pământ (şi aceasta este creştinismul, deosebit de istoria creştinilor, sau de istoria vieţii şi destinului creştinilor, item ereticilor, item a ştiinţei) este istoria sfântă, care nu trebuie confundată cu istoria neamului omenesc şi cu istoria lumii. S-a uitat cu totul de nepotrivirea esenţială dintre Dumnezeu Omul cu fiecare dintre ceilalţi oameni singuri ca şi cu întreaga omenire. S-a uitat cu totul că creştinismul se leagă în mod esenţial de veşnicie, că viaţa aici pe pământ, ca să ne mai aducem aici aminte de expunerea de dinainte, este pentru fiecare om singur, dintre nenumăratele milioane de oameni care au trăit şi vor trăi timpul examenului.

Sigur, părerea creştinismului este că el trebuie vestit tuturor, dar urmează oare de aici că asta a fost totdeauna părerea lui că aşa se va întâmpla, că toţi au preluat-o şi că toţi vor deveni creştini adevăraţi? Dacă ar fi aşa, atunci aş putea spune că nu s-ar fi prevăzut în mintea Domnului, când s-a hotărât dintru veşnicie că Hristos va trebui să vină pe lume, Hristos, care a anunţat că această viaţă aici pe pământ va fi timpul examenului. Una din două: sau a fost gândul Providenţei (căci Ea trebuie să ştie în preştiinţa ei, că asta se va întâmpla, pe când

oamenii poartă totuşi vina că asta se întâmplă) nu se va ajunge niciodată ca la un anumit moment dat toţi sau numai cel mai mare număr dintre oameni vor deveni creştini, sau Providenţa nu a văzut destul de departe în timp, căci dacă acest caz s-a petrecut, că într-adevăr toţi au devenit cu adevărat creştini, atunci viaţa aceasta nu mai este un timp al probei şi al examenului. Proba aceasta este de fapt negarea de sine, lepădarea de sine însuşi; a fi creştin este proba şi a fi creştin înseamnă a se nega de sine însuşi. Dacă însă la un moment dat toţi sunt creştini adevăraţi, atunci nu se mai leagă de asta nici o lepădare de sine, cel puţin nu negarea de sine creştinească. Magistrul Kierkegaard a arătat (în încheierea primei părţi din "Lucrarea iubirii") ce trebuie să se înţeleagă prin negarea creştină de sine, că aceasta există numai acolo unde există primejdia dublă, şi că cea de a doua primejdie, ca cineva să sufere pentru că s-a lepădat de sine însuşi este condiţia decisivă. Primejdia aceasta însă va dispărea în mod necesar dacă la vremea când trăiesc eu toţi vor fi creştini adevăraţi; căci atunci totul în jur va fi doar încurajare şi îndemn pentru mine ca şi eu să devin creştin adevărat. Şi dacă aşa stau lucrurile, dacă eu aş trăi în asemenea condiţii, atunci n-ar mai fi pentru mine şi viaţa mea adevăr că viaţa aceasta în înţelesul creştin al cuvântului şi că creştinismul este cel care a găsit exprimarea aceasta, de a numi viaţa un timp al examenului. Nu, atunci Providenţa nu a înţeles cu adevărat să facă din asta un examen; ea a trecut cu vederea un caz, a trecut cu vederea posibilitatea că se va ivi un caz care răstoarnă cu totul întreaga ei intenţie în ce priveşte creştinismul.

Dacă însă dimpotrivă, în loc de a introduce creştinismul la modul uşuratic omenesţe în istoria universală, am lua creştinismul aşa cum se dă drept a fi el, am crede că viaţa asta este un timp al probei şi examenului, am crede că Providenţa ştia bine ce făcea, am crede că creştinismul a fost şi este voinţă de a fi

anunţat tuturor, dar că nu a fost intenţia Providenţei ca toţi să-l ia ca atare: atunci totul e în ordine; atunci viaţa aceasta rămâne pentru fiecare un timp al examenului şi biserica creştină aici în lumea aceasta este mereu o biserică luptătoare.

Un concept ca acesta de "comunitate", de care ne-am ocupat atâta în vremurile de acum, aplicat acestei vieţi, la drept vorbind un fel de anticipare nerăbdătoare a veşniciei. Luptei îi corespunde fiecare om "singur", individual, adică, dacă e vorba de luptă în înţelesul spiritual şi creştin, nu în înţelesul literal, dacă e vorba de o luptă reală, în care nu contează atât de mult că e vorba de o singură persoană, ci de câte persoane astfel individual luate, câte mii de persoane sunt angajate, câte tunuri au şi aşa mai departe. Lupta creştină o susţin oamenii individuali, singuri; căci aceasta este caracteristica spiritului, că fiecare este unul singur în faţa lui Dumnezeu, că noţiunea de "comunitate" are o determinare inferioară celei de "om singur", adică celei care arată ce poate şi trebuie să fie un om luat în parte. Şi chiar dacă cei singuri ar fi cu miile şi s-ar lupta în unire, în înţelesul creştin fiecare din ei luptă singur, în afara unirii cu ceilalţi, deopotrivă pentru el însuşi şi în Ziua Judecăţii va da singur socoteală, acolo unde viaţa sa va fi ca viaţa unui om singur judecată. Comuniunea aparţine deci la drept vorbind de abea veşniciei; "comunitatea" este în liniştea păcii ceea ce este cel singur în nelinişte. Dar viaţa aceasta într-adevăr timpul probei şi al examenului, şi din cauza aceasta "comunitatea" nu aparţine timpului ci de abea veşniciei, acolo unde ea, întru pacea de atunci, este adunarea laolaltă a celor singuri fiecare, a celor care au stat în luptă şi în faţa examenului.

Atâta vreme cât dăinuie lumea aceasta şi în ea biserica creştină, ea este o biserică luptătoare; însă ea are promisiunea că pe ea nu o vor birui porţile iadului. Dar vai, vai de biserica creştină dacă ea va fi învins în lumea aceasta; căci atunci nu ea este cea care va fi învins, atunci a învins lumea.

Atunci s-a sfârşit nepotrivirea dintre creştinism şi lume, lumea a câştigat creştinismul a pierdut. Atunci eternitatea a fost dată la o parte şi s-a creat scena pentru desăvârşirea întregului în temporal. Atunci calea spre viaţă nu mai este îngustă şi poarta nu mai e îngustă, şi nu mai sunt puţini cei care o găsesc; nu, atunci calea este largă şi porţile larg deschise - porţile iadului au căpătat putere şi mulţi, chiar toţi găsesc intrarea.

Hristos nu a vrut niciodată să învingă pe lumea aceasta; El a venit pe lume ca să sufere, *asta* numea el a învinge. Dacă însă nerăbdarea omenească şi insistenţele obraznice au impus creştinismului gândurile şi reprezentările lor, în loc să-şi lase gândurile şi reprezentările preschimbate de către creştinism, dacă această situaţie se instalează, atunci, după felul din totdeauna omenesc, victoria rămâne o victorie în lumea aceasta şi astfel creştinismul a fost dat la o parte. N-a fost vorba de o confruntare măruntă între Hristos şi lume, astfel ca El să nu fi avut dreptate dacă ar fi spus că nu s-ar fi ajuns la o mai bună înţelegere cu lumea, nu, iubirea pentru Dumnezeu este ură împotriva lumii. Şi în ziua când creştinismul şi lumea vor fi devenit prieteni, da, atunci creştinismul a fost dat la o parte. Atunci nu va mai fi vorba că Hristos se va întoarce şi va judeca lumea, nu, atunci judecata va fi fost dată pentru El că El a fost un fantast, un om energic doar; căci dacă n-ar fi fost un om energic şi înflăcărat El s-ar fi înţeles cu lumea, n-ar fi fost omorât, ceea ce n-ar mai fi fost necesar, şi El ar fi ajuns ceva mare în lume, aşa cum au ajuns discipolii lui în biserica triumfătoare, care şi ei au dat la o parte cuvântul sau au făcut din el neadevăr că discipolii nu sunt mai presus de învăţătorul lor căci El a fost răstignit şi ei au ajuns stăpânitori ai puterii bucurându-se de onoruri şi de respect; aşa au ajuns discipolii săi în creştinismul existent, nu prin creştinismul lor, ci prin faptul că ei şi-au ţinut creştineşte creştinismul lor în interioritatea lor ascunsă şi şi-au

folosit înzestrările şi darurile fireşti pentru a-şi face fericirea pe lume.

Şi în vremea asta cel pe care l-am arătat mai înainte vorbind, se mai întoarce peste încă o dată la primul său cuvânt şi spune: "În pofida a tot ce spui tu, eu nu pot face altfel decât să repet că este şi rămâne o imposibilitate că noi toţi să devenim martiri." Răspuns: este oare pentru tine imposibilitate să devii asta? " Da, firește, dacă toţi trebuie să devină astfel. "Dar ce ai tu de a face cu toate astea; e sminteala asta gândul tău că tu, pe când vrei să-ţi faci viaţa şi încerci să te supui la proba de a deveni şi de a fi creştin, nu poţi să încerci asta decât după ce-i întrebi pe alţii sau ajungi să ştii de la toţi ceva? Eu credeam pe primul început al încercării de a deveni şi de a fi creştin ar fi acela de a te fi întors astfel în tine însuţi, ca şi când toţi ceilalţi n-ar mai exista pentru tine, să fii atât de adâncit întru tine încât să fii literalmente singur în întreaga lume, singur în faţa lui Dumnezeu, singur cu Sfânta Scriptură drept călăuză, singur cu modelul de urmat în faţa ochilor. Şi dimpotrivă, vorbirea pe care o faci tu acum este în cea mai mare măsură cu putinţă una întoarsă spre afară, ea seamănă cu totul felului de a se exprima al unui ziarist."

Asta e uşor de înţeles. Prima condiţie pentru a deveni creştin este: să devii nemijlocit întors spre lăuntrul tău. Astfel infinit de recules întru lumea sa lăuntrică cel recules nu are absolut nimic de a face cu ceilalţi oameni - aceasta este seriozitatea chemării, care este cu mult mai strictă decât atunci când la şcoală profesorul porunceşte elevilor să se uite fiecare drept în faţa sa şi să nu se mai uite la ceilalţi din jur. Astfel întors întru sine atunci învăţăcelul înţelege sau învaţă să înţeleagă care este sarcina sa: să devină şi să fie un creştin - fiecare clipă în care el se întoarce spre afară este pierdută, şi dacă aceste clipe vor fi multe, atunci totul este pierdut. Atunci el poate va şti bine lecţia, o va fi învăţat ca pe o lecţie din afară, o va putea

poate şi recita bine în faţa celorlalţi şi în măsura aceasta va deveni pastor şi va fi plătit de către stat; dar un lucru îl va fi scăpat, acel lucru decisiv în înţelesul creştin, că ceea ce spune el e important pentru el, şi este important pentru el însuşi în infinita lui reculegere lăuntrică, în vreme ce poate el va fi de părere că ceea ce spune el e important pentru comunitate şi pentru el va rămâne doar ca avantaj şi posibilitate de avansare.

Cel care s-a întors cu nesfârşită putere întru sine însuşi mai învaţă ceea ce înseamnă până la capăt sarcina sa - dacă el rămâne până la capăt recules întru sine: că a fi creştin înseamnă a crede în Hristos şi a suferi pentru această credinţă; sau este negare de sine în înţelesul creştin al cuvântului. Dar să presupunem acum, pentru a arăta bine nebunia acelei obiecţii ("că totuşi e imposibil ca toţi să devină martiri") să presupunem şi acea exagerare, anume că literalmente toţi

cei printre care trăieşte acest creştin sunt creştini adevăraţi: deci că e imposibil ca el să devină un martir. Singur. Dar când va ajunge el să ştie asta? Poate la început, astfel încât să-l devină o scăpare, o scuză care să-l împiedice să se mai apuce de misiunea asta a sa? Cu neputinţă, căci atunci el este în clipa aceea nesfârşit de adâncit întru sine însuşi şi nu mai vrea să ştie nimic despre ceilalţi. El va afla deci lucrul acesta abea la sfârşitul vieţii lui: că el nu a devenit martir. La capătul vieţii lui, în adevăratul înţeles al cuvântului, anume în clipa când moare, nu mai înainte; căci înainte el nu poate şti dacă aşa ceva nu are totuşi să i se mai întâmple. Dar în clipa când moare, asta nu mai are pentru el importanţă. El a trăit deci în orice caz în posibilitatea martiriului. Şi asta s-a întâmplat, cum am spus, acceptând premisa cea mai exagerată, că literalmente toţi, sau doar majoritatea contemporanilor săi au fost creştini adevăraţi şi ca deci porţile spre viaţă, în pofida spuselor lui Hristos, nu erau înguste, ci sau ar fi stat deschise larg sau prin vreo modificare ar fi fost mărite şi lărgite mult.

"Dar", îl aud spunând pe cineva, "tu, cel care vorbeşti aici, ai tu aşadar puterea de a deveni martir; sau ai doar curajul, ca să nu zicem obrăznicia, să susţii că nimeni nu este un creştin adevărat dacă nu a devenit martir; sau ai fost tu totdeauna atât de puternic încât nu ai simţit niciodată nevoia să ţi se vorbească blând şi liniştitor; sau eşti poate tu în cazul acela, astfel că şi tu, anxios şi înfricoşat, ai nevoie de blândeţe, sau, aşa cum e deseori plăcerea celor speriaţi găseşti o bucurie să-i înspăimânţi pe alţii? " La această întrebare nu-mi lipseşte răspunsul, şi vreau doar ca cel care întreabă să nu înţeleagă greşit răspunsul, căci eu nu trec cu vederea deloc importanţa acestei întrebări. Recunosc că şi eu simt nevoia blândeţii; dar îi datorez adevărului recunoaşterea faptului că simt aceasta nevoie tocmai datorită faptului că multă vreme, tocmai pentru că am fost crescut cu multă severitate, am trăit în condiţii de severitate, şi că în fiecare clipă, atunci când trebuie, trăiesc în asemenea condiţii. Nu m-am bucurat niciodată să-i "sperii" pe alţii; sunt conştient de faptul că pot vorbi blând şi liniştitor cu cel care suferă, cu bolnavii, cu cei trişti; ştiu că am găsit bucurie să fac asta. Eu nu am susţinut niciodată că fiecare creştin să fie un martir, sau că nimeni nu ar fi creştin adevărat dacă nu ar fi fost martir, chiar dacă cred că fiecare asemenea creştin şi printre aceştia mă număr şi pe mine tocmai pentru a fi creştin adevărat, trebuie să facă o recunoaştere umilă că el a ajuns în condiţia asta mai uşor decât cei care sunt creştin adevăraţi în sensul cel mai strict al cuvântului; şi el trebuie să facă o asemenea recunoaştere pentru ca, dacă pot spune aşa, ierarhia creştinească să nu devie confuză şi primul loc să rămână cu totul liber pentru ca cel de al doilea loc să fie acolo unde trebuie.

Şi acum în sfârşit ceea ce este de fapt răspunsul meu. Creştinismul a fost literalmente detronat în creştinătate; dar dacă s-a făcut asta, atunci el a fost dat la o parte. Nici un rege nu a încetat să existe pentru că de exemplu ţara în care e'

trăieşte s-a transformat în republică şi l-a făcut pe el preşedinte; însă creştinismul a fost abolit îndată ce a fost dat jos de pe tronul său. Creştinismul este necondiţionatul, are numai o fiinţă, fiinţa necondiţionată; dacă nu mai este necondiţionat, el a fost anulat; pentru creştinism este nemijlocit valabil: sau-sau. S-a auzit destulă vreme, şi s-au auzit destul de tare vorba obraznică spunând că trebuie mers mai departe, că în creştinism nu se poate sta pe loc, la credinţă, la simplitate, la ascultare, la asemenea "tu trebuie". Şi creştinismul a pătruns adânc şi tot mai adânc în popor, asupra căruia fireşte că are influenţă felul în care, ca să spunem aşa, se judecă în cercurile înalte; creştinismul a pătruns, şi chiar prea uşor, întrucât din păcate orice om simte o plăcere firească, înăscută, spre neascultare. Din cauza asta au fost instituite "temeiurile", ca să nu creadă din anumite temeiuri, în locul ascultării; căci oamenii se jenau să dea ascultare. De aceea au fost aduse temeiurile blândeţii în locul severităţii; căci oamenii nu mai aveau încredere să poruncească, şi oamenii se împotriveau să se lase să li se poruncească: cei care trebuiau să dea ordin au devenit nişte laşi, şi cei care ar fi trebuit să dea ascultare, au devenit obraznici. Şi astfel creştinismul a fost abolit în lumea creştină prin blândeţe. Şi astfel s-a ajuns ca oamenii să se strecoare lipsiţi de depline puteri, în straie roase şi ponosite încolo şi încoace în lumea creştină, şi nici nu mai ştii dacă în faţa unor asemenea oameni trebuie să-ţi scoţi pălăria sau dacă ei trebuie să se ploconească în faţa noastră, dacă noi avem nevoie de mila lor sau ei de mila noastră.

Dacă însă pentru noi există o singură scăpare: creştinismul, atunci pentru creştinism există sigur doar o singură scăpare: severitatea. Cu ajutorul blândeţii creştinismul nu va mai fi salvat - asta înseamnă: nu poate fi şi nici nu va fi salvat, acest gând este pentru el un păcat de lèse-majesté; ci el va fi restabilit prin severitate în drepturile sale de stăpânitor. Şi

chiar dacă eu însumi mă voi scufunda sub apăsarea măsurii pe care o propun, şi chiar dacă eu însumi voi fi primul care voi cădea sub o asemenea judecată, şi chiar dacă voi fi singurul: nu pot face altfel. Ştiu bine ce fac; ştiu de asemenea cât au suferit cu spaimă şi cutremur, bântuit de ispite din cauza aceasta pentru că am îndrăsnit să merg atât de departe, singur şi chinuit zi şi noapte de asemenea gânduri, şi atâta vreme în chinuri tot mai mari m-am zbătut însingurat cu ele, şi singur, deşi trăiesc în creştinătate, unde cu toţii sunt creştini, unde însă nu am auzit niciodată o vorbă sau o predică despre care eu, dacă această întrebare în faţa lui Dumnezeu mi-ar fi fost mie adresată, să fi putut spune nemijlocit că a fost creştinească - căci chiar şi cele mai multe din spunerile acestea creştine pe care le-au auzit aveau totdeauna un număr neliniştitor de "temeiuri", un gust de jale şi compătimire omenească, o disonanţă de măgulire şi dulcegărie.

Nu aveam nici o mânăstire la care să mă fi putut refugia când îmi căutam o retragere care să corespundă fie şi doar într-o anumită măsură preocupărilor mele lăuntrice. Am ales singura cale de ieşire care mai rămâne în lumea aceasta creştină: să apar drept cel mai uşuratic în faţa tuturor "să devin un nebun în ochii lumii", pentru ca în lumea aceasta plină de seriozitate să mai apăr pe cât cu putinţă ceea ce ascundeam înlăuntrul meu, puţină seriozitate, pentru ca această interioritate să mai aibe pacea retragerii şi adăpostirii, spre a creşte în linişte. În viaţa aceasta am învăţat mai bine acel lucru care poate se învaţă şi mai bine prin cunoaşterea frivolităţii celei mai lipsite de gânduri şi a confuziei celei mai mulţumită de sine, mai bine decât în pustiu şi în tăcerea nopţii; prin această viaţă în mijlocul mulţimii de oameni, prin această viaţă, dacă vreţi s-o numiţi astfel, falsă căci e adevărat, eu ascundeam altceva înlăuntrul meu, dar era lucrul cel mai bun cel pe care-l ascundeam, eu nu am înşelat niciodată, niciodată astfel ca să mă

fac pe mine mai bun decât eram prin viaţa aceasta în vălmăşagul de oameni am învăţat să înţeleg cu un adevăr înfricoşător că severitatea este singurul lucru care poate ajuta.

Şi pe aceasta am folosit-o. Dar eu nu am nici o putere, nu am nici soldaţi şi nici vreo altă putere; eu nu am relaţii puternice, nu am nici un fel, nici un fel de influenţă sau putere asupra destinelor altora; eu sunt cel mai singuratic dintre toţi, sunt în înţelesul lumesc, cel mai neputincios. Posibilitatea de a folosi puterea îi stârneşte uşor pe oameni; din cauza aceasta cel care vrea să folosească stricteţea şi severitatea obişnuieşte întâi să-şi asigure puterea. Dar astfel eu nici nu pot şi nici nu vreau să folosesc stricteţea; căci eu nu vreau să domnesc, eu vreau doar să slujesc adevărul, sau, ceea ce este acelaşi lucru, creştinismul.

Severitatea este singurul lucru care-l poate ajuta pe om. Din cauza asta, poate, un copil atât de mult în comparaţie cu unul mai vârstnic, este cu mult mai puternic, pentru că încă mai există o anumită severitate în educaţie; şi ce n-ar putea face un copil dacă ar avea mai multă forţă fizică! De aceea au învins totdeauna romanii în bătălii - de ce? pentru că îi ajuta forţa, îi ajuta să se teamă de ceea ce era mai rău decât moartea şi astfel îi ajuta să învingă. Şi tot astfel creştinismul. A fost odată un timp, când el şi-a exercitat cu atotputernicie dumnezeiască stăpânirea asupra oamenilor, când vorbirea sa se adresa scurtă, avară în cuvinte, poruncitoare în parte: tu trebuie; când ea îl înspăimânta pe fiecare luat în parte, singur, cu o forţă până atunci necunoscută: cu pedepsele veşniciei. Această stricteţe a ajutat; în spaimă şi cutremur în faţa viitorului inevitabil creştinul a reuşit să dispreţuiască toate primejdiile şi suferinţele acestei vieţi ca pe nişte jocuri de copii şi pozne nebuneşti. Da, această severitate a ajutat; ea a făcut cu adevărat ca condiţia de creştin să însemne să fii înrudit cu divinitatea. Aceasta era biserica luptătoare; Satan însuşi nu

reuşise nimic împotriva ei, în afară de faptul că i-a dat eroului credinţei prilejul dorit de a deveni înconjurat de strălucirea nepieritoare a martiriului, prilejul necesar pentru ca măreţia omului ascuns să devină transparentă căci slava şi măreţia creştină este în omul întors spre lăuntrul său, o interiorizare care trebuie ridicată întru lumină pentru ca să se arate cum se cuvine.

Atunci Satan şi-a spus sieşi: în felul acesta nu învinq; şi şi-a schimbat metoda. El a convins treptat biserica creştină că ea învinsese acum; acum trebuia să se odihnească după luptă şi să se bucure de victorie. Şi asta era foarte ispititor; căci, în vremea când biserica se lupta încă, omul mai avea reţineri să i se alăture, astfel că numărul credincioşilor ei nu sporea prea mult. Însă după ce învinsese - atunci ea căpătă milioane de adepţi. Ce Şi-ar fi putut dori mai mult? Căci dacă ar mai fi legată vreo rezervă de o biserică învingătoare, atunci aceasta ar însemna că ea s-ar restrânge treptat, ar pierde din numărul credincioşilor ei. Însă cazul era exact contrariu. Da, sigur; ea nu pierdea teren, numărul oamenilor ei nu se micşora, nu, ea creştea, e adevărat - aşa cum creşte un curs de apă firav, ea creştea într-o deplinătate nesănătoasă, aproape respingătoare, lărgindu-se într-o parcă trupească dilatare, aproape de nerecunoscut.

Deci acum deveniseră cu toţii creştini. Dar puterea şi autoritatea erau acum pierdute. Oamenii se obişnuiseră, răsfăţaţi parcă, să audă iarăşi şi iarăşi veşnicile poeme ale adevărurilor creştine recitându-li-se mare lucru dacă cineva ar mai fi vrut să asculte! Şi, Doamne, scena aceasta se petrecea în lumea creştină, unde toţi erau creştini, şi unde totuşi devenise îndoielnic că cineva ar mai fi vrut să audă adevărurile creştine. Dar să se mai vorbească acum în limbajul cu totul îmbătrânit, aproape rizibil cu care vorbea creştinismul, atunci când îşi exercita cu o autoritate dumnezeiască stăpânirea asupra oamenilor şi într-o severitate până atunci necunoscută îi educa în spaima

pedepselor velnice, pedepse pe care doar creştinismul a încercat să le folosească: să mai vorbească această limbă anunţătorii creştinismului întru creştinătate n-au mai îndrăsnit. "Aşa ceva nu se mai poate în vecii vecilor", şi-o fi spus câte unul e în ei, "nu numai că aş fi ridicol, nu numai că poate aş fi chiar omorât; ci chiar dacă aş vrea să îndrăsnesc asta, nu aş putea îndrepta nimic, ci aş putea să-l înfurii într-atâta pe oameni încât ei ar scutura cu totul jugul." Şi asta era într-adevăr bine spus.

Atunci o înţelepciune omenească poate chiar bine intenţionată a început încercarea cea mai tristă dintre toate: a început să trădeze creştinismul în vreme ce-i lua apărarea. Şi atunci diavolul a râs în sinea sa cea mai ascunsă şi a spus: iată, acuma pot să stau liniştit, acum am câştigat jocul. Cu care ei au să caute mereu greşeala în nedesăvârşirea apărării încercate până acum şi au să continue cu tot mai multă căldură, au să se adâncească tot mai mult în această apărare-şi cine să înţeleagă acum că cel care apără este exact trădătorul, chiar dacă el însuşi nu ştie asta. Astfel au apărat ei creştinismul Dumnezeule drept, şi scena aceasta se petrecea în creştinătate; se întâmplă asta în faţa creştinilor şi împotriva lor, ca atunci când un rege ar fi trebuit să se apere în faţa supuşilor săi. Ei apărau creştinismul; nici nu mai era vorba de autoritate, oamenii nu o mai puteau folosi; acea poruncă "tu trebuie" nu se mai auzea, ca să nu stârnească râsul; ei apărau creştinismul şi spuneau: "nu umiliţi creştinismul, este o învăţătură blândă, care cuprinde toate temeiurile blânde ale mângâierii, de care orice om s-ar putea foarte bine să aibe nevoie odată în viaţă. Doamne, viaţa nu surâde totdeauna, avem nevoie cu toţii de un prieten, şi un astfel de prieten este Hristos; nu-l umiliţi, el vă vrea la toţi binele. "Şi s-a reuşit, o asemenea vorbire era ascultată într-adevăr cu atenţie, i se acorda acestui cerşetor, Domnului Nostru Iisus Hristos, într-adevăr ascultare (căci chiar dacă nu era El Însuşi cerşetorul, totuşi în numele Lui se cerşea

astfel); s-a socotit că ceva în toate cele spuse astfel; vorbele astea îi gâdilau urechile creştinismului dornic de stăpânire, astfel că aproape că şi le asculta, ca şi când ar fi trebuit aprobate bine, cu condiţia asta preluăm creştinismul. Dumnezeule drept, şi scena se petrecea în lumea creştină, unde toţi sunt creştini, şi astfel a fost luat creştinismul prin această condiţie din mâinile creştinilor.

Şi astfel creştinismul a pierdut teren; a dat înapoi; şi acum trăieşte în creştinismul existent, unde de fapt nu mai e niciodată vorba de severitate şi stricteţe, o stirpe efeminată, mândră şi totuşi laşe, sfidătoare şi totuşi molatecă, care aude uneori predicându-i-se aceste temeiuri blânde ale consolării, dar mai mult nu ştie dacă vrea să se folosească de ele, chiar dacă viaţa surâde cu cea mai mare frumuseţe a ei, şi care în ceasurile de nevoie, când se arată că aceste precepte la drept vorbind nu sunt atât de blânde, simte că-şi pierde răbdarea. Dumnezeule drept; da, cine vrea să vadă, acela poate să-L vadă chiar şi aici pe Dumnezeul cel Drept: înfricoşătoare pedeapsă pentru faptul că biserica luptătoare a devenit cea triumfătoare, sau a devenit acest creştinism existent actual. Într-adevăr, când vezi că un om s-a apucat de băutură, şi-l vezi în întreaga lui josnicie, ruşine şi mizerie, şi când acolo Îl poţi vedea pe Dumnezeul cel Drept: atunci trebuie şi tu dacă te străbate credinţa, căci şi tu ai fost crescut întru severitatea creştinismului să-l vezi în "creştinismul existent" pe Dumnezeul cel Drept.

Căci numai biserica luptătoare este adevărul, sau este adevărat că atâta vreme cât biserica dăinuie în lumea aceasta, ea este biserica luptătoare care este la Hristos în umilinţa Lui, chiar dacă ea dintru înalt este trasă la El. Dimpotrivă este neadevăr vorbăria cu care oamenii se măgulesc pe stirpea lor şi pe ei înşişi: că lumea ar merge înainte. Căci lumea nu merge nici înainte, nici îndărăt, ea rămâne în esenţă una şi aceeaşi, ca şi marea, ca şi aerul, pe scurt ca un element, ea este chiar

elementul şi aşa trebuie să fie, care trebuie pentru proba, pentru examenul care spune că trebuie să fii creştin, un creştin, care în lumea aceasta este totdeauna un membru al bisericii luptătoare. Acesta este adevărul, Biserica triumfătoare şi creştinismul existent acestea sunt neadevărul, acestea sunt cea mai mare nefericire pe care o poate întâlni biserica, este decăderea ei şi în acelaşi timp pedeapsa ei, care nu i se poate întâmpla decât din propria ei vină.

6

Doamne Iisuse Hristoase, Tu nu ai venit pe lume pentru ca să fii Tu slujit şi de asemenea nici pentru a Te lăsa admirat sau venerat în acest fel. Tu ai fost Tu Însuţi Calea şi Viaţa şi Tu ai cerut doar ca oamenii să te "urmeze". Astfel că trezeşte-ne acum, dacă în ameţeala asta am aţipit, salvează-ne din această confuzie unde suntem împinşi să Te admirăm sau să vrem să Te admirăm venerându-Te, în loc să Te urmăm şi să vrem să devenim asemenea Ţie.

Ioan, 12, 32 Iar Eu când Mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la Mine.

În creştinism se aud destul de adesea predici, prelegeri şi discursuri despre ce i se cere unui urmaş al lui Hristos, despre ce trebuie să însemne să fii un urmaş al lui Hristos, despre ce vrea să însemne să-L urmezi pe Hristos şi alte asemenea. Ceea ce se aude astfel este de obicei foarte corect şi adevărat, numai că descoperim, dacă ascultăm mai atent, o confuzie fundamentală şi o neînţelegere adânc ascunse şi necreştineşti. Predica creştină a devenit în zilele noastre mai ales o "luare în

considerare": să luăm în considerare în ceasul acesta; îi invit pe ascultătorii mei să ia în considerare, cum ar fi: obiectul consideraţiilor noastre este şi aşa mai departe. Dar a lua astfel în considerare poate într-un sens să însemne că te apropii foarte mult de aceea ce anume vrei să consideri astfel, sau într-un alt sens că te menţii foarte departe, nesfârşit de departe de acest obiect, anume la modul personal departe. Când anume îi arăţi cuiva un tablou şi îl inviţi să-l considere, sau când, de exemplu, iei în considerare o marfă ca s-o cumperi, atunci te apropii de obiect, în ultimul caz îl şi iei în mână şi-l pipăi, pe scurt te apropii de acel obiect cât mai mult posibil; sau într-un alt sens Într-un asemenea proces ieşi practic din tine, te depărtezi de tine însuţi, uiţi de tine însuţi şi nimic nu-ţi mai aminteşte că tu eşti omul acela care ia astfel în considerare tabloul şi marfa pe care o examinezi. Asta vrea să spun că în timp ce-l examinez astfel eu intru în acel obiect (devin obiectiv), sau ies din mine însumi (încetez să mai fiu subiectiv).

Şi astfel predicile cu acest obiect predilect al luării în considerare, care sunt tocmai aceste "considerări" şi "consideraţii" au anihilat tocmai ceea ce în predică este hotărâtor din punct de vedere creştin, anume calitatea personală, acest "tu şi cu mine", vorbitorul şi cel căruia acesta i se adresează, acest lucru, anume că vorbitorul însuşi este în mişcare personal, este un om care se străduieşte spre ceva, şi deopotrivă cel căruia i se vorbeşte, pe care îl încurajează, îl îndeamnă, îl încurajează, îl avertizează, dar toate acestea în relaţie cu o străduinţă, o viaţă; acest lucru, că vorbitorul nu trebuie constant să se depărteze de sine, ci să se întoarcă în sine şi ascultătorului să-i fie de ajutor nu pentru a ieşi şi se depărta de sine ci pentru a se întoarce la sine. Felul de a predica în zilele noastre a trecut complet cu vederea la început, şi apoi a şi acţionat astfel, faptul că adevărul creştin la drept vorbind nu poate fi un obiect al unei asemenea "luări în considerare". Căci adevărul creştin are,

dacă mi se dă voie să spun aşa, el însuşi ochi să vadă, de fapt el este asemenea unui ochi mare deschis; dimpotrivă pentru mine ar fi foarte stânjenitor, şi chiar ar fi imposibil pentru mine să iau astfel în considerare un tablou sau un obiect, dacă eu, atunci când aş vrea să-l iau astfel în considerare, aş descoperi că tabloul sau obiectul ar fi cel care s-ar uita la mine, m-ar privi şi acesta este tocmai cazul cu adevărul creştin, el este cel care mă ia pe mine în considerare, să vadă dacă eu fac ceea ce el spune că trebuie eu să fac. Iată, din cauza aceasta adevărul creştin nu se lasă luat ca obiect al luării în considerare, şi nici nu vrea să se înfăţişeze ca o asemenea considerare; adevărul creştin are el însuşi, dacă pot spune aşa, urechi să audă, de fapt este asemenea unei urechi atente, şi ascultă în timp ce oamenii vorbesc. Nu se poate vorbi despre el ca despre un absent sau ca despre ceva prezent numai ca obiect, căci cum el vine de la Dumnezeu şi Dumnezeu este în el, tot astfel este şi el în înţelesul propriu al cuvântului prezent când se vorbeşte despre el, şi nu ca obiect; mai degrabă vorbitorul devine pentru el un obiect, acela citează atunci un spirit care îl ascultă în timp ce vorbeşte.

Din cauza asta predica este o îndrăsneală; căci atunci când urc în locul acela sfânt fie că biserica este plină sau ca şi pustie, fie că eu însumi sunt atent la asta sau nu: atunci am un ascultător mai mult decât cei care sunt de văzut acolo, Dumnezeu din Cer, pe care eu de fapt nu-L pot vedea, dar Care sigur mă poate vedea pe mine. Acest ascultător ascultă foarte atent, dacă este adevărat ceea ce spun eu, dacă lucrul acela este adevărat în mine, el caută de asemenea să vadă şi El o poate face, tocmai pentru că este nevăzut, într-un fel care face imposibil să te fereşti de El el caută să vadă dacă viaţa mea exprima ceea ce spun eu. Şi chiar dacă eu nu am nici un fel de atoateputere pentru a-l obliga pe cineva la ceva, eu m-am legat totuşi de fiecare cuvânt pe care l-am spus din amvon în predică

şi Dumnezeu a auzit asta. Într-adevăr, e o îndrăsneală să predici! Cei mai mulţi se gândesc, poate că ar trebui curaj pentru aşa ceva cum are un actor să păşească pe scenă, să îndrăsnească să se expună primejdiei ca toţi ochii să se îndrepte spre el. Şi totuşi primejdia aceasta este într-un sens o înşelăciune, ca totul acolo pe scenă; căci actorul este, în persoana lui, în afară, misiunea lui este tocmai să înşele, să se reprezinte prefăcându-se, să se dea drept altul şi să redea exact cuvintele altuia. Anunţătorul adevărului creştin însă, acela iese pe o scenă unde, chiar dacă nu toţi ochii privesc spre el, îl priveşte totuşi ochiul unui Atoateştiutor; el are misiunea să fie el însuşi şi într-un mediu anume, în Casa Domnului, care e toată numai ochi şi ureche şi îi cere numai acest lucru, să fie el însuşi, să fie adevărat. Să fie adevărat, asta înseamnă că el este el însuşi ceea ce el anunţă, sau că se străduieşte spre aceasta, să fie asta, sau să fie deajuns de sincer să recunoască despre el însuşi că el nu este aceasta. Ah, dacă vreunul din cei care pentru a anunţa creştinismul, urcă în locul sfinţit, dacă vreunul ar avea urechea deajuns de atentă pentru a simţi reţinerea şi dispreţul acelui loc sfinţit coborând asupra lui, când el entuziasmat, emoţionat, plângând anunţă acel lucru despre care propria lui viaţă exprimă contrariul!

Astfel că îndrăsneţ este să fii acel eu care predică, acel vorbitor, un eu care prin predică şi în timp ce predică, se leagă nemijlocit, se obligă, îşi expune astfel viaţa încât ceilalţi, dacă ar fi cu putinţă, să poată privi de-a dreptul în sufletul său; să fie acel eu, aşa ceva este o îndrăsneală! Din cauza asta ajunge pastorul treptat să-şi retragă în sinea sa lăuntrică ochii, ca să arate astfel că nimeni nu trebuie să se uite la el. El vorbeşte, vrea el să spună, nu despre el însuşi, ci despre problemă; şi lucrul acesta a fost admirat ca un pas extraordinar întru înţelepciune, faptul că vorbitorul încetează astfel într-o măsură să mai fie un eu, şi pe cât posibil se transformă în cauza pe care o

expune. În orice caz pe calea aceasta a devenit mult mai uşor să ajungă pastor vorbitorul nu mai predica, el folosea acele clipe spre a expune nişte luări în considerare. Nişte luări în considerare! Asta se şi vede pe vorbitor; privirea i se retrage înăuntrul ochiului, el nu mai seamănă cu un om ci mai degrabă cu una din acele figuri cioplite în piatră care nu au ochi. Cu asta el confirmă o prăpastie între ascultătorii săi şi el, aproape la fel de adâncă precum este cea dintre actor şi spectatori. Şi ceea ce predică el este o "consideraţiune", cu asta el confirmă, între el însuşi şi ceea ce spune el, iarăşi o prăpastie adâncă, ca cea dintre actor şi poet; personal el este, pe cât e posibil, în afară, în vreme ce el "foloseşte acele clipe pentru a expune nişte consideraţiuni".

Astfel a ieşit eul care fusese vorbitorul; vorbitorul nu mai este un eu, este cauza, obiectul , consideraţiunea luată în considerare. Şi în timp ce acel eu ieşea, a fost firește anihilat şi acel "tu", tu, ascultătorul, căci tu, cel care şezi acolo, tu eşti cel căruia i se vorbeşte. Da, s-a ajuns curând în a se socoti că acesta este un mod de a "deveni personal" atunci când i te adresezi în felul acestuia cuiva. Şi prin a deveni personal, atrăgător, se înţelege acum un comportament nepotrivit, grosolan şi deci nu se potriveşte să-i vorbeşti astfel personal (ca eu vorbitor) adresându-te unor persoane (acelui tu care te ascultă). Şi dacă aşa ceva nu se potriveşte, atunci predica e deodată anulată. Şi chiar şi este căci acolo se expun doar consideraţiuni. Şi o asemenea "luare în considerare" nu i se mai apropie prea mult nici vorbitorului şi nici ascultătorului, consideraţiile de felul acesta asigură doar cu toată încrederea că se va ajunge la a deveni personal: eu, vorbitorul, nu sunt cel despre care se vorbeşte, de abea dacă mai sunt eu cel care vorbeşte, este consideraţia luată acolo în seamă; şi tu, ascultătorul, nu eşti cel căruia i se vorbeşte, este acea luare în considerare. Dacă eu fac ce spun, asta nu mai are importanţă pentru tine, dacă

şi Dumnezeu a auzit asta. Într-adevăr, e o îndrăsneală să predici! Cei mai mulţi se gândesc, poate că ar trebui curaj pentru aşa ceva cum are un actor să păşească pe scenă, să îndrăsnească să se expună primejdiei ca toţi ochii să se îndrepte spre el. Şi totuşi primejdia aceasta este într-un sens o înşelăciune, ca totul acolo pe scenă; căci actorul este, în persoana lui, în afară, misiunea lui este tocmai să înşele, să se reprezinte prefăcându-se, să se dea drept altul şi să redea exact cuvintele altuia. Anunţătorul adevărului creştin însă, acela iese pe o scenă unde, chiar dacă nu toţi ochii privesc spre el, îl priveşte totuşi ochiul unui Atoateştiutor; el are misiunea să fie el însuşi şi într-un mediu anume, în Casa Domnului, care e toată numai ochi şi ureche şi îi cere numai acest lucru, să fie el însuşi, să fie adevărat. Să fie adevărat, asta înseamnă că el este el însuşi ceea ce el anunţă, sau că se străduieşte spre aceasta, să fie asta, sau să fie deajuns de sincer să recunoască despre el însuşi că el nu este aceasta. Ah, dacă vreunul din cei care pentru a anunţa creştinismul, urcă în locul sfinţit, dacă vreunul ar avea urechea deajuns de atentă pentru a simţi reţinerea şi dispreţul acelui loc sfinţit coborând asupra lui, când el entuziasmat, emoţionat, plângând anunţă acel lucru despre care propria lui viaţă exprimă contrariul!

Astfel că îndrăsneţ este să fii acel eu care predică, acel vorbitor, un eu care prin predică şi în timp ce predică, se leagă nemijlocit, se obligă, îşi expune astfel viaţa încât ceilalţi, dacă ar fi cu putinţă, să poată privi de-a dreptul în sufletul său; să fie acel eu, aşa ceva este o îndrăsneală! Din cauza asta ajunge pastorul treptat să-şi retragă în sinea sa lăuntrică ochii, ca să arate astfel că nimeni nu trebuie să se uite la el. El vorbeşte, vrea el să spună, nu despre el însuşi, ci despre problemă; şi lucrul acesta a fost admirat ca un pas extraordinar întru înţelepciune, faptul că vorbitorul încetează astfel într-o măsură să mai fie un eu, şi pe cât posibil se transformă în cauza pe care o

expune. În orice caz pe calea aceasta a devenit mult mai uşor să ajungă pastor vorbitorul nu mai predica, el folosea acele clipe spre a expune nişte luări în considerare. Nişte luări în considerare! Asta se şi vede pe vorbitor; privirea i se retrage înăuntrul ochiului, el nu mai seamănă cu un om ci mai degrabă cu una din acele figuri cioplite în piatră care nu au ochi. Cu asta el confirmă o prăpastie între ascultătorii săi şi el, aproape la fel de adâncă precum este cea dintre actor şi spectatori. Şi ceea ce predică el este o "consideraţiune", cu asta el confirmă, între el însuşi şi ceea ce spune el, iarăşi o prăpastie adâncă, ca cea dintre actor şi poet; personal el este, pe cât e posibil, în afară, în vreme ce el "foloseşte acele clipe pentru a expune nişte consideraţiuni".

Astfel a ieşit eul care fusese vorbitorul; vorbitorul nu mai este un eu, este cauza, obiectul , consideraţiunea luată în considerare. Şi în timp ce acel eu ieşea, a fost firește anihilat şi acel "tu", tu, ascultătorul, căci tu, cel care şezi acolo, tu eşti cel căruia i se vorbeşte. Da, s-a ajuns curând în a se socoti că acesta este un mod de a "deveni personal" atunci când i te adresezi în felul acestuia cuiva. Şi prin a deveni personal, atrăgător, se înţelege acum un comportament nepotrivit, grosolan şi deci nu se potriveşte să-i vorbeşti astfel personal (ca eu vorbitor) adresându-te unor persoane (acelui tu care te ascultă). Şi dacă aşa ceva nu se potriveşte, atunci predica e deodată anulată. Şi chiar şi este căci acolo se expun doar consideraţiuni. Şi o asemenea "luare în considerare" nu i se mai apropie prea mult nici vorbitorului şi nici ascultătorului, consideraţiile de felul acesta asigură doar cu toată încrederea că se va ajunge la a deveni personal: eu, vorbitorul, nu sunt cel despre care se vorbeşte, de abea dacă mai sunt eu cel care vorbeşte, este consideraţia luată acolo în seamă; şi tu, ascultătorul, nu eşti cel căruia i se vorbeşte, este acea luare în considerare. Dacă eu fac ce spun, asta nu mai are importanţă pentru tine, dacă

considerarea acolo asumată este corectă, abea dacă se mai referă la mine, căci şi eu sunt dator să ţin seama în acelaşi fel ca şi ceilalţi să nu-mi îngădui nici un fel de îndrăsneli neplăcute. Dacă tu, ascultătorul, faci ce ţi se spune, pe mine nu mă interesează, şi nici chiar pe tine, este o luare în considerare, şi e vorba aici doar cel mult dacă şi cât te-a mulţumit această luare în considerare.

Această modificare fundamentală a modului de a predica, prin care creştinismul a fost ca să zicem aşa anihilat, este printre altele şi o expresie a modificării fundamentale care s-a produs odată cu biserica triumfătoare şi cu creştinismul existent în momentul de faţă, şi a faptului că de regulă şi în cazul cel mai bun Hristos a ajuns să aibe admiratori şi urmaşi.

Cu expunerea acestei deosebiri, *a deosebirii dintre un admirator şi un următor, unul care calcă pe urme*, încearcă această evoluţie să lumineze creştinismul, iarăşi cu accentul constant asupra cuvântului sfânt "dintru înalt vrea el să-i tragă pe toţi la Sine"; căci şi aici îndemnul porneşte iarăşi de la slavă şi umilinţă. sau de la relaţia cu mărirea şi relaţia cu umilinţa. Dacă Hristos este pentru noi numai slava Sa, dacă Îi e uitată umilinţa, sau El n-ar fi fost niciodată în umilinţă, atunci în acest caz nici El, pentru a rămâne în acord cu El Însuşi, nici El n-ar putea cere altceva decât admiratori, admiratori care să-L venereze; căci slava şi admiratorii, slava şi mărirea dumnezeiască şi admiratori care să o venereze îşi corespund unii altora. Da, în relaţia cu slava şi mărirea ar fi chiar din partea noastră lipsă de modestie, uitarea măsurii, orbire, în parte nebunie să vrem să fim cei care să-l calce pe urme, în loc să ne limităm cuviincios să nu mai tindem spre ceea ce poate nici nu ne este dat pentru că le-a fost dat altora, în loc să ne mulţumim cuviincioşi cu admiraţie şi admiraţie plină de veneraţie. Umilirea şi umilinţa dimpotrivă sunt cele cuvenite pentru cei care vin la urmă, urmându-i pe alţii.

Este acum bine ştiut că Hristos a folosit constant termenul "următor, cel care-l calcă pe urme" El nu vorbeşte niciodată de faptul că ar cere admiratori, admiratori plini de veneraţie, oameni care să depindă de El; şi atunci când foloseşte termenul "ucenic", El îl explică totdeauna astfel încât să se vadă că prin acest cuvânt se înţeleg cei care-L urmează, că ei nu sunt adepţii unei învăţături, ci cei care urmează exemplul unei vieţi, şi care nu printr-o slavă întâmplătoare în a voi să-I fie asemenea ajung la semeţie şi nebunie.

Şi este de asemenea deajuns de cunoscut, ceea ce s-a mai repetat în altă parte, că Hristos Cel umilit este Cel care vorbeşte, că fiecare cuvânt pe care-l avem de la Hristos este de la El, Cel umilit. Acum trebuie de sigur să presupunem că Hristos Însuşi a ştiut pe deplin de ce El a folosit anume această expresie, care era singură şi nemijlocit în cea mai lăuntrică şi profundă concordanţă cu ceea ce a spus El constant despre Sine Însuşi, sau de ce El a spus mereu că El este însuşi acel lucru: anume Adevărul şi Calea şi Viaţa; că El nu a fost un învăţător în sensul în care El avea doar de expus o învăţătură, astfel încât ar fi putut să se mulţumească cu nişte discipoli care să-I fi preluat învăţătura dar care în viaţă să n-o mai ia în seamă, au s-o lase în voia ei. Şi trebuie de asemenea să presupunem că El Însuşi a ştiut pe deplin de ce întreaga Sa viaţă pe pământ de la început şi până la sfârşit a fost anume menită să poată avea urmaşi următori, să-i aibă pe cei care să-I calce pe urme şi anume menită să facă cu neputinţă să aibe "admiratori".

Hristos a venit pe lume cu gândul să mântuie lumea, deopotrivă cu gândul şi asta e cuprins de asemenea în primul Său gând şi intenţie să fie "modelul" de urmat, să lase o urmă de pas pentru cel care I se va alătura, care deci Îi va deveni urmaş, ceea ce şi corespunde definiţiei unei "urme de paşi". Tocmai de aceea S-a lăsat El născut în umilinţă şi a trăit apoi sărac, părăsit disprețuit, înjosit da, nici un om n-a trăit atât de înjosit

ca El; chiar şi cel mai mărunt om ar trebui, dacă şi-ar asemui propria situaţie cu cea a Lui, să ajungă la rezultatul că viaţa sa, omeneşte vorbind, ar fi fost de preferat în comparaţie cu situaţia lui Hristos.

Şi acum de ce asta, de ce această coborîre şi umilinţă? Pentru că Cel care în adevăr vrea să fie "modelul" de urmat şi trebuie să aibe doar urmaşi care să-l calce pe urme, pentru a-i putea împinge înainte trebuie să se găsească El Însuşi *în spatele* oamenilor, pe când pe de altă parte le stă înainte făcându-le semn. Aceasta este relaţia măreţiei cu umilinţa în cazul "modelului" de urmat. Măreţiei nu-i este permis să fie măreţia directă, care e cea lumească, pământeană, ci trebuie să fie cea spirituală şi astfel tocmai negarea măreţiei lumeşti şi pământene. Umilinţa trebuie să fie cea directă; căci umilinţa directă, dacă trebuie să treci prin ea, este tocmai calea, dar în acelaşi timp în înţelesul lumesc şi pământean este ocolul, care stă chezaş că măreţia nu este luată în deşert. Astfel acest "model" de urmat stă nesfârşit de aproape, în coborâre şi umilinţă, şi totuşi nesfârşit de departe, în Înalt, şi chiar şi mai departe, decât dacă ar fi doar undeva în Înalt; căci dacă, pentru a te apropia de ea, pentru a-i deveni asemenea, trebuie să străbaţi prin ceea ce este de rând şi umil, căci nu există nici un alt drum, aceasta este o depărtare şi mai mare, la drept vorbind una nesfârşită. Şi astfel "modelul" acesta de urmat este pe de o parte *în urmă*, şi mai adânc strivit în coborîre şi umilinţă, decât a fost vreodată vreun om, şi pe de altă parte *în faţă*, nesfârşit de înălţat. Dar modelul trebuie să fie în spate pentru a-i putea prinde şi îmbrăţişa pe toţi; căci dacă ar exista un singur om, care să se poată în adevăr supune şi încovoia şi mai adânc, ca să arate că el se află în coborîre şi umilinţă undeva şi mai jos, atunci modelul n-ar mai fi "modelul" de urmat, ar fi doar un model imperfect, adică un model doar pentru o mare mulţime de oameni. *Nemijlocit* în spate trebuie să fie modelul, în urma

tuturor, şi El trebuie să fie *în urmă* pentru a-i împinge înainte pe cei care trebuie să fie făcuţi să fie asemenea Lui.

Există anume în neamul omenesc şi în fiecare om singur luat în parte în acest neam o viclenie profundă, conştientă sau inconştientă în legătură cu ceea ce trebuie să fie modelul, o viclenie care vine de la Rău. Dacă cel care trebuie să fie modelul stăpâneşte avantaje pământene, lumeşti, temporale, ce se întâmplă? Atunci modelul a fost prost aşezat, a fost inversat, şi atunci neamul omenesc, ca şi fiecare ins izolat din acest neam, se foloseşte de asta ca să-l "inverseze" iarăşi la loc la rândul său. Modelul va fi atunci proiectat în afară ca o invitaţie la admiraţie poetică, în loc ca modelul să fie în urmă şi să-i domine pe oameni ca o invitaţie adresată lor. Şi din moment ce modelul a devenit astfel obiect al admiraţiei, acum oamenii se strâng în jurul acestei "invitaţii" şi spun: "El poate s-o facă, El, care stăpâneşte toate aceste avantaje şi privilegii. Dacă am fi noi în locul lui, am deveni şi noi la fel de desăvârşiţi ca şi el. Acum nu putem face altceva decât să-l admirăm, şi faptul că o facem este spre cinstea noastră şi în favoarea prestigiului nostru, anume pentru că nu ne lăsăm pradă invidiei. Dar altceva decât să-l admirăm nu putem face; căci el beneficiază de nişte condiţii pe care noi nu le avem şi pe care el nu ni le poate asigura; ce neraţional este să ne ceară şi nouă ceea ce el pretinde din partea lui."

Hristos este acum "modelul" de urmat. Dacă el ar fi ajuns pe lume în măreţie pământeană şi temporală, atunci s-ar fi produs cel mai mare neadevăr cu putinţă. În loc de a fi "invitaţia" sau chemarea adresată întregei stirpe omeneşti şi fiecărui individ luat în sine, izolat, din această stirpe omenească, El ar fi reprezentat o scuză generală şi o cale de scăpare pentru întregul neam omenesc şi pentru fiecare individ din acest neam. Atunci, El nici nu ar mai fi fost omorât - căci a contribuit ca să-i stârnească pe contemporanii Săi împotriva Sa şi faptul că

ei nu l-au putut, ca să zicem aşa, manevra cum voiau ei, că El *a vrut*, în chip "sfidător şi neliniştitor" să fie El Cel umilit, şi, ceea ce a înrăit cel mai mult egoismul vlăguit al oamenilor, El a vrut să aibe doar "urmaşi" - nu, El ar fi devenit atunci obiect al admiraţiei, şi confuzia ar fi fost atunci atât de mare încât nici nu ne-am putea-o imagina. El spune că El Însuşi este adevărul, şi cum, potrivit cu premisele noastre, oamenii L-au admirat, pare atunci că ei au admirat adevărul, şi atunci ar fi fost aproape imposibil să te mai orientezi într-o asemenea situaţie astfel creată. Confuzia aceasta ar fi devenit anume în situaţia de contemporaneitate la fel de mare cum este acum în creştinismul actualmente existent, unde Hristos este admirat şi admirat cu veneraţie în termenii cei mai energici, şi este admirat şi venerat - în vreme ce viaţa Lui exprimă exact contrariul vieţii lui Hristos aşa cum a fost dusă de El pe pământ, de El Care, pentru a fi "modelul" de urmat S-a născut în coborîre lumească şi în umilinţă şi a trăit astfel.

Dar admiratorul are o acoperire excelentă: "atunci", va spune el, "mai mult nu se poate totuşi cere de la mine decât ca eu , în termenii cei mai energici - şi dacă s-ar găsi termeni şi mai energici în limbă sunt gata şi eu să-i folosesc - să recunosc şi să afirm că eu îl venerez plin de admiraţie pe Hristos ca fiind adevărul. Mai mult nu se poate cere din partea mea; poţi tu spune ceva mai mult decât atât?"

Iată, de asta s-a născut Hristos în umilinţă şi a trăit în umilinţă; nu a trăit în aceeaşi vreme cu El nici un om care să fie atât de umilit, niciodată nu a trăit vreun om atât de supus umilinţelor, deci ar fi fost nemijlocit imposibil pentru orice om să evite cu scuze şi subterfugii "invitaţia", spunând că "modelul" ar fi fost în stăpânirea unor avantaje pământeşti şi lumeşti pe care el nu le-ar fi avut. Să-L admiri în acest înţeles al cuvântului pe Hristos este invenţia lipsită de adevăr a unui timp mai târziu, creată cu ajutorul "măreţiei". Nu a fost, în înţelesul

acesta, cu adevărat nimic de admirat, afară de cazul că ai vrea să admiri sărăcia, mizeria, dispreţul şi altele asemenea. Nici măcar de ce a fost mai rău nu a scăpat El, să fie compătimit, un obiect demn de compătimire al milei. Nu, într-adevăr nu a fost nici cel mai mic lucru de admirat.

Şi chiar şi în situaţia de contemporaneitate nu a existat nici un prilej de admiraţie; căci Hristos nu avea să le ofere celor care I S-au alăturat decât aceeaşi situaţie - şi în asemenea condiţii nu a vrut niciodată un admirator să se învoiască; aceeaşi situaţie: să fie la fel de sărac, dispreţuit, batjocorit şi luat în râs, dacă s-ar fi putut poate chiar şi mai mult, ţinând seama că pe lângă toate ar mai fi fost şi adeptul unui asemenea om într-o asemenea situaţie, şi de care orice om cu scaun la cap ar fi căutat să fugă.

Care este deci deosebirea între un "admirator" şi un "urmaş"? Un urmaş, unul care calcă pe urmele celui de dinainte, este sau se străduieşte să *fie* ceea ce el admiră; un admirator se păstrează pe sine în afară, nu descoperă, nici conştient nici inconştient că cel admirat îi adresează o invitaţie de a fi ceea ce este, ce admiră acela sau să se străduiască să devină astfel.

Şi totuşi pentru a nu lăsa loc la nici o neînţelegere, nu vreau să neglijez să mai amintesc, lucru uşor de înţeles, că există situaţii în care admiraţia este adevărul. Când anume ceea ce constituie pentru mine obiectul admiraţiei mele nu conţine şi nu poate conţine nici o chemare adresată mie de a-i fi asemenea şi egal lui, atunci trebuie ca eu să mă limitez la admiraţie. Eu pot admira astfel frumuseţea, bogăţia, daruri extraordinare, fapte excepţionale, capodopere, fericirea şi aşa mai departe; căci în toate acestea nu se cuprinde nici o chemare adresată mie, dimpotrivă toate acestea se leagă de o deosebire dintre un om şi altul, pe care nici un om nu şi-o poate dărui el sie însuşi, ci care trebuie să-i fie dăruită. Asta înseamnă: admiraţia este pretutindeni adevărată acolo unde este

adevărat că eu, printr-o condiționare care nu stă în puterea mea, sunt împiedicat să ajung asemenea celui pe care-l admir, chiar dacă eu aș vrea asta. Chiar dacă eu aș vrea bucuros asta, însă nu, căci dacă relația este aceasta, tocmai atunci eu nu mai trebuie să vreau aceasta. Dacă eu îmi pun acum cu toată fermitatea în minte că aș vrea să fiu asemenea celui pe care-l admir sau că aș vrea să fiu eu acel lucru pe care-l admir, atunci se întâmplă ușor altceva anume că admirația mea se preschimbă în invidie. Din cauza aceasta într-o asemenea relație eu trebuie să renunț tocmai la dorința ca eu însumi să fiu ceea ce admir acum; căci așa cum spunea Scriptura nu trebuie să dorești; ceea ce-ți este ție refuzat, tu nu trebuie să dorești; dacă acel lucru îi este dat altcuiva, tu trebuie să te bucuri că i-a fost dăruit lui, și dacă acel lucru dăruit lui este astfel făcut încât să poată deveni obiect al admirației, atunci tu trebuie să-l admiri.

Astfel stau lucrurile în relația cu generalul omenesc, sau cu ceea ce este în puterea oricărui om, nemijlocit oricărui om, cu ceea ce nu este legat de vreo condiție, în afară de ceea ce este în puterea oricărui om, cu general omenescul, adică de fapt cu morala socială, cu ceea ce orice om trebuie să poată și poate chiar să și poată. Aici admirația este cu totul nelalocul ei, și de obicei reprezintă o înșelăciune, o prefăcătorie, care caută eschivare sau scuză. Dacă ajung să cunosc un om pe care trebuie să-l respect pentru altruismul, abnegația, generozitatea lui și așa mai departe atunci nu trebuie să-l admir, ci trebuie să vreau să fiu asemenea lui, nu trebuie să mă înșel singur și nu trebuie să-mi imaginez că admirația mea ar fi ceva meritoriu, trebuie dimpotrivă să înțeleg că ea este doar o invenție a leneviei și slăbiciunii mele; eu trebuie să devin asemenea lui, egalul lui și trebuie să încep imediat să mă străduiesc s-o fac.

Ce vrea să spună aceasta? Asta vrea să spună: admiratorul (firește e vorba aici de relațiile în care admirația este adevărată) se află personal în afară, uită de sine, uită că lui îi

este refuzat ceea ce el admiră la celălalt; şi tocmai asta e lucrul frumos, că el uită de sine însuşi pentru a admira. În celălalt caz (adică acolo unde admiraţia nu este adevărată) eu ajung de la început să mă gândesc la mine însumi, să mă gândesc numai şi numai la mine însumi. Îndată ce devin conştient de celălalt, de altruismul, de generozitatea lui, îmi şi spun mie însumi: eşti tu acum aşa cum este el? Îl uit cu totul pe el preocupat de mine însumi. Şi cum din păcate descopăr că eu nu sunt câtuşi de puţin cum e el, încep să mă preocup în asemenea măsură de mine şi cu mine însumi, încât acum, de acum l-am uitat pe el cu totul - dar nu, de uitat nu l-am uitat, dar el a devenit o invitaţie adresată vieţii mele, un ghimpe în sufletul meu, care mă împinge înainte, o săgeată care mă răneşte. În primul caz, eu dispar tot mai complet, pierzându-mă în cel admirat care devine tot mai mare, cel admirat mă înghite; în celălalt caz dispare celălalt tot mai complet, pe măsură ce e preluat de mine, sau pe măsură ce eu îl preiau aşa cum se ia un medicament, îl înghit, dar având grijă, din moment ce el este o "chemare", o "invitaţie" pentru mine, de a-l reda pe el în răsfrângerea pe care o creez pentru el şi eu sunt cel care devin tot mai mare, pe măsură ce devin tot mai asemenea lui.

E uşor de văzut că a vrea să admiri în relaţia cu Iisus Hristos - sau, ceea ce în esenţă e acelaşi lucru, să vrei să admiri plin de veneraţie - în loc să-i urmezi pe urme constituie un neadevăr, o înşelăciune, un păcat. Cum însă într-un timp această formă a autoiluzionării conştiente sau inconştiente este acum în atât de mare măsură generală în lume sau în creştinătate, şi cum tocmai viaţa lui Hristos, ca model de urmat este anume menită să anihileze acest joc de autoiluzionare; în felul acesta e de două ori mai de plâns că acest joc a ajuns atât de general tocmai în creştinătate prin abuzul care se face de ceea ce e cu adevărat măreţ la Hristos: e cu atât mai necesar ca acum, cu ajutorul modelului să luminăm ceea ce a devenit cu

atâta desfăşurare de zel şi atâta deliberare, sau poate doar din nechibzuinţă, atât de obscur.

Când, ca să luăm un exemplu dintre cele neînsemnate, un om se luptă entuziasmat pentru adevăr şi dreptate, gata la orice sacrificii, cu altruism necondiţionat: atunci, se înţelege, josnicia şi infamia care există pe lume i se vor împotrivi tocmai din cauza aceasta din toate puterile, dar nu despre asta vreau să vorbesc acum - dar dacă, deci, aşa stau lucrurile, atunci există chiar dacă nu prea mulţi, totuşi un număr de oameni care nu-i vor putea refuza admiraţia lor acestui entuziast, ei au să vrea bucuroşi să-i mărturisească în termenii cei mai energici această admiraţie şi chiar vor fi foarte mulţumiţi să-l facă să înţeleagă faptul că eforturile aceluia se bucură de întreaga lor preţuire şi toată admiraţia lor; ei nu-i vor ascunde deloc faptul că îi doare să vadă cum josnicia şi ticăloşia lucrează astfel împotriva lui. Dar până aici şi nu mai departe. Dacă deci se poate spune despre ei că ei nu-şi ascund suferinţa când văd rezistenţa nedreaptă pe care o întâmpină acel luptător, atunci lucrul acesta trebuie totuşi înţeles numai în anumite limite, anume atunci când îşi exprimă suferinţa pe care le-o pricinuieşte această nedreptate ei au prevederea să se asigure cât de puţin că josnicia lumii nu se va întoarce şi împotriva lor. Îşi aleg din cauza aceasta pentru a-şi exprima suferinţa un anume loc mai retras, un loc şi un mediu în care se poate vorbi fără primejdii, de exemplu comoditatea mai retrasă a vreunui salon de local, unde în compania celui admirat şi a câtorva prieteni apropiaţi, pe a căror tăcere se pot bizui fără probleme, îşi pot ridica, fără a-şi expune propria persoană nici unui fel de urmări, glasul şi pot vorbi, la modul eroic şi plin de amărăciune, despre meschinăria lumii, lovind în vremea asta cu pumnul în masă, lumea asta în care "nu numai pentru plăcere", dar nici cu toată seriozitatea oamenii se înfăţişează în roluri de eroi sau de caracter.

Dacă însă cel pe care ei îl admiră, le-ar arăta într-un fel sau altul că s-ar aştepta ca şi ei, chiar dacă ei până acum nu s-au putut decide la asta, să se poarte asemenea lui şi, în loc de a se juca de-a războiul în sala berăriei, să iasă la luptă în lumea adevărată pentru adevăr şi dreptate: atunci se schimbă situaţia, atunci admiraţia se retrage prevăzătoare, şi chiar se preschimbă în resentiment şi răutate la adresa lui. Şi nu numai atunci, ci chiar dacă de exemplu acela nu mai vrea să le rabde admiraţia, pentru că înţelege că în ea se ascunde înşelăciunea şi minciuna, ei tot se supără pe el. Căci a vrea să admiri ceea ce este moral în loc de a vrea să-l imiţi, asta nu e o invenţie vlăguită a oamenilor răi, nu, asta este, se poate spune, o invenţie a oamenilor buni, dar deopotrivă slabi, prin care ei înşişi caută să se ţină departe de ce le-ar putea stârni complicaţii. Ei îşi fac relaţiile cu cel admirat doar prin puterea imaginaţiei, pentru ei e ca o piesă de teatru, doar că ceea ce se întâmplă cu adevărat în realitatea din jurul lor, îi influenţează mai puternic. Dar în ce priveşte propria lor persoană, ei adoptă aceeaşi atitudine ca la teatru: ei înşişi stau acolo, în siguranţă şi liniştiţi, în afara oricăror relaţii reale cu vreo primejdie, în timp ce îşi fac socotelile ca fiind în avantaj prin faptul că îl admiră pe celălalt, prin asta vrând probabil să lase să se înţeleagă - într-un fel foarte comod, şi fără să-i coste prea mare lucru, aproape gustând spectacolul ca o voluptate - că se împărtăşesc şi ei într-un adevăr şi dreptate meritele celui admirat.

Şi dacă acela va primi admiraţia lor, ei îi stau la dispoziţie şi viaţa aceluia e atunci pentru ei un prilej de bucurie, adică de jubilaţie cu precauţiile corespunzătoare, astfel încât ei înşişi să nu intre în contact cu primejdia. Dar că viaţa aceluia ar trebui să fie pentru ei o chemare, o provocare, ei nu vor să înţeleagă; şi dacă ei bagă măcar de seamă că el însuşi înţelege că aşa ar trebui să-i fie viaţa, atunci admiraţia lor şi începe să treacă: încep să-i găsească cusururi; fiinţa lui ciudată îi respinge,

astfel că nu-şi mai găsesc liniştea pentru a putea să-l admire la modul lor lipsit de vlagă, ei îşi dau seama că a merge alături de el începe aproape să semene cu a da un examen, pentru că viaţa lui, deşi el nu spune nimic, le-o examinează mută pe a lor.

Pe stânca aceasta au naufragiat unele străduinţe la început foarte morale. Un asemenea om se depăşise pe sine întru a vrea binele, dar cum el ajunge să reacţioneze cu totul sucit la admiraţia omenească. Poate că la început această admiraţie i s-a părut ceva drăguţ, ceva simpatic - poate că nici nu a înţeles imediat câtă înşelăciune şi cât neadevăr se ascunde în ea. Când după aceea însă a devenit atent, şi chiar imediat a văzut, cât de uşor admiraţia aceasta - fragilă şi în ea însăşi neadevărată aşa cum e - se poate dezvălui în ceva de cu totul altă natură: el totuşi nu a îndrăsnit să se desprindă de ei. Admiraţia lor l-a luat în primire pentru cercul şi festivităţile lor, pe el şi străduinţele lui - şi el a fost atunci pierdut pentru adevăr.

Să ne îndreptăm acum iarăşi atenţia spre modelul de urmat, ca să vedem şi mai limpede cum viaţa lui a fost menită să cearâ urmaşi, oameni care să-i calce pe urme şi să facă imposibilă apariţia unor admiratori. El nu era, cum s-a spus, în stăpânirea nici unui singur avantaj lumesc, care în adevăr să devină obiect al admiraţiei vreunuia altuia sau care să-i prilejuiască cuiva scuză şi putinţă de a se eschiva, pentru faptul că el, modelul de urmat, ar fi fost el în stăpânirea unor asemenea avantaje. Mai departe, viaţa Sa era adevărul", faţă de care admiraţia este tocmai neadevărul.

Oare El nu a fost încă de la început obiect al admiraţiei? Sigur; căci e cu neputinţă ca, chiar în prima clipă a începutului să împiedici înţelegerea greşită care se numeşte admiraţie, şi care într-un anumit sens e chiar necesară pentru a-i câştiga pe oameni de partea ta. Când însă "adevărul" întru acesta fidel sieşi, faptului că el este adevărul, se dezvoltă treptat şi tot mai

hotărât ca fiind adevărul, atunci vine de asemenea clipa când adevărul nu mai suportă nici un "admirator", când îi leapădă de la sine pe admiratori cum scutură furtuna fructele viermănoase din arbori. Şi tocmai viaţa lui Hristos a făcut evident, înfricoşător de evident, ce neadevăr înfiorător este să admiri în prezenţa "adevărului" în loc să-l imiţi, să-i calci pe urme, lucru care în zilele bune ale creştinătăţii, în care pacea şi liniştea favorizează neînţelegerea dacă se poate în fiecare duminică, ar trebui reamintit. Căci când nu există nici o primejdie, când vântul s-a oprit, când totul favorizează crestinismul, e doar prea uşor să confunzi un admirator cu un urmaş şi lucrul se poate petrece pe tăcute; şi admiratorul poate muri liniştit păstrându-şi închipuirea că relaţia în care s-a aflat el a fost cea adevărată. Din cauza asta trebuie să fim atenţi la situaţia de contemporaneitate.

Cine poate în fond, când are cât de cât cunoaşterea oamenilor, să se mai îndoiască de faptul că Iuda a fost un admirator al lui Iisus? Şi Iisus a avut la începutul vieţii Lui mulţi, mulţi admiratori. Admiraţia a vrut chiar să-şi arunce laţul şi spre El pentru a-l lua pentru sine. Dar aşa cum o plantă se dezvoltă cu necesitate lăuntrică, tot astfel viaţa Lui a fost dezvoltarea adevărului; El nu a făcut zgomot, nu a fost amar, nu a judecat, dar în timp ce El Însuşi era adevărul, El a silit cu puterea veşniciei totul în jurul Lui să se dezvăluie întru adevăr, sau să devină ceea ce este totul întru adevăr. Şi când apoi s-a ajuns la socoteala din urmă, atunci El a găsit printre contemporanii Săi care odată Îl admirau, la urmă doar vreo doisprezece care să-l calce pe urme, şi dintre aceşti doisprezece unul era doar un admirator - sau cum este denumit de obicei, trădător, adică Iuda, care tocmai pentru că era admirator a devenit aşa cum se cuvine trădător. Căci este la fel de uşor de calculat ca şi mersul stelelor, că cel care este în relaţie cu adevărul e doar un admirator, şi când se iveşte primejdie devine trădător.

"Admiratorul" este îndrăgostit de măreţie doar la modul vlăguit şi egoist; dacă intervine o dificultate sau o primejdie, el se retrage; şi dacă asta nu ajunge atunci, pentru a se putea desprinde de cel pe care odinioară îl admira, devine trădător. La fel, când "admiratorul" a aşteptat ceva sau dinspre ceva sau în cineva sau de la cineva ceva măreţ, sau a văzut şi a aşteptat totul, şi pe urmă descoperă că acel lucru măreţ nu se petrece, şi chiar că obiectul admiraţiei lui este el însuşi cel care a stricat totul (cum a fost cazul cu Hristos, care "şi-a vrut propria pieire"), aşadar tot astfel admiratorul devine nerăbdător, ajunge trădător. Admiraţia (când nu e la locul ei sau există acolo unde doar mersul pe urmele predecesorului reprezintă adevărul) este un foc la fel de echivoc ca şi iubirea sensuală, care cât ai bate din palme se poate schimba exact în contrariul ei, în ură, gelozie şi aşa mai departe.

Sfânta Scriptură ne-a păstrat povestea încă a unui admirator, acesta era Nicodim. În creştinismul existent se predică în fiecare an o dată despre Nicodim, deci fac aceasta mii şi mii de preoţi. Problema e atunci astfel prezentată. Preotul spune: "În fond Nicodim a fost totuşi un om slab; în loc să i se alăture deschis lui Hristos, s-a furişat noaptea cu spaima de oameni la El". În asemenea spuse preotul sau pastorul se încântă pe sine însuşi şi modul acesta de a se exprima le stârneşte ascultătorilor plăcerea - este cât se poate de curtenitoare ca modalitate de a se exprima, pentru că de fapt introduce tacit, ca prin contrabandă, impresia că atât pastorul sau preotul cât şi cei prezenţi sunt cu totul altfel de oameni decât Nicodim - ei îl mărturisesc deschis pe Hristos, fără a se teme de oameni - excelent, că relaţiile s-au schimbat astfel, că cei mai mulţi sunt reţinuţi tocmai de frica de oameni să se desprindă făţiş de creştinism! Când se predică astfel mai e de mirare că creştinismul, ca să spunem direct lucrurilor pe nume, a devenit treptat apă de ploaie; mai e de mirare, pentru a mai aminti de un

cuvânt al lui Luther din predicile sale, mai e de mirare că "fulgerul" (focul mâniei Domnului) "cel mai adesea izbeşte în biserică": mai e de mirare - mai exact e minunat lucru, că el nu izbeşte în fiecare duminică, pentru a lovi tocmai într-un asemenea mod de a predica, care nu e altceva decât un fel de desfrâu, în timp ce vorbitorul însuşi face poezii mincinoase pentru el însuşi şi pentru ascultătorii lui.

Oricine are doar cât de cât cunoaşterea sufletului omenesc, şi nu e împiedicat - de considerente financiare sau de frică de oameni - să fie sincer, trebuie să recunoască nemijlocit că un Nicodim este o mare raritate în fiecare generaţie. Când există într-adevăr o primejdie serioasă - şi există şi un premergător, şi această primejdie constă tocmai în luarea în râs, în batjocorirea şi în excluderea din comunitate: atunci se găsesc într-adevăr în fiecare generaţie pritre cei înaintaţi şi supuşi, cei care în privinţa aceasta au mult de pierdut, foarte puţini, poate chiar câte unul singur izolat, care să mai simtă atât de intens şi atât de mult iubirea de adevăr încât să se hotărască să caute legătura cu acel înainte mergător pe furiş noaptea.

Nicodim a fost un admirator; primejdia realităţii era prea mare pentru el, personal el dorea să se ţină departe. Dar pe de altă parte, adevărul îl preocupa într-atât, încât el căuta să ajungă în relaţie cu el. Sub pavăza nopţii, s-a strecurat deci - a mers pe cărări oprite - spre adevărul acesta dispreţuit; îndrăsneala de a încerca să caute tovărăşia celui dispreţuit, l-a costat desigur efortul de a se depăşi pe sine. Căci oricât de întunecată era noaptea, şi cu oricâtă grijă s-a învăluit el în mantia sa, ar fi fost totuşi posibil ca cineva să-l fi văzut şi să-l fi recunoscut, ar fi fost chiar posibil ca cineva să-l fi întâlnit, care să-l denunţe deodată; şi în sfârşit ce siguranţă avea el ca cel pe care-l vizita să nu se folosească de această vizită într-un fel care să-i dăuneze bunului renume şi prestigiului lui Nicodim! Însă în privinţa aceasta el putea să fie în siguranţă, şi, astfel gândurile

noastre se întorc iarăşi la Hristos. Este - dar de aici nu urmează că eu, şi nici media oamenilor obişnuiţi am putea fi îndreptăţiţi să spunem asta despre Nicodim; mai degrabă el este cel care, cum s-a spus, el Nicodim este cel care ne poate judeca pe noi - este totuşi ceva demn de dispreţ în a fi un asemenea admirator; şi e în fond o jignire să crezi că el ar fi în stăpânirea adevărului, despre un om care e disprețuit şi prigonit tocmai din cauza asta: este o jignire pentru el şi stârneşte indignarea. Dar Hristos nu s-a indignat; El poruncea unor asemenea indignări, astfel că şi vântul se oprea. Şi tot astfel e şi aici; asupra convorbirii cu Nicodim domneşte aceeaşi linişte sfântă ca pretutindeni unde este prezent Hristos. Se vede aici ce este un admirator, căci un urmaş, unul care să meargă pe urme nu a fost Nicodim. E ca şi cum Nicodim ar trebui să-i spună lui Hristos: "Dacă putem ajunge la o înţelegere, atunci eu am să preiau întru veşnicie învăţătura Ta - dar aici în lumea aceasta, nu, nu pot să fac asta. Dacă ai putea Tu face o excepţie cu mine, nu Ţi-ar fi adică de ajuns dacă eu din când în când aş veni noaptea la Tine - dar ziua (da, recunosc, simt şi eu însumi cât de umilitor e pentru mine, cât de ruşinos şi cât de jignitor la drept vorbind şi pentru Tine) , ziua eu nu Te cunosc, ziua spun eu: nu-L cunosc pe omul acesta!"

Iată în ce ţesătură de neadevăr se învăluie un admirator - şi nu uita apoi că în creştinismul existent de fapt nu există nici o primejdie reală, care să poată să facă evident pentru oricine în ce măsură poate cineva să rămână doar un admirator. Nicodim este desigur dornic şi a fost gata să asigure cu expresiile, cuvintele şi modurile de vorbire cele mai energice iarăşi şi iarăşi că el preia adevărul învăţăturii - i-a scăpat poate faptul că există totuşi o limită pentru asemenea intensităţi cu care adevărul este confirmat, dincolo de care el se răstoarnă, astfel că asigurările devin exact contrariul, o probă de contrariu împotriva celui care dă astfel de asigurări cu tot mai mare

zel. I-a scăpat poate că, cu cât mai energic dă cineva asemenea asigurări, în vreme ce totuşi viaţa lui rămâne neschimbată, el se dă pe sine însuşi cu atât mai mult drept a fi un nebun, recunoaşte el singur că el e sau nebun sau un înşelător. Căci dacă unul, care spune despre o învăţătură "Poate că e ceva aici" nu-şi schimbă viaţa, e totuşi aici un acord şi un sens. Însă că unul poate fi atât de convins cum asigură el şi care, atunci când se exprimă cea mai mică îndoială în convingerea sa, este gata să asigure şi mai vehement - şi când apoi această convingere nu are nici o putere asupra vieţii sale: aceasta e o autocontradicţie foarte neliniştitoare şi în parte rizibilă.

Dacă Hristos ar fi vrut să lase deschisă posibilitatea unei versiuni mai accesibile a urmaşilor care să-l calce pe urme, şi anume sub forma unui admirator, a unui admirator care să dea asigurări jurându-se pe ce e mai înalt şi mai sfinţit că el e adept convins: atunci Nicodim ar fi preluat învăţătura; şi atunci şi acel tânăr bogat, care totuşi n-a vrut să-şi dea toate bunurile săracilor şi să-L urmeze, şi el ar fi ajuns să preia învăţătura; atunci ar fi ajuns să preia învăţătura şi omul acela care cerea doar să-l îngroape dinainte pe tatăl său; atunci ar fi lipsit doar puţin ca însuşi regele Agrippa, căruia "i-a lipsit doar puţin" ca să fie convins, ar fi ajuns şi el s-o preia. În disputa de cuvinte nu există nici o deosebire esenţială între un admirator şi unul care vine pe urme, decât cel mult că cel care vine pe urmele înaintaşului nu e chiar atât de bogat în cuvinte şi nu e atât de dispus să dea asigurări. Te poţi înşela uşor: admiratorul îi poate spune insistând urmaşului: "Nu e adică şi convingerea ta că această învăţătură este adevărată, sau poţi tu spune mai mult decât spun eu, că pe tot ce e mai sfânt, aceasta este convingerea mea cea mai lăuntrică?" Şi totuşi între un admirator şi unu care vine pe urmele înaintaşului există o deosebire infinită; căci unul care calcă pe urme este ceea ce el admiră, sau se străduieşte să fie.

Numai primejdia reală poate să facă aşa ceva să devină cu totul evident; şi din cauza asta era în situaţia de contemporaneitate cu Hristos foarte evident cine era admiratorul şi cine era cel care venea pe urmele înaintaşului, oricât de puţini erau aceştia. Şi dacă se va spune că în primele generaţii după contemporaneitate în biserica luptătoare, a crescut numărul celor care în primejdie reală au îndrăsnit totul: atunci şi aceasta ar trebui determinat mai exact, înainte de a ajunge să fie adevărat. În primul rând erau constant aduşi tot mai mulţi oameni în relaţie cu creştinătatea, mai mulţi decât atunci când mica ţară a iudeilor constituise scena până atunci; şi deci e de la sine înţeles că şi numărul celor astfel în relaţie era mai mare chiar dacă relaţia rămânea aceeaşi. Apoi trebuie ţinut minte că şi proba (examenul) era viaţa Lui şi că devenise mai uşor să se îndrăsnească totul pentru cauza creştinismului, astfel încât deosebirea între un admirator şi un urmaş nu mai putea fi evidentă într-un mod atât de decisiv. Devenise acum într-un alt fel (cel istoric) sigur că Hristos era Extraordinarul (nu Dumnezeu Omul, căci Acesta se referă la "credinţă" şi nu poate fi dovedit nici contrazis din punct de vedere istoric) dar dacă asta e acum sigur, atunci îndrăsneala e cu atât mai uşoară, adică e cu atât mai uşor de a ajunge la un acord cu tine însuţi să îndrăsneşti, adică, în această probă mai uşoară nu poate deveni evident la modul nemijlocit hotărâtor în ce măsură convingerea este cea nemijlocit hotărâtoare convingerea unui urmaş.

În condiţia de contemporaneitate proba era mai hotărâtoare (un examen hotărâtor): totul părea să dovedească împotriva lui Hristos, părea să contrazică faptul că El ar fi fost Extraordinarul, cu atât mai puţin Fiul lui Dumnezeu, să contrazică adică afirmaţia că ar fi fost cu adevărat ceea ce spune El; şi totuşi urmaşul, pentru a fi un astfel de urmaş, unul care să calce pe urme, trebuie să îndrăsnească totul, însăşi viaţa lui, totul, aici unde se arată cel mai deplin ce anume este

certitudinea credinţei, unde nu există nici un fel de altă certitudine, şi nici ajutorul creştitudinei istorice.

Şi acum în creştinismul existent - presupunându-se că e adevărat că toţi sunt creştini - nu mai e legată nici o primejdie de condiţia de a fi creştin; şi chiar dacă nu e adevărat că în adevăr toţi sunt creştini, totuşi de numele de creştin nu e legată nici o primejdie, întrucât toţi spun că ei sunt creştini.

Aici poate deci admiratorul să urce tot mai sus din asigurare în asigurare, aşa cum putea Nicodim; el poate spune: "E convingerea mea că această învăţătură este adevărul; pe tot ce e mai sfânt, asta e convingerea mea; *dacă* e nevoie, sunt gata să mor pentru asta; *dacă* toţi s-ar lepăda, eu rămân totuşi credincios; *dacă* ar deveni un lucru demn de dispreţ să fiu creştin, eu rămân totuşi credincios; *dacă* eu aş fi trăit în acelaşi timp cu Hristos, eu nu m-aş fi furişat cu Nicodim noaptea la El, căci Nicodim era totuşi în fond un om slab" Asta se poate spune cu lacrimi în ochi, în timp ce comunitatea ascultându-l înoată cu ochii în lacrimi. Dar asta înşeală; e de un efect retoric incomparabil acest *Dacă*, acum construind această spusă în chip asemănător spuselor celor care săpau mormintele profeţilor şi spuneau: Dacă...; un urmaş nu putea rosti asemenea cuvântări impresionante. Şi totuşi este o deosebire nesfârşită între un admirator şi un urmaş.

"Dar", îl aud pe unul spunând, acelaşi care a mai cuvântat şi înainte, "dar e totuşi o imposibilitate ca, dacă toţi suntem creştini, să se vorbească despre o deosebire în acest înţeles decisiv între un admirator şi un urmaş; adevărata primejdie legată de condiţia aceasta de a fi creştin, şi care la drept vorbind făcea evidentă deosebirea aceasta, este înlăturată prin faptul că toţi sunt creştini şi mărturisesc întru Hristos, şi deci deosebirea devine imposibilă. Acum, când suntem cu toţi creştini, în înţelesul hotărâtor al cuvântului, în contrast cu noi ceilalţi, să mai vrei să fii urmaş şi, în fond zadarnic, să mai vrei să cauţi

primejdii întru a mărturisi întru Hristos; aşa ceva ar arăta la fel de ciudat ca atunci când un tânăr, format prin lecturi de cărţi aventuroase, sau mai bine zis surescitat şi cu capul plin de balauri şi prinţese vrăjite o porneşte razna prin realitate unde - caută zadarnic asemenea lucruri aventuroase. Vreau să spun: dacă toţi sunt creştini, atunci un om singur, izolat, oricât ar vrea de mult, dacă nu e un fantast surescitat de lecturi, nu poate merge mai departe decât de a da asigurări; despre primejdie nu poate fi vorba, şi atunci noţiunea de "urmaş" care să se deosebească exact, aşa cum faci tu, de ceea ce-l desemnează pe un admirator plin de veneraţie, nu-şi mai are la drept vorbind înţelesul".

La această obiecţie s-a răspuns în partea dinainte a textului. Dar presupunând chiar că ar fi adevărat (şi nu mai degrabă o scamatorie a neadevărului) că acum nu mai e nici o primejdie legată de mărturisirea întru Hristos, atunci de aici ar urma doar că deosebirea admirator / urmaş ar deveni cu neputinţă de identificat *în măsura* în care acestei deosebiri îi stă la origine primejdia legată de mărturisirea întru Hristos. Dar de aici nu urmează că deosebirea admirator / urmaş ar deveni *pe deplin* de neidentificat.

Deosebirea rămâne de asemenea, rămâne între cel care este ceea ce admiră, sau se străduieşte să fie aceasta şi - cel care se păstrează personal pe sine în afară. Să uităm acum cu totul de primejdia legată de mărturisirea întru Hristos şi să ne gândim dimpotrivă la primejdia realităţii, care e legată inevitabil de condiţia de a fi creştin. Învăţătura moralei şi îndatoririlor creştine nu conţine chemarea creştinismului de a muri pentru lume, de a renunţa la pământesc, de a se nega pe sine însuşi; şi aici nu se cuprinde chemarea care, dacă ar trebui să fie urmată, ar putea da la iveală o primejdie a realităţii, care să facă evidentă deosebirea dintre un "admirator" şi un "urmaş", şi să o facă evidentă tocmai prin faptul că urmaşul îşi duce

viaţa în această primejdie, admiratorul se menţine pe sine personal în afară, pe când amândoi în cuvinte sunt deopotrivă în a spune că recunosc adevărul creştinismului? Deci deosebirea rămâne deopotrivă: admiratorul nu vrea să aducă nici o jertfă, nu vrea să renunţe la acuza lui, să renunţe la nimic pământesc, nu vrea să-şi realcătuiască viaţa, nu vrea să fie ceea ce admiră, să exprime aceasta prin viaţa sa - dar în cuvinte, expresii, asigurări, el este inepuizabil când spune ce mult preţuieşte el creştinismul. Urmaşul dimpotrivă urmăreşte să fie ceea ce admiră - şi astfel, lucru ciudat, chiar dacă el trăieşte în "creştinismul existent", apar pentru el aceleaşi primejdii care erau legate odinioară de mărturisirea întru Hristos. Devine iarăşi cu ajutorul vieţii "urmaşului" evident cine sunt admiratorii; căci admiratorii vor ajunge în cel mai înalt grad plini de amărăciune împotriva acestui urmaş. Şi chiar faptul că lucrul acesta este expus aici, îi va umple pe unii de amărăciune, dar aceştia se numără sigur printre admiratori.

Cu toate acestea nu trebuie să se uite că creştinismul existent a făcut o încercare de a înlătura şi această primejdie. Primejdia care era legată odinioară de mărturisirea întru Hristos, a dispărut, pentru că suntem cu toţii creştini; în aceeaşi măsură a căzut şi deosebirea: admirator / urmaş. Următoarea primejdie, care s-a născut atunci când se ia în serios obligaţia ca, potrivit cu chemarea creştinismului să te lepezi de tine însuţi şi să renunţi la cele lumeşti, s-a vrut şi ea înlăturată, atunci când s-a vrut trecerea vieţii creştine în interioritatea ascunsă, şi chiar şi acolo în atâta taină încât să nu mai poată fi văzută în viaţă. Ar trebui adică tocmai ca în această interioritate ascunsă să vrei să te lepezi de tine însuţi, să faci toate sacrificiile, să renunţi la lume şi la ceea ce este lumea, dar n-ai avea îngăduinţa - s-o în sfârşit pentru numele lui Dumnezeu! - să laşi să se vadă aceasta. În felul acesta creştinismul existent ar deveni o adunare a ceea ce s-ar putea numi creştini de onoare, în acelaşi

sens în care se vorbeşte de doctorate de onoare, în care cei distinşi astfel devin doctori honoris causa fără să-şi dispute calitatea aceasta. În interioritatea ascunsă am primi cu toţii distincţia, sau am lua-o cu toţii, unii de la alţii, ca pe un compliment şi am fi apoi în acelaşi sens - ar spune un ironic - doctori de onoare, aşa cum se vorbeşte despre studenţi speciali. În orice caz însă primejdia a fost înlăturată, şi odată cu ea şi deosebirea: admirator / urmaş, şi, pentru a mai aminti de remarcile de la începutul acestor observaţii, creştinismul a devenit o "luare în considerare".

Pentru a ascunde totuşi această situaţie delicată, în creştinismul existent s-a introdus o deosebire cu totul nouă, înlăuntrul noţiunii definindu-L pe Hristos. Aici mai există adică un anumit înţeles, prin faptul că "admiratorul", sau cel care dă asigurări solemne cu privire la convingerile sale creştine, ajung să fie numiţi creştini, chiar dacă ei nu sunt de-a dreptul aşa ceva, când îi comparăm cu "urmaşii". Cum însă acum deosebirea: admirator / urmaş a dispărut şi "admiratorul" a căpătat primul loc, aceasta a creat prilejul unor avansări în clasele inferioare, a apărut astfel în creştinism o categorie de creştini atât de remarcabilă încât ar putea fi arătată în public pe bani. În creştinismul existent au existat în de fapt în cursul timpului liber cugetători şi alte spirite asemănătoare care au atacat creştinismul mai agresiv, l-au luat în râs şi l-au batjocorit, decât o făcuseră cei mai răi critici păgâni. Cum însă aceşti oameni se născuseră totuşi în creştinism şi trăiseră în creştinătate, unde cu toţii suntem creştini; şi cum ei înşişi au socotit că nu merită osteneala sau poate li se părea că ar fi fost un sacrificiu prea mare să repudieze creştinismul; şi cum e sigur că, prin extinderea sa extraordinară îşi pierduse tensiunea, ca să ajungă să se scuture de ei: s-a ajuns astfel în situaţia ca toţi aceşti oameni au rămas să se numească creştini şi toţi ceilalţi au rămas să-i numească creştini. Şi cum trebuia

totuşi să se găsească o deosebire când deosebirea admirator / urmaş dispăruse, s-a introdus o nouă deosebire: admiratorii au devenit creştini adevăraţi şi aceşti liber cugetători şi ceilalţi asemenea lor au devenit - creştinii neadevăraţi, cei de rând, dar şi ei creştini. Nu se poate nega, chiar în contrast cu "admiratorii", asemenea necreştini sunt nişte creştini răi. Aici se vede iarăşi cum creştinismul a fost dat la o parte în creştinătate. Spre "urmaşi" ar trebui să ne îndreptăm noi atenţia dacă va trebui să vorbim cu adevărat despre creştinism, "urmaşul" este creştinul adevărat. Acum însă "admiratorul" a devenit creştinul adevărat, şi negatorii creştinismului, şi aceştia au devenit asemenea creştini, e drept nu creştini adevăraţi - admiratorii au devenit însă adevăraţi creştini: dublă confuzie, nesfârşită profunzime a confuziei. Numai "urmaşul" este creştinul adevărat. "Admiratorul" ocupă la drept vorbind un loc într-o relaţie păgână cu creştinismul, de aici şi admiraţia a născut în interiorul creştinismului un nou păgânism: arta creştină. Nu vreau să judec pe nimeni, în nici un fel, însă consider că este de datoria mea să spun ce simt. Dacă mi-ar fi cu putinţă, vreau să spun, dacă aş putea să mă conving pe mine însumi, dacă aş putea fi convins să iau penelul în mână, să ridic dalta, pentru a-L înfăţişa pe Hristos în culori sau a-l sculpta înfăşişarea? Că nu o pot face, ceea ce înseamnă că nu sunt artist, asta n u area a face, întreb doar în ce măsură mi-ar fi posibil, dacă aş avea condiţiile de a putea aceasta. Şi răspund nu, aşa ceva ar fi pentru mine negreşit o imposibilitate. De fapt nici nu cred că prin asta aş fi exprimat măcar ce simt. Căci ar fi pentru mine o imposibiliatte într-o asemenea măsură încât îmi pare de neînţeles cum i-a fost posibil cuiva asta. Se spune: nu pot să înţeleg liniştea cu care un asasin stă liniştit şi-şi poate ascuţi cuţitul cu care va omorî un alt om. Şi mie îmi este de neînţeles aşa ceva. Însă într-adevăr îmi este de neînţeles şi de unde îşi ia un artist liniştea, sau îmi e de neînţeles liniştea cu care un artist ani de-

a rândul se aşează să picteze pe Hristos - fără a fi stat să se gândească dacă Hristos doreşte să fie pictat, fără să se gândească dacă Hristos vrea să I se facă portretul - oricât de idealizat ar fi acest portret de arta pictorului. Nu înţeleg cum artistul îşi poate păstra liniştea şi nu simte neliniştea lui Hristos, nu-şi aruncă atunci cât colo totul, penel şi culori, cum şi-a aruncat Iuda cei treizeci de arginţi, departe, departe de sine, pentru că a înşeles deodată că Hristos nu a cerut decât "urmaşi" care sa-l calce pe urma, că El, cel care a trăit aici pe lume în sărăcie şi coborîre, fără să fi avut unde să-i lase capul. Şi a trăit astfel nu din întâmplare toate asprimile soartei nedorindu-Şi o altă situaţie, ci acceptând-o pe a Sa prin liberă alegere şi printr-o hotărâre veşnică - nu ar fi putut dori şi nu doreşte ca vreun om după moartea sa să-şi piardă timpul, şi poate şi fericirea veşnică stând să-L picteze pe El. Nu înţeleg asta; mie, în aceeaşi secundă în care aş încerca să-L pictez, mi-ar cădea penelul din mână, şi poate că n-aş mai putea fi om.

Nu înţeleg liniştea pictorului într-o astfel de lucrare, calmul pictorului, care este de fapt asemenea unei înăspriri împotriva impresiei religioase a însuşi sentimentului religios, asemenea unui capriciu, unei plăceri odioase, ca cea a tiranului care găsea plăcerea unei armonii în ţipetele celui torturat, astfel că pentru el, prin cruzimea aceasta intensificată, asemenea ţipete ajungeau să însemne cu totul altceva. Un asemenea calm artistic, pe care poate îl exprimă şi mediul în care trăia şi lucra: care făcea ca chipul zeiţei voluptăţii să fie în camera sa de lucru, şi care-l făcea ca, îndată după ce lucrase o asemenea imagine a zeiţei a trecut direct la a-L înfăţişa pe Răstignit. Nu înseamnă asta a te apropia de Ceea ce este sfânt într-un fel care e contrariu naturii acestei sfinţenii? Şi totuşi, un asemenea artist se admira pe sine însuşi, şi toată lumea îl admira pe un asemenea artist.

Punctul de vedere religios era astfel cu totul suspendat, privitorul considera imaginea în calitatea unui amator de artă; dacă era reuşită, dacă era o capodoperă, dacă jocul culorilor şi al umbrelor era corect, dacă sângele aşa arată, dacă expresia suferinţei este adevărată din punct de vedere artistic - însă el nu simţea chemarea de a fi un urmaş. Artistul era admirat, şi ceea ce era cu adevărat suferinţă, suferinţa reală a sfântului înfăţişat, artistul transpune într-un anumit sens în bani şi admiraţia privitorilor; ca atunci când un actor îl reprezintă pe un cerşetor, şi se îndreaptă spre mila reală a celor din jur, mila care pe drept i se cuvine sărăciei sale, dar care se trage îndărăt în faţa spectacolului, şi care apare ca nefiind adevărată atunci când îţi dai seama că a fost inspirată de un spectacol şi de arta actorului.

Da, aşa ceva este de neînţeles pentru mine, o mai spun odată, de neînţeles căci poate că artistului nu i-a trecut niciodată prin gând că aşa ceva este o batjocură a celor sfinte - şi asta îmi este încă şi mai de neînţeles. dar tocmai din cauza asta îmi rezerv acum judecata, ca să nu săvârşesc vreo nedreptate; dar consider de datoria mea să rostesc ceea ce pe buna dreptate am îngăduinţa să consider a fi un sentiment creştinesc. Nu propun să scad meritele vreunui artist sau vreunei opere de artă, deloc, nu, dar este aici o enigmă pe care mă simt obligat să încerc să o desleg. Că ceea ce spun eu este un punct de vedere creştin, de asta sunt convins în adâncul inimii; dar eu nu am îngăduinţa să spun despre mine însumi că aş fi un creştin desăvârşit încât să pot crede că aş fi în vreo clipă sau alta aproape de a ajunge aşa ceva, sau că s-ar putea trage o asemenea concluzie din cele pe care le-am spus aici. Însă cele spuse mă înfăţişează pe mine, căci sunt spusele mele, şi eu cred în creştinism ca într-o scriere de neşters, ca într-un jurnal de bord în care să pot descoperi în ce direcţie va naviga creştinătatea,

dacă anume tot mai adânc în spiritul ceştinismului, sau tot mai departe de el.

Curând se ajunge la situaţia în care un admirator al creştinismului devine o raritate; media o constituie acum cei căldicei, cei care nu sunt nici reci nici calzi, şi mulţi sunt liber cugetători, ironici, spirite dure, negativiste, sau aşa numitul "admirator" ajunge să nu mai fie în adevăratul înţeles al cuvântului un creştin adevărat; şi nici nu s-ar putea spune că ar fi căldicel, căci există un foc în el, dar nu se poate spune în acelaşi timp că ar fi cald. Numai "urmaşul" este adevăratul creştin.

Curând s-a ajuns până acolo că arta trebuie să fie luată în cele mai diferite feluri în ajutor pentru a determina creştinătatea să mai dea dovadă de simpatie pentru creştinism. dar dacă arta e ceea ce trebuie să ajute, fie că e arta sculptorului, fie cea a oratorului, fie arta poetului, atunci ajungem să avem cel mult "admiratori" care, în timp ce îl admiră în treacăt pe artist, găsesc în reprezentările acestuia îndemnul de a admira ceea ce este creştin. Dar admiratorul nu este în înţelesul strict al cuvântului un creştin adevărat, numai urmaşul este astfel.

Curând s-a ajuns până într-acolo, încât dacă nu mai vrem să spunem: creştinismul este profund, şi încă o dată profund şi ceva anume pentru gândirea profundă - atunci nimeni nu mai e în stare să asculte vorbele creştinismului. Dar chiar dacă o asemenea vorbire despre profunzimea creştinismului, această vorbire care să linguşească simţămintele ascultătorilor îi va câştiga pe unii; îi va câştiga creştinismului doar admiratori; şi admiratorul nu este în înţelesul strict al cuvântului adevăratul creştin, numai urmaşul este astfel.

Curând s-a ajuns până într-acolo încât, deşi se va predica destul de adesea, sau mai curând se vor prezenta deseori "consideraţiuni" despre ceea ce înseamnă a-L urma pe Hristos,

despre ceea ce înseamnă a fi creştin, urmaş şi aşa mai departe, vorbele vor avea doar urmarea, dacă vor avea vreo urmare, că admiratorii vor fi confirmaţi în admirarea creştinismului, şi acesta va mai câştiga din când în când câte un nou admirator. Dar admiratorul nu este în înţelesul strict al cuvântutui adevăratul creştin, acela este doar urmaşul.

7

Ioan 12, 32: Iar Eu când mă voi înălţa de pe pământ, pe toţi îi voi trage la mine.

Da. Doamne Iisuse Hristoase, fie că suntem foarte departe sau aproape, foarte departe de tine în învălmăşala confuză a oamenilor, în agitaţia lumească, în grijile pământeşti, în bucuria temporalului, sau chiar în măreţia omenească, sau mai departe de toate acestea, în singurătate, în părăsire, în nerecunoaştere, în umilinţă - şi de Tine mai aproape: trage-ne la Tine, trage-ne cu totul la Tine.

Cum trebuiesc înţelese cuvintele citite mai înainte am arătat privindu-le din diferite unghiuri, nu pentru că în felul acesta înţelesul lor ar fi de fiecare dată diferit, nu, ci privind din diferite părţi am căutat să ajungem la unul şi acelaşi înţeles al cuvintelor. Că acesta este adevăratul înţeles al cuvintelor, nu va nega nimeni. Dar nu vrem să renunţăm să mai aducem pentru întărirea celor spuse de noi şi pe Cel care nu numai fiind transcriitor al acestor cuvinte este şi cel mai bun lămuritor al propriilor lui cuvinte, ci este şi Cel care prin atotputernicia dumnezeiască ne porunceşte tăcerea şi opreşte orice altă

explicație, dacă nu duce la o aceeași înțelegere: Apostolul Ioan. El spune în următorul verset (33) foarte limpede: Aceasta a spus-o El (Hristos) însă pentru a arăta de ce moarte va muri El. Înălțarea de pe Pământ o lămurește deci Apostolul ca pe o coborîre, o umilire, ca cea mai adâncă umilire, Răstignirea. Înțeleasă creștinește este deci Înălțarea în lumea aceasta umilință. Astfel Hristos a urcat în Slavă, însă viața sa de umilințe de pe pământ este cea pe care El a lăsat-o pentru a fi urmată; că adevărata Înălțare este Umilință, sau că Umilința este adevărata Înălțare.

Aici voi încheia această expunere, lăsându-i fiecăruia în seamă dacă vrea să citească, și lăsându-i cititorului în seamă în ce fel va folosi cele citite în ce privește interiorizarea pe care vrea să și-o câștige.

Pe Tine însă, Doamne Iisuse Hristoase, vrem să te rugăm ca Tu să ne tragi și să vrei să ne tragi cât mai aproape de Tine. Dacă viața noastră se va urma liniștită în coliba de lângă lacul cel liniștit, sau dacă noi va trebui să fim încercați în furtunile mării deslănțuite; dacă "să râvnim a trăi în liniște" (1 Tesaloniceni, 4, 11) sau, luptându-ne, în umilire; trage-ne la Tine, și trage-ne cu totul la Tine. Dacă tu ne vei trage la Tine, atunci totul este câștigat, chiar dacă noi, omenește vorbind, nu am câștigat nimic și nu am pierdut nimic, chiar dacă noi, omenește vorbind, am pierdut totul; căci atunci una sau alta din situațiile vieții noastre va fi adevărul vieții noastre; căci Tu nu-l tragi pe nimeni în depărtare nedemnă de primejdii, dar nici pe vreunul în car care să meargă smintit.

Ne rugăm pentru toți. Pentru copilul fiirav, pe care părinții îl conduc la tine, pentru ca Tu să vrei să-l tragi la Tine. Și când mai târziu părinții vor acționa astfel asupra copilului ca el să fie condus la Tine, atunci Te rugăm să le binecuvântezi lor

lucrarea; dacă ei însă vor fi lucrat asupra copilului tulburându-l, ca Tu atunci să ajuţi, ca acea tulburare să nu-l tragă pe copil de la Tine, ca să-l faci pe copil să se slujească şi de aceasta ca să fie tras spre Tine; o, Tu, care singur ai spus că Tu eşti "Calea", căci Tu ai tocmai din cauza aceasta mai multe căi decât sunt stele în cer, şi pretutindeni o cale, o cale care duce spre calea aceea.

Ne rugăm pentru cei care au reînnoit legământul cu Tine, legământul pe care toţi l-am încheiat, şi cei mai mulţi dintre noi l-au şi reînnoit, cei mai mulţi dintre noi iarăşi l-au încălcat, dar nu toţi, căci ne rugăm şi pentru cei care în alt înţeles decât stăm la începutul vieţii, după ce şi-au reînnoit legământul botezului: Te rugăm ca Tu şi pe aceştia să vrei să-i tragi la Tine. O, Tu, cel care nu numai că preiei legămintele şi Care nu numai că Tu Însuţi respecţi legămintele, ci îi şi eşti de ajutor sărmanului om pentru ca el să-şi ţină legământul; trage-i şi pe aceştia prin acel "legământ" la Tine, şi dacă va fi încălcat legământul atunci Te rugăm să vrei prin legăminte mereu iarăşi reînnoite să-i tragi iarăşi la Tine.

Ne rugăm pentru cei care au trăit ceea ce pământeşte îi dă acestei vieţi pământeşti cel mai frumos înţeles al ei, pentru cei care s-au găsit unii pe alţii în iubire, ne rugăm pentru cei care iubesc, ca să nu-şi ia unul faţă cu altul mai mult legământ decât pot să respecte; şi chiar dacă pot să-şi ţină legământul, Te rugăm pe Tine ca ei să nu-şi ia unul faţă de altul mai multe legăminte astfel ca această iubire a lor să nu le fie lor oprelişte, ca Tu să-i poţi trage la Tine, ci să le fie de ajutor întru aceasta.

Ne rugăm pentru om, ca lucrarea lui cea mai plină de însenmnătate, dacă el nu şi-a aranjat astfel viaţa, sau ocupaţia lui lucrătoare, sau truda lui de osteneală să nu-l facă să uite de Tine, ci ca el în lucrul lui, în ocupaţiile lui, în truda lui, să se simtă mereu mai mult tras la Tine.

Ne rugăm pentru femeia casei, căreia i-a fost menită viaţa mai liniştită, mai departe de risipirile şi larma lumii, ca ea în treburile ei pline de iubire în casă să-şi poată păstra în înţelesul cel mai adânc "adunarea gândurilor", simţindu-se tot mai mult trasă la tine.

Ne rugăm pentru bătrânul în amurgul vieţii, ca acum, când timpul muncii a trecut, gândurile la tine, Care îl tragi la Tine, să-i umple cu totul sufletul; ne rugăm pentru bătrânul la marginea gropii ca Tu să vrei să-l tragi la Tine.

Ne rugăm pentru toţi, pentru cel care în clipa aceasta salută lumina zilei, ca aceasta să poată fi pentru el înţelesul vieţii, ca Tu să-l tragi la Tine; şi ne rugăm pentru muribunzi, pe care poate multe şi multe i-au ţinut îndărăt, şi pentru cei pe care nu i-a ţinut îndărăt nimic şi nimeni; ne rugăm, ca Tu pentru ei să fi fost înţelesul vieţii lor, ei să se simtă traşi la Tine.

Ne rugăm pentru cel vesel şi pentru cel fericit, pentru cel care aproape că nu cunoaşte bucuria, oriunde ar fi, ca Tu şi pe el să vrei să-l tragi la Tine şi să vrei să-l faci să înveţe că el trebuie să meargă acolo; ne rugăm pentru cel care suferă care nu ştie încotro trebuie să meargă în suferinţa lui, ca Tu să vrei să-l tragi la Tine; ca amândoi, şi cel fericit şi cel care suferă, oricât de neasemenea le-ar fi situaţia în viaţă, să fie totuşi într-una şi aceeaşi, ca să nu mai ştie de vreo alta şi în altă parte în care să se îndrepte decât spre Tine.

Ne rugăm pentru cei care au nevoie de întoarcerea cu totul a vieţii lor astfel, ca Tu să vrei să-i tragi la Tine de pe calea pierzaniei pe calea adevărului; pentru cei care s-au întors către Tine şi au găsit calea, ne rugăm ca ei, traşi la Tine, să poată merge înainte pe Cale. Şi cum, dacă adevărul este "Calea", care "în trei feluri poate fi rătăcită: pierzând calea, întârziind pe cale şi abătându-se de la cale" - Te rugăm pe Tine ca Tu să-i tragi la Tine pe cei care au rătăcit pe căi greşite, să-i

întăreşti pe cei care întârzie pe cale şi să vrei să-i conduci pe cei rătăciţi pe calea cea bună

Astfel ne rugăm pentru toţi, dar nici unul din noi nu am fi în stare să numim anume pe vreunul, căci cine ar putea numi toate aceste atât de multe diversităţi! Astfel că vom numi una din ele, una singură dintre aceste diversităţi. Ne rugăm pentru cei care sunt slujitori ai cuvântului, a căror lucrare este să-i tragă pe oameni spre Tine, atât cât poate să facă asta un om: ne rugăm ca Tu să vrei să le binecuvântezi lucrarea, dar astfel încât tot deodată ei înşişi să fie în această lucrare a lor traşi spre Tine, şi astfel ca în zelul lor de a-i trage pe alţii spre Tine ei înşişi să nu fie opriţi locului departe de Tine. Şi ne rugăm pentru creştinii din comunitatea creştină, ca ei, atraşi astfel spre Tine, să nu gândească mărunt despre ei înşişi, ca şi cum nu le-ar fi dat şi lor să-i tragă pe alţii spre Tine atât cât poate face asta un om.

Atât cât poate face asta un om, căci numai Tu eşti Cel care îi poate trage spre Tine, aşa cum Tu poţi să foloseşti totul şi toate pentru a-i trage pe toţi la Tine.

CUPRINS

Note cronologice 3

Prefaţă 7

Nota traducătorului 15

Invocaţie 17

Chemarea 19

1 20

2. "Veniţi la mine, voi toţi, cei care sunteţi trudnic şi din greu împovăraţi căci eu am să vă dau odihnă" 26

3. "Veniţi voi toţi, cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, eu vă dau odihna" 32

I. OBSTACOLUL 35

"Veniţi la mine, voi cei care trudnic şi din greu sunteţi împovăraţi, eu am să vă dau odihnă" 35

1 36

a. Cine a rostit aceste cuvinte ale chemării? 36

b. Se poate învăţa ceva din istorie despre Iisus Hristos? 38

c. Se poate dovedi din istorie că Hristos a fost Dumnezeu? 39

d Urmările vieții lui Hristos sunt mai importante decât viața Lui? ... 45

e O comparație între Hristos și un om care în timpul vieții sale a cunoscut din partea celor din jur același tratament pe care l-a suferit Hristos ... 46

f Nefericirea creștinismului ... 50

2 Cel care cheamă ... 52

a Prima etapă a vieții Lui ... 56

b Celălalt capitol al vieții Sale ... 73

3 Chemarea și Cel care cheamă ... 78

4 Creștinismul ca Absolut: Contemporaneitatea cu Hristos ... 85

Morala ... 91

1. "Fericit cel care nu se sminteşte întru Mine"
O expunere biblică și o determinare conceptuală creștină ... 94

Stare de spirit ... 94

Cuprinsul acestei expuneri într-un scurt rezumat ... 99

EXPUNEREA ... 103

A Posibilitatea smintelii, care se referă nu la Hristos ca Hristos (Dumnezeu Omul), ci la El ca la un om bun sau rău, luat izolat, și care se ciocnește de ceva constituit. ... 103

B. Posibilitatea scandalului esențial îndreptat spre înaltun, că un om singur vorbește sau acționează ca și cum ar fi Dumnezeu, spune singur că este Dumnezeu, deci în direcția noțiunii de Dumnezeu în relația cu Dumnezeu Omul. ... 114

Adaos ... 122

C. Posibilitatea scandalului esenţial pornind dinspre jos, că Cel care se dă drept a fi Hristos, se arată în cele din urmă ca om mărunt, sărac, suferind şi până la urmă neputincios. 124

Primul adaos 127

Al doilea adaos 128

Concluzie la B şi C 145

Determinările conceptuale ale scandalului 148

1. Dumnezeu Omul este un semn 148

2. Figura servului este incognoscibilul (incognitoul) 152

3. Imposibilitatea comunicării directe 158

4. Imposibilitatea comunicării directe este la Hristos taina suferinţei 163

5. Posibilitate scandalului constă în refuzul comunicării directe 166

6. Să respingi comunicarea directă înseamnă să chemi "credinţa" 167

7. Obiectul credinţei este Dumnezeu Omul, tocmai pentru că Dumnezeu Omul este posibilitatea poticnirii 171

III Dintru Înalt El vrea să-i tragă pe toţi la Sine
Expuneri creştine 173

Rugăciune 173